

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیر کوردی

داتراوی زانای پایا بهر د

په پیر کوردی

(۵۴ - ۶۰۰ کوچه)

وهر گیتراږ

زانا فاروق حمزه شید

پیدا چوونډی

ټاکل شوی کسیم "گیتراږ"

پیشترک بونو سینی

د. عبد الله طیفی (محمّد مصطفیٰ)

د. محمد دیک باغی

ناروت

پیر کوردی

www.igra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نَاسِت

(عُمْدَةُ الْأَحْكَامِ مِنْ كَلَامِ خَيْرِ الْأَنَامِ)

بِه كوردی

نارین	ناوی کتیب
عبدالغنی المقدسی	نووسینی
زانا فاروق حمہ پھشید	وہرگپرانسی
ٹاکڑ جلیل کریم ((گؤخلانی))	پیداچوونہوہ
د. عبداللطیف أحمد مصطفیٰ - د. نھمہدی شافعی	پیشہکی بؤ نووسینی
کڑمپیوتہری نارین (محمد علی)	نہخشہ سازی ناوہوہ
یہکھم ۲۰۱۲ز	نؤرہ و سالی چاپ
(۱۷۶۹)ی سالی (۲۰۱۲)ی پیدراوہ.	ژمارہی سپاردن

بازاری زانست بؤ کتیب و چاپہمہنی
website: www.nareenpub.com
E-mail: info@nareenpub.com
nareenpub@gmail.com
تہلفون: ۲۵۱۱۹۸۲ ۶۶ (۰۰۹۶۴)
مؤبایل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

(عُمْدَةُ الْأَحْكَامِ مِنْ كَلَامِ خَيْرِ الْأَنَامِ)

به كوردی

دانراوی زانای پایه بهرز

عبدالغني المقدسي

۵۴۱ — ۶۰۰ کۆچی

وه‌رگێرانی

زانا فاروق حمه ره‌شید

پیداچوونه‌وه‌ی

ئاكو جلیل کریم ((گو‌خلانی))

پیشه‌کی بۆ‌نووسینی

د. عبداللطيف أحمد مصطفى

د. نه‌حمه‌دی شافیعی

ناییت

پیشه‌کی : د. عبداللطیف أحمد مصطفى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصَّلَاة والسلام على رسول الله صَلَّى الله عليه وآله وسلم.

پێغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى الله عليه وآله وسلم فرمویه‌تی: ((مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْراً يُفْقِهِهُ فِي الدِّينِ)) واته: ((هه‌ر که‌سی‌ک که‌خوا‌ی که‌وره‌ خێری بۆ ویستبێ ئه‌وه له‌دین‌ شاره‌زای ده‌کات)), وه‌ دینیش بریتیه له‌قورئان و سوننه‌ت که سه‌رچاوه‌ی گشت حوکمه شه‌ریعه‌کانن, جاهه‌ر موسلمانێک له‌م دوو سه‌رچاوه‌یه بگات ئه‌وه إن شاء الله خوا خێری بۆ ویستوه, وه‌هه‌ر که‌سی‌ک له‌م دوو سه‌رچاوه‌یه بگات و کاریان پێ بکات ئه‌وه هیدایه‌ت دراوه و له‌گومپایی پارێزراوه, به‌لام به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌زۆربه‌ی موسلمانانی کورد به‌ته‌واوی له‌زمانی عه‌ره‌بی شاره‌زا نین ئه‌وه پێویسته که‌که‌سانی شاره‌زا به‌زمانی عه‌ره‌بی و به‌شه‌ریعه‌ت هه‌لسن به‌وه‌رگێڕانی فرموده‌کانی پێغه‌مبه‌ر صَلَّى الله عليه وآله وسلم بۆ زمانی کوردی, وه‌برای به‌پێزیشمان کاک زانا هه‌لساوه به‌وه‌رگێڕانی کتێبی ﴿عُمْدَةُ الْأَحْكَامِ﴾ بۆ سه‌ر زمانی کوردی به‌هاوکاری مامۆستا ئاکو خوا پاداشتیان بداته‌وه و به‌ره‌که‌ت بخاته‌ کاره‌که‌یانه‌وه, وه‌هه‌رچه‌نده که‌من پێیدا نه‌چووومه‌ته‌وه به‌لام گومانی باشم هه‌یه به‌کاره‌که‌یان, خوا پاداشتیان بداته‌وه و موسلمانانیش سوودی لێ ببینن.

والحمد لله والصَّلَاة والسلام على رسول الله صَلَّى الله عليه وآله وسلم.

د. عبداللطیف أحمد مصطفى

پیشەکی : د. ئه حمەدی شافیعی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على أشرف المرسلين، وعلى آله وأصحابه،
ومن اتبعهم باحسان إلى يوم الدين.

لهم قوناغه ناسك و ههستياره ی ئیستادا ههنگاوێکی گرنگ و پر بایه خ ئه بیته گهر
بتوانین خشتیکی تری تازه بخهینه سهردیواری خانوی خزمهت به قورئانی پیرۆزو
فهرمووده شیرینهکانی پیغمهبری ﷺ

چونکه لهم سهردهمی جهنجالی و نهمانی ماناو واتای پاستهقییه بو وشه و
دهقهکان و پهیدابونی چه نندین بیروباوه پو ئایدۆلۆژیای جیاجیا و فرهامۆش کردنی
تێپارمان له قورئان و دوربون له سایه ی فرهموده کانه وه ئاده میزاده کان توشی په شوکاویو
شله ژان و دهسته دهسته یی و جیاخوازی و اهاتوون نه پوڅیان ئاسوده و نه جهسته ی
ماندوشه که تیان ئیسراحت.

بۆیه گهر بمانه ویت جاریکی تر پوڅ و لاشه مان ئاسوده بیته و به خته وهر بین و
ئامانجه کانه مان بیته دی و سهرکه توبین ئه بیته بگه پێینه وه بۆه مان پێبازو میتۆد
که هاوه لانی به پێزی پیغمهبری ﷺ له سهر په روهرده بون .. ((لن یصلح آخر هذه
الامة إلا بما صلح به اولها)).

پیغمهبری خو شه ویست ﷺ فرهموویه تی ((تَرَكْتُ فِيكُمْ شَيْئَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُمَا
كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ)).

ئهم کتیبه ی به رده سته ئیوه ی خوینه ری به پێز به ناوی (عمدة الأحكام) له
نووسینی زانای گهره و پیشه و (عبدالغني المقدسي) به که له سالی (٦٠٠ ی کۆچی)

وهفاتی کردووه، وهله لایه ن برای زۆر به پێزو خوشه ویست کاکه (زانا فاروق حمه رشید)
وه رگێردراوه ته سه ر زمانی په سه نی کوردی.

کتیبه یکی زۆر باش و به سوده، جیگه ی بایه خ و گرنگی پێدانه، به شیوه یه کی
سه رکه وتوانه وه رگێراوه، به ویستی خوای گه وره که لێنێکی باش له کتیبخانه ی کوردی
په نه کاته وه، موسلمانانی کوردستانیش لێی به هه رمه ند نه بن، نوسه ر توانیویه تی
له دوو توپی نه م کتیبه دا گشت باب ته فیهی یه کان کۆبکاته وه و پێکیان بخات
به شیوه یه کی جوان و گونجاو له پوانگه ی فه رموده شیرینه کانی پیغه مبه ری ﷺ
نازیزمان.

بۆیه جاریکی تر دوعای سه رکه وتن و به رده وامی بۆ مامۆستا زانا فاروق له خوای
گه وره داوا نه که م و هیوادارم هه میشه خامه ی وا په نگین و جوان و به هیزو به پێزیت
بۆخزمت به ئایین و نه ته وه و گه له که ی.

هه رشادو سه رکه وتووین

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

دوعا گۆتان : أحمد شافعی

۶ - شوال - ۱۴۳۳ هـ

پیشه‌کی وەرگیر

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَتَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾^۱

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾^۲

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

وبعد: پێویسته هه موولایه کمان سوپاسی خودای بالاد دهست بکهین وه پاشان شانازی بکهین بهو ماموستا به پێزانه وهی که کوشش ده کهن بۆ وه رگی پێرانی په رتووکه شه رعیکان بۆ سه ر زمانی کوردی و بلاوکردنه وهی له نێو خه لکی کوردستاندا بۆیه منیش پێم خۆش بوو له و کاروانه دا به ژداری بکه م سوپاس بۆ خوا خوا ی بالاد دهست یارمه تی دام هه ستام به وه رگی پێرانی په رتووکی ((عمدة الأحكام)) جا خوینه ری به پێز

۱ آل عمران: ۱۰۲

۲ النساء: ۱

۳ الأحزاب: ۷۰ - ۷۱

هه موو فه رمووده کانی ئەم په رتووکه دانه ری شیخ "عبدالغنی المقدسی" (رحمه الله تعالى) وه هه موو فه رمووده کان پێک هاتوو له وه رموودانه ی که هه ردوو پیشه و ((البخاری و مسلم)) (رحمة الله تعالى عليهما) گێژاویانه ته وه منیش به یارمه تی خوداو پاشان به یارمه تی چهند مامۆستایه کی به پێژ له وانه مامۆستا "ئاکو گوخلانی" خوای گه و ره پاداشتی باته وه، وه هه ردوو مامۆستای خو شه ویستم ﴿دکتۆر عبداللطیف أحمد مصطفى و دکتۆر ئەحمەدی شافعی﴾ سوپاسیان ده که م که هه ستان به پیشه کی بۆ نووسینی ئەم په رتووکه به سووده خوای گه و ره ته مه نیا ن درێژ بکات بۆ خزمه تکردنی ئیسلام و موسلمانان، وه منیش هه ستام به وه رگێژانی ئەم کتێبه سوپاسی خوای گه و ره ده که م که یارمه تی دام بۆ ته و او کردنی جا به هیوای په زامه ندی خوداو مایه ی سوودی بۆ خوینه رانی به پێژ وه له کوتایدا داواکارم له خوای گه و ره له هه له وه که موو کورتیه کانم ببوریت و بیکاته تویشویه ک بۆ دوا پۆژم.

براتان

زانا فاروق هه ره شید

سلیمانی - کوردستان

پیشەکی دانەر

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الشيخ الحافظ، تقي الدين، أبو محمد عبد الغني بن عبد الواحد بن علي بن سرور المقدسي - رحمه الله تعالى -:

الحمد لله الملك الجبار، الواحد القهار. وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، رب السموات والأرض وما بينهما العزيز الغفار، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله المصطفى المختار. صلى الله عليه وعلى آله وصحبه الأطهار والأخيار.

هەندێك لە برايانم داوای كورت كردنەوهی بە شێك لە فەرموودەكانی ئەحكامیان لێكردم، لەوانەشی كە یەك دەنگن لە سەری هەردوو پیشەوا (أبو عبد الله محمد بن إسماعيل بن إبراهيم البخاري له گەڵ مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري النيسابوري) منیش وەڵام دانەوه بە هیوای سوود لێبینین. جادا واکارم لەخودا بیکاتەمایەشی سوودبۆمان و ئەو کەسەشی کە دەینوسیێتەوه وە ئەوهی کە گوێی لێدەگری وە ئەوهی کە دەخوینێتەوه و ئەوهی کە لەبەری دەکات وە ئەوهی کە سەیری دەکات وە تەنیا لەبەرخاتری خودایێت بۆ بەدەست هێنانی سەرکەوتن لەلای خودا لە بەهەشتی پەر لە خوشی وە هەر خودا بەسە بۆ ئێمە وە باشترین پەنایه.

کتاب الطَّهَّارَةِ - په رتووی پاکو خاوینی

۱ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ)¹.

واته: عومری کوری خه طباب (خوای لی پازی بیت) ده لی بیستم له پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: هه مووکارو کرده وه یه که به پی نیازونییه ته کانه وه بو هه مووکه سیک هه یه پاداشت به گویره ی نیازو خواسته که ی ((جا نه که ر نیازی باش بیت نه وه پاداشتی باشه نه که ر نیازی خراپ بیت نه وابه پیچه وانه وه - وه رگپ)) جاهه رکه سیک کوچه بکات له شاری بی باوه پی و خراپه وه له بهر په زامه ندی خواو بو لای پیغه مبهره که ی (ﷺ) نه واکوچه که ی بوخواپه و خواپاداشتی ده داته وه به لام هه رکه سیک کوچه که ی بو به ده ست هینانی دویا بیت یان له بهر خاتری ئافره تیک بیت که ماره ی بکات نه واکوچه که ی بو نه وه یه له پیئاویدا کوچی بو کرده وه.

۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ))²

واته: أبوهریره (خوای لی پازی بیت) ده لی پیغه مبهر (ﷺ) فه رموی خوای گه وره نویری هیه که سیک له ئیوه قبول ناکات کاتیک بیده ست نویریوو تاده ست نویر ده گریته وه.

۱ البخاری (۱) ومسلم (۱۹۰۷).

۲ البخاری (۱۳۵) (۶۹۵۴).

واته: ئەبو ھورەیرە (پەزای خوای لیبی) دەلی پێغەمبەر (ﷺ) ھەرمووی کاتیك یەکیك لە ئێوە دەست نۆیژی گرت با ئاوە لوتی وەردا پاشان فن بکات (دەریبکات)، وە ھەرکە سێك لە ئێوە تاراتی بە بەرد گرت باتاک بیت، وە ھەرکە سێك لە ئێوە لە خە و ھەستا با ھەردوو دەستی سی جار بشوا پێش ئەوێ بیانکاتە ناو جامی ئاوە کە وە چونکە یەکیك لە ئێوە نازانیت شەو دەستی چۆن داناو و بەرچیش کە و تەو وە.

و لە دەریبەینیکی موسلیما ((با ئاوە ھەردوو کونە لوتی وەردات)).

و لە دەریبەینیکی تردا ((ھەرکە سێك دەست نۆیژی شوێر با ئاوە لوتی وەردات)).

۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي، ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ))^۱ وَلِمُسْلِمٍ: ((لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ))^۲.

واته: ئەبو ھورەیرە (پەزای خوای لیبی) دەلی: کە پێغەمبەر (ﷺ) ھەرمووی ((با یەکیك لە ئێوە میزنە کات لە ئاویکی راوەستا و دا کە پێناکا پاشان خۆی لی بشوا)). وە لە دەریبەینیکی موسلیما ((با یەکیك لە ئێوە خۆی نەشوا لە ئاویکی راوەستا و دا کە لە ش گران بیت)).

۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا))^۳. وَلِمُسْلِمٍ: ((أَوْ لَاهُنَّ بِالتُّرَابِ))^۴.

و لە فە حەدەت عەبەد اللە بن مەقەل: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَاغْسِلُوهُ سَبْعًا وَغَفُّوهُ التَّامِنَةَ بِالتُّرَابِ))^۴.

۱ البخاري (۲۳۹) مسلم (۲۸۲).

۲ مسلم (۲۸۳).

۳ البخاري (۱۷۲) مسلم (۲۷۹/۹۰).

۴ مسلم (۲۸۰).

واته: نه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: که پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی ((نه‌گه‌ر سه‌گیک ئاوی خوارده‌وه له جامی یه‌کیک له ئی‌وه با‌حه‌وت‌جار بی‌شوا)). وه‌له ده‌رپرینیکی موس‌لیمدا: ((یه‌که‌م جار به‌خۆل)).

وه‌هه‌ر له ده‌رپرینیکی موس‌لیمدا له فه‌رمووده‌ی عه‌بدو‌ل‌لای کو‌پی مو‌غه‌فه‌له‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی ((نه‌گه‌ر سه‌گیک جامی یه‌کیک له ئی‌وه لی‌تسایه‌وه نه‌وا‌حه‌وت جار بی‌شۆن وه‌ه‌شته‌م جار به‌خۆل)).

تی‌بی‌نی وه‌رگیز: پی‌ویسته کاتیک سه‌گ ده‌می خسته ناو‌جامیک یان شتیکی ئی‌مه‌وه که تاییه‌تی خۆمان بی‌ت و به‌کاری بی‌نین بۆ‌خواردن و خواردنه‌وه‌حه‌وت جار بی‌شۆین وه‌ئه‌بی یه‌کیک له‌وه‌حه‌وت جار به‌خۆل بی‌ت وه‌ته‌ی به‌هیز لای زانا‌یان نه‌وه‌یه به‌خۆل شۆردنه‌که جاری یه‌که‌م بی‌ت چونکه ده‌رکه‌وتوه خۆل نه‌بی‌ت هیچ ماده‌یه‌کی تر نه‌و می‌کۆ‌به‌ی بۆ‌لانا‌بری.

۷ - عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ دَعَا بِوَضُوءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ مِنْ إِنَائِهِ، فَغَسَلَهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ ادْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْوَضُوءِ، ثُمَّ تَمَضَّمْضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرُ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ كِلْتَا رِجْلَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، وَقَالَ: ((مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)).^۱

واته: له حومرانه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) که خزمه‌ت‌کاری عوسمانی کو‌پی عه‌فانه (په‌زای خوای لی‌بی) ((که عوسمانی (په‌زای خوای لی‌بی) بینوه داوای ئاوی ده‌ست‌نو‌یژی کرد، وه کردی به‌سه‌ره‌ردوو ده‌ستیدا له جامه‌که‌ی هه‌ردوو ده‌ستی سی

جار شۆرد پاشان دهستی راستی کرده ناو ئاوه که پاشان ئاوی له دهم ولوتی وهردا وه ده ریکرد پاشان ده موو چاوی سیّ جار شۆرد وه ههردوو دهستی ههتا نه نیشکی سیّ جار پاشان مه سحی سه ریشی کرد پاشان ههردوو قاجی سیّ جار شۆرد پاشان فهرمووی: پیغه مبهرم دی (ﷺ) دهستنوژی گرت وینهی ئائهم دهستنوژی دهی من وه فهرمووی ((هر که سیک دهستنوژ بگریّت وهک ئهم دهستنوژی دهی من پاشان دوو پکات نوژ بکات وه قسه له کهل نه فسی خۆیدا نه کات تییدا خوی گه وه له تاوانی پابردوی خوش ده بیّت)).

تیبینی وهرگپ: قسه له کهل نه فسی خۆیدا نه کا واته دالغی بۆئه ملولا نه پوات وه ده بیته هۆکاری سپینه وهی تاوانه بچوکه کان نهک تاوانه گه وره کان.

۸ - عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: ((شَهِدْتُ عَمْرَو بْنَ أَبِي الْحَسَنِ سَأَلَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ عَنْ وُضْوءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَدَعَا بِتَوْرٍ مِنْ مَاءٍ، فَتَوَضَّأَ لَهُمْ وَوُضْوءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكْفَأَ عَلَى يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرِ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي التَّوْرِ، فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرُ ثَلَاثًا. بِثَلَاثِ غُرَفَاتٍ، ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي التَّوْرِ فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَيْهِ، فَغَسَلَهُمَا مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ، فَمَسَحَ بِهِمَا رَأْسَهُ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ مَرَّةً وَاحِدَةً، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ)).^۱

واته: له عهمری کوپی به حیای مازنی وه ئه ویش له باوکی وه که ده لی: ((عهمری کوپی باوکی هه سه نه دی پرسیری کرد له عه بدولای کوپی زهید ده ربارهی دهستنوژی پیغه مبهرم (ﷺ) ئه ویش داوی جامیکی ئاوی کرد وینهی ته شت دهستنوژی بۆ گرتن وهک دهستنوژی پیغه مبهرم (ﷺ) کردی به سه ههردوو دهستی له ئاوی جامه که ههردوو دهستی سیّ جار شۆرد پاشان دهستی کرده وه ناو جامه که ئاوی له دهم ولوتی وهردا وه ده ریکرد سیّ جار به سیّ مشت پاشان دهستی کرده وه

ناو جامه که ده موچاوی سیّ جار شۆرد پاشان دهسته کانی تیگرد وه ههردوکی دوو جار شۆرد ههتا ئه نیشکی پاشان دهستی تیگرد مهسحی سه ریشی پیکردن له پیشه وه بردنی بۆ دواوه یه ک جار پاشان ههردو قاجی شۆرد)).

وَفِي رِوَايَةٍ: ((بَدَأَ بِمُقَدِّمِ رَأْسِهِ، حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ)). وَفِي رِوَايَةٍ ((أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجَنَا لَهُ مَاءً فِي ثَوْرٍ مِنْ صُفْرِ)). الثَّوْرُ: شِبْهُ الطَّسْتِ.

وه له ده برپینیکی تردا ((دهستی پیکرد به پیشی سه ری ههتا پشتی سه ری پاشان دهسته کانی گێڕایه وه ههتا ئه و جیگایه ی که لێیه وه دهستی پیکردبو)).

وه له ده برپینیکی تردا ((ده لێ: پیغه مبه ر(ﷺ) هاته لاما ن ئیمه ش له جامیکدا ئاومان بۆ هینا که له مس دروست کرابوو)).

الثَّوْرُ: شِبْهُ الطَّسْتِ: واته ته ور جامیکه وینه ی ته شته.

ئهم دوو رپوایه ته ی دوا یی ههردو پیشه وا بوخاری و موسلیم گێڕاویانه ته وه.

۹ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ التَّيْمُنُ فِي تَنْعُلِهِ، وَتَرْجُلِهِ، وَطُهُورِهِ، وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ)).^۱

واته: دایکمان عایشه (په زای خوای لیبی) ده لێ: پیغه مبه ر(ﷺ) ((پێی خوش بوو لای راست به کار به ینی له نه عل له پیکردنیدا وه له قز شانه کردنیدا وه له خو پاککردنه وهیدا وه له هه موو کاره کانی دا)).

۱۰ - عَنْ نُعَيْمِ الْمُجَمِّرِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ)). فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ.^۲

۱ البخاري (۱۶۸) (۵۸۵۴) مسلم (۲۶۸/۶۷)

۲ البخاري (۱۳۶) مسلم (۲۴۶) و (۲۵۰)

واته: له نوعهیمی موجمیره وه ئه ویش له ئه بوهورهیره وه (په زای خوای لیبی) نه ویش له پیغه مبهیره وه (ﷺ) که فهرموویه تی ((بیگومان نومه ته که ی من بانگ ده کرین له پۆژی دواایدا به ناوچه وانی دره وشاوه و دهستوپیی سپی به وه له شوینه واری دهستنوێژدا)). جاهرکه سیک له ئیوه ئه توانی با دره وشاوه به تیکه ی ((سپیه ته که ی)) زیاد بکات.

وَفِي لَفْظٍ آخِرٍ : ((رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ حَتَّى كَادَ يَبْلُغَ الْمَنْكِبَيْنِ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتَّى رَفَعَ إِلَى السَّاقَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ)) فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ وَتَحْجِيلَهُ فَلْيَفْعَلْ^۱.

واته: له ده برپینیکێ تر دا هه ره له نوعهیمی موجمیره وه (په زای خوای لیبی) که ده لی: ئه بو هورهیره ده دی (په زای خوای لیبی) دهستنوێژی ده گرت، ده مووچاوی شۆرد له گه له هه ردوو دهستی هه تا نزیک بوو ئاو بگاته هه ردوو شانی پاشان هه ردوو قاچی شۆرد له گه له هه ردوو قوله پییکانیدا پاشان وتی گویم له پیغه مبهیری خوا بووه (ﷺ) ده یفه رموو ((بیگومان نومه ته که ی من بانگ ده کرین له پۆژی دواایدا به ناوچه وانی دره وشاوه و دهستوپیی سپی به وه له شوینه واری دهستنوێژدا)). جاهرکه سیک له ئیوه ئه توانی با دره وشاوه به تیکه یو سپیتیکه ی دهستوپیی زیاد بکات نه و با بیکات.

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: سَمِعْتُ خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءُ))^۲.

۱ مسلم (۲۴۶/۳۵)

۲ مسلم (۲۵۰)

واته: وه له ده‌رپرینکی تردا نه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: گویم له
خۆشه‌ویستم بوو (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((خشلۆ جوانیه‌تی له ئیماندارا نه‌گاته نه‌وشوینه‌ی
که ده‌ستنویژی ده‌گاتی)).

تیبینی وه‌رگێڤ: نه‌م جوانیه‌یه له به‌هه‌شتایه خوا بیکات به‌نسیبمان به‌لام هه‌ر له
دونیادا مڕۆفی نوێژخوین و ده‌ست به‌ده‌ستنویژ له هه‌موو که‌س جوانتره‌.

بابُ دُخُولِ الْخَلَاءِ وَالْإِسْتِطَابَةِ - به شی چوونه سه رئاوو خوخواوین کردنه وه

۱۱ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ))^۱.

واته: له نه نه سی کوری مالیکه وه (پزای خوای لیبی) که پیغه مبه ر(ﷺ) هه میسه سیفه تی وابوو کاتی بیویستایه بجیته سه رئاو ده یفه رموو ((خوایه په نانه گرم به تو له هه موو شه یتانیککی نیرومی)).

الخبث: بضم الخاء و الباء - جمع (خبیث) - (والخبائث) جمع خبیثة.

إستعاذ من ذکران الشیاطین و إناثم.

۱۲ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ - رضي الله عنه - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((إِذَا أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ، فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ وَلَا بَوْلٍ، وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا، وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا)). قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: " فَقَدِمْنَا الشَّامَ، فَوَجَدْنَا مَرَاحِضَ قَدْ بُنِيَتْ نَحْوَ الْكُعْبَةِ، فَتَنَحَّرَفُ عَنْهَا، وَتَسْتَغْفِرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ "^۲.

واته: له نه بوئه یوبی نه نصارییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ر(ﷺ) فه رموی ((نه گه چوونه سه رئاو بو میزوو پیساوی پوو مه که نه پووگه و پشتیشی تیمه که نه به لکو پووبکه نه پوژهلای یان پوژئاوا نه بوئه یوب (په زای خوای لیبی) ده لی: چووین بو شام سه یر ده که ین سه رئاوه کان پووو پووگه دروست کراون پوومان وه رده گپراو داوای لیخو شبوونمان له خوای گه وره ده کرد)).

۱ البخاري (۱۴۲) و (۶۳۲۲) مسلم (۳۷۵)

۲ البخاري (۳۹۴) مسلم (۲۶۴)

١٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((رَقِيتُ يَوْمًا عَلَى بَيْتِ حَفْصَةَ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَقْبِلَ الشَّامِ، مُسْتَذْبِرَ الْكُفَّةِ))^١.

واته: له عه بدوللای کوی عومری کوی خه طابه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پوژیکیان سه رکه وتمه سه ر مالی حه فسه بینیم پیغه مبه ر(ﷺ) تاراتی ده گرت پوی له شام بوو پشتی له قیبه بوو)).

تیببنی وه رگیژ: تاراتگرتن پوهو و قیبه یان پشت له قیبه له شوینیکدا که چوار ده وری گیرابی درووسته به لام له شوینیکی چۆلدا دروست نیبه نه بی پوو له خۆرهلان بکات یان خۆرئاوا.

١٤ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ، فَأَحْمِلُ أَنَا وَغُلَامٌ نَحْوِي إِدَاوَةً مِنْ مَاءٍ وَعَنْزَةً، فَيَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ))^٢.

الْعَنْزَةُ: الْحَرْبَةُ الصَّغِيرَةُ.

واته: له نه نه سی کوی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) که ده لی: پیغه مبه ر(ﷺ) که ده چوو سه رئاو من و گه نجیکی وه ک من جامیک ئاوو نه قیزه به کمان بۆ هه لده گرت، تاراتی به ئاو ده گرت.

الْعَنْزَةُ: بريتیه له کیردیکی یان پمیکی بچکوله.

تیببنی وه رگیژ: نه وه نه قیزه به ی بۆ نه وه بوو شتیک یان عه باکه ی خوی نه یا به سه ریا بۆ نه وه ی خه لک نه بیبنی.

١ البخاري (١٤٨) مسلم (٢٦٦/٦٢)

٢ البخاري (١٥٢) مسلم (٢٧١)

۱۵ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْحَارِثِ بْنِ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يُمَسِّكَنَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ وَلَا يَتَمَسَّحُ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ))^۱.

واته : له ئه بو قه تاده ی حارسه وه که کوپی ربعی ئه نصارییه (په زای خوای لیبی) ده لی: که پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی ((باکس له ئیوه زه که ری به دهستی راستی نه گری له کاتی کدا که میز ده کا وه له سه رئاویش تارات به دهستی راستی نه گری وه هه روه ها فوو نه کات له ده فرو جامی خواردن و خواردنه وه)).

۱۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ، فَقَالَ: ((إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا: فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الْآخَرُ: فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ فَاخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً، فَشَقَّهَا نِصْفَيْنِ، فَغَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرٍ وَاحِدَةً، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيَّسَا))^۲.

واته : له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ر(ﷺ) تیپه پی به لای دوو گوړداو فه رمووی ((ئهم دووانه سزا ده درین وه له سه ر تاوانی گه وره سزا نادرین به لکو یه کیکیان خو ی نه ده پاراست له میز وه ئه وی تریان خه ریکی دووزمانی کردن بوو لقیك دارخورمای ته پی هه لگرت وه کردی به دوو له ته وه وه له سه ر هه ر یه کیك له و دوو گوړه دانه یه کیانی چه قاند ووتیان ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوچی واتکرد؟ فه رمووی به لکو سزاو ئه شکه نه یان له سه ر ئاسان بکریت هه تا وشک ده بن)).

۱ البخاري (۱۵۴) مسلم (۲۶۷)

۲ البخاري (۲۱۸) مسلم (۲۹۲)

بَابُ السَّوَاكِ - به شی سیواک کردن

۱۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ))^۱.

واته: له نه بوهوره يره وه (پره زای خوای لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه
(ﷺ) فه رموویه تی ((نه گهر گران و ناراحت نه بوایه له سه ره نه مه ته که م نه واهه ره مانم
پیته کردن به سیواک کردن له گهل هه موو نویتزیکدا)).

۱۸ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاَهُ بِالسَّوَاكِ))^۲.

واته: له حوزه یفه ی کوپی به مانه وه (پره زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) هه میشه سیفه تی وابوو کاتیک هه لده سا بو شه و نویتز ده می به سیواک پاک
ده کرده وه)).

۱۹ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((دَخَلَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا مُسْنِدَتُهُ إِلَى صَدْرِي، وَمَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ سِوَاكٌ رَطْبٌ يَسْتَنْ بِهِ فَأَبْدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصَرَهُ. فَأَخَذْتُ السَّوَاكَ فَقَضَيْتُهُ، وَطَيَّبْتُهُ، ثُمَّ دَفَعْتُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَنْتَ بِهِ فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : رَفَعَ يَدَهُ - أَوْ إصْبَعَهُ - ثُمَّ قَالَ: فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى - ثَلَاثًا - ثُمَّ قُضِيَ. وَكَانَتْ تَقُولُ: مَاتَ بَيْنَ حَاقِنَتِي وَدَاقِنَتِي))^۳.

هَذَا لَفْظُ الْبَخَّارِيِّ وَلِمُسْلِمٍ نَحْوُهُ.

۱ البخاري (۸۸۷) مسلم (۲۵۲)

۲ البخاري (۸۹۹) (۱۱۳۶) مسلم (۲۵۵)

۳ البخاري (۸۹۰) (۴۴۳۸)

واته: عائیشه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: عه بدولپه حمانی کوپی ئه بو به کری صدیق (په زای خویان لیبی) هاته ژووره وه بۆلای پیغه مبه‌ر (ﷺ) وه پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) پالی دابوه وه به سنگی منه وه عه بدولپه حمان (په زای خوای لیبی) سیواکی ته‌ری پیبوو سیواکی پیته‌کرد پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) چاوی تی‌ریبوو سه‌یری سیواکه‌کی کرد، سیواکه‌که م لی وه‌رگرت بۆم نه‌رم کرده وه بۆم پاک کرده وه پاشان دام به پیغه مبه‌ر (ﷺ) سیواکی پی‌کرد نه‌مدیوو پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) سیواک بکات سیواکیک له وه جوانتر، هه‌ر که سیواکه‌کی ته‌واو کرد ده‌ستی به‌رز کرده وه یاخود په‌نجه‌ی پاشان سی جار فه‌رمووی خویه ب‌مگه‌ینه به پیغه مبه‌ران سه‌لامی خویان لیبی له‌گه‌ل پیاو چاکان پاشان وه‌فاتی کرد. وه عائیشه (په زای خوای لیبی) ده‌یوت وه‌فاتی کرد پیغه مبه‌ر (ﷺ) له نیوان سنگو قورگی مندا.

وَفِي لَفْظٍ ((فَرَأَيْتُهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، وَعَرَفْتُ: أَنَّهُ يُحِبُّ السَّوَاكَ فَقُلْتُ: أَخْذُهُ لَكَ؟ فَأَشَارَ بِرَأْسِهِ: أَنْ نَعَمْ)).^۱

واته: له ده‌ری‌پینیکی ترده عائیشه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: ((دیم سه‌یری سیواکه‌کی ده‌کرد، وه زانیم: که حه‌زی له سیواکه پی‌موت بۆت وه‌رگرم؟ ئی‌شاره‌تی کرد به‌سه‌ری: به‌لی)).

۲۰- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَسْتَاكُ بِسَوَاكٍ رَطْبٍ، قَالَ: وَطَرَفُ السَّوَاكِ عَلَى لِسَانِهِ، وَهُوَ يَقُولُ: أَعُ، أَعُ، وَالسَّوَاكُ فِيهِ، كَأَنَّهُ يَتَهَوَّعُ)).^۲

واته: له ئه‌بو موسای ئه‌شع‌رییه وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: ((هاتم بۆلای پیغه مبه‌ر (ﷺ) وه ئه‌و سیواکی ده‌کرد به سیواکی ته‌ری، ده‌لی: لایه‌کی سیواکه‌که له‌سه‌ر زمانی بوو، وه ده‌یفه‌رموو: ئوع، ئوع، وه سیواکه‌که له ده‌میدا بوو، هه‌ر ئه‌ووت ده‌پشینه‌وه)).

۱ البخاري (٤٤٤٩)

۲ البخاري (٢٤٤) مسلم (٢٥٤).

بابُ الْمَسْحِ عَلَى الْخَفِيِّنَ - به شی مەسح کردن لە سەر خوفەکان

واتای خوف: بریتییە لە لە پێکردنی جوتیک خوف ((گۆرەوی)) که هەتا قاپە
پەقە ی پێ داپۆشی جا دروست کرابێت لە پێست یان لە خوری یان لە لۆکە یان لە
تووک، وه مەرجە خوفە که خودی خۆشی پاک بێت و لە سەر پاکی لە پێ بکریت واتە
دەستنویژی هەبێت وه ماوه که ی بۆ مسافر سی شو و سی پۆژە وه بۆ که سی نیشته جی
یه که شو و یه که پۆژە وه کاته که ی دەست پێده کات له و کاته وه ی که بی دەستنویژی
به سەر داهاتوه و دەستنویژی تازە دهگریته وه و خوفه کانیشی هەر له پێداماوه -
وه رگێر.

۲۱ - عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفِّيهِ، فَقَالَ: دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ، فَمَسَحَ
عَلَيْهِمَا)).^۱

واتە: لە موغیرە ی کوپی شوعبە وه (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((من له گەل
پێغه مبه را بووم ^ﷺ له سه فه رێکدا، ده ستنویژی گرت منیش دانه ویمه وه خوفه کانی
داکه من: فه رموی، وازیان لیبینه چونکه من به پاکی له پیم کردوون وه مه سحی کرد به
سه ریاند)).

۲۲ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَبَالَ، وَتَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى خُفِّيهِ)).^۲

واتە: لە حوزە یفە ی کوپی به مانە وه (پەزای خوایان لیبی) دەلی: ((من له گەل
پێغه مبه را بووم ^ﷺ له سه فه رێکدا، میزی کرد وه ده ستنویژی گرت وه مه سحی کرد
به سەر خوفه کانی)).

۱ البخاري (۲۰۶) مسلم (۷۹/۲۷۴)

۲ البخاري (۲۰۳) مسلم (۲۷۳)

بابُ فِي الْمَذِي وَغَيْرِهِ - به شی مهزیو نه وشتانهی دهستنوئیز به تال دهکه نه وه

نه و ماددانهی که له پیئشی مروفه وه درده چیت چوار جورن:

یه که م: ((مین)) که پیسه به کوی دهنگی زانایان.

دوه م: ((الودی - پاش مین)) ئاویکه درده چیت له پاش میز به زوری له زستاندا
پهنگی سپیه مهروهک ((ئای مروفه - مهنی)) وه دره چوونه کهی وهک دره چوونی میز
وایه وه حوکه کهی وهک حوکه میزه.

سییه م: ((المنی)) ئای مروفه درنه چی به له زه ته وه وه پهنگی سپیه کی توندو
تیره وه به سهر پۆشاکه وه وشک ده بیته وه و پاکه، مروفیش له وه دروست ده بیت.

چاره م: ((المذی)) که قسهی ئه م به شه له سهر ئه م جوره یانه، درده چیت له
پیئشی مروفه وه زور کات ههستی پیناکریت وه هۆکاره کهی گه رمایه یان زوری زهوق و
شه هوه تی مروفه وه به شلی دیته خواره وه و حوکه کهی وهکو میز وایه واته پیسه.

٢٣- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً، فَاسْتَحْيَيْتُ
أَنْ أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ مِنِّي، فَأَمَرْتُ الْمُقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ
فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: يَغْسِلُ ذَكَرَهُ، وَيَتَوَضَّأُ)).^١

واته: له عهلی کوپی ئه بو طالیه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((من پیاویک بووم
مهزیم زور بوو، شه رم ئه کرد که له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بیرسم له بهر نه وهی
که که کی خیزانم بوو فه رمانم به میقدادی کوپی نه سوهد کرد (په زای خوی لیبی)
ئه ویش پرسیری له پیغه مبه ر (ﷺ) کرد، فه رمووی: زه که ری بشوات و دهستنوئیز
بگریت)).

وَلِلْبُخَارِيِّ ((اغْسِلْ ذَكَرَكَ وَتَوَضَّأْ)). وَلِمُسْلِمٍ ((تَوَضَّأْ وَأَنْضِخْ فَرْجَكَ))^۱.

واته: وه له ده‌رپرینیکدا له‌لای پێشه‌وا بوخاری هاتوو که پێغه‌مبەر (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی ((زه‌که‌رت بشۆ وه ده‌ست‌نوێژ بگره‌)). وه له ده‌رپرینیکدا له‌لای پێشه‌وا موس‌لیم هاتوو که پێغه‌مبەر (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی ((ده‌ست‌نوێژ بگره‌ وه ئاو بپ‌رژینه به زه‌که‌رتا)).

۲۴- عَنْ عَبَادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَاصِمٍ الْمَازِنِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((شُكِيَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ: لَا يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا))^۲.

واته: له عه‌بادی کو‌پی ته‌میه‌وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) نه‌ویش له عه‌بدول‌لای کو‌پی زه‌یدی کو‌پی عاص‌می مازنیه‌وه (په‌زای خ‌وایان لی‌بی) ده‌لی: ((شه‌کو‌او نا‌په‌زایی براه له‌لای پێغه‌مب‌ری خوا (ﷺ) ده‌باره‌ی پیاوی‌ک که گومانی هه‌یه که شتی‌کی بۆ دروست ده‌بی له نوێژدا پێغه‌مب‌ر (ﷺ) فه‌رمو‌ی: سه‌لام ناداته‌وه هه‌تا گو‌ی له ده‌نگی‌ک ته‌بی یان هه‌ست به‌ بۆنی‌ک ده‌کات)).

۲۵- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَخْصَنِ الْأَسَدِيَّةِ ((أَنَّهَا أَتَتْ بِابْنٍ لَهَا صَغِيرٍ، لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَجْلَسَهُ فِي حِجْرِهِ، فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ، فَدَعَا بِمَاءٍ فَغَسَّاهُ عَلَى ثَوْبِهِ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ))^۳.

واته: له دای‌کی قه‌یسه‌وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) که کچی می‌حصه‌نی ته‌سه‌دیه‌ی ((مندال‌تی‌کی هه‌ینا بۆ خزمه‌تی پێغه‌مب‌ری خوا (ﷺ) که خ‌واردنی نه‌ده‌خوارد وه

۱ مسلم (۳۰۳)

۲ البخاري (۱۳۷) (۲۰۵۶) مسلم (۳۶۱)

۳ البخاري (۲۲۳) مسلم (۲۸۷/۱۰۴)

پیغمبر (ﷺ) داینیشان له کۆشی خۆیدا، میزی کرد به جلهکانی پیغمبردا (ﷺ) وه
پیغمبر (ﷺ) داوای ناوی کردو پرزاندی به سهر جلهکهیدا، وه نهیشورد).

تیبینی وه رگپ: نهو مندالهی که دایکی قهیس (پهزای خوای لیبی) هینای بۆلای
پیغمبر (ﷺ) خوا (کوپ بوو میزی کوپ شۆردنی ناوێت به لام میزی کچ شۆردنی نهوێ
حیکمهتی نه مهش زانایان جیاوازیان هیه وه به هیزترین ووتنه وهیه که کوپ
هه رارهتی له کچ زیاتره به بۆنه ی نه وه وه نه ندازه ی پیسبوونی که متره به لام کوپیش
هه تا شیره خۆره بیت شوینی میزی ناو پرژین ده کریت کاتیک که وته خواردنی خواردن
واجبه شوینه که ی بشۆری.

وفي حَدِيثِ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَتَى
بِصَبِي، فَقَالَ عَلَى ثَوْبِهِ، قَدَعَا بِمَاءٍ، فَأَتْبَعَهُ إِيَّاهُ)) وَلِمُسْلِمٍ: ((فَأَتْبَعَهُ بَوْلُهُ، وَلَمْ
يَغْسِلْهُ)).^١

واته: له فهرمووده ی دایکمان عایشه (پهزای خوای لیبی) (پیغمبر (ﷺ))
مندالیکیان بۆ هینا، میزی کرد به سهر جلهکهیدا، پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ)، داوای ناوی
کرد، کردی به شوین میزه که دا)). وه له ده برپینیکدا له لای پیشه و موسلیم ((ناوه که ی
به شوین میزه که دا کرد، وه نهیشورد)).

٢٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَ أَعْرَابِيٌّ، فَقَالَ فِي طَائِفَةِ
الْمَسْجِدِ، فَزَجَرَهُ النَّاسُ، فَتَهَاَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَضَى بَوْلَهُ أَمَرَ النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَنْوِبٍ مِنْ مَاءٍ، فَأَهْرِيقَ عَلَيْهِ)).^٢

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (پهزای خوای لیبی) - ده لی: ((ده شته کییه ک
هات، میزی کرد له لایه کی مزگهوت، خه لکی پوشکینیان کردوو و به توندی په فتاریان

١ البخاري (٢٢٢) (٥٤٦٨) (٦٠٠٢) مسلم (٢٨٦)

٢ البخاري (٢٢١) مسلم (٢٨٥)

له گه لدا کرد، پیغه مبه‌ر (ﷺ) پیگری لی کردن و قه ده غه ی کردن کاتیک که میزه که ی ته‌واو کرد پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی کرد جامیک ((دۆلچه‌یه‌ک)) ئاو بینن، پزینرا به‌سه‌ریا)).

۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((الْفِطْرَةُ خَمْسٌ: الْخِثَانُ، وَالْأَسْتِحْدَادُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَتَنْتِفُ الْإِبْطِ)).^۱

واته: له ئه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خوی لیبی) ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((سروشنی پاک پینج شتن، خه‌ته‌نه‌کردن، به‌رتاشین، سمیل کورت‌کردنه‌وه نینۆک کردن، توکی بن بال هه‌لکه‌ندن)).

بابُ الْجَنَابَةِ - به شی خوښوږدن له له شگرانی

۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهِ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ، قَالَ: فَأَنْخَسْتُ مِنْهُ، فَذَهَبْتُ فَأَغْتَسَلْتُ ثُمَّ جِئْتُ، فَقَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أُجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ، فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَنْجُسُ))^۱.

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خوی لیبی) - ده لى: ((پښغه مبهرم (ﷺ) پښگه یی له هه ندیک له پښگاکانی مه دینه له شگران بووم، ده لى: خوږم لیشارده وه، پوښتم خوږم شوږد پاشان هاتمه وه پښغه مبهرم (ﷺ) فهرمووی: له کوږ بووی نه ی نه بوهوره يره؟ وټم من له شگران بووم پښم ناخوښ بوو له خزمه ټتا دانیشم به له شگرانی، پښغه مبهرم (ﷺ) فهرمووی: پاکى بو خوا نیماندار پیس نابیت)).

۲۹ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ غَسَلَ يَدَيْهِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ، ثُمَّ يُخَلِّلُ بِيَدَيْهِ شَعْرَهُ، حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرَوَى بَشَرَتَهُ، أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ))^۲.

واته: له دایکمان عائشه وه (په زای خوی لیبی) ده لى: ((پښغه مبهری خوا (ﷺ) سیفه تی واپو کاتیک خوی بشوږدایه له له شگرانی هه ردوو ده سستی ده شوږد، پاشان ده ستنوږی ده گرت هه روه ک ده ستنوږی بو نوږ ده گرت، پاشان ده سته کانی ده کرد به ناو قزیدا هه تا که نه یزانی پیسته که ی ته پ بووه وه ناوی ده کرد به سه ریدا سی جار پاشان باقی گیانی ده شوږد)).

۱ البخاري (۲۸۳) مسلم (۳۷۱)

۲ البخاري (۲۷۲) مسلم (۳۱۶)

وَكَانَتْ تَقُولُ: كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، تَغْتَرِفُ مِنْهُ جَمِيعًا^۱.

واته: وه دایکمان عایشه (پهزای خوای لیبی) دهیوت: ((من و پیغه مبهری خوا ﷺ) - خۆمان ده شوورد له یه كه ته شتدا به یه كه وه ئاومان لی دهرده هینا)).

۳۰ - عَنْ مِمْوْنَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَتَاهَا قَالَتْ: ((وَضَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضُوءَ الْجَنَابَةِ، فَأَكْفَأُ بِيَمِينِهِ عَلَى يَسَارِهِ مَرَّتَيْنِ - أَوْ ثَلَاثًا - ثُمَّ غَسَلَ قَرْجَهُ، ثُمَّ ضَرَبَ يَدَهُ بِالْأَرْضِ، أَوْ الْحَائِطِ، مَرَّتَيْنِ - أَوْ ثَلَاثًا - ثُمَّ تَمَضَّمَضَ وَاسْتَنْشَقَ، وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ، ثُمَّ أَقَاضَ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ، ثُمَّ غَسَلَ جَسَدَهُ، ثُمَّ تَنَحَّى، فَغَسَلَ رِجْلَيْهِ، فَأَتَيْتُهُ بِخِرْقَةٍ فَلَمْ يُرِدْهَا، فَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ بِيَدَيْهِ^۲)).

واته: له دایکمان مهیمونه ی کچی حارثه وه (پهزای خوای لیبی) كه خیزانی پیغه مبهره ﷺ ده لی: ((ئاوم دانا بو پیغه مبهری خوا ﷺ) بو خوشووردن له له شکرانی، ئاوی به دهستی راستی کرد به سه ر دهستی چه پیدا دوو جار یان سی جار، پاشان زه کهری شوورد، پاشان دهستی دا به زه ویدا، یان به دیواره که دا دوو جار یان سی جار، پاشان ئاوی له دهم و لوتی وهردا، وه ده موچاوو هه ردوو دهستی شوورد، پاشان ئاوی کرد به سه ر سه ریدا، پاشان له شی شوورد، ئینجا دوورکه و ته وه وه هه ردوو قاچی شوورد، وه پارچه په پویه کم بو هینا نه یویست، ئاوه که ی به دهسته کانی له خوی ده کرده وه)).

۱ البخاري (۲۷۳) مسلم (۴۳، ۴۵/۳۲۱)

۲ البخاري (۲۷۴) مسلم (۳۱۷)

تیبینی وەرگێژ: پێغه مبه‌ر (ﷺ) به‌م شێوازەش خۆی له‌ شێگرانی شۆردووه‌ که‌ له‌ دواییدا قاچه‌کانی شۆردووه‌ نه‌و دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌ش بۆ نه‌وه‌ بووه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا وه‌ک ئیستا نه‌بووه‌ چه‌مام کاشیو چیمه‌نتۆ بی‌ت به‌لام نه‌گه‌ر که‌سی‌ک به‌م جو‌ره‌ خۆی بشوا له‌ ده‌شتی‌کدا نه‌وا وابه‌شته‌ر بۆ شۆردنی قاچه‌کانی تو‌زیک دوورکه‌وێته‌وه‌.

۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْرَقْدُ أَحَدُنَا وَهُوَ جُنُبٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْقُدْ)).^۱

واته: له‌ عه‌بدو‌ل‌لای کو‌پی عومه‌ره‌وه‌ (په‌زای خویان لی‌بی) که‌ عومه‌ری کو‌پی خه‌طاب (په‌زای خوی لی‌بی) وتی: ((ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، ئایه‌ یه‌کی‌ک له‌ ئیمه‌ بۆی هه‌یه‌ بخه‌وێت له‌ کاتی‌کدا نه‌و له‌ شێگران بی‌ت؟ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: به‌لێ، کاتی‌ک یه‌کی‌ک له‌ ئیمه‌ ده‌ست‌نوێژی گرت باب‌خه‌وی)).

۳۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَتْ: ((جَاءَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ امْرَأَةُ أَبِي طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ، هَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلِ إِذَا هِيَ احْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَعَمْ، إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ)).^۲

واته: له‌ دایکمان دایکی سه‌له‌مه‌ (په‌زای خوی لی‌بی) که‌ خێزانی پێغه‌مبه‌ره‌ (ﷺ) ده‌لێ: ((دایکی سوله‌یم (په‌زای خوی لی‌بی) که‌ خێزانی ئه‌بو‌طه‌له‌حه‌ بوو (په‌زای خوی لی‌بی) هات بۆلای پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بی‌گومان خوا شه‌رم له‌ هه‌ق‌و‌راستی ناکات ئایه‌ له‌ سه‌ر ئافه‌رت هه‌یه‌ خۆشۆردن کاتی‌ک که‌ نه‌و له‌ شێگران بی‌ت؟ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی به‌لێ: کاتی‌ک ئاوی دی -واته‌: له‌ شێگران بوو-)).

۱ البخاري (۲۸۷) مسلم (۳۰۶)

۲ البخاري (۱۳۰) (۲۸۲) مسلم (۳۱۳)

۳۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ، وَإِنْ بَقِيَ الْمَاءُ فِي ثَوْبِهِ))^۱.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ((من ټاوی له شکرانیم له جلی پیغه مبهري خوا (ﷺ) نه شوړد جائه ویش نه چوو بؤ نویژ وه شوینه واری ټاوی شوړدنه که به جله که یه وه بو)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((لَقَدْ كُنْتُ أَفْرِكُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُكًا، فَيُصَلِّي فِيهِ))^۲.

وه له ده رپرینیکدا له لای پیښه وا موسلیم دایکمان عائیشه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ((بیگومان من نه مکران ټاوی له شکرانی له جلی پیغه مبهري خوا (ﷺ) وه نویژی پیوه ده کرد)).

۳۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهِ الْأَرْبَعِ، ثُمَّ جَهَدَهَا، فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ))^۳.

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوای لیږی) - ده لئ: ((پیغه مبهري (ﷺ) فه رموی: ((کاتیک له نیوان هه رچوار په لیدا دانیش پاشان سه رجی له که لدا کرد نه وا خوشوړدن پیوست ده بی)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((وَإِنْ لَمْ يُنْزَلْ)).

وه له ده رپرینیکدا له لای پیښه وا موسلیم پیغه مبهري (ﷺ) فه رموی ((نه که ر ټاویښی نه هاته وه)).

۱ البخاري (۲۲۹)

۲ مسلم (۲۸۸)

۳ البخاري (۲۹۱) مسلم (۳۴۸)

۳۵ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ ((أَنَّهُ كَانَ هُوَ وَأَبُوهُ عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، وَعِنْدَهُ قَوْمٌ، فَسَأَلُوهُ عَنِ الْغُسْلِ؟ فَقَالَ: يَكْفِيكَ صَاعٌ، فَقَالَ رَجُلٌ: مَا يَكْفِينِي، فَقَالَ جَابِرٌ: كَانَ يَكْفِي مَنْ هُوَ أَوْفَرُ مِنْكَ شَعْرًا، وَخَيْرٌ مِنْكَ - يُرِيدُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ثُمَّ أَمَّنَا فِي ثَوْبٍ))^۱.

واته: له باوکی جه عفره وه که موحه مه دی کوپی عه لی کوپی حوسه ینی کوپی عه لی کوپی نه بو طالبه (په زای خویان لی بی) ((که موحه مه دی کوپی عه لی خوی و باوکی (په زای خویان لی بی) لای جابری کوپی عه بدوللا بوون (په زای خویان لی بی) وه خه لکی که شی لابیو، پرسیاریان لیکرد سه بارهت به خوشوردن فهرمووی: چوار مشنت به سه، پیاویک وتی به شم ناکات، جا جابر وتی (په زای خوی لی بی) هه میشه به شی که سیکی ده کرد که مووی له تو زیاتر بوو وه له تو ش چاکتر بوو - مه به سستی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) - پاشان جابر (په زای خوی لی بی) پی شنوویژی بو کردین به یه ک پو شاکه وه)).

وَفِي لَفْظٍ ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُفْرِغُ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثًا))^۲.

وه له ده رپرینیکی تر دا ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ناوی ده کرد به سه ری دا سی جار)).
دانه ری کتیب ده لی: (په حمه تی خوی لی بی) نه و پیاوه ی وتی چوار مشنت به شم ناکات هه سه نی کوپی موحه مه دی کوپی عه لی کوپی نه بو طالبا بوو (په زای خویان لی بی) باوکی ناوی موحه مه دی کوپی هه نه فییه.

۱ البخاري (۲۵۲)

۲ البخاري (۲۵۵)

بابُ التَّيْمُمِ - به شی تهیه موم

تهیه موم: بریتیه له به کارهینانی خۆل له بری ئاو له کاتی نه بونی ئاودا یان نه توانینی به کارهینانی، وه له تایبه ندمه ندی ئهم ئوممه تهیه له بهر ئه وهی به هه میشه یی پاکوخواوینییان لینه بریت، وه به کارهینانی بۆ بیده ستنوویژی و له شکرانی به یه ک شیوازه - وه رگێر.

۳۶ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا مُعْتَزِلًا، لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا فَلَانُ، مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ فِي الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابَتْني جَنَابَةٌ، وَلَا مَاءَ، فَقَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ، فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ)).^۱

واته: له عیمرانی کوپی حوصهینه وه (په زای خوای لیبی) ((که پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیاویکی دی دوری گرتبوو نوژی نه کرد له گه ل خه لکه که دا پیغه مبهری (ﷺ) فه رمووی نه ی فلان چی پئی لیگرتیت که نوژی بکه ییت له گه ل نه و خه لکه دا؟ نه و جا وتی نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) له شکرانیم توشبووه و ئاویش نییه پیغه مبهری (ﷺ) فه رمووی: خۆل به کاربهینه چونکه به سته)).

۳۷ - عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَعَثَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ، فَأَجْنَبْتُ، فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ، كَمَا تَمَرَّغُ الدَّابَّةُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا - ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشَّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهَرَ كَفَّيْهِ وَجْهَهُ)).^۲

۱ البخاري (۳۴۸)

۲ البخاري (۳۴۹) مسلم (۳۶۸)

واته: له عه‌م‌ماری کوپی یاسره‌وه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((پیغه‌م‌به‌ر (ﷺ) نارد‌می بۆ پی‌ویستییه‌ک، له‌ش‌گران بووم، ئاوم ده‌ستنه‌که‌وت، خۆم گه‌وزاند له‌خۆلدا هه‌روه‌ک ئازهل خۆی ده‌گه‌وزینی، پاشان هاتم بۆ‌لای پیغه‌م‌به‌ر (ﷺ) نه‌وهم بۆ باس کرد پیغه‌م‌به‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ته‌نها نه‌وه‌نده‌ت به‌سبوو که به‌ده‌سته‌کانت وابکه‌یت - پاشان هه‌ردوو ده‌ستی دابه‌زه‌ویدا یه‌ک جار، پاشان مه‌سحی چه‌پی کرد به‌سه‌ر پاستیدا، وه‌پووی هه‌ردوو ده‌ستی و ده‌موچاوی)).

۲۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أُعْطِيتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُئِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً)).

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللاوه (په‌زای خویان لی‌بی) که پیغه‌م‌به‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی ((پینچ شتم پی‌به‌خ‌شراوه به‌هیچ یه‌کێک له‌پیغه‌م‌به‌رانی پیش من نه‌به‌خ‌شراوه (عليهم السلام) سه‌رخ‌راوم به‌سه‌ر ده‌ژمناندا به‌وه‌ی له‌دووری یه‌ک مانگه‌پێ لیم ده‌ترسن، وه‌هه‌موو سه‌رزه‌ویم بۆ کراوه به‌مزگوت و پاک‌که‌ره‌وه، جا هه‌رکه‌سێک له‌ئومه‌ته‌که‌م له‌هه‌ر جێیه‌کدا نوێژی پێگه‌ی با نوێژ بکات، وه‌ده‌سه‌که‌وته‌کانی جه‌نگم بۆ چه‌ل‌اک‌راوه بۆ هیچ که‌سێک پیش من چه‌لال نه‌ک‌راوه، وه‌شه‌فاعه‌تم پی‌به‌خ‌شراوه، وه‌هه‌موو پیغه‌م‌به‌رێک (ﷺ) نێرد‌راوه بۆ‌لای گه‌له‌که‌ی به‌تایبه‌تی وه‌من نێرد‌راوم بۆ‌لای هه‌موو خه‌لکی)).

بَابُ الْحَيْضِ - به شی حهیز

حهیز خوینیکی ئاساییه خوای گه و ره دروستی کردوو له بهر چه ند حیکمه تیک له وانه ده بیته خواردن بۆ مندال له کاتی سکپریدا وه له کاتی بوونی مندالدا ده بیته به شیر وه نیشانه ی له ش ساغی ئافره ته هه ر ئافره تیک حهیزی نه بی سک ناکات وه مایه ی که م نرخ ی ئافره ت نییه هه ر وه که له سه رده می نه فامیدا باوه پریان وابوو ئاینی ئیسلام نه وه ی لا ناپه سه نده - وه رگێڤ.

۳۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ: سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنِّي أُسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ، أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: لَا، إِنَّ ذَلِكَ عِرْقٌ، وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةَ قَدَرُ الْأَيَّامِ الَّتِي كُنْتَ تَحِيضِينَ فِيهَا، ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي)).^۱

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((که فاطمه ی کچی ئه بو حوبه یش (په زای خوای لیبی) پرسیا ری کرد له پیغه مبه ر (ﷺ) وتی من خوینی نه خۆشیم هه یه پاک نابمه وه ئایه واز له نوێژ بیتم؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: نه خیر، ئه وه ده ماری که به لکو واز له نوێژ بهینه به نه ندازه ی ئه و پۆژانه ی که تو تیایدا ده که ویته حه یزه وه پاشان خۆت بشو و نوێژ بکه)).

وَفِي رِوَايَةٍ ((وَلَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ: فَاتْرُكِي الصَّلَاةَ، فَإِذَا ذَهَبَ قَدْرُهَا فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي)).^۲

وه له ده رب پینیکی تر دا ((پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی ((ئه وه حه یز نییه، ئه گه رکاتی حه یز هات واز له نوێژ بهینه وه کاتیک ماوه که ی ته واو بوو ئه وا خۆت له خۆینه که خاوین بکه ره وه و نوێژ بکه)).

۱ البخاري (۳۲۵) مسلم (۳۳۳)

۲ البخاري (۳۰۶)

٤٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ أَسْتَحْيَضَتْ سَبْعَ سِنِينَ، فَسَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ، فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ)).^١

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده‌لې: ((دایکی حبیبه (په زای خوای لیږی) خوینی نه خوښی هه بوو حوت سال، پرسپاری کرد؟ له پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) سه بارهت به وه پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی پیکرد خوی بشوا، به‌به‌رده‌وامی دایکی حبیبه (په زای خوای لیږی) بۆ هه‌موو نویژیک خوی ده‌شورد)).

تیببینی وه‌رگړې: نه و خوښ‌وردنه‌ی دایکی حبیبه (په زای خوای لیږی) بۆ هه‌موو نویژیک واجب نه‌بوو له‌سهری به‌لکو عاده‌تی خوی بوو وه جمهوری زانایان ده‌نگیان له سهر نه‌وه‌یه که خوښ‌وردن بۆ هه‌موو نویژیک له‌و حاله‌ته‌یا سونه‌ته هه‌تا ((پیش‌ه‌وا شافعی (په‌حمه‌تی خوای لیږی) ده‌فه‌رمووی: گومانوم نییه که فه‌رمانه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بۆنه‌و که خوی بشوا بۆ هه‌موو نویژیک سونه‌ته)).^٢

٤١ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، كَلَانَا جُنُبًا)).^٣

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده‌لې: ((من و پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) - خۆمان ده‌شورد له‌یه‌ک ته‌شتدا، وه هه‌ردووکمان له‌شگران بووین)).

وَكَانَ يَأْمُرُنِي فَأَتَزِدُّ، فَيُبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ.^٤

١ البخاري (٣٢٧) واللفظ له مسلم (٣٣٤/٦٤)

٢ الأم (٨٠، ٧٩/١) بتصرف

٣ البخاري (٢٩٩) مسلم (٣٢١)

٤ البخاري (٣٠٠) مسلم (٢٩٣)

واته: هر له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) که ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) فرمانی پیده کردم نیتوان ناوک بۆ ئه ژنوم دابپوشم پاشان گه مه و کاری خوئی له گه ل ده کردم وه من له حه یزدا بووم.

تیبینی وه رگپړ: له زهت وه رگرتن له ئافرهت له حه یزدا بیت دروسته به لام جیماع کردن له گه لیدا حه رame.

وَكَانَ يُخْرِجُ رَأْسَهُ إِلَيَّ، وَهُوَ مُعْتَكِفٌ، فَأَغْسِلُهُ وَأَنَا حَائِضٌ.^۱

واته: هر له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) که ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) له ئیعتیکافدا بوو سهری دهرده کرد بۆلای من، سهریم بۆ ده شور د له کاتی کدا من له حه یزدا بووم.

ئیعتیکاف: بریتیه له مانه وه له مزگه وتدا بۆ عبادت ماوه یه کی دیاری کراو.

۴۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَتَكَيُّ فِي حِجْرِي، وَأَنَا حَائِضٌ فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ)).^۲

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سهری ده کرده سهر کوشی من قورپانی ده خویند له کاتی کدا من له حه یزدا بووم)).

۴۳- عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ: ((سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَقُلْتُ: مَا بَالَ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ، وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ؟ فَقَالَتْ: أَحَرُورِيَّةٌ أَنْتِ؟ فَقُلْتُ: لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ، وَلَكِنِّي أَسْأَلُ. فَقَالَتْ: كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ، فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ، وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ)).^۳

۱ البخاري (۳۰۱) مسلم (۲۹۷)

۲ البخاري (۲۹۷) (۷۵۴۹) مسلم (۳۰۱)

۳ البخاري (۳۲۱) مسلم (۳۳۵)

واته: له موعازه وه ده‌لی: ((پرسیارمکرد له عائیشه (په‌زای خوای لی‌بی) پیموت: نه‌وه چیه‌ه‌یزدار پۆژو ده‌گیریتته‌وه، به‌لام نویژ ناگیریتته‌وه؟ عائیشه (په‌زای خوای لی‌بی) وتی تو‌ه‌روریت؟ وتم: نه‌خیر من‌ه‌روری نیم، به‌لام پرسیار ده‌که‌م عائیشه (په‌زای خوای لی‌بی) وتی: ه‌یزمان توش نه‌بوو فه‌رمانمان پیده‌کرا به‌گیرانه‌وه‌ی پۆژو، وه‌ه‌رمانمان پینه‌ده‌کرا به‌گیرانه‌وه‌ی نویژ)).

ه‌روری: کۆمه‌لو تا‌قمی‌کن له‌ه‌ه‌واربج شتیان زۆر قورسو‌گران ده‌کرد وه‌سه‌ره‌ل‌دانیان له‌ناو‌چه‌ی ه‌رورانه‌وه‌بوو که‌نزیکی کوفه‌یه‌.

کتاب الصلاة: په رتوکی نویژ

باب المواقیت: به شی کاته کانی نویژ

نویژ چەند وتەیک و چەند کرداریکی تایبەتە دەست پێدەکات بە ((الله اکبر)) وه کۆتایی دیت به سهلام دانهوه، وه گه‌وره‌ترین کرده‌ویه له دواى شایه‌تمان، وه هه‌ر که‌سیک ئینکاری بکات ئەوا کافر ده‌بی‌ت به‌ کۆ ده‌نگی زانایان، به‌لام جیاوازی هه‌یه له‌نیۆ زانایاندا له‌ سه‌رکافربوونی ئەوکه‌سه‌ی که‌نایکات پێشه‌وا نه‌حمه‌د، وه‌ جمه‌وری زانایان ده‌فه‌رموون کافر ده‌بی‌ت وه‌ ئەو وتیه‌ کۆی ده‌نگی هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ره‌ (ﷺ) په‌زای خویان لی‌بی وه‌ عه‌بدوللای کو‌ری شه‌قیق (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ((کانوا لایرون شیئا ترکه‌ کفر إلا الصلاة))^١. واته‌ ((هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌یج شتیکیان نه‌دیوه‌ وازلیه‌یتانی کو‌فر بی‌ت جگه‌ له‌ نویژ نه‌بی‌ت)) - وه‌رگێ‌ر.

٤٤- عَنْ أَبِي عَمْرِو الشَّيْبَانِيِّ وَاسْمُهُ سَعْدُ بْنُ إِیَاسٍ - قَالَ: حَدَّثَنِي صَاحِبُ هَذِهِ الدَّارِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا. قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: بِرُّ الْوَالِدَيْنِ، قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَوْ اسْتَزِدَّتُهُ لَزَادَنِي))^٢.

واته‌: له‌ ئەبو عه‌مری شه‌یبا‌نییه‌وه‌ که‌ ناوی سه‌عه‌دی کو‌ری ئیاسه‌ (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: قسه‌ی بۆ کردم خاوه‌نی ئەو مال‌ه‌ وه‌ ئاماژه‌ی کرد بۆلای مالی عه‌بدوللای کو‌ری مه‌سه‌ود (په‌زای خویان لی‌بی) وتی ((په‌رسیارم کرد له‌ پێغه‌مبه‌ری

١ أخرجه الترمذي بلفظ غير الصلاة (١٤/٥) وصححه النووي في رياض الصالحين (٣٤٦) وكذا في مجموع (١٦/٣) والالباني في صحيح الترغيب والترهيب (٥٦٤).

٢ البخاري (٥٢٧) (٢٧٨٢) (٥٩٧٠) (٧٥٣٤) مسلم (٨٥/١٣٩)

خوا (ﷺ) چی کرده و دهیه ک خوشه و یسته له لای خوای بالاده ست؟ فه رموی نوێژ له کاتی خۆیدا، و تم پاشان چی؟ فه رموی چاکه له گه ل دایک و باوکدا، و تم پاشان چی؟ فه رموی، تیکۆشان له پیناوی خوادا، ده لێ: پێغه مبه ری خوا (ﷺ) نه مانه ی پێو تم وه نه گه ر داوای زیاترم لێ بکر دایه پێی ده و تم)).

٤٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيُ الْفَجْرَ، فَتَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ، مُتَلَفَعَاتٍ بِمِرْطَاهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ، مِنَ الْفَلَاسِ)).^١

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لێ: ((پێغه مبه ری خوا (ﷺ) نوێژی به یانی ده کرد، وه ئافره تانی ئیمانداران له گه لیدا ئاماده ده بوون، جهسته و سهریان داپۆشیبوو پاشان ده گه رانه وه بۆ ماله کانیا ن که س نه یده ناسینه وه له بهر تاریکی)).

٤٦- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيُ الظُّهْرَ بِالنَّاجِرَةِ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةً وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجِبَتْ، وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا إِذَا رَأَاهُمْ اجْتَمَعُوا عَجَلًا. وَإِذَا رَأَاهُمْ ابْطَأُوا آخِرًا، وَالصُّبْحُ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيَهَا بِفَلَاسٍ)).^٢

واته: له جابری کوپی عه بدوللا وه (په زای خوایان لیبی) ده لێ: پێغه مبه ری خوا (ﷺ) ((هه میشه سیفه تی وابوو نوێژی نیوه پۆی ده کرد به گه رمای نیوه پۆ، وه نوێژی عه سری ده کرد خۆر پاکو سپی بوو، وه شیوانی ده کرد کاتی ک خۆر ئاوا ببوایه، وه خه وتنانی زوو ده کرد کاتی ک ببینیایه کۆبوونه ته وه، وه ببینیایه دوا که وتوون دوا ده خست، وه پێغه مبه ر (ﷺ) نوێژی به یانی ده کرد به تاریکی)).

١ البخاري (٥٧٨) (٨٦٧) مسلم (٦٤٥)

٢ البخاري (٥٦٠) (٥٦٥) مسلم (٦٤٦)

٤٧ - عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ سَيَّارِ بْنِ سَلَامَةَ قَالَ: ((دَخَلْتُ أَنَا وَأَبِي عَلَى أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ، فَقَالَ لَهُ أَبِي: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ؟ فَقَالَ: كَانَ يُصَلِّي الْهَاجِرَةَ - الَّتِي تَدْعُونَهَا الْأُولَى - حِينَ تَدْخُضُ الشَّمْسُ، وَيُصَلِّي الْعَصْرَ، ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى رَحْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ. وَتَسِيْتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ. وَكَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤَخَّرَ مِنَ الْعِشَاءِ الَّتِي تَدْعُونَهَا الْعَتَمَةَ. وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا، وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا. وَكَانَ يَنْقُتِلُ مِنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلُ جَلِيسَهُ. وَكَانَ يَقْرَأُ بِالسُّتَيْنِ إِلَى الْمِائَةِ)).^١

واته: له نه بو مینها له وه که ناوی سه ییاری کوپی سه لامه یه ده لی: ((من و باو کم چوین بۆلای نه بو به رزه ی نه سه له می (په زای خوای لی بی) باو کم پی و پیتغه مبه ری خوا (ﷺ) چۆن نو یژه فه رزه کانی ده کرد؟ نه ویش: وتی پیتغه مبه ری خوا (ﷺ) ((هه می شه نو یژی نیوه پۆی ده کرد که ئیوه پی ده لی: ن یه که م، کاتی خۆر له ناوه پاستی ئاسمان لای ده دا، وه نو یژی عه سری ده کرد، پاشان یه کیک له ئیمه ده که پایه وه بۆلای کاروانیه که ی له وسه ری مه دینه هیشتا خۆر پوون بو، وه بیرم چۆته وه چی وت ده رباره ی ئیواره، وه پیتغه مبه ر (ﷺ) پی خۆش بو نو یژی خه وتنان دوا ی بخات که ئیوه پی ده لی: عه ته مه ((واته تاریکایی شه)) وه پی ناخۆش بو خه و پیتش نو یژی خه وتنان وه قسه کردنیش له دوا یه وه وه پیتغه مبه ر (ﷺ) سه لامی ده دایه وه له نو یژی به یانی کاتی ک پیاو جیگه که ی خۆی ده ناسی وه شه ست بۆ سه د ئایه تی ده خو یند)).

۴۸ - عَنْ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ: ((مَلَأَ اللَّهُ قُبُورَهُمْ وَبُيُوتَهُمْ نَارًا، كَمَا شَقَلُونَا عَنْ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ))^۱.

واته: لو علیه وه (په زای خوای لیبی) که پیغه مبه ر (ﷺ) نوژی جهنگی خنده ق
فهرمووی ((خوای گه وره گزبو ماله کانیاں پرکات له ناگر، هه روه ک سه رقالیان کردین له
نوژی عه سه ره تا خور ناوا بو)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((شَقَلُونَا عَنْ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى - صَلَاةِ الْعَصْرِ - ثُمَّ صَلَاةً بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ))^۲.

وه له ده رپرینیکدا له لای پیشه و موسلیم پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ((سه رقالیان
کردین له نوژی عه سه ره پاشان نوژی کرد له نیوان نوژی ئیواره و خه وتناندا)).

وَلَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: ((حَبَسَ الْمُشْرِكُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْعَصْرِ، حَتَّى احْمَرَّتِ الشَّمْسُ أَوْ اصْفَرَّتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: شَقَلُونَا عَنْ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى - صَلَاةِ الْعَصْرِ - مَلَأَ اللَّهُ أَجْوَافَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا، أَوْ حَشَا اللَّهُ أَجْوَافَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا))^۳.

وه هه ره له ده رپرینیکدا له لای پیشه و موسلیم له عه بدوللای کوپی مه سهوده وه
(په زای خوایان لیبی) وتی ((بیباوه په کان پرگریان ((به ندیان)) کرد له پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) له نوژی عه سه ره تا خور سور بوو یان زهره بوو پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) فهرمووی: سه رقالیان کردین له نوژی عه سه ره خوای گه وره سکیاں و گوره کانیاں
پرکات له ناگر)).

وشه ی ((مَلَأَ وَ حَشَا)) یه ک وانا ده به خشیت.

۱ البخاري (۲۹۳۱) (۴۱۱۱) (۴۵۳۳) (۶۳۹۶) مسلم (۶۲۷)

۲ مسلم (۶۲۷)

۳ مسلم (۶۲۸)

٤٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أُعْتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ عُمَرُ، فَقَالَ: الصَّلَاةُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ. رَقَدَ النِّسَاءُ وَالصَّبِيَّانُ. فَخَرَجَ وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ يَقُولُ: لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي - أَوْ عَلَى النَّاسِ - لَأَمَرْتُهُمْ بِهَذِهِ الصَّلَاةِ هَذِهِ السَّاعَةَ)).^١

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر(ﷺ) نو یژی خه وتنی دواخست جا نیمامی عومه ر (په زای خوا ی لیبی) چوو بولای وتی نو یژ نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)! ئافره تان و مندالان خه وتن پیغه مبه ر(ﷺ) ده رچوو وه ئاو له سه ری ده تکا ده یفه رموو، نه گه ر گران و ناپه ر حه ت نه بوایه له سه ر ئومه تم یان له سه ر خه لک فه رمانم پیده کردن به م نو یژه له کاته)).

بەشی هەندیک لە ناپەسەندیەکانی نوێژ

٥٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، وَحَضَرَ الْعِشَاءُ، فَأَبْدَأُوا بِالْعِشَاءِ))^١.

واتە: لە دایکمان عایشەو (پەزای خۆی لێی) دەلی: ((پێغه مەسەر (ﷺ) فەرموویەتی:

کاتێک قامەت کرا بۆ نوێژ وە خواردن ئامادە بوو ئەوا دەست بکەن بە خواردنەکه)).
وعن ابن عمر، نحوه.

وە لە عەبدوللای کۆپی عومەرەو (پەزای خۆیان لێی) هاتوو هەوشیوەی ئەو.

٥١ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ، وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ))^٢.

واتە: وە لە دەرپرینێکدا لە لای پێشەو موسلیم لە دایکمان عایشەو (پەزای خۆی لێی) دەلی: گویم ((لە پێغه مەسەر (ﷺ) دەیفەرموو: ((نوێژ نییه لە کاتێکدا خواردن ئامادە بێت، وە لە کاتێکیشدا میز و پیسای پالی پێو بنن)).

شیکردنەوێ وەرگێڕ: واتە هەرکاتێک کە سێک خواردنی بۆ ئامادە بێت وە کاتی نوێژ بێت ئەوا باخواردن بخوات پێش کردنی نوێژە کە یان میز و پیسای تەنگە بەری بکات ئەوا باخۆی بە تالێکاتەو پێش کردنی نوێژە کە چونکە نوێژە کە ناتەواو.

١ البخاري (٥٤٦٥) مسلم (٥٥٧)

٢ مسلم (٥٦٠)

به شی کاته قه دهغه گراوه کان

٥٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((شَهِدَ عِنْدِي رِجَالٌ مَرْضِيُونَ - وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمَرُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَيَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ))^١.

واته: له عه بدوللای کوردی عه باسه وه (په زای خویان لیږی) ده لی: ((شایه ټییان دا لای من کومه له پیاوړیک که جی په زامه نډین وه له هه موویان زیاتر جی په زامندی بی لای من عومه ره (په زای خوی لیږی) که پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نه هی و قه دهغه ی کرد له نویژ کردن دوی نویژی به یانی هه تا خور هه لدی وه دوی نویژی عه سر هه تا خور ئاوا ده بیټ)).

٥٣ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ))^٢.

واته: له نه بو سه عیدی خودرییه وه (په زای خوی لیږی) نه ویش له پیغه مبه ری خوا وه(ﷺ) فه رموویه تی: ((نویژ نییه دوی نویژی به یانی هه تا خور به رز ده بیټه وه وه نویژ نییه دوی عه سر هه تا خور ئاوا ده بیټ)).

پوونکردنه وه: له م دوو فه رمووده یه دا نه وه مان بو درده که ویت که نویژ کردن له و دوو کاته دا قه دهغه یه له بهر نه وه ی هاوشتیوه یی بییا وه په کانه نه وانه ی خور ده په رستن له و دوو کاته دا له کاتی هه لپه اتن و ئاوا بوونیدا وه هه ر که سیک خوی هاوشتیوه ی گه لیک لیټیکات نه وه له وانه .

١ البخاري (٥٨١) مسلم (٨٢٦)

٢ البخاري (٥٨٦) مسلم (٨٢٧)

قال المصنف : ولي الباب عن علي بن أبي طالب، وعبد الله بن عمرو بن العاص، وأبي هريرة، وسمرة بن جندب، وسلمة بن الأكوع، وزيد بن ثابت ومعاذ بن جبل، وكعب بن مرة، وأبي أمامة الباهلي، وعمرو بن عبسة السلمی، وعائشة رضي الله عنهم، والصنابحي، ولم يسمع من النبي - صلى الله عليه وسلم - لحديثه مرسل .

به شی گێڕانهوهی نوێژه فهوتاههكان وه ریزبه ندییان

٥٤ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَجَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كِدْتُ أُصَلِّيَ الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا. قَالَ: فَقُمْنَا إِلَى بَطْحَانَ، فَتَوَضَّأْنَا لِلصَّلَاةِ، وَتَوَضَّأْنَا لَهَا، فَصَلَّيَ الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ. ثُمَّ صَلَّيَ بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ))^١.

واته: له جابری کوپی عه بدوللاه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((که عومه ری کوپی خه طاب (په زای خوی لیبی) پوژی جهنگی خه ندهق هات دواى ئه وهی که خۆرئاوا بوو بوو وه جنیوی به بیباوه په کانی قوپه یش ددها ئینجا وتی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نوژی عه سرم نه کرد هه تا نزیک بوو خۆر ئاوا ده بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: سویند به خوا منیش نوژم نه کردووه ده لی: چوین بۆ شیوی بطحان، پیغه مبه ر (ﷺ) ده ستونوژی گرت بۆ نوژ ئیمهش ده ستونوژمان گرت بۆ نوژ، وه پیغه مبه ر (ﷺ) نوژی عه سری کرد دواى ئه وهی که خۆر ئاوا بوو بوو پاشان دواى ئه وه نوژی ئیواره شی کرد)).

بابُ فَضْلِ الْجَمَاعَةِ وَوُجُوبِهَا - به شی گه ورهیی نوژیژی جه ماعهت و وه واجب بوونی

٥٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً))^١.

واته: له عه بدوللای کوری عومه ره وه (ره زای خوايان لیبی) که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی: ((نویژی به کومه ل بیست و ههوت پله خیری زیاتره له نویژی ته نیا)).

٥٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تُضَعَّفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَفِي سُوقِهِ خَمْسَةً وَعِشْرِينَ ضِعْفًا وَذَلِكَ: أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ، فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ لَمْ يَخْطُ خُطْوَةً إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ، وَحُطُّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ. فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ، مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، وَلَا يَزَالُ فِي صَلَاتِهِ مَا انتَظَرَ الصَّلَاةَ))^٢.

واته: له نه بو هوره يره وه (ره زای خواي لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی ((نویژی پیاو به کومه ل بیست و پینج پله خیره که ی بۆ زیاد ده کړیت به سه ر نویژه که یدا له ماله که یدا یان له بازاره که یدا نه وه ش کاتیك ده ستنویژ بگری، ده ستنویژیکی جوان، پاشان بچیت بۆ مزگهوت هیچ شتیك ده ری نه کات جگه نویژ نه بیت هیچ هه نگاوێك هه لئا هیئیت بیگومان پله یه ک پیی به رز ده بیت ه وه، وه تاوانیکی لی ده سپرته وه، کاتیك نویژی کرد فریشته به رده وام دروودی له سه ر لیده دن، ماده م تائه وکاته ی له شوینی نویژ کردنه که ی بیت: ده لئین، خوايه دروودی خۆتی به سه ردا

١ البخاري (٦٤٥) مسلم (٦٥٠)

٢ متفق عليه واللفظ للبخاري - البخاري (٦٤٧) مسلم (٦٤٩)

برپێژه، خواجه لیلى خوشبېه، خواجه په حمى پېښكه، وه هه ر له نوێژدا ده بېت ماده م
چاوه پوانى نوێژه)).

۵۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :
((أَثْقَلُ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ: صَلَاةُ الْعِشَاءِ، وَصَلَاةُ الْفَجْرِ. وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا
وَلَوْ حَبْوًا. وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أُمَرَ بِالصَّلَاةِ فَنُتَقَامَ، ثُمَّ أُمِرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ انْطَلِقَ
مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ، فَأَحْرَقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ
بِالنَّارِ)).^۱

واته: له ئه بو هوره بیره وه (په زای خواى لیلى) ده لى: پېغه مبه رى خوا (ﷺ)
فه رموى ((قورسترین نوێژ له سه ر دوو پوهه كان: نوێژى خه وتنان و، نوێژى به يانیه،
ئه گه ر بیانزانیا به چ پاداشتیکیان تېدا به، به گاگولکیش بوا به بوى ده هاتن. نیازم بوو
فه رمان بکه م که قامه ت بکرى بۆ نوێژ پاشان فه رمان بکه م به پیاویک نوێژ بکات بۆ
خه لک، پاشان خۆم له گه ل چه ند پاویکدا ده رچم چه ند باوه شه داریکیان پېښت بۆ سه ر
ئه وان به که ئاماده ی نوێژ نابن، ما له کانیا ن به سه ردا بسوتینم به ئاگ)).

به شی ئاماده بوونی ئافره تان له مزگه وت

۵۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا اسْتَأْذَنْتُ أَمْرَأَتَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا. قَالَ: فَقَالَ بِلَالُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: وَاللَّهِ لَنَمْنَعَنَّ. قَالَ: فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ، فَسَبَّهُ سَبًّا سَيِّئًا، مَا سَمِعْتُهُ سَبَّهُ مِثْلَهُ قَطُّ، وَقَالَ: أَخْبِرْكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَقُولُ: وَاللَّهِ لَنَمْنَعَنَّ؟!))^۱.

واته: له عهبدوللای کورپی عومهره وه (په زای خویان لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه ((کاتیک خیزانی هر به کیک له ئیوه موله تی وه رگرت بو مزگه وت با پښگری لی نه کات: بیلالی کورپی عهبدوللا وتی سویند به خوا پښگریان لیده کهین، عهبدوللا (په زای خوی لیبی) پووی تیکرد، جنیوی پيدا جنیویکی خراب، هرگیز گویم لیبینه بوو جنیوی بهو شیوه به بدات، ئینجا وتی هه والت پیده دهم له پیغه مبه ری خواوه ((وه ده لی: ی سویند به خوا پښگریان لیده کهین)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ))^۲.

وه له ده رب پښیکدا له لای پشه وه مسلیم پیغه مبه ر ((وه رب پښگری بهنده کانی خوا مه کهن له مزگه وته کانی خوا)). (واته ئافره تان)

۱ البخاري (۸۳۷) (۵۲۳۸) مسلم (۱۳۴، ۱۳۵، ۱۴۰، ۴۴۲)

۲ مسلم (۱۳۶، ۴۴۲)

به شی سوننه تی رهواتب وه گه وره دی دوو پکاتی به یانی

۵۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْجُمُعَةِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((نویژم کرد له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) دوو پکات پیش نویژی نیوه پو، وه دوو پکات دوی نویژی نیوه پو، وه دوو پکات دوی جومعه، وه دوو پکات دوی ئیواره، وه دوو پکات دوی خه وتنان)).

وَفِي لَفْظٍ: ((فَأَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ وَالْفَجْرُ وَالْجُمُعَةُ: فَفِي بَيْتِهِ))^۲.

وه له ده برپینکی ترده عه بدوللای کوپی عومره (په زای خویان لیبی) ده لی: ((به لام ئیواره خه وتنان و به یانی و جومعه: له ماله که ی خویدا)).

وَفِي لَفْظٍ لِلْبُخَارِيِّ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنِي حَفْصَةُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كَانَ يُصَلِّي سَجْدَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَعْدَمَا يَطْلُعُ الْفَجْرُ. وَكَانَتْ سَاعَةً لَا أَدْخُلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا))^۳.

وه له ده برپینکی ترده له لای پیشه و بوخاری له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: حه فسه (په زای خوی لیبی) پی و تم پیغه مبه ر (ﷺ) سیفه تی و ابو دوو پکات نویژی سووک و ئاسانی ده کرد دوی بانگی به یانی وه عه بدوللای کوپی عومره (په زای خویان لیبی) ده لی: له و سه عاته دا من نه نه چوموه لای پیغه مبه ر (ﷺ).

۱ البخاري (۹۳۷) (۱۱۶۵) مسلم (۷۲۹) (۸۸۲)

۲ البخاري (۱۱۷۲) مسلم (۷۲۹)

۳ البخاري (۱۱۷۳)

۶۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ أَشَدُّ تَعَاهُدًا مِنْهُ عَلَى رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ))^۱.

واته: له له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیږی) ده لی: ((پینغه مبهه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) له سه هېچ شتیک له سونه ته کان به نه ندازه ی دوو پکاتی به یانی به رده وام نه بووه)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا))^۲.

وه له ده برپینکی تر دا له لای پيشه وا مسلم ((پينغه مبهه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) ده فه رموی: دوو پکاتی سونه تی به یانی خیرتره له دنیا ونه وه شی تیدایه)).

۱ البخاري (۱۱۶۹) مسلم (۷۲۴/۹۴)

۲ مسلم (۷۲۵)

بابُ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ - به شی بانگ و قامهت

٦١ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((أَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ، وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ)).^١

واته: له نهه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((فه رمان کرا به بیلال (په زای خوی لیبی) که بانگ به جووت بلّیت، وه قامه تیش به تاک)).

٦٢ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ وَهَبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ السُّوَّائِيِّ قَالَ: ((أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي قُبَّةٍ لَهُ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمَ - قَالَ: فَخَرَجَ بِلَالٌ بَوْضُوهُ، فَمِنْ نَاضِحٍ وَنَائِلٍ: فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِ سَاقِيهِ، قَالَ: فَتَوَضَّأَ وَأَذَّنَ بِلَالٌ، قَالَ: فَجَعَلْتُ أَتَّبِعُ فَأُهُ هَهُنَا وَهَهُنَا، يَقُولُ يَمِينًا وَشِمَالًا: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، ثُمَّ رُكِّزَتْ لَهُ عَنَزَةٌ، فَتَقَدَّمَ وَصَلَّى الظُّهْرَ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَدِينَةِ)).^٢

واته: له نه بو جوچه يفه وه (په زای خوی لیبی) که ناوی وه هبی کوپی عه بدولای سوائیه ده لی: ((هاتم بولای پیغه مبه ر (ﷺ) نه وه خیمه یه کی سوردابوو که له پیسته ی خوشکراو دروستکراوو، ده لی: ده رچوو بیلال (په زای خوی لیبی) به زیاده ی ناوی ده ستنویزه که ی پیغه مبه ره وه (ﷺ)، هه بوو ناوه که ی ده پرژاند به خویدا هه بوو دهیدا له گیانی ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) ده رچوو وه جلیکی سووری له به ردابوو من سه یری سپیای لاقه کانی ده کرد: ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) ده ستنویژی گرت وه بیلال (په زای خوی لیبی) بانگی دا ده لی: من شوینی ده می بیلال (په زای خوی لیبی) ده که وتم که

١ البخاري (٦٠٥) مسلم (٣٧٨)

٢ البخاري (١٠٨٧) مسلم (٥٠٣)

ئاوپی به لای راستو چه پدا ده دایه وه که ده یوت، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، پاشان پمیک یان (نه قیزه یه کیان) بۆ چه قاند ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) پیش که وت نویژی نیوه پۆی کرد به دوو پکات، پاشان به به رده وامی نویژی به دوو پکات ده کرد هه تا که پایه وه بۆ مه دینه)).

تیبینی وه رگێپ: پیغه مبه ر (ﷺ) بۆیه دوو پکات نویژی ده کرد چونکه له سه فه ردا بوو وه ته به پوک به س تایبه ته به پیغه مبه ره وه (ﷺ) بۆ هه یج که سیکی تر درووست نییه به لکو حه رامه وه نه و پۆشاکه ی پیغه مبه ر (ﷺ) له به ریدا بوو سووری ساده نه بوو به لکو هه روه ک (ابن القیم) ده فه رمووی سوور و په ش تیکه ل بوو چونکه پیغه مبه ر (ﷺ) خۆی قه ده غه ی کردووه له به ر کردنی جلی سووری ساده بۆ پیاوان.

٦٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ بِلَالًا يُؤَدِّنُ بِلَيْلٍ، فَكُلُّوا حَتَّى يُؤَدِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ)).^١ واته: له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خویان لیلی) نه ویش له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) که فه رموویه تی: ((بیلال به شه و بانگ ده دات، بخۆن هه تا کوپه که ی ئوم مه کتوم واته (عه بدوللای) بانگ ده دا)).

٦٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَدِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ)).^٢

واته: له نه بو سه عیدی خودرییه وه (په زای خوی لیلی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی: ((کاتیک گویتان له بانگ بیژ بوو بلین به وینه ی نه وه ی که نه و ده یلی)).

١ البخاري (٦١٧) مسلم (١٠٩٢)

٢ البخاري (٦١١) مسلم (٣٨٣)

بابُ اسْتِقْبَالِ الْقِبْلَةِ بِهَشْيِ رُوْكَرْدَنِهِ رُوْوَكُهُ

٦٥- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسَبِّحُ عَلَى ظَهْرِ رَأْسِهِ، حَيْثُ كَانَ وَجْهُهُ، يَوْمَئِذٍ بِرَأْسِهِ، وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ))^١.

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لیبی): ((که پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی سونه تی ده کرد له سهر پشتی سواره که ی، پووی له ههر کوئی بوايه، نیشاره تی به سهری ده کرد، وه عهبدوللای کوپی عومره (په زای خویان لیبی) وای ده کرد)).

وَفِي رِوَايَةٍ: ((كَانَ يُوتِرُ عَلَى بَعِيرِهِ)).

وه له ده ربړینیکي تر دا ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی وه تری له سهر و شتره که ی ده کرد)).

وَلِمُسْلِمٍ: ((غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّيَ عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ))^٢.

وه له ده ربړینیکي تر دا له لای پیښه وا مسلم ((جگه له وه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژه فره کانی له سهر سواره که ی نه ده کرد)).

وَالْبُخَارِيُّ: ((إِلَّا الْفَرَائِضَ))^٣.

وه له ده ربړینیکي تر دا له لای پیښه وا بخاری ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی له سهر سواره که ی کردووه جگه له نویژه فره کانی)).

١ البخاري (١١٠٥) واللفظ له - مسلم (٧٠٠/٣٧)

٢ مسلم (٧٠٠/٣٩)

٣ البخاري (١٠٩٧)

۶۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَيْنَمَا النَّاسُ بِقُبَاءَ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ إِذْ جَاءَهُمْ آتٍ، فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ اللَّيْلَةَ قُرْآنٌ، وَقَدْ أُمِرَ أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ، فَاسْتَقْبِلُوهَا. وَكَانَتْ وُجُوهُهُمْ إِلَى الشَّامِ، فَاسْتَدَارُوا إِلَى الْكَعْبَةِ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((له کاتیځدا خه ځک له مزگه وتی قوباء له نویژی به یانیدا بوون که به کیک هات بولایان وتی بیگومان پیغه مبر (ﷺ) نه مشه و قوربان دابه زیوته سه ری وه فه رمانی پیکراوه پوو بکاته پووگه نیوه ش پووی تیکن. وه له وکاته دا پوویان له شام بوو به کسه ر پوویان کرده (که عه)).

۶۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: ((اسْتَقْبَلْنَا أَنَسًا حِينَ قَدِمَ مِنَ الشَّامِ، فَلَقِينَاهُ بِعَيْنِ التَّمْرِ فَرَأَيْنَاهُ يُصَلِّي عَلَى حِمَارٍ، وَوَجْهُهُ مِنْ ذَا الْجَانِبِ - يَعْنِي عَنْ يَسَارِ الْقِبْلَةِ - فَقُلْتُ: رَأَيْتُكَ تُصَلِّي لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ؟ فَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ مَا فَعَلْتُهُ)).^۲

واته: له نه نه سی کوی سیرینه وه (په حمه تی خوی لیبی) ده لی: ((پیشوازیمان کرد له نه نه سی کوی مالیک (په زای خوی لیبی) کاتیځ که گه پایه وه له شام، پیی گه یشتن له عین التمر (شاریکه له سنوری عیراق خورمای زوره)، دیم نویژی ده کرد له سه ر گویدریژیک، پووی له لایه کی تر بوو - واته پووی لای چه پی پووگه بوو، پیم ووت توم دی نویژت کرد جگه له پووگه؟ وتی: نه گه ر پیغه مبر ی خوا (ﷺ) نه دیایه که وای کردووه وام نه ده کرد)).

۱ البخاري (۴۴۹۱) مسلم (۵۲۶)

۲ البخاري (۱۱۰۰) مسلم (۷۰۲)

بابُ الصُّفُوفِ - به‌شی‌پیزه‌کان

٦٨ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ))^١.

واته: له ئەنەسی کۆپی مالیکەو (پەزای خوای لیبی) دەلی: پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((پیزه‌کانتان پێکبه‌نه‌وه، چونکه پێکی پیزه‌کان له ته‌واوی نوێژه)).

٦٩ - عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَتُسَوَّنَّ صُفُوفُكُمْ أَوْ لِيُخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ))^٢.

واته: له نوعمانی کۆپی به‌شیره‌وه (پەزای خوای لیبی) دەلی: گویم له پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) ده‌یفەرموو: ((پیزه‌کانتان پێک ده‌که‌نه‌وه یان خوای گه‌وره جیاوازی ده‌خاته نێوان پوهه‌کانتانه‌وه)).

وَلِمُسْلِمٍ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَوِّي صُفُوفَنَا، حَتَّى كَأَنَّمَا يُسَوِّي بِهَا الْقِدَاحَ، حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ، ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَقَامَ، حَتَّى إِذَا كَادَ أَنْ يُكْبَّرَ، فَرَأَى رَجُلًا بَادِيًا صَدْرُهُ، فَقَالَ: عِبَادَ اللَّهِ، لَتُسَوَّنَّ صُفُوفُكُمْ أَوْ لِيُخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ))^٣.

وه له ده‌ربهرینیکی ترده‌له‌لای پێشه‌وا موسلیم ((پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) پیزه‌کانی پێک ده‌کردینه‌وه هه‌روه‌کو بلێت پمی پێ پێک ده‌کرد هه‌تا کاتی‌ک زانی ئی‌مه‌ لی‌وه‌ی فیر بووین، پاشان پۆژیکیان ده‌رچوو وه‌ستا، هه‌تا نزیک بوو نوێژ دابه‌ستی، دی پیاوی‌ک

١ البخاري (٧٣٣) مسلم (٤٣٣)

٢ متفق عليه - البخاري (٧١٧) مسلم (٤٣٦)

٣ مسلم (٤٣٦/١٢٨)

سنگی دەرچوو بوو، پیغه مبه‌ری (ﷺ) فەرمووی، ئە ی به‌نده‌کانی خوا پیزه‌کانتان پێک ده‌که‌نه‌وه یان خوای گه‌وره جیاوازی ده‌خاته نیتوان پوهه‌کانتانه‌وه)).

۷۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِبَطْعَامٍ صَنَعَتْهُ لَهُ، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: قُومُوا فَلَأُصَلِّيَ لَكُمْ: قَالَ أَنَسٌ: فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرٍ لَنَا قَدْ اسْوَدَّ مِنْ طُولِ مَا لُبِسَ، فَتَضَخْتُ بِمَاءٍ، فَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَفَّقْتُ أَنَا وَالْيَتِيمَ وَرَاءَهُ، وَالْعَجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا. فَصَلَّى لَنَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفَ)).^۱

واته: له ئەنه‌سی کوپی مالیک (په‌زای خوای لی‌بی) که موله‌یکه‌ی نه‌نکی بانگیشتی پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) کرد بۆ خواردنێک که بۆی دروست کردبوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لی‌بی خوارد پاشان فەرمووی: هه‌ستن بانویژتان بۆ بکه‌م ئەنه‌س (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: هه‌ستام بۆلای هه‌سیریکی نێمه‌ له‌به‌ر کۆنی په‌ش دا گه‌رابوو ئاوپشینم کرد به‌ ئاو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چووه سه‌ری من و مندالێکی بی‌یاوک له‌ دوايه‌وه پیزیووين، پیریژنه‌که‌ش له‌ دوامانه‌وه بوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دوو پکات نویژی بۆ کردین پاشان پۆشت)).

وَلِمُسْلِمٍ ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِ وَيَأْمُرُهُ فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ، وَأَقَامَ الْمَرْأَةُ خَلْفَنَا)).^۲

وه له‌ دهرپه‌رینه‌کی تر دا له‌لای پێشه‌وا موسلیم ((که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نویژی بۆ خۆی ((ئەنه‌سی کوپی مالیک)) و دایکی کرد ده‌لی: منی لای راستی خۆیه‌وه وه‌ستاند وه‌ ئافره‌ته‌که‌ش له‌ دوامانه‌وه)).

۱ البخاري (۳۸۰) مسلم (۶۵۸)

۲ مسلم (۶۶۰/۲۶۹)

الْبَيْتِيُّ: ضُمِيرُهُ جَدُّ حُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ضُمِيرَةٍ.

مندالله بیباوک که ناوی ضُمیرَة بوو که باپیری حسین بن عبد الله بن ضُمیرَة.

٧١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ: ((بِتُّ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ. فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ. فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ. فَأَخَذَ بِرَأْسِي فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ)).^١

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((شه و مامه وه لای پوره مه یمونه م (په زای خوی لیبی) (که خیزانی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو) پیغه مبه ر (ﷺ) شه و ه ستا شه و نویژی کرد منیش ه ستام له لای چه پیه وه وه ستام سه ری گرتمو له لای راستیه وه وه ستاندمی)).

بابُ الْإِمَامَةِ - به شی پِشَنوئِزِی

٧٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أَمَّا يَخْشَى الَّذِي يَرْقَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يَجْعَلَ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ؟)).^١

واته: له نه به هوره يره وه (په زای خوی لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) فه رمویه تی: ((تایه ناترسی نه وه که سه ی سهر به رز ده کاته وه پیش نیمام که خوی که وره سه ری بگوپی بو سه ری گوئی دریز، یاخود شیوه ی بخاته سه ر شیوه ی گوئی دریزیک؟)).

٧٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ. فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ. فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا. وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا. وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ)).^٢

واته: له نه به هوره يره وه (په زای خوی لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فه رمویه تی ((بویه نیمام دانراوه بو نه وه ی شوینی بکه ون، جیوانی له سه ر دروست مه که ن (واته نه پیشبیکه ون نه دوا) کاتیک وتی الله اکبر ئیوه بلین الله اکبر، وه کاتیک چه مایه وه بچه مینه وه، وه کاتیک وتی سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، بلین، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وه کاتیک کړنوشی برد کړنوش بهرن، وه کاتیک نوئیزی به دانیشنانه وه کرد نه واهه مووتان نوئیز به دانیشنانه وه بکه ن)).

١ البخاري (٦٩١) مسلم (٤٢٧)

٢ البخاري (٧٢٢) (٧٣٤) مسلم (٤١٤)

٧٤ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ، فَصَلَّى جَالِسًا، وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ: أَنْ اجْلِسُوا لِمَا انْصَرَفَ قَالَ إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ))^١.

واته: له دایکمان عائشیه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه خوځ بوو نوږزی له ماله که ی خویدا به دانیشتنانه وه کرد، وه خه لکیش نوږزیان کرد له دوايه وه به پیوه ئاماژه ی بۆ کردن که دانیشن، کاتیک که سه لامی دایه وه فه رموی، بویه ئیمام دانراوه بۆ ئه وه ی شوینی بکه ون، کاتیک چه مایه وه بچه مینه وه، هه روه ها کاتیک به رزبووه وه به رزبینه وه، وه کاتیک وتی سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، بَلِّین، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وه کاتیک کړنووشی برد کړنووش به ون، وه کاتیک نوږزی به دانیشتنانه وه کرد ئه وا هه مووتان نوږز به دانیشتنانه وه بکه ن)).

٧٥ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدٍ الْخَطَمِيِّ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنِي الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ - وَهُوَ غَيْرُ كَذُوبٍ - قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ: لَمْ يَحْنِ أَحَدٌ مِنَّا ظَهْرَهُ حَتَّى يَقَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا، ثُمَّ نَقَعَ سُجُودًا بَعْدَهُ))^٢.

واته: له عه بدوللای کوپی به زیدی خه طمی ئه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: قسه ی بۆ کردم به پائی کوپی عازب (په زای خوای لیبی) وه نه و درۆزن نییه - وتی ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کاتیک ده یوت: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ: که س له ئیمه پشتی

١ البخاري (١١١٣) مسلم (٤١٢)

٢ البخاري (٨١١) مسلم (٤٧٤)

نه ده چه مانه وه هه تا پیغه مبهری خوا (ﷺ) کړنووشی ده برد، پاشان دواى نه و کړنووشمان ده برد)).

٧٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ: غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)).^١

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خواى لیبی) که پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمویه تی: ((کاتیک نیمام نامینی کرد نیوهش بیکه، چونکه هر که سیک نامینه که ی له گه ل نامینی فریشته کاندایه ک بگریت نه و خوا له تاوانه کانی رابردوی خوش ده بیت)).

٧٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالسَّقِيمَ وَذَا الْحَاجَّةِ، وَإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ)).^٢

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خواى لیبی) که پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمویه تی: ((کاتیک یه کیک له نیوه نویژی بو خه لک کرد نه و بانویژه که ی کورت بیت، چونکه لاوازو نه خوشو خاوه ن کاریان تیدایه، وه کاتیک یه کیک له نیوه نویژی بو خوی کرد با دریژی بکاته وه به ثاره زوی خوی)).

٧٨ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي لَا تَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ، مِمَّا يُطِيلُ بِنَا، قَالَ: فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَضِبَ فِي مَوْعِظَةٍ قَطُّ أَشَدَّ مِمَّا غَضِبَ

١ البخاري (٧٨٠) (٦٤٠٢) مسلم (٤٠٩) (٤١٠)

٢ البخاري (٧٠٣) مسلم (٤٦٧)

يَوْمَئِذٍ، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفَرِّينَ، فَأَيُّكُمْ أَمَّ النَّاسَ فَلْيُوجِزْ، فَإِنَّ مِنْ وَرَائِهِ
الْكَبِيرَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ))^١.

واته: له نه بو مه سعودی نه نصاریه وه (په زای خواى لیږى) ده لى: ((پیاوړىك هاته
خزمه تی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی من دوا ده که وم له نویژی به یانی له بهر فلانه که س
چونکه دریژی ده کاته وه، ده لى: پیغه مبه ر (ﷺ) تووړه بوو له وپوژده دا که هه رگیز به
وینه ی نه و پوژده نه م بینى بوو تووړه ببیت له ناموزگار یکردنیدا، ئینجا فه رموی: نه ی
خه لکینه بیگومان که سانیکتان خه لك راوده نین، هه رکه سیك له ئیوه ئیمامه ت بو خه لك
ده کات با کورت بیت چونکه پیرو لاوازو خاوه ن کار له پشتیوه یه تی)).

بَابُ صِفَةِ صَلَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِهِ شَيْ جَوْنِيهِ تِي نَوِيژِي پِيغِهِ مَبَهَر (ﷺ)

٧٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ سَكَتَ هُنَيْهَةً قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَرَأَيْتُ سَكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ: مَا تَقُولُ؟ قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ. اللَّهُمَّ تَقْنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْثَّلَجِ وَالْبَرَدِ)).^١

واته: له نه بوهوره يره وه (پره زای خوای لیږی) ده لی: پیغهمبه ری خوا (ﷺ) کاتیک بیوتایه الله اکبر له نویژدا که میک بیده نگ ده بوو پیش نه وه ی قورښان بخوینی، وتم: نه ی پیغهمبه ری خوا (ﷺ) به دایکو باوکه وه به قوریانتم هه والم به ری سه باره ت به بیده نگ بوونت له نیوان الله اکبر و قورښان خویندندا چی ده لی: یت؟ پیغهمبه ر (ﷺ) فهرمووی ده لی: تم ((په روه ردگارا نیوان من و تاوانه کانم دور بخه روه هه روه ک نیوان خور هه لات خور ناوات دور خستوته وه، په روه ردگارا خاوینم بکه روه له تاوانه کانم هه روه ک پوښاکي سپی پاک ده کړیته وه له پیسی، په روه ردگارا بمشوره وه له تاوانه کانم به ناوو به فرو ته رزه)).

٨٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ، وَالْقِرَاءَةِ بِ " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " وَكَانَ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَائِمًا، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ لَمْ يَسْجُدْ، حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا، وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ التَّحِيَّةَ، وَكَانَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى، وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقْبَةِ

الشَّيْطَانُ، وَيَنْهَى أَنْ يَفْتَرِشَ الرَّجُلُ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ السَّبْعِ، وَكَانَ يَخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ))^١.

واته: له دایکمان عانی شه وه (په زای خوای لیږی) ده لای: ((پتغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی ده ست پیده کرد به وتنی الله اکبر، وه به خویندنی "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ" وه کاتیک بچوایه ته پکوع سه ری به رز نه ده کرده وه وه داشی نه ده نه واند به لکو له نیوانیاندا بوو واته (پکی پستی بوو) وه کاتیک سه ری به رز ده کرده وه له پکوع کړنوشی نه ده برد هه تا پک نه وه ستایه، وه کاتیک سه ری به رز ده کرده وه له کړنوش کړنوشی نه ده برد، هه تا پک داده نیشت، وه له هه موو دوو پکاتیکدا ته حیاتی ده خویند، وه قاجی چه پی داده خست ټینجا قاجی پاستی ده چه قاند، وه پڼگری ده کرد له دانیشتنی شیطان (عُقْبَةُ الشَّيْطَانِ) بریتیه له وهی هه ردوو قاجی داخات وه له سه ر سمتی دابنیشیت) وه پڼگری ده کرد که نویژخوین هه ردوو ده ستی داخات وه ک نازه لای درنده، وه نویژی ته واو ده کرد به سه لام دانه وه)).

٨١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفْعُهُمَا كَذَلِكَ، وَقَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ))^٢.

واته: له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خویان لیږی) ده لای: ((پتغه مبه ر (ﷺ) کاتیک که نویژی ده کرد ده سته کانی به رز ده کرده وه هه تا ناستی شانه کانی، وه کاتیکیش که الله اکبر بۆ پکوع ده کرد، وه کاتیکیش سه ری به رز ده کرده وه له پکوع به هه مان شیوه به رزی ده کردنه وه، وه له چوونه کړنوش وای نه ده کرد)).

١ مسلم (٤٩٨) ولم يوجد عند البخاري هذا اللفظ

٢ البخاري (٧٣٥) (٧٣٨) مسلم (٣٩٠)

٨٢ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ - وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ))^١.

واته: له عه بدوللای کوری عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: ((فه رمانم پیکراوه که کپنوش به رم له سه ر حه وت نیسک له سه ر ناوچه وان وه به ده سستی ناماژه ی کرد بۆ لوتی وه هه ردوو ده ست وه هه ردوو نه ژتو وه لای قاچه کان)). (واته سه ری په نجه کان)

٨٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرُكْعُ، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَهْوِي، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي صَلَاتِهِ كُلِّهَا، حَتَّى يَقْضِيَهَا، وَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ الثَّنَتَيْنِ بَعْدَ الْجُلُوسِ))^٢.

واته له نه بوهوره یره وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کاتیك هه لده سا بۆ نوێژ پاده وه ستا الله اکبری ده کرد، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك پکوعی ده برد، پاشان ده یفه رمو: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، کاتیك پشستی به رز ده کرده وه له پکوع ده یفه رمو: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، پاشان داده به زی بۆ کپنوش الله اکبری ده کرد، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك سه ری به رز ده کرده وه له کپنوش، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك کاتیك که کپنوشی دووه می ده برد، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك سه ری به رز ده کرده وه، ئینجا وای ده کرد له هه موو نوێژه که یدا هه تا ته وای ده کرد، وه الله اکبری ده کرد کاتیك هه لده سایه وه له پکاتی دووه م دواى ته حیات)).

١ البخاري (٨٠٩) (٨١٢) مسلم (٤٩٠/٢٣٠)

٢ البخاري (٧٨٩) مسلم (٣٩٢/٢٨)

۸۴ - عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ قَالَ: ((صَلَّيْتُ أَنَا وَعِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ. فَكَانَ إِذَا سَجَدَ كَبَّرَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ كَبَّرَ، وَإِذَا نَهَضَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَخَذَ بِيَدِي عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ، فَقَالَ: قَدْ ذَكَّرَنِي هَذَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَوْ قَالَ: صَلَّى بِنَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له موطه ریفی کوپی عهبدوللای کوپی شخیره وه دهلی: ((نویژم کرد له پشت علی کوپی نه بو طالبه وه (پهزای خوای لیبی) من و عیمرانی کوپی حوصهین (پهزای خوای لیبی) کاتیک که کړنوشی دهبرد الله اکبری دهکرد، وه کاتیک سهری بهرز دهکرده وه الله اکبری دهکرد، وه کاتیک هه لده سایه وه له پکاتی دووهم الله اکبری دهکرد، کاتیک که نویژه که ی ته و او کرد عیمرانی کوپی حوصهین (پهزای خوای لیبی) دهستی گرتم وتی، بیگومان نه وه نویژی موحه مه دی (ﷺ) بیر خسته وه یان وتی نویژی بۆ کردین وه ک نویژه که موحه مه د (ﷺ)).

۸۵ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((رَمَقْتُ الصَّلَاةَ مَعَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدْتُ قِيَامَهُ، فَرُكْعَتَهُ فَأَعْتَدَلَهُ بَعْدَ رُكُوعِهِ، فَسَجَدْتُهُ، فَجَلَسَتْهُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، فَسَجَدْتُهُ فَجَلَسَتْهُ مَا بَيْنَ التَّسْلِيمِ وَالْإِنْصِرَافِ قَرِيباً مِنَ السَّوَاءِ)).^۲

واته: له به پائی کوپی عازبه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ووردبوومه وه له نویژ له گه ل موحه مه ددا (ﷺ) سه یرم کرد وه ستانه که ی و پکوعه که ی وه ستانه وه ی له دوا ی پکوعه که ی و کړنوشه که ی و دانیشه تنه که ی له نیوان هه ردو و کړنوشه که ی دا و کړنوشه که ی و دانیشه تنه که ی له نیوان سه لام دانه وه و پروکردنه خه لک: نزیك بوو له یه که وه)).

وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ ((مَا خَلَا الْقِيَامَ وَالْقُعُودَ قَرِيباً مِنَ السَّوَاءِ)).
وه له دهر پړینیکدا له لای پېشه و بوخاری ((جگه له قوربان خویندنه که یو ته حیاته که ی نزیك بوون له یه که وه)).

۱ البخاري (۷۶۸) مسلم (۳۹۳)

۲ البخاري (۷۹۲) (۸۰۱) (۸۲۰) مسلم (۴۷۱) واللفظ له

٨٦ - عَنْ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((إِنِّي لَا أَلُو أَنْ أَصَلِّيَ بِكُمْ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا قَالَ ثَابِتٌ فَكَانَ أَنَسٌ يَصْنَعُ شَيْئًا لَا أَرَاكُمْ تَصْنَعُونَهُ. كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ: انْتَصَبَ قَائِمًا، حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ: قَدْ نَسِيَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجْدَةِ: مَكَثَ، حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ: قَدْ نَسِيَ)).^١

واته: له ثابتی بونیانییه وه (په حمه تی خوای لیبی) نه ویش له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((به که می نازانمو که م ته رخه می ناکه م که نویژیکتان بۆ به که م هه روه ک

پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نویژی بۆ ئیمه کردوه ثابت ده لی: نه نس شتیکی ده کرد نابینم ئیوه بیکه ن کاتیك سه ری به رز ده کرده وه له رکوع پیک پاده وه سستا هه تا بیژه ریک ده یوت بیر چۆته وه بجپته کپنوش وه کاتیك سه ری به رز ده کرده وه له کپنوش، ده مایه وه، هه تا بیژه ریک ده یوت بیر چۆته وه بجپته وه کپنوش)).

٨٧ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((مَا صَلَّيْتُ وَرَاءَ إِمَامٍ قَطُّ أَخَفَّ صَلَاةً. وَلَا أَتَمَّ صَلَاةً مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^٢

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((هه رگیز نویژم نه کردوه له دواى هیچ ئیمامیکه وه که مترین و ته واو ترین نویژ بیت له نویژی پیغه مبه ری خوا(ﷺ)).

٨٨ - عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ الْجَرَمِيِّ الْبَصْرِيِّ - قَالَ: ((جَاءَنَا مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ فِي مَسْجِدِنَا هَذَا، فَقَالَ: إِنِّي لِأُصَلِّيَ بِكُمْ، وَمَا أُرِيدُ الصَّلَاةَ، أَصَلِّيَ كَيْفَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، فَقُلْتُ لِأَبِي قِلَابَةَ: كَيْفَ كَانَ يُصَلِّي؟ فَقَالَ: مِثْلَ صَلَاةِ شَيْخِنَا هَذَا، وَكَانَ يَجْلِسُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ قَبْلَ أَنْ يَنْهَضَ)).^٣

١ البخاري (٨٠٠) (٨٢١) مسلم (٤٧٢)

٢ البخاري (٧٠٨) مسلم (٤٦٩/١٩٠) واللفظ له

٣ البخاري (٦٧٧) (٨٢٤) مسلم (٣٩١)

واته: له ئه‌بو قیلابه‌وه (په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی) که ناوی عه‌بدول‌لای کو‌پی زه‌یدی جهرمی به‌صریه - ده‌لی: ((مالیکی کو‌پی ح‌وه‌یریث (په‌زای خ‌وای لی‌بی) هات بۆ لامان بۆ ئه‌م مزگه‌وته‌مان، وتی من نو‌یژتان بۆ ده‌که‌م، وه‌ مه‌به‌ستم نو‌یژ کردن نییه (به‌لکو مه‌به‌ستی فیرکردن بو)، نو‌یژ ده‌که‌م هه‌روه‌ک چۆن پی‌غه‌مبه‌ری خوا^(ﷺ) دیوه نو‌یژی ده‌کرد ئه‌بو ئه‌یوبی سه‌ختیانی ده‌لی: (په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی) که گ‌ی‌ر په‌وه‌ی فهرموده‌که‌یه وتم به‌ ئه‌بو قیلابه (په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی) چۆن پی‌غه‌مبه‌ری خوا^(ﷺ) نو‌یژی ده‌کرد؟ وتی وینه‌ی نو‌یژی ئه‌و شیخه‌مان، (مه‌به‌ستی به‌و شیخه ئه‌بو یه‌زید بوو که ناوی عه‌مری کو‌پی سه‌له‌مه‌ی جهرمیه) که داده‌نیشت کاتیک سه‌ری به‌رز ده‌کرده‌وه له‌ ک‌ر‌ن‌وش پ‌ی‌ش ئه‌وه‌ی که هه‌ست‌یه‌وه)).

۸۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ بْنِ بُحَيْنَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ، حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ))^۱.

واته: له عه‌بدول‌لای کو‌پی مالیکی کو‌پی بو‌حه‌ینه‌وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) ده‌لی: ((که پی‌غه‌مبه‌ر^(ﷺ) کاتیک نو‌یژی ده‌کرد نیوان هه‌ردوو ده‌ستی ده‌کرده‌وه، هه‌تا سپ‌یاوی بن بالی ده‌رده‌که‌وت)).

ت‌ی‌ب‌ی‌نی وه‌رگ‌ی‌ر: ئه‌و ده‌ست بلا‌وک‌ردنه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر^(ﷺ) له‌ ک‌ر‌ن‌وشدا بوو، پ‌ی‌و‌ی‌سته نو‌یژ خو‌ین ناگای له‌ برا نو‌یژ خو‌ینه‌که‌ی ته‌نیشتی ب‌ی‌ت ئه‌گه‌ر ده‌ستی کرده‌وه ئه‌وه‌نده ب‌یکاته‌وه که‌که‌س ب‌ی‌ت‌اقه‌ت نه‌کات.

۹۰ - عَنْ أَبِي مَسْلَمَةَ سَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: ((سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ))^۲.

۱ البخاري (۳۹۰) مسلم (۴۹۵)

۲ البخاري (۳۸۶) مسلم (۵۵۵)

واته: له نه بو سه له مه وه (په زای خوای لیږی) که ناوی سه عیدی کوپی به زیده ده لی: ((پرسیارم کرد له نه نه سی کوپی مالیک (په زای خوای لیږی) نایا پیغه مبه ر (ﷺ) به نه عله کانیوه نویژی ده کرد؟ وتی به لی)).

۹۱ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةً بِنْتُ زَيْنَبَ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا، وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا))^۱.

واته: له نه بوقه تاده وه (په زای خوای لیږی) ده لی: ((که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی ده کرد وه نومامه ی کچی زهینه بی ه لگرتبوو که کچی زهینه بی کچی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بو (په زای خوای لیږی) که له - أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ بو، (واته أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ میردی زهینه ب بو) کاتیک کړنوشی ده برد دایده نا وه کاتیک ه ستایه ته وه ه لی ده گرت)).

۹۲ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ وَلَا يَنْسُطْ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ))^۲.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیږی) نه ویش له پیغه مبه ری خوا وه (ﷺ) ه رموویه تی: ((له کړنوشدا پټک و پاست بن، با که س له نیوه قو له کانی پانه خات وه ک چو ن سه گ پایده خات)).

۱ البخاري (۵۱۶) (۵۹۹۶) مسلم (۵۴۳)

۲ البخاري (۸۲۲) مسلم (۴۹۳)

بَابُ وَجوبِ الطَّمَانِينَةِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ - به شی واجبی نارامی له رکوع وکړنوشدا

۹۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ. فَرَجَعَ فَصَلَّى كَمَا صَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ - ثَلَاثًا - فَقَالَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسَنُ غَيْرَهُ، فَعَلَّمَنِي، فَقَالَ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ أَسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا. وَافْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا)).^۱

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خوای لیږی) ده لی: ((پښغه مبهه (ﷺ) هاته مزگه وته وه، وه پیاوړیکیش هات نویژی کرد، پاشان هات سهلامی کرد له پښغه مبهه (ﷺ) پښغه مبهه (ﷺ) هه رموی: بږو نویژ بکه چونکه تو نویژت نه کرد که پایه وه نویژی کرد پاشان هات سهلامی کرد له پښغه مبهه (ﷺ) پښغه مبهه (ﷺ) هه رموی: بږو نویژ بکه چونکه تو نویژت نه کرد، سی جار، وتی سویند به و که سهی که توی ناردوه به پاست، له وه باشر نازانم فیتم بکه - پښغه مبهه (ﷺ) هه رموی: کاتیک هه ستای بږو نویژ کردن الله اکبر بکه پاشان بخوینه نه وهی دهیزانی له قوپان، پاشان رکوع بهره هه تا نارام ده بیت له رکوعدا، پاشان سهرت بهر ز بکه ره وه هه تا ریک راده وه ستیت، پاشان کړنوش بهره هه تا نارام ده بیت له کړنوشدا، پاشان سهرت بهر ز بکه ره وه هه تا به نارامی داده نیشتیت، به و شیوه به بکه له هه مو نویژه که دتدا)).

تیبینی وه رگړې: پښغه مبهه (ﷺ) که هه رموی: کاتیک هه ستای بږو نویژ کردن الله اکبر بکه پاشان بخوینه نه وهی دهیزانی له قوپان، زانایان دهه رمون دواي خویندنی

سوره‌تی فاتحه چونکه فاتحه به‌کێکه له پایه‌کانی نوێژ پێویسته بخوێنرێت به‌لام ئه‌و
که‌سه‌ی که نایزانێت ده‌بی‌ت له باتی ئه‌و بلی‌ت ((سبحان الله، والحمد لله، ولا إله إلا الله،
والله أكبر، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلی‌ العظیم)) هه‌تا فێر ده‌بی‌ت که فێر بوو واجبه
له‌سه‌ری بیخوێنێت.

بَابُ الْقِرَاءَةِ فِي الصَّلَاةِ - بِهِ شَى قَوْرُنَانِ خَوِينْدَن لَه نَوِيژْدَا

٩٤ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ))^١.

واته: له عوبادهی کوردی صامتیه وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووێه‌تی: ((نویژ نییه بۆ ئەو کە سه‌ی کە سوره‌تی فاتیه‌ نه‌خوینیت)).

٩٥ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا، وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ وَفِي الرُّكْعَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ بِأَمِّ الْكِتَابِ. وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ))^٢.

واته: له ئەبو قەتادە‌ی ئەنصاریه‌ وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سیفه‌تی وابوو له دوو پکاتی ئەوه‌لدا له نویژی نیوه‌پۆدا سوره‌تی فاتیه‌ وه دوو سوره‌تی تری ده‌خویند، له یه‌که‌مدا درێژی ده‌کرده‌ وه، وه له دووه‌مدا کورتی ده‌کرده‌ وه، وه جار جار ئایه‌تیکی ده‌دا به‌ گویماندا، له نویژی عه‌سردا سوره‌تی فاتیه‌ وه دوو سوره‌تی تری ده‌خویند، له یه‌که‌مدا درێژی ده‌کرده‌ وه، وه له دووه‌مدا کورتی ده‌کرده‌ وه، وه له دوو پکاتی ئەخیردا سوره‌تی فاتیه‌ی ده‌خویند، وه نویژی به‌ یانی پکاتی یه‌که‌می درێژ ده‌کرده‌ وه، وه دووه‌می کورت ده‌کرده‌ وه)).

١ البخاري (٧٥٦) مسلم (٣٩٤)

٢ البخاري (٧٥٩) (٧٦٢) (٧٧٦) (٧٧٨) (٧٧٩) مسلم (٤٥١)

۹۶ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ))^۱.

واته: له جوبه یری کوپی مومطعیمه وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ((گویم له پیغه مبه ر بوو)) له نویژی ئیواره دا سوره تی الطور ده خویند.

۹۷ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنهما: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي سَفَرٍ، فَصَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ، فَقَرَأَ فِي إِحْدَى الرُّكْعَتَيْنِ بِالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا أَوْ قِرَاءَةً مِنْهُ))^۲.

واته: له به پائی کوپی عازیه وه (په زای خویان لیبی) ده لئی: ((پیغه مبه ر)) سه فه ریکدا، نویژی خه وتنانی کرد، له یه کیک له دوو پکاته که دا سوره تی (التین والزیتون) خویند گویم له هیچ که سیک نه بووه ده نگی له و خوشتر بیت یان خویندنه که ی له و جوانتر بیت).

۹۸ - عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى سَرِيَّةٍ فَكَانَ يَقْرَأُ لِأَصْحَابِهِ فِي صَلَاتِهِمْ، فَيَخْتِمُ بِ"قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ" فَلَمَّا رَجَعُوا ذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: سَلُّوهُ لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ؟ فَسَأَلُوهُ. فَقَالَ: لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَقْرَاهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَخْبِرُوهُ: أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّهُ))^۳.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ((پیغه مبه ری خوا)) پیاویکی کرد به فه رمانده ی هیزیک نه و پیاوه له پیش نویژی هاوه له کانیدا که قورپانی

۱ البخاري (۷۶۵) (۳۰۵۰) (۴۰۲۳) (۴۸۵۴) مسلم (۴۶۳)

۲ البخاري (۷۶۹) (۷۵۴۶) مسلم (۴۶۴/۱۷۷)

۳ البخاري (۷۳۷۵) مسلم (۸۱۳)

ده خویند به " قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ " کۆتایی پێدههینا کاتیک که گه پانه وه نه وه یان له خزمهت پێغه مبهری خوادا (ﷺ) باس کرد پێغه مبهر (ﷺ) فه رموی: پرسیا ری لیبکه ن له بهر چی واده کات؟ نه وانیش پرسیا ریا ن لیکرد وتی چونکه سیفه تی خودای به خشنده ی بالاده سته، منیش پیم خو شه بیخوینم پێغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی هه والی بده نی، که خودای بالا ده ستیش نه ی خوش ده ویت)).

۹۹- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِمُعَاذٍ: ((فَلَوْلَا صَلَّيْتَ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا، وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى فَإِنَّهُ يُصَلِّي وَرَاءَكَ الْكَبِيرُ وَالضَّعِيفُ وَذُو الْحَاجَةِ)).^۱

واته: له جابره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پێغه مبهری خوا (ﷺ) وتی به موعاذ (په زای خوای لیبی) خۆزگایه نوێژت ده خویند به - سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا، وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى - چونکه پیرو لاوازو خاوه ن کار له دواته وه نوێژ ده که ن)).

تیبینی: نه مه له بهر نه وه بوو موعاذ (په زای خوای لیبی) نوێژی زۆر درێژ ده کرده وه بۆیه

پێغه مبهری خوا (ﷺ) وای پی فه رموو.

۱۰۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانُوا يَسْتَفْتِحُونَ الصَّلَاةَ بِ " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ")).^۲

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پێغه مبهرو (ﷺ) نه بو به کرو عومه ر (په زای خوا یان لیبی) نوێژیا ن ده ست پێده کرد به " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ")).

۱ البخاري (۷۰۵)

۲ البخاري (۷۳۴)

وَفِي رِوَايَةٍ: ((صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ، فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقْرَأُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ))^۱.

وه له ده‌رپرینتکی تردا نه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((نویژم کرد ووه له‌گه‌ل نه‌بو به‌کرو عومه‌رو عوسمان، (په‌زای خویان لی‌بی) گویم له‌که‌سیان نه‌بوو (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) بخوینن)).

وَلِمُسْلِمٍ: ((صَلَّيْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَكَانُوا يَسْتَفْتِحُونَ بِ "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ"، لَا يَذْكُرُونَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فِي أَوَّلِ قِرَاءَةٍ وَلَا فِي آخِرِهَا))^۲.

وه له ده‌رپرینتکی تردا له‌لای پی‌شه‌وا موسلیم نه‌نه‌سی کوپی مالیک (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((نویژم کرد ووه له‌دوای پی‌غه‌مبه‌رو (ﷺ) نه‌بو به‌کرو عومه‌رو عوسمان، (په‌زای خویان لی‌بی) نویژیان ده‌ست پی‌ده‌کرد به "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ"، وه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) یان نه‌ده‌کرد نه‌له‌سه‌ره‌تای قورپان خویندنه‌وه وه‌نه‌له‌کو‌تاییه‌وه)).

تیبینی وه‌رگټر: هه‌رسی پی‌شه‌وا نه‌بو حه‌نیفه‌و شافعی و نه‌حمه‌د (په‌حمه‌تی خویان لی‌بی) (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) به‌سونه‌تی ده‌زانن که بخویندریت پی‌شه‌وا مالیک (په‌حمه‌تی خوای لی‌بی) ده‌فه‌رموی خویندنی دروست نییه وه‌زانا‌یان جیاوازیان هه‌یه له‌ده‌نگ به‌رزکردنه‌وه به (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له‌نویژدا پی‌شه‌وا شافعی (په‌حمه‌تی خوای لی‌بی) ده‌فه‌رموی سونه‌ته وه‌ه‌ردوو پی‌شه‌وا نه‌بو حه‌نیفه‌و نه‌حمه‌د (په‌حمه‌تی خویان لی‌بی) فه‌رموویانه ده‌بیت به‌ده‌نگی نزم بخویندریت وه‌ته‌ی پاست دروست نه‌وه‌یه که بخویندریت به‌ده‌نگی نزم چونکه نه‌وه‌رموودانه‌ی که له‌سه‌ری هاتووه که به‌ده‌نگی به‌رز بخویندریت هه‌رموویان بی‌ه‌زن.

۱ مسلم (۳۹۹)

۲ مسلم (۳۹۹/۵۲)

بابُ سُجُودِ السَّهْوِ - به شی سوجدی سهو

١٠١- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَاتَيْ الْعِشِيِّ - قَالَ ابْنُ سِيرِينَ: وَسَمَّاهَا أَبُو هُرَيْرَةَ. وَلَكِنْ نَسِيتُ أَنَا - قَالَ: فَصَلَّى بِنَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ. فَقَامَ إِلَى خَشَبَةٍ مَعْرُوضَةٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَأَتَاكَ عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضَبَانُ وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، وَشَبَكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ. وَخَرَجَتِ السَّرْعَانُ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالُوا: قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ - فَهَابَا أَنْ يُكَلِّمَاهُ. وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طُولٌ، يُقَالُ لَهُ: ذُو الْيَدَيْنِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَسِيتُ، أَمْ قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ قَالَ: لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تُقْصِرْ فَقَالَ: أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ؟ قَالُوا: نَعَمْ. فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى مَا تَرَكَ. ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ. فَرُبَّمَا سَأَلُوهُ: ثُمَّ سَلَّمَ؟ قَالَ: فَتَبَيَّنْتُ أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ قَالَ: ثُمَّ سَلَّمَ)).^١

واته له موحه‌دی کوپی سیرینه‌وه (په‌حمه‌تی خوای لیبی) نه‌ویش له نه‌بوهوریره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نویژیکی دوی نیوه‌پوی بۆ کردین ((نیوه‌پۆ یاخود عه‌سر)) موحه‌مه‌دی کوپی سیرین (په‌حمه‌تی خوای لیبی) ده‌لی: نه‌بوهوریره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ناوی هیتنا به‌لام من بیرم چوو، وتی نویژی بۆ کردین دوو پکات، پاشان سه‌لامی دایه‌وه، هه‌ستایه لای داریکی دانراو له مزگه‌وتدا شانی له‌سه‌ر دادا، هه‌روه‌ک توپه‌ وایوو، ئینجا ده‌ستی راستی له‌سه‌ر چه‌پی دانا، وه په‌نجه‌کانی کرد به‌ناو یه‌کدا، ئینجا نه‌وانه‌ی په‌له‌یان بوو بۆ پۆیشتن ده‌رچوون له ده‌رگا‌کانی مزگه‌وته‌وه، وتیان ئایا نویژ کورت کراوه‌ته‌وه؟ وه نه‌بو به‌کرو عومه‌ریش (په‌زای خویان لیبی) له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا بوون پێیان شه‌رم بوو قسه‌ بکه‌ن وه له‌ناو

خه لکه که دا پیاویک هه بوو دهسته کانی دریژ بوو پیی دهوترا (ذو الیدین) وتی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئایا نویژ کورت بۆته وه یان له بیرت چوو؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: نه بیرم چوو نه کورتیش بۆته وه، وه فه رموی: ئایا وایه ههروهک ئو الیدین ده لئ: وتیان به لئ، ئینجا چوو پیشه وه نویژه که ی ته واو کرد، پاشان سه لامی دایه وه، پاشان الله اکبری کرد، وه سوجه ی برد وینه ی سوجه که ی، یان دریژ تر، پاشان سه ری به رز کرده وه وه الله اکبری کرد پاشان الله اکبری کرد، سوجه ی برد وینه ی سوجه که ی، یان دریژ تر، پاشان سه ری به رز کرده وه وه الله اکبری کرد، پرسایریان کرد له ئه بوهوره یره (په زای خوی لیبی) پاشان سه لامی دایه وه؟ وتی هه وائم پیدراوه که عیمرانی کوپی حوصه ین (په زای خوی لیبی) وتویه تی: پاشان سه لامی داوه ته وه)).

العشي: الوقت ما بين زوال الشمس وغروبها.

العشي: بریتیه له نیتوان لادانی خۆر له ناوه راستی ئاسمان تا ئاوا بوون.

١٠٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيْنَةَ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ فَقَامَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ، وَلَمْ يَجْلِسْ فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ، وَانْتَظَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ: كَبَّرَ وَهُوَ جَالِسٌ. فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ ثُمَّ سَلَّمَ)).^١

واته: له عه بدوللای کوپی بوچه ینه وه (په زای خوی لیبی) که له هاوه لانی پیغه مبه ر بوو (ﷺ) ده لئ: ((پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی نیوه پۆی بۆ کردن هه ستا له پکاتی دووه مدا، دانه نیشته خه لکه که ش له گه ئیدا هه ستان، هه تا نویژی ته واو کرد، خه لک چاوه پوانی سه لام دانه وه بیان ده کرد: الله اکبری کرد ئه و دانیشتبوو، دوو سوجه ی برد پیش ئه وه ی سه لام باته وه پاشان سه لامی دایه وه)).

بابُ الْمُرُورِ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي - به شی رۆشتن به بهردهم نوێژ خویندا

۱۰۳ - عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الصَّمَّةِ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ))^۱.

واته: له نه بو جوهمه يمی کوپی حارثی صیمه ی نه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمویه تی: ((نه گه ر نه وکه سه ی به بهردهم نوێژ خویندا تیده په پری بیزانیایه چه ند تاوانی له سه ره نه وا چل بوه ستایه باشتربوو بوی له وه ی به بهردهمیدا تیپه ریئت)).

قَالَ أَبُو النَّضْرِ: لَا أُدْرِي: قَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً.

نه بو نه ضر ده لی: نازانم چل پوژ یا چل مانگ یا چل سالی وت.

۱۰۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيُدْفَعْهُ. فَإِنْ أَبَى فَلْيَقَاتِلْهُ. فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ))^۲.

واته: له نه بو سه عیدی خودرییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: گویم له پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: ((کاتیک یه کیک له ئیوه و نوێژی کرد پوه و بهر به سستیک بو نه وه ی بیپاریزی له خه لک، وه یه کیک ویستی به بهردهمیدا تیپه ری نه وا باپالی پیوه بنی نه گه ر ئینکاری کرد نه وا با بجه نگی له گه لیدا چونکه نه وه شه یطانه)).

۱ البخاري (۵۱۰) مسلم (۵۰۷)

۲ البخاري (۵۰۹) (۳۲۷۴) مسلم (۵۰۵)

۱۰۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حِمَارٍ أَتَانِ، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ بِمَنْىَ إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ. مَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْضِ الصَّفِّ فَتَزَلْتُ، فَأَرْسَلْتُ الْأَتَانَ تَرْتَعُ. وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ، فَلَمْ يُنْكِرْ ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدٌ)).^۱

واته: له عهبدوللای کورپی عهباسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پوښتم به سوارى گویدر یژیکى مینه له و پوژده دا من نزیکی بالغ بوون بوو بوومه وه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی بوخه لك ده كرد له مینا به بی به ربه ست، پوښتم به نیوان هندیك له پیزه كاندا دابه زیمو گویدر یژه كه م نارد بۆ ئه وه ی بله وه پى ئینجا چوومه پیزه وه به بی ئه وه ی كه كه س ئینكاریم له سه ر بكات)).

۱۰۶ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَيَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلَايَ فِي قِبْلَتِهِ - فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي، فَقَبَضْتُ رِجْلِي. فَإِذَا قَامَ بَسَطَتْهُمَا. وَالْبُيُوتُ يَوْمَئِذٍ لَيْسَ فِيهَا مَصَابِيحُ)).^۲

واته: له دایکمان عائشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((من ده خه وتم له به رده م پیغه مبه ری خوا دا (ﷺ) وه هه ردو و قاچم له شوین سوجه ده کى ئه وه دابوو - کاتیك بیویستایه سوجه به ری به په نجه تیوه ی ده ژه ندم، هه ردو و قاچم کو ده کرده وه، وه کاتیك هه ستایه ته وه در یژم ده کردنه وه، ماله کان له و پوژده دا پوښن که ره وه ی تیدانه بو)).

۱ البخاري (۷۶) (۴۹۳) (۸۶۱) مسلم (۵۰۴)

۲ البخاري (۳۸۲) مسلم (۵۱۲/۲۷۲)

بابُ تَحِيَّةِ الْمَسْجِدِ - به شی سلاوکردن له مزگهوت

۱۰۷ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْحَارِثِ بْنِ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رُكْعَتَيْنِ))^۱.

واته: له نه بو قه تاده وه كه ناوی حارثی کوپی پبعی نه نصاریه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی: ((کاتیك یه کیك له نیوه هاته مزگهوت وه نه وا با دانه نیشتیت هه تا دوو پکات نویژ ده کات)).

بابُ النَّهْيِ عَنِ الْكَلَامِ فِي الصَّلَاةِ - به شی قه دهغه کردنی قسه له نویژدا

۱۰۸ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ، يُكَلِّمُ الرَّجُلُ مَنْ صَاحِبَهُ، وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ، حَتَّى نَزَلَتْ "وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ" فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ وَنَهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ))^۲.

واته: له زهیدی کوپی نه رقه مه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((نیمه له نویژدا قسه مان ده کرد پیاویك له نیمه قسه ی له گه ل هاوریکه ی ده کرد كه له ته نیشتیه وه بوو له نویژدا هه تا نه م نایه ته دابه زی "وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ" واته (نویژه کانتان بکه ن به ملکه چی بۆ خودا) فه رمانمان پیکرا به بیده نگي و پیکریمان لیکرا له قسه کردن)).

۱ البخاري (۱۱۶۳) مسلم (۷۱۴/۷۰، ۶۹)

۲ البخاري (۴۵۳۴) مسلم (۵۳۹)

بابُ الْإِبْرَادِ فِي الظَّهْرِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ - به شی به فینکی نویژ کردن له گه رمای نیومرودا

۱۰۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُ قَالَ: ((إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا عَنِ الصَّلَاةِ ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ قَبْلِ جَهَنَّمَ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوری عومەرو ئەبوهورەیرەو (پەزای خویان لیبی) ئەوانیش له پیغه مبه‌ری خواوه (ﷺ) که فەرمووێتی: ((کاتیەک گەرما بەتین و زۆر بوو ئەوا نویژه کانتان بخەنە کاتی فینکی، چونکە توندی گەرما له هه‌لای دۆزه‌خه)).

۱۱۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ، فَإِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَحَدُنَا أَنْ يُمَكِّنَ جَبْهَتَهُ مِنَ الْأَرْضِ بَسَطَ ثَوْبَهُ فَسَجَدَ عَلَيْهِ)).^۲

واته: له ئەنەسی کوری مالیکەو (پەزای خوی لیبی) دەلی: ((ئێمه نویژمان دەکرد له‌گەڵ پیغه مبه‌ری خوادا (ﷺ) له قەرچی گەرمادا، کاتیەک یه‌کیک له ئێمه نه‌یتوانیایه ناوچه‌وانی له‌سه‌ر زه‌وی دابنیت پۆشاکه‌کی پاده‌خستوو کړنوشی له‌سه‌ر ده‌برد)).

۱ البخاري (۵۳۳) (۵۳۴) (۵۳۶) مسلم (۶۱۵)

۲ البخاري (۱۲۰۸) مسلم (۶۲۰)

بابُ قِضَاءِ الصَّلَاةِ الْفَائِتَةِ وَتَعْجِيلِهَا - به شی گێڕانهوهی نوێژی فهوتاوو په له لیکردنی

۱۱۱ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا، وَلَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ " وَتَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾))^۱.

واته: له ئه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) فهرمووی: ((ئه گهر به کێک نوێژیکی له بیر کرد ئه وایابیکات کاتیکی بیرى کهوته وه، که فاره تی بۆ نیه جگه له کردنه وهی، ئینجا ئه م ئایه ته ی خوینده وه ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ واته (ههسته بۆ نوێژ بۆ یادى من)).

وَلِمُسْلِمٍ ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً، أَوْ نَامَ عَنْهَا. فَكَفَّارَتُهَا: أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا))^۲.

وه له ده ره برینیکدا له لای پێشه وای موسلیم ئه نه سی کوپی مالیک (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) فهرمووی: ((ئه گهر به کێک نوێژیکی له بیر کرد یاخود خه وتو خه به ری نه بۆوه، که فاره ته که ی کردنی تی کاتیکی بیرى کهوته وه)).

۱ البخاري (۵۹۷) مسلم (۶۸۴)

۲ مسلم (۶۸۴/۳۱۵)

**بابُ جَوَازِ إِمَامَةِ الْمُتَنَفِّلِ بِالْمَفْتَرَضِ - به شی دروستیه تی ئیمامه تی
که سیک نوژی سوننه ت بکات بوکه سیک نوژی فهرز بکات**

۱۱۲ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ: كَانَ يُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ. ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى قَوْمِهِ، فَيُصَلِّي بِهِمْ تِلْكَ الصَّلَاةَ)).

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (په زای خویان لیپی) ده لی: موعادی کوپی
جه بهل (په زای خوی لیپی) سیفه تی وابوو نوژی خه وتنانی ده کرد له گه ل
پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) پاشان ده گه پایه وه بولای قه ومه که ی هه مان نوژی بو
ده کردنه وه واته: نوژی عیشاء)).

بابُ حَكْمِ سِتْرِ أَحَدِ الْعَاتِقَيْنِ فِي الصَّلَاةِ
به شی دا پوشینى یه کینک له شانه کان له نوێژدا

۱۱۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يُصَلُّ أَحَدُكُمْ فِي الثُّوبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ مِنْهُ شَيْءٌ)).^۱

واته: له نه بوهوره بیره وه (په زای خواى لیږی) ده لى: پتغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((با هیچ که سیک له ئیوه نوێژ نه کات له یه ک پوښاکدا، وه شانی پووت بیت)).

تیبینی وه رگړې: پتویسته که سی نوێژ خوین به جوانترین شیوه پوښاک بپوښیت بۆ نوێژ کردن وه نابیت شانه کانی پووت بیت چونکه له سه ده کانی پېښودا نه و پوښاکه ی له به ریان ده کرد یه ک پارچه بوو ژور کات شانیا نی دانه ده پوښی وه له ئیستاشدا فالینه ی عه لاگه هه یه ژور له زانایان ده فهرموون نوێژ پتوه ی دروست نییه مه گه ر بۆ کاتی پتویستی که هیچ جلیکی ده ست نه که ویت له به ری بکات وه نه وه ی شایه نی باسه هه ندیک له نوێژ خوینانی ئیستا هه ندیک جلو به رگ له به ر ده که ن هه موو پښتیا ن به ده ره وه یه نه وه شه رع ی نییه و نادر ووسته .

بابُ مَا جَاءَ فِي الثُّومِ وَالْبَصْلِ وَنَحْوَهُمَا

به‌شی نه‌وه‌ی هاتووه له‌باره‌ی سیرو پیازو هاو وینه‌یان

۱۱۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ لِيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ. وَأَتَى بِقَدْرِ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ. فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا، فَسَأَلَ: فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ. فَقَالَ: قَرَّبُوهَا إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ. فَلَمَّا رَأَاهُ كَرِهَ أَكْلَهَا. قَالَ: كُلْ. فَإِنِّي أَنَا جِي مِنْ لَا تُنَاجِي)).^۱

واته: له جابری کوپی عه‌بدولل‌اوه (په‌زای خویان لی‌بی) نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((هه‌ر که‌سیک سیرو پیازی خوارد نه‌وا بادوور بکه‌وێته‌وه لی‌مان، یاخود با دوور بکه‌وێته‌وه له مزگه‌وته‌که‌مان، وه له‌مالی خوی دابنیشیت، وه مه‌نجه‌لیکیان بۆ هێنا که که سه‌وزه‌واتی تیدا بوو له پاقله‌مه‌نیه‌کان، که بی‌نی بۆنی لی دیت پرس‌یاری کرد؟ هه‌والی پیدرا که پاقله‌مه‌نی تیدایه، فه‌رمووی: نزیکی بکه‌نه‌وه له هه‌ندی له هاوه‌لانی، کاتی‌ک چاوی پیتی که‌وت حه‌زی نه‌کرد بیخوات، فه‌رمووی بخۆ، من گفتوگو و قسه‌ له‌گه‌ڵ که‌سیکدا ده‌که‌م که تو له‌گه‌ڵی نا‌که‌یت)).

۱۱۵ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ أَوْ الثُّومَ وَالْكَرَّاثَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِنْهُ بِئَازٍ مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو الْإِنْسَانِ)).^۲ وَفِي رِوَايَةٍ ((بَنِي آدَمَ)).

واته: له جابری کوپی عه‌بدولل‌اوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: : پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) فه‌رمووی: ((هه‌ر که‌سیک پیاز یاخود سیرو که‌وه‌ری خوارد با نزیکی مزگه‌وته‌که‌مان نه‌که‌وێته‌وه، چونکه فریشته نا‌ر‌حه‌ت ده‌بی‌ت به‌وه‌ی که نه‌وه‌ی ئی‌نسان لی‌وه‌ی پیتی نا‌ر‌حه‌ت ده‌بی‌ت)). وه له ده‌رب‌رینیکی تردا (نه‌وه‌ی ئاده‌م).

۱ البخاري (۸۵۵) مسلم (۵۶۴/۷۳)

۲ مسلم (۵۶۴/۷۴)

بابُ التَّشْهَدِ - به شی ته حیات

۱۱۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّشْهَدَ كَفِّي بَيْنَ كَفْيِهِ كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ. السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ))^۱.
 وَفِي لَفْظٍ: ((إِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمَا لِلصَّلَاةِ فَلْيَقُلْ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ - وَذَكَرَهُ - وَفِيهِ: فَإِنَّكُمْ إِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ فَقَدْ سَلَّمْتُمْ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ - وَفِيهِ - فَلْيَتَخَيَّرْ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ))^۲.

واته: له عه بدوللای کوی مه سعو ده وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا
 (ﷺ) ته حیاتی فی ری کردم ده ستم له نیو ه ردو ده ستیا بوو ه روه ک چو ن
 سوره تیکی له قورپان فی ر ده کردم: ((سوپاسو ستیا بشو گه وره یو نویژه کانمانو
 هه موو خاویینه ک له کرده وه و ته و گو فتارمان بق خودایه، سه لامو میهره بانو خیرو
 به ره که تی خودات له سه ر بیّت نه ی پیغه مبه ر (ﷺ) وه سه لام له سه ر نیّم وه ه موو
 به نده چاکه کانی خودا بیّت، وه دانی پیدا ده نیّم که هیچ خودایه ک نیه به راست
 شایه نی په رستن بیّت جگه له الله نه بیّت وه پیغه مبه ر (ﷺ) به نده و نی ردرای
 خودایه)).

وه له ده ربړینیکی تر دا پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((کاتیك یه کیك له نیوه
 دانیشت بق ته حیات خویندن نه و ا بابلی: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، هه تا کوتای)) وه هه ر تییدا
 هاتووه که پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((کاتیك نیوه نه وه بکه ن نه و ا سه لامتان
 کردووه له سه ر هه موو به نده یه کی چاک له زهوی و له ئاسمان)) وه هه ر تییدا هاتووه
 که پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((وه پاشان سه رپشک بیّت له پارانه وه)).

۱ البخاري (۸۳۱) مسلم (۴۰۲)

۲ البخاري (۱۲۰۲) (۶۲۳۰) مسلم (۴۰۲)

بابُ كَيْفِيَةِ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ (ﷺ)

به شی چۆنییه تی سه لاوات دان له سه ر پیغه مبه ر (ﷺ)

۱۱۷ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: ((لَقِيتُنِي كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ فَقَالَ أَلَا أُمِدِّي لَكَ هَدِيَّةٌ؟ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَيْنَا، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ: فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ))^۱.

واته: له عه بدوالپه حمانی کوپی نه بو له یلا (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: ((که عبی کوپی عوجره پی گه یشته (په زای خوای لیبی) پی و تم: ئایا دیاریه کت پیشکه ش که م؟ پیغه مبه ر (ﷺ) هاته لمان، پیمان وت نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بیگومان زانیمان چۆن سه لامت له سه ر بده ی، نه ی چۆن سه له واتت له سه ر بده ی، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: بلین: په روه ردگارا درود برژینه به سه ر موحه مه دو شوین که وتوانی موحه مه د، هه روه ک چۆن درودت پژاند به سه ر ابراهیم و شوین کوتوانی ابراهیم، چونکه تو سوپاس کراویت له سه ر هه موو حالیکو به رزو بلند و شکو داریت، په روه ردگارا خپرو خوشی و به ره که ت برژینه به سه ر موحه مه دو شوین که وتوانی موحه مه د، هه روه ک چۆن خپرو خوشی و به ره که ت پژاند به سه ر ابراهیم و شوین کوتوانی ابراهیم، چونکه تو سوپاس کراویت له سه ر هه موو حالیک و به رزو بلند و شکو داریت)).

بابُ الدَّعَاءِ بَعْدَ التَّشْهَدِ الْآخِرِ
به‌شی پارانه‌وه له دواى ته‌حياتى كوتايى

۱۱۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَعَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)).^۱

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((إِذَا تَشَهَّدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ)).^۲

واته: له ئەبوه‌ره‌یره‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌پاراپیه‌وه: ده‌یفه‌موو: په‌روه‌ردگارا په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له ئەشکه‌نجی گۆپ، وه له ئەشکه‌نجی دۆزه‌خ، وه له فیتنه‌ی ژیان و مردن، وه له فیتنه‌ی ده‌جال)).

وه له‌ده‌ره‌برینیکی تر‌دا له‌لای پێشه‌وا موس‌لیم پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((کاتیک یه‌کێک له‌ ئیوه ته‌حياتى خویند ئەوا با په‌نا بگ‌ری‌ت به‌ خودا له‌ چوار شت ب‌ل‌یت په‌روه‌ردگارا په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له ئەشکه‌نجی دۆزه‌خ: وه سه‌رجه‌م نه‌وانه‌ی له‌ فه‌رمووده‌که‌ی پێشودا پا‌بو‌ورد)).

۱۱۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((عَلَّمَنِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي. قَالَ: قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا. وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ. وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)).^۳

۱ البخاري (۱۳۷۷) مسلم (۵۸۸/۱۳۱)

۲ مسلم (۵۸۸/۱۲۸)

۳ البخاري (۸۴۳) مسلم (۲۷۰۵)

واته: له عهبدووللای کورپی عهمری کورپی عاصهوه نهویش له نهوبه کوری صدیقوه
(په زای خوايان لیږی) که به پیغه مبهري خوی (ﷺ) وتووه: ((فیری پارانه وه به کم
بکه پیی بپاریمه وه له نویژه که مدا: پیغه مبهري (ﷺ) فهرمووی: بلای: په روه ردگارا من
سته می زږم له نه فسم کردوه، وه هیچ که سیک له تاوانه کان خوش نابیت جگه له تو،
لیم خوش ببه لیخو شېبونیک له لایه ن خو ته وه، وه په حمم پییکه چونکه تو زږ
لیږدوه و میهره بانیت)).

۱۲۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((مَا صَلَّى النَّبِيُّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بَعْدَ أَنْ نَزَلَتْ عَلَيْهِ " إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ " - إِلَّا يَقُولُ فِيهَا: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا
وَيَحْمَدُكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكثِرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ
وَسُجُودِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَيَحْمَدُكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)).^۲

واته: له دایکمان عائشه وه (په زای خوی لیږی) دهلی: ((هیچ نویژیکی نه کردوه
پیغه مبهري (ﷺ) دوی نه وهی که ثایه تی " إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ " دابه زیه سه ری
هه میسه تیایدا وتویه تی: پاکي و بیگه ردی بو تو نهی خوی، سوپاس بو تو نهی
په روه ردگاری نیمه، په روه ردگارا لیم خوش ببه)).

وه له دهر برینیکي تر دا دایکمان عائشه (په زای خوی لیږی) دهلی: پیغه مبهري
خوا (ﷺ) له پکوع و سوجه دا زږ جار دهیغه رموو: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَيَحْمَدُكَ، اللَّهُمَّ
اغْفِرْ لِي - واته: پاکي و بیگه ردی بو تو نهی خوی، سوپاس بو تو نهی په روه ردگاری
نیمه په روه ردگارا لیم خوش ببه)).

۱ البخاري (۷۹۴) (۸۱۷) (۴۲۹۳) (۴۹۶۷) (۴۹۶۸) مسلم (۴۸۴/۲۱۹، ۲۱۸)

۲ مسلم (۴۸۴/۲۱۷)

بابُ الْوِثْرِ - به شی نوژی ویتَر

۱۲۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ - مَا تَرَى فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ؟ قَالَ: مَثْنَى، مَثْنَى. فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً. فَأَوْتَرَتْ لَهُ مَا صَلَّى. وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرَاءَ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیاویک پرسپاری کرد له پیغه مبه (ﷺ) له سه ر مینه ر بوو وتی هه والم به ری دهر باره ی شه و نوژی؟ پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: ((شه و نوژی دوو دووه نه گه ر یه کیکتان ترسا پوژ ببیته وه، یه ک پکات ده کات، ده بیته تاکی نه و نوژیانه ی که کردویه تی)) وه پیغه مبه (ﷺ) ده یه رموو: ((کو تای نوژی کانتان به شه و با تانک بیت)).

۱۲۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((مِنْ كُلِّ اللَّيْلِ قَدْ أَوْتَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ، وَأَوْسَطِهِ، وَآخِرِهِ. فَأَنْتَهَى وَتَرَهُ إِلَى السَّحَرِ)).^۲

واته: له دایکمان عانی شه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((له هه موو شه ویکدا پیغه مبه (ﷺ) وه تری کردوه: له سه ره تای شه وه وه، وه له ناوه پاستیه وه، وه له کو تاییه وه، وه تره که ی له به ره به یاندا کو تای ده هات)).

شیکردنه وه: پیغه مبه (ﷺ) له شه ودا یه کجار نوژی وه تی کردوه به لام یان له سه ره تای شه وه وه، یان له ناوه پاستیه وه، یان له کو تاییه وه، به لام چاکترینیان نه وه یه که له کو تاییه وه بیت دوی شه و نوژی، بو که سی که ترسی خه به ر بوونه وه ی نه بیت.

۱ البخاري (۹۹۸) مسلم (۷۵۱)

۲ البخاري (۹۹۶) مسلم (۷۴۵)

۱۲۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رُكْعَةً يُوتِرُ مِنْ ذَلِكَ بِخَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ إِلَّا فِي آخِرِهَا)).^۱

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خواى لیبی) ده لى: ((پيغه مبهري خوا ﷺ)) سيفه تی و ابو له هه موو شه ويکدا سيانزه پکات نويزی ده کرد پينجيانى به تاک ده کرد (واته يه ک ته حياتى تيدا ده خويند) له هيچياندا دانه ده نيشته جگه له پکاتى کوتايدا نه بيت)).

بابُ الذِّكْرِ عَقِبَ الصَّلَاةِ - به شی ذکر کردنی دواى نویژ

۱۲۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتُ بِالذِّكْرِ، حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۱.
 قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ "

وَفِي لَفْظٍ " مَا كُنَّا نَعْرِفُ انْقِضَاءَ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا بِالتَّكْبِيرِ " ^۲.

واته: له عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((له سهردهمی پیغهمبهری خوادا (ﷺ) دهنگ بهرز دهکرایه وه بۆ ذیکر کاتیک خه لک سهلامی ده دایه وه له نویژه فهرزه کان)).

وه عهبدوللای کوپی عهباس (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((من گویم له وه دهنگ بهرز کردنه وه یه بوو ده مزانی که سهلامیان داوه ته وه له نویژ)).

وه له دهربرپینیکی ترده عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((نیمه نه مان ده زانی نویژی پیغهمبهری خوا (ﷺ) ته واو بووه جگه به الله اکبر نه بیت)).

تیبینی وه رگپژ: نه وه دهنگ بهرز کردنه وه یه تایبته بوو به سهردهمی پیغهمبهری خواوه (ﷺ) چونکه سه رهتای ئیسلام بوو وه خه لکیش تازه موسلمان ده بوو به لام له دواى وه فاتى پیغهمبهری خوا (ﷺ) نه هاوه لانی (پهزای خویان لیبی) نه تابعین (پهحمهتی خویان لیبی) نه م کاره یان نه کردووه بۆیه پیشه وا شافعی (پهحمهتی

۱ البخاري (۸۴۱) مسلم (۵۸۳)

۲ مسلم (۵۸۳ / ۱۲۱)

خوای لیثی) ده‌لی: ئەم فەرمووده‌یه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه‌ی ذیکری دوا‌ی نوێژ به ده‌نگی به‌رز بدعه‌یه چونکه ئەم فەرمووده‌یه تایبه‌ته به سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ).

۱۲۵ - عَنْ وَدَّادِ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: أَمَلَى عَلَيَّ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ فِي كِتَابِهِ إِلَى مُعَاوِيَةَ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ: " لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ) ^۱. ثُمَّ وَقَدْتُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى مُعَاوِيَةَ فَسَمِعْتُهُ يَأْمُرُ النَّاسَ بِذَلِكَ.

و‌فی لفظ: ((كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلَ وَقَالَ، وَإِضَاعَةِ الْمَالِ، وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقُوقِ الْأُمّهَاتِ، وَوَادِ الْبَنَاتِ، وَمَنْعِ وَهَاتِ)) ^۲.

واته: له وه‌پاده‌وه (په‌حمه‌تی خوای لیثی) که که خزمه‌ت کاری موغیره‌ی کوپی شوعبه بوو (په‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((موغیره‌ی کوپی شوعبه (په‌زای خوای لیثی) نامه‌یه‌کی پینوسیم و پیدای ناردم بۆلای موعاویه (په‌زای خوای لیثی) که پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له دوا‌ی هه‌موو نوێژیکی فەرز ده‌یفه‌رموو " لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ) واته: هیچ خوایه‌ک نیه به‌پاست شایه‌نی په‌رستن بیت جگه له الله نه‌بیت تاک و بی‌هاوه‌له: مۆلک و سوپاس هه‌ر بۆ ئەوه، وه به‌سه‌ر هه‌موو کاریکدا بالا ده‌سته: په‌روه‌ردگارا هیچ پێگرتێک نیه له‌وه‌ی که به‌خشیه‌یه وه هیچ به‌خشنده‌یه‌ک نیه له‌وه‌ی که گرتوته‌وه، وه هیچ خاوه‌ن مال و به‌شێک هیچ سودێکی پێنا به‌خشیت ئە‌گه‌ر گوێزایه‌لی تۆی نه‌کردبیت)).

۱ البخاري (۸۴۴) (۶۳۳۰) (۶۶۱۵) (۷۲۹۲) مسلم (۵۹۳)

۲ البخاري (۶۴۷۳) (۷۲۹۲) مسلم (۵۹۳)

وه پاد (په حمه تی خوی لیبی) ده لی: پاش ئه وه به نوینه ری چوم بۆلای موعاویه
(په زای خوی لیبی) گویم لییبوو فه رمانی به خه لک ده کرد به و ذیکره .
وه له ده برپینیکی تر دا وه پاد (په حمه تی خوی لیبی) ده لی: موغیره (په زای خوی
لیبی) بۆ موعاویه ی نووسی (په زای خوی لیبی) که ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) قه ده غه ی
کردوه له و تراو وتی، وه به فیرۆیانی سامان و مال، وه زۆر پرسیار کردن، وه عه زیت
دانی دایک وه زینده به چال کردنی کچان، وه دواکردنی مافی خو ی له خه لکی و
خواردنی مافی خه لک)).

۱۲۶ - عَنْ سُمَيِّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ
السَّمَّانِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدرَجَاتِ الْعُلَى وَالنَّعِيمِ
الْمُقِيمِ. قَالَ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالُوا: يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا
تَنْصَدُقُ. وَيُعْتِقُونَ وَلَا نُعْتِقُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَلَا أُعَلِّمُكُمْ شَيْئًا
تُذَرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ، وَتَسْبِقُونَ مَنْ بَعْدَكُمْ. وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ، إِلَّا مَنْ صَنَعَ
مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟ قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ دُبْرَ كُلِّ
صَلَاةٍ: ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً. قَالَ أَبُو صَالِحٍ: فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ، فَقَالُوا: سَمِعَ إِخْوَانُنَا
أَهْلُ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا، فَفَعَلُوا مِثْلَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ذَلِكَ فَضْلُ
اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ)).

قَالَ سُمَيٌّ: فَحَدَّثْتُ بَعْضَ أَهْلِي بِهَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ: وَهَيْتُ إِنَّمَا قَالَ: تُسَبِّحُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَ
ثَلَاثِينَ، وَتُكَبِّرُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ.
فَرَجَعْتُ إِلَيَّ أَبِي صَالِحٍ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ: قُلْ ((اللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
حَتَّى تَبْلُغَ مِنْ جَمِيعِهِنَّ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ)).^۱

واته: له سومیه وه که خزمهت کاری ئه بو به کری کوپی عه بدولپه حمانی کوپی حارشی کوپی هیشامه ئه ویش له ئه بو صالحه حی سیمانه وه (په حمهتی خوای له هه موویان بیت) ئه ویش له ئه بو هورهیره وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ((هه ژاره کوچ به ره کان هاتن بۆلای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتیان ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) (وشتن خاوه ن مال و سامانه کان به پله و پایه یه کی زۆرو وه به به هشتیکی به رده وامه وه پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ئه وه به چی هۆکاریکه وه؟ وتیان نوێژ ده که ن ههروهک ئیمه نوێژ ده که بن، وه به پۆژوو ده بن، وه خێرو چاکه ده که ن به لام ئیمه خێرو چاکه ناکه ین وه ئه وان به نده نازاد ده که ن به لام ئیمه به نده نازاد نایکه ن)) پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئایا شتیکتان فیریکه م بگن به وانه ی که پیشتان که وتوون، وه پیشی ئه وانه به نه وه که له دواتانه وه دین، وه هیچ که سیك له ئیوه چاکتر نه بیت جگه له وه ی که وهک ئه وه ی ئیوه بکات)) وتیان به لئی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: سوبحانه الله و نه الحمدو لله و الله اکبر بکه ن دوا ی هه موو نوێژیک سیوسی جار: ئه بو صالح ده لئی: هه ژاره کوچ به ره کان گه رانه وه بۆ لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتیان ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) برا خاوه ن مال و سامانه کان بیستیان ئه وه ی ئیمه کردمان وه ئه وانیش کردیان: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئه وه ناز و نیعمهت و چاکه یه که خودا بیه وێ به هه رچی که سیك ده یبه خشیئت)) سومه ی ده لئی: ئه وه م باس کرد بۆ هه ندیک له خزم و دۆستانم وتیان هه له ت کردوو به لکو وتیه تی سوبحانه الله سیوسی جار وه الله اکبر سیوسی جار وه نه الحمدو لله سیوسی جار ده لئی: گه رامه وه بۆ لای ئه بو صالح ئه وه م بۆ باس کرد وتی بلی: الله اکبر وه سوبحانه الله وه نه الحمدو لله - هه تا ده گه یته سیوسی جار)).

تیبینی وه رگێژ: فهرمووده به هه ردوو شیوازه که هاتوو ه چ به هه رسیکیان سیوسی جار بیت یان به کی سیوسی جار بیان که یت دروسته .

بابُ الْخُشُوعِ فِي الصَّلَاةِ - به شی خُشُوعْ له نوێژدا

۱۲۷ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ. فَتَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامِهَا نَظْرَةً. فَلَمَّا انصَرَفَ قَالَ: اذْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ، وَأَتُونِي بِأَنْبِجَانِيَّةِ أَبِي جَهْمٍ. فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي أَنْفًا عَنْ صَلَاتِي)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((په یغه مبه ر (ﷺ) نوێژی کرد به جلیکی چوار گۆشه ی خه ت خه تاوی په نگاو په نگ، سه یری خه ته کانی کرد، کاتیک سه لامی دایه وه، فه رموی: نه م پۆشاکه به رن بۆ نه بو جه هم وه پۆشاکیک ساده ی نه ستورم لای نه بو جه هم بۆ بینن، چونکه نیستا خه یالی بر دم له نوێژه که مدا)).

بابُ الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فِي السَّفَرِ
به‌شی کوکردنه‌وه له‌نیوان دوو نویژدا له‌سه‌فهردا

کوکردنه‌وه‌ی نویژ مۆله‌تیکه که خودا به‌م ئومته‌ی به‌خشویه ده‌توانن نویژ کو بکه‌نه‌وه له‌چهند کاتو ساتیکی تاییه‌تدا وه‌ک سه‌فه‌ر کردن و بارینی بارانی زۆرو بوونی قوپ چلپاو وه‌ بایه‌کی تیژی سارد له‌ شه‌وی تاریکدا وه‌ بۆ که‌سیک له‌ بیده‌ستنویژی به‌رده‌وامدا بیت وه‌ به‌ دوو شیواز نه‌نجام ده‌دریت پیش دوا واته‌ نیوه‌پۆ به‌ری بۆلای عه‌سر به‌ پیچه‌وانه‌شه‌وه وه‌ ئیواره‌وه‌ خه‌وتنانیش به‌هه‌مان شیوه‌ به‌لام به‌یانی هه‌ر وه‌ک خۆیه‌تی وه‌ ئه‌و سه‌فه‌ره‌ی که‌ نویژ کورت کردنه‌وه‌ تئیدا دروسته‌ زانایان جیاوازیان هه‌یه‌ له‌سه‌ر ماوه‌که‌ی به‌لام شیخ الاسلام ابن تیمیه‌ په‌حمه‌تی خوای لیبت ده‌فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی ناوی سه‌فه‌ر بیت کورت بیت یان دریژ جه‌مع تئیدا دروسته‌ چونکه‌ به‌لگه‌ شه‌رعه‌کان هه‌چیان جیاوازی ناکه‌ن له‌ نیوان سه‌فه‌ری کورت و دریژدا.

۱۲۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ)).^۱

واته: له‌ عه‌بدوللای کوپی عه‌باسه‌وه‌ (په‌زای خویان لیبی) ده‌لی: ((په‌یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ) نویژی نیوه‌پۆ و عه‌سری کو‌ده‌کرده‌وه‌ کاتیک له‌ ریگادا بووایه‌، وه‌ ئیواره‌ و خه‌وتنانیش)).

بابُ قِصْرِ الصَّلَاةِ فِي السَّفَرِ - به شی کورتکردنه وی نویژ له سه فهدا

نویژ کورتکردنه وه له سه فهدا نه بیت ناکریت به کوی دهنگی زانایان وه تهنا له نویژه چوار پکاتیه کاندای ده کریت.

١٢٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَزِيدُ فِي السَّفَرِ عَلَى رَكْعَتَيْنِ، وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ كَذَلِكَ)).^١

واته: له عهبدولای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((هاوریه تی پیغه مبه ری خوام (ﷺ) کرد له سه فهدا له دوو پکات زیاتری نه ده کرد، وه هه روه ها نه بو به کرو عومره و عوسمانیش (په زای خویان لیبی) به هه مان شیوه)).

بابُ الْجُمُعَةِ - به شی جومعه

۱۳۰ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ: أَنَّ رِجَالًا تَمَارَوْا فِي مَنَبَرِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مِنْ أَيِّ عُدُوِّ هُوَ؟ فَقَالَ سَهْلٌ مِنْ طَرْفَاءِ الْغَابَةِ: ((وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ عَلَيْهِ فَكَبَّرَ وَكَبَّرَ النَّاسُ وَرَاءَهُ، وَهُوَ عَلَى الْمَنَبَرِ. ثُمَّ رَكَعَ فَتَنَزَلَ الْقَهْقَرَى، حَتَّى سَجَدَ فِي أَصْلِ الْمَنَبَرِ، ثُمَّ عَادَ حَتَّى فَرَّغَ مِنْ آخِرِ صَلَاتِهِ. ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتُمُّوا بِي، وَلِتَعْلَمُوا صَلَاتِي)).^۱ وَفِي لَفْظٍ - فَصَلَّى وَهُوَ عَلَيْهَا. ثُمَّ كَبَّرَ عَلَيْهَا. ثُمَّ رَفَعَ وَهُوَ عَلَيْهَا، ثُمَّ نَزَلَ الْقَهْقَرَى)).

واته: له سه‌دی کوپی سه‌لی ساعیدییه وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پیاوانیک مونا‌قه‌ش‌ه‌یان کرد له‌سه‌ر مین‌به‌ره‌که‌ی پی‌غه‌م‌به‌ری خوا (ﷺ) که له‌چ داریک دروست کراوه: سه‌هل (په‌زای خوای لی‌بی) وتی: له‌دره‌ختی دار‌گه‌زه که له‌باشووری مه‌دینه‌یه، بی‌گومان پی‌غه‌م‌به‌ری خوام (ﷺ) دیوه وه‌ستاوه له‌سه‌ری ئینجا الله اکبری کردووه وه‌خه‌ل‌کیش له‌دوایه‌وه الله اکبریان کردووه، پاشان پ‌کوعی برد ئینجا به‌دوایا گه‌پایه‌وه دواوه هه‌تا سو‌جده‌ی برد له‌بنی مین‌به‌ره‌که‌دا، پاشان گه‌پایه‌وه هه‌تا نو‌یژه‌که‌ی ته‌واو کرد، ئینجا پوی کرده خه‌ل‌که‌که‌وه فر‌مووی: ئه‌ی خه‌ل‌کینه بو‌یه ئه‌مه‌م کرد له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شو‌ینم ب‌کن و وه‌فی‌ری نو‌یژه‌که‌م ب‌ین)).

وه‌له‌ده‌ر‌بر‌ین‌یک‌ی تر‌دا هاتووه سه‌هل (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ) نو‌یژی کرد له‌سه‌ر مین‌به‌ره‌که‌بوو پاشان الله اکبری کرد چووه پ‌کوع له‌سه‌ری پاشان سه‌ری به‌رز‌کرده‌وه له‌سه‌ری ئینجا پاشه‌و پاش گه‌پایه دواوه)).

۱۳۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ جَاءَ مِنْكُمُ الْجُمُعَةُ فَلْيَغْتَسِلْ))^۱.

واته: له عەبدوللای کۆپی عومەرەو (پەزای خوایان لیبی) دەلی: پیڤەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویت: ((هەر کەسیک لە ئێوە هات بۆ نوێژی جومعه ئەوا با خۆی بشۆری)).

تیبینی وەرگێڕ: ئایا خۆشۆردن بۆ جومعه واجبە یان سونەتە دوو وتەى لەسەرە یەکیان ئەو یە کە واجبە لەبەر ئەو یە پیڤەمبەری خوا (ﷺ) لە فەرموودە کە دا فەرمان دەکات دوو میان کەوتەى بە هێزە ئەو یە کە سونەتیکى مۆنە کە دە یە، بەلام ئەگەر کەسیک بۆنى ناخۆشى لێدەهات یان پیسی بە جلەکانیو بوو ئەوا واجبە لەسەری کە خۆی بشوات: شیخ الاسلام ابن تیمیہ پەحمەتى خواى لیبیت دەفەرمووی: هۆکاری ئەم وتە یە پیڤەمبەری خوا (ﷺ) ئەو بوو هاو لەکانی خاوەن ئیشوکار بوون وە خاوەنى یە ک دەست جل زیاتر نەبوون بۆیە کە دەهاتن بۆ نوێژ بۆنى عارەقیان لێدەهات یان پیسی بە جلەکانیو بوو بۆیە پیڤەمبەری خوا (ﷺ) وای فەرموو وە بۆ هەموو کاتی ک ئەو فەرمانە بەردەوامە کەسیک بۆنى عارەقى لیبیت یان پیسی بە جلەکانیو یە بیت.

۱۳۲ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. فَقَالَ: أَصَلَّيْتَ يَا فُلَانُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: قُمْ فَارْكَعْ رُكْعَتَيْنِ))^۲. وَفِي رِوَايَةٍ: فَصَلَ رُكْعَتَيْنِ))^۳.

واته: له جابری کۆپی عەبدوللای (پەزای خوایان لیبی) دەلی: ((پیاویک هات وە پیڤەمبەر (ﷺ) وتاری دەخویندەو پۆژی جومعه، فەرمووی: نوێژت کرد ئەى فلان؟

۱ البخاري (۸۹۴) (۸۷۷) (۹۱۹) مسلم (۸۴۴/۲)

۲ البخاري (۹۳۰) (۹۳۱) مسلم (۸۷۵)

۳ مسلم (۸۷۵/۵۵)

وتی نه خیر فەرمووی: هەستە دوو پکات بکه)) وه له ده‌رپرینیکی تردا پیغه‌مبەر (ﷺ) فەرمووی: ((دوو پکات نوێژ بکه)).

۱۳۳ - عَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ وَهُوَ قَائِمٌ، يَفْصِلُ بَيْنَهُمَا بِجُلُوسٍ)).^۱

واته: له جابری کوپی عه‌بدو‌ل‌لاوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((پیغه‌مبەری خوا (ﷺ) سیفه‌تی وابوو دوو وتاری به پیوه ده‌خوینده‌وه، نیوانی تیده‌کردن به دانیشتنیک)).

۱۳۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ - فَقَدْ لَقِيتَ)).^۲

واته: له نه‌به‌هوره‌یره‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ((پیغه‌مبەر (ﷺ) فەرمووی: کاتی‌ک وت‌ت به هاوه‌له‌که‌ت، بی‌ده‌نگ به له پۆژی جومعه‌دا وه نی‌مام وتاری ده‌خوینده‌وه، نه‌وا غه‌لبه‌ غه‌لبت کردوه)).

۱۳۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْأُولَىٰ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً. فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ)).^۳

۱ البخاري (۹۲۰) (۹۲۸) مسلم (۸۶۱) ذكره بالمعنى

۲ البخاري (۹۳۴) مسلم (۸۵۱)

۳ البخاري (۸۸۱) مسلم (۸۵۰)

واته: له ئەبوهورهیردووه (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((پێغه مبه‌ر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ((هەر که‌سیک خۆی بشوا له پۆژی جومعه‌دا، پاشان بچیت بۆ مزگه‌وت له یه‌که‌م سه‌عاتدا وه‌ک ئەوه وایه وشتریکی کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی دووه‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه مانگایه‌کی کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی سییه‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه به‌رانیکی شاخدارێ کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی چواره‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه که‌مریشکی کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی پێنجه‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه که‌هیلکه‌یه‌کی کردووه به‌خێر، کاتیک که نیمام ده‌رچوو فریشته‌کان ئاماده ده‌بن گوێ له جومعه‌که ده‌گرن)).

۱۳۶ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ - - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُمُعَةَ، ثُمَّ تَنَصَّرَفُ. وَلَيْسَ لِلْحَيْطَانِ ظِلٌّ نَسْتَظِلُّ بِهِ)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((كُنَّا نُجْمَعُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَتَّبِعُ الْفَيْءَ)).^۲

واته: له سه‌له‌مه‌ی کوپی ئەکو‌عه‌وه (پەزای خوای لیبی) که له هاوه‌لانی شه‌جه‌ریه (هاوه‌لانی شه‌جه‌ره کامانه‌ن ئەوانه بوون که له به‌یعه‌تو رضواندا له خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ویستیان بچن بۆ عومره کافره‌کان پێگه‌یان نه‌دا پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئیمامی عوسمانی نارد (پەزای خوای لیبی) بۆ ئەوه‌ی پێگه‌یان بده‌ن پاشان هه‌والی ئەوه گه‌شت که ئیمامی عوسمانیان شه‌هید کردووه (پەزای خوای لیبی) بۆیه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌یعه‌تی لیوه‌رگرتن له سه‌ر جه‌نگ کردن دژ به‌کافره‌کان) ده‌لی: ((ئیمه

۱ البخاري (٤١٦٨) مسلم (٨٦٠/٣٢)

۲ مسلم (٨٦٠)

نوێژی جومعه مان ده کرد له خزمهت پێغه مبه‌ری خوادا (ﷺ) پاشان ده‌گه‌پاینه‌وه دیواره‌کان سیبه‌ری نه‌بوو تا پیایدا بپۆین)).

وه له‌ده‌ربرینیکی تردا سه‌له‌مه‌ی کوپی ئه‌کوه‌ع (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: :
 ((ئێمه نوێژی جومعه مان ده‌کرد له‌خزمهت پێغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) کاتی‌ک که‌ خو‌ر له ناوه‌پاستی ئاسمان لای ده‌دا پاشان به‌بن سیبه‌ره‌کاندا ده‌گه‌پاینه‌وه)).

۱۳۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: أَلَمْ تَنْزِلِ السُّجْدَةَ وَ: هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ)).^۱
 واته: له ئه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) سیفه‌تی وابوو پۆژی جومعه‌ان له نوێژی به‌یانیدا سوره‌تی السُّجْدَةَ وَ: هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ: ده‌خویند)).

بابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ - به شی نوژی دوو جهژنه که

۱۳۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ))^۱.

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (پهزای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌بو به‌کر و عومه‌ر (پهزای خویان لیبی) نوژی ه‌ردو جهژنه که یان ده‌کرد پیش وتار خویندن)).

۱۳۹ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((خَطَبَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَضْحَى بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَنَسَكَ نُسُكَنَا فَقَدْ أَصَابَ النُّسُكَ وَمَنْ نَسَكَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلَا نُسُكَ لَهُ. فَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نِيَّارٍ - خَالُ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَكْتُ شَاتِي قَبْلَ الصَّلَاةِ وَعَرَفْتُ أَنَّ الْيَوْمَ يَوْمُ أَكْلِ وَشُرْبٍ. وَأَخْبَيْتُ أَنْ تَكُونَ شَاتِي أَوَّلَ مَا يُذْبَحُ فِي بَيْتِي. فَذَبَحْتُ شَاتِي، وَتَغَدَّيْتُ قَبْلَ أَنْ آتِيَ الصَّلَاةَ. قَالَ: شَاتُكَ شَاةُ لَحْمٍ. قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنَّ عِنْدَنَا عِنَاقًا هِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ شَاتَيْنِ أَفْتُجِزِي عَنْكِ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلَكِنْ تَجْزِي عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ))^۲.

واته: له به‌پائی کوپی عازبه وه (پهزای خویان لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وتاری بۆ خویندینه وه پۆزی جهژنی قوریان دوی نوژ فهرمووی: هر که سیک نوژی کردبیت وه که نوژ ه‌که ی نیمه وه قوریانی کردبیت وه که نه وه ی نیمه نه‌وا پیکاویتی وه هر که سیک قوریانی کردبیت پیش نوژ نه‌وا قوریانی ه‌که ی قبول نیه)) جا نه‌بو بورده ی کوپی نیار که خالی به‌پائی کوپی عازبه (پهزای خویان لیبی) وتی نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) من ناز ه‌که ی خوم پیش نوژ سهر بریوه، وه زانیویشمه نه‌مپۆ پۆزی

۱ البخاري (۹۶۳) مسلم (۸۸۸)

۲ البخاري (۹۵۵) (۹۶۵) (۹۸۳) مسلم (۱۹۶۱)

خواردن و خوادنه وهیه، وه پیم خۆش بوو ئاژه له كهی من به كه م دانه بیته كه سهر
به پیت له ماله كه مدا، بویه سهرم بهی، وه نانی به یانیم خوارد پیش نه وهی بیم بو
نویژ، پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: ((ئاژه له كهت بو خواردنه)) واته (به قوربانی ژمارده
ناكریت) وتی نهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئیمه گیسكی كمان هیه، له دوو مه پ له لام
خۆشه ویستره، ئایا بۆم ده چیت بهی قوربانیه كه م؟ فهرمووی: ((به لای به لام له بهی
كه سی تر ناكه ویت دواى تو)). واته ئه م شیوازه تاییهت بوو به م پیاوه وه.

۱۴۰ - عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ. ثُمَّ خَطَبَ. ثُمَّ ذَبَحَ وَقَالَ: مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيَذْبَحْ
أُخْرَى مَكَانَهَا، وَمَنْ لَمْ يَذْبَحْ فَلْيَذْبَحْ بِاسْمِ اللَّهِ)).^۱

واته: له جوندوبی کوپی عه بدوللای به جهلیه وه (په زای خواى لیبی): ((پیغه مبه ری
خوا (ﷺ) نویژی کرد پۆژی جه زنی قوربان، پاشان وتاری خوینده وه، پاشان خوینی
پشتو فهرمووی، هه رکه سیک خوینی پشتو به پیش نه وهی که نویژ بکات نه و با
له شوینه که ی قوربانیه کی تر بکات، وه هه رکه سیک خوینی نه پشتو وه نه و با بی پۆژی به
ناوی خوا)).

۱۴۱ - عَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَوْمَ الْعِيدِ. فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ، بِلا أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ. ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى
بِلَالٍ، فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ تَعَالَى، وَحَثَّ عَلَى طَاعَتِهِ، وَوَعَّظَ النَّاسَ وَذَكَرَهُمْ، ثُمَّ مَضَى حَتَّى
أَتَى النِّسَاءَ فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَرَهُنَّ، وَقَالَ: يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ، تَصَدَّقْنَ. فَإِنَّكُمْ أَكْثَرُ حَطَبٍ
جَهَنَّمَ، فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِطَةِ النِّسَاءِ، سَفَعَاءُ الْخَدَّيْنِ فَقَالَتْ: لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: لِأَنَّكُمْ
تُكْثِرْنَ الشَّكَاةَ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ. قَالَ: فَجَعَلَنَ يَتَصَدَّقْنَ مِنْ حُلِيِّهِنَّ يُلْقِينَ فِي ثَوْبِ بِلَالٍ مِنْ
أَفْرَاطِهِنَّ وَخَوَاتِيمِهِنَّ)).^۲

۱ البخاري (۹۸۵) (۵۵۶۲) (۶۶۷۴) (۷۴۰۰) مسلم (۱۹۶۰/۲، ۱)

۲ رواه مسلم (۸۸۵) البخاري (۹۷۸)

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللّاه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((ئاماده‌ی نویژی جه‌ژن بووم له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) ده‌ستی کرد به نویژ پیش وتار خویندنه‌وه، به‌بی بانگ و قامه‌ت، پاشان هه‌ستا پالی دا بوو به بیلاله‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) ئینجا فه‌رمانی کرد به‌پاراستنی سنوره‌کانی خودا وه هاندان له‌سه‌ر گوپراه‌لی فه‌رمانه‌کانی، وه ئاموژگاری خه‌لکی کردوو بیری چاکه‌کردنی خسته‌وه یادیان، پاشان چوو بۆلای ئافره‌ته‌کان، ئاموژگاری کردن و بیری چاکه‌کردنی خسته‌وه یادیان، ئینجا فه‌رمووی ئه‌ی کۆمه‌له‌ی ئافره‌ته‌کان چاکه‌بکه‌ن چونکه ئیوه زۆرینه‌ی سوته‌مه‌نی دۆزه‌خن، ئافره‌تیک هه‌ستا که له‌ناوه‌پاستیاندا دانیشتبوو کۆله‌کانی ره‌ش بووبویه‌وه له‌به‌ر نه‌خۆشی یاخود پیری یاخود زگماکی وتی بۆچی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((چونکه ئیوه ناپه‌زایی زۆر ده‌رده‌به‌پن وه کوفرا‌نه‌ی نیعمه‌ت زۆر ده‌که‌ن)) جابر (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ئافره‌ته‌کان ده‌ستیان کرد به‌خیر کردن له‌ ئالتونه‌کانیان ده‌یان خسته‌ناو پۆشاکه‌که‌ی بیلاله‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) له‌گواره‌و مستیله‌کانیان)).

۱۴۲ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ - نُسَيْبَةَ الْأَنْصَارِيَّةِ - قَالَتْ: ((أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نُخْرِجَ فِي الْعِيدَيْنِ الْعَوَاتِقَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، وَأَمَرَ الْحَيْضَ أَنْ يَغْتَزِلْنَ مُصَلَّى الْمُسْلِمِينَ))^۱.

وَفِي لَفْظٍ: ((كُنَّا نُوْمَرُ أَنْ نُخْرِجَ يَوْمَ الْعِيدِ، حَتَّى نُخْرِجَ الْبِكْرَ مِنْ خِدْرِهَا، حَتَّى نُخْرِجَ الْحَيْضَ، فَيُكَبِّرْنَ بِتَكْبِيرِهِمْ وَيَدْعُونَ بِدُعَائِهِمْ، يَرْجُونَ بَرَكَةَ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَطَهْرَتَهُ))^۲.

واته: له دایکی عه‌طیه‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) که‌ناوی نوسه‌بییه‌ی ئه‌نصاریه‌ ده‌لی: ((فه‌رمانی پیکردین مه‌به‌ستی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که‌له‌ جه‌ژندا ده‌ریکه‌ین که‌ه

۱ البخاري (۳۵۱) (۹۷۱) (۹۷۴) (۹۸۱) مسلم (۸۹۰)

۲ البخاري (۹۷۱)

عازە بە کان و وە ئەوانە ی که خۆیان دەر نە دەخست وە فەرمانی دە کرد بە حەیزدارە کان که دوور بکە و نە وە لە شوێن نوێژی موسڵمانان)).

وە لە دەربڕینیکی تردا: دەلی: ئیمە فەرمانمان پێ دە کرا که دەرچین لە پۆژی جەژندا هەتا کچانیش لە پەچەکانیاندا، وە حەیز دارەکانیش، الله اکبر بکەن بە الله اکبر که یان وە بپارێنە وە وەك ئەوان، هەتا بەرە کەتی ئەو پۆژەیان بەر بکە ویت وە پاک بوونە وە لە تاوان)).

بابُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ - به شی نوژی خور و مانگ گیران

۱۴۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ الشَّمْسَ خَسَفَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ مُنَادِيًا يُنَادِي: الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ. فَاجْتَمَعُوا. وَتَقَدَّمَ، فَكَبَّرَ وَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي رُكْعَتَيْنِ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ)).^۱

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((خور گیرا له سه رده می پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) جا که سیکی نارد بانگی کرد که ئاماده ی نوژیین خه لک کوبونه وه وه پیغه مبه ر (ﷺ) پیش که وت الله اکبری کرد ئینجا چوار پکات نوژی کرد له دوو پکاتدا (واته له دوو وه ستاندا دوو جار قورئانی خویند وه دوو جار پکوعی برد) وه چوار کړنوشی برد)).

۱۴۴ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ - عُبَيْدَةَ بْنِ عَمْرِو الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِمَا عِبَادَهُ، وَإِنَّهُمَا لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ وَلَا لِحَيَاتِهِ. فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُمَا شَيْئًا فَصَلُّوا، وَادْعُوا حَتَّى يَنْكَشِفَ مَا بِكُمْ)).^۲

واته: له ئه بو مه سعوده وه (په زای خوای لیبی) که ناوی عوقبه ی کوپی عامری ئه نصاریه ده لئ: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: ((بیگومان خور و مانگ دوو نیشانه ن له نیشانه کانی په روهر دگار، به بنده کانی خوی پیده ترسیئیت، وه خور و مانگ ناگیرین له بهر ژیان و مردنی هیچ که سیك، ئه گه ر شتیکتان بینی تیا یاندا (واته ئه گه ر خور گیران و مانگ گیران پویدا) ئه وا نوژی بکه ن و بیار پیغه وه هه تا پونا کیتان بو ده گپیته وه)). (واته تا ماوه ی مانگ گیران و خور گیرانه که ته واو ده بیئت).

۱ البخاري (۱۰۶۶) مسلم (۹۰۱)

۲ البخاري (۱۰۴۱) (۱۰۵۷) (۳۲۰۴) مسلم (۹۱۱)

۱۴۵ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ. فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ، فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ - وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ - ثُمَّ رَكَعَ، فَأَطَالَ الرُّكُوعَ - وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ - ثُمَّ سَجَدَ، فَأَطَالَ السُّجُودَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُخْرَى مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى، ثُمَّ انْصَرَفَ، وَقَدْ انْجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ النَّاسَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا تَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا، وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا، ثُمَّ قَالَ: يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ عَبْدُهُ، أَوْ تَزْنِيَ أَمَتُهُ، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((فَاسْتَكْمَلَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ)).^۲

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((خوړ گيرا له سه رده می پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) جا پیغه مبه ر (ﷺ) ه ستا نویژی بۆ خه لك كرد دریژه ی دا به قیامه که ی، پاشان پکوعی برد دریژه ی دا به پکوعه که ی، پاشان ه ستایه وه، دریژه ی دا به قیامه که ی به لآم که متر له یه که م جار، پاشان پکوعی برد دریژه ی دا به پکوعه که ی به لآم که متر له یه که م جار، پاشان سوجه ی بردو دریژه ی دا به سوجه که ی، پاشان ئه وه ی که له پکاتی یه که مدا ئه نجامیدا له پکاتی دوه مدا دووباره ی کرده وه، پاشان سه لامی دایه وه خوړیش پۆشن بووبووه، ئینجا وتاری بۆ خه لك خوینده وه و سوپاس و ستایشی خوای کرد پاشان فه رموی ((بیگومان خوړو مانگ دوو نیشانه ن له نیشانه کانی په روه ردگار، ناگیرین له بهر ژبان و مردنی هیچ که سیک، کاتیک ئه مه تان دی له په روه ردگار بپارپینه وه و الله اکبرو نویژو خپرو چاکه بکه ن: پاشان فه رموی:

۱ البخاري (۱۰۴۴) (۱۰۴۶) (۱۰۴۷) (۱۰۵۸) (۳۲۰۳) (۵۲۲۱) مسلم (۹۰۱)

۲ مسلم (۹۰۱/۳)

ئەى ئومەتى موحەمەد سویند بە خودا هیچ کەسێک لە خۆای گەورە بەغیرەتر نیه
یەکیک لە بەندەکانی کە داوین پیسی بکەن جا چ نیر بیت یان مێ ئەى ئومەتى
موحەمەد سویند بە خودا ئەوێ کە من دەیزانم ئەگەر ئیوہبتان زانیایە ئەوا کەم
پێدەکەنین و زۆر دەگریان)).

وہ لەدەرپینیکی تردا دایکمان عایشە (پەزای خۆای لیبی) دەلی: ((پێغەمبەر
(ﷺ) چوار پکات نوێزی کرد وە چوار سوجدەشی برد)).

۱۴۶- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى
زَمَانَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَامَ فَرَعَا، وَيَخْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ، حَتَّى أَتَى
الْمَسْجِدَ. فَقَامَ، فَصَلَّى بِأَطْوَلِ قِيَامٍ وَسُجُودٍ، مَا رَأَيْتُهُ يَفْعَلُهُ فِي صَلَاتِهِ قَطُّ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ
هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُهَا اللَّهُ تَعَالَى: لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ. وَلَكِنَّ اللَّهَ يُرْسِلُهَا
يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ)).^۱

واتە: لە ئەبو موسای ئەشعەرییە وە (پەزای خۆای لیبی) دەلی: ((خۆر گەرا
لەسەر دەمی پێغەمبەری خوادا (ﷺ) جا پێغەمبەر (ﷺ) هەستا بەپەلە ترسا کە پۆزی
دوایی بیت، هەتا هاتە مزگەوت، ئینجا نوێزی کرد بە درێژترین وەستان و پکوع و
سوجدە وە، هەرگیز نەمدیبوو لە نوێژدا وایکات، پاشان فەرمووی: بێگومان ئائەم
نیشانانە کە خۆای گەورە دەینێری لەبەر ژیان و مردنی هیچ کەسێک نیه، بەلکو خۆای
گەورە دەینێری بەندەکانی خۆی پێدەترسی نیت کاتیکی شتیکی واتان دی هەستن
بەپەلە یادی خوا بکەن و لیبپارێنە وە داوای لیبوردنی لیبکەن)).

بَابُ الْاسْتِسْقَاءِ - به شی نویره بارانه

۱۴۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ الْمَازِنِيِّ - رضي الله عنه - قَالَ: ((خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَسْقِي، فَتَوَجَّهَ إِلَى الْقِبْلَةِ يَدْعُو، وَحَوْلَ رِدَاءَهُ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ))^۱. وَفِي لَفْظٍ " أَتَى الْمُصَلَّى " ^۲.

واته: له عهبدوللای کوی زهیدی کوی عاصمی مازنیه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((پیغمبر ﷺ) دهرچوو بو نویره بارانه پوی کرده قیبله و پاراپیه وه، وه جله کانی هه لکیراپیه وه، پاشان دوو رکات نویژی کرد، دهنگی به رزکرده وه تیایدا به قورپان خویندن)). وه له دهرپینیکی تردا عهبدوللای کوی زهیدی کوی عاصمی مازنی (په زای خوی لیبی) ده لی: ((پیغمبر ﷺ) چوو بو شوینی نویژ کردن)).

۱۴۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - ((أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابٍ كَانَ نَحْوَ دَارِ الْقَضَاءِ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ، فَاسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا، ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ، وَأَنْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ يُغِيثَنَا، قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا. قَالَ أَنَسٌ: فَلَا وَاللَّهِ مَا نَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ وَلَا قَرَعَةٍ، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سَلَمٍ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ قَالَ: فَطَلَعَتْ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَةٌ مِثْلُ التُّرْسِ. فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءَ انْتَشَرَتْ ثُمَّ امْطَرَتْ، قَالَ: فَلَا وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ سَبْتًا، قَالَ: ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ، وَأَنْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللَّهَ يُمَسِّكْهَا عَنَّا، قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا

۱ البخاري (۱۰۲۴) واللفظ له مسلم (۸۹۴/۴)

۲ البخاري (۱۰۲۷) مسلم (۸۹۴/۳، ۲، ۱)

عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالْطَّرَابِ وَيُطَوَّنِ الْأَوْدِيَّةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ، قَالَ: فَأَقْلَعْتُ، وَخَرَجْنَا نَمَشِي فِي الشَّمْسِ)).^۱ قَالَ شَرِيكٌ: فَسَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: أَهَوَ الرَّجُلُ الْأَوَّلُ؟ قَالَ: لَا أَدْرِي)).

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیاویک هاته مزگوت وه له پوژی هه بیندا له ده رگایه که وه نزیک دارو القضاء وه پیغه مبهری خوا (ﷺ) به پیوه وتاری ده خوینده وه، پوی کرده پیغه مبهری خوا (ﷺ) به پیوه نینجا وتی نهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) مال و ده غل و دانمان تیاچوو وه پښاکان پچران (واته کاروانیه کان نه مان) له خوا بیارپیړه وه بارانمان بۆ بیارینتیت ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه ردوو ده سستی به رز کرده وه پاشان فهرمووی: په روه ردگارا بارانمان بۆ بیارینه،

په روه ردگارا بارانمان بۆ بیارینه، په روه ردگارا بارانمان بۆ بیارینه، نه نه س (په زای خوای لیبی) ده لی: نه خیر سویند به خوا نه هه ورممان دی به ئاسمانه وه نه په له یه کیش وه له نیوان نیمه و کتوی سه لعدا که له خورئاوای مه دینه وه یه هیچ مال و خانویه که نه بوو (واته ئاسمانمان جوان لیوه دیار بوو) ده لی: له پشستی نه و کتیه وه هه ورک هه لاهات وینه ی قه لغان، کاتیک گه شته ناوه راستی ئاسمان، بلاو بۆوه پاشان بارانی باراند، ده لی: سویند به خوا خورمان نه دی یه که هه فته، ده لی: پاشان پیاویک هاته ژووره وه هه فته ی داهاتوو هه ر له هه مان ده رگاوه، پیغه مبهری خوا (ﷺ) به پیوه وتاری ده خوینده وه، پوی کرده پیغه مبهری خوا (ﷺ) به پیوه نینجا وتی نهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) مال و ده غل و دانمان تیاچوو وه پښاکان پچران له خوا بیارپیړه وه بیگریته وه لیمان، ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه ردوو ده سستی به رز کرده وه پاشان فهرمووی: په روه ردگارا بیارینه به چوار ده ورمماندا نه که به سه رماندا، په روه ردگارا بیارینه به سه ر ته پۆلکه کان و نیمچه شاخه کان و دۆل و شیوه کان و شوینی سه وز

بوونی داروگژوگیاوسه وزایه کان)) ئەنەس (پەزای خوای لیبێ) دەلی: هەور بە
ئاسمانەو نەما ئینجا ئیمە دەرچووین لەبەر خۆر دەپۆشتین)).

شەریک (پەحمەتی خوای لیبێ) دەلی: پرسیم لە ئەنەسی کوپی مالیک (پەزای
خوای لیبێ) هەر پیاوێکی هەفتەی پیشوو بوو؟ دەلی: ئەنەس (پەزای خوای لیبێ)
وتی نازانم.

بابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ - به شی نوژی ترس

ئەم نوژیژە یەك هۆكار زیاتر نیە بۆ كردنی ئه‌ویش ترسه‌ جا چ له‌ شوینی نیشته‌جی‌بووندا بی‌ت یان له‌ سه‌فه‌ردا بی‌ت وه‌ به‌چه‌ند شی‌وازیك فه‌رمووده‌ له‌ باره‌یه‌وه‌ هاتوو‌ه به‌هه‌موو شی‌وازه‌كان دروسته‌.

١٤٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْخَوْفِ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ، فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ يَرَاءُ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً، ثُمَّ ذَهَبُوا، وَجَاءَ الْآخَرُونَ، فَصَلَّى بِهِمْ رُكْعَةً، وَقَضَّتِ الطَّائِفَتَانِ رُكْعَةً، رُكْعَةً)).^١

واته: له‌ عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره‌وه‌ (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نوژی ترسی پی‌کردین له‌ هه‌ندیک له‌ و پۆژانه‌ی که‌گه‌یشت به‌ دوژمن، جا کومه‌لێک له‌گه‌لیدا هه‌ستان، وه‌ کومه‌لێکیش به‌رامبه‌ر دوژمن، نوژی کرد به‌و کومه‌له‌ی که‌ له‌گه‌لیدا بوو پکاتی پاشان پۆشتن، ئه‌وانی تره‌اتن پکاتیکی به‌وانیش کرد، ئینجا هه‌ردوو کومه‌له‌که‌ پکاته‌که‌ی خویان ته‌واو کرد)).

١٥٠ - عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ عَنْ صَالِحِ بْنِ خُوَاتٍ بْنِ جُبَيْرٍ عَمَّنْ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ ذَاتِ الرِّقَاعِ، صَلَاةَ الْخَوْفِ: أَنَّ طَائِفَةً صُفَّتْ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ وَجَّاهَ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً، ثُمَّ ثَبَتَ قَائِمًا، فَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ انْصَرَفُوا، فَصَفُّوا وَجَّاهَ الْعَدُوَّ، وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْآخَرَى، فَصَلَّى بِهِمُ الرُّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ، ثُمَّ ثَبَتَ جَالِسًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ)).^٢

١ البخاري (٩٤٢) مسلم (٨٣٩/٣٠٦)

٢ البخاري (٤١٢٩) (٤١٣١) مسلم (٨٤٢)

واته: له به زییدی کوپی پومانه وه نه ویش له صاله حی کوپی خه واتى کوپی جوبه بیره وه (په زای خویان لیبى) نه ویش له و که سه ی که نویژی کردووه له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) نویژی ذاتُ الرِّقَاعِ، نویژی ترس، که کومه لیک پریزان به ست له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) وه کومه لیکیش پووبه پووی دوزمن، یه ک پکات نویژی کرد به وانیه له گه لیدا بوون، پاشان به پیوه وه ستا، نه وان نویژه که یان بۆ خویان ته واو کرد، پاشان سه لامیان دایه وه و لاچوون، پریزان به ست پووبه پووی دوزمن، ئینجا کومه لی دووم هاتن، نه و پکاته نویژه ی پیکردن که مابوو، پاشان به دانیشتنانه وه مایه وه، هه تا نه وانیش پکاته که یان بۆ خویان ته واو کرد، ئینجا سه لامی پیدانه وه)).

الرجل الذي صلى مع رسول الله صلى الله عليه وسلم هو سهل بن أبي حنمة.

نه و پیاوه ی نویژی کرد له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) ناوی سه هلی کوپی نه بو حه ثمه بوو (په زای خوی لیبى).

١٥١ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْخَوْفِ فَصَفَّقْنَا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْعَدُوَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ، فَكَبَّرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَبَّرْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَكَعَ وَرَكَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَرَفَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ وَالصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ، وَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِي نَحْرِ الْعَدُوِّ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّجُودَ، وَقَامَ الصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ: انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ، وَقَامُوا، ثُمَّ تَقَدَّمَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ، وَتَأَخَّرَ الصَّفُّ الْمُقَدَّمُ، ثُمَّ رَكَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَكَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَارْفَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ، وَالصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ - الَّذِي كَانَ مُؤَخَّرًا فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى - فَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِي نَحْرِ الْعَدُوِّ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّجُودَ وَالصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ: انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ، فَسَجَدُوا ثُمَّ

سَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَلَّمْنَا جَمِيعاً^۱. قَالَ جَابِرٌ: كَمَا يَصْنَعُ حَرَسُكُمْ هَؤُلَاءِ بِأَمْرَانِكُمْ)).

وَذَكَرَهُ مُسْلِمٌ بِتَمَامِهِ. وَذَكَرَ الْبُخَارِيُّ طَرَفًا مِنْهُ: ((وَأَنَّهُ صَلَّى صَلَاةَ الْخَوْفِ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْغَزْوَةِ السَّابِعَةِ، غَزْوَةِ ذَاتِ الرِّقَاعِ))^۲.

واته: له جابری کوپی عه بدوللای نه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ناماده ی نوژی ترس بووم له گه ل پیغه مبهری خوادا (ﷺ)، پیزمان به ست له دوا ی پیغه مبهری خوادا وه (ﷺ) وه دوژمنیش له نیوان ئیمه و قبیله دا بوو، جا پیغه مبهر (ﷺ) الله اکبری کرد ئیمه ش هه موومان الله اکبرمان کرد، پاشان پکوعی برد، ئیمه ش هه موومان پکوعمان برد، پاشان سه ری به رز کرده وه له پکوع ئیمه ش هه موومان سه رمان به رز کرده وه، پاشان چوو ه سوجه وه وه ئه و پیزه شی که له دوا یه وه بوو، وه پیزه که ی دواتریش پوو به پووی دوژمن وه ستا، کاتیک که پیغه مبهر (ﷺ) سوجه ی ته واو کرد وه ئه و پیزه شی که له دوا یه وه بوو، پیزی دواتر چوونه سوجه و هه لیشسانه وه، ئینجا پیزی دوا وه چوونه پیشه وه، وه پیزی پیشه وه چوونه دوا وه، پاشان پیغه مبهر (ﷺ) پکوعی برد، ئیمه ش هه موومان پکوعمان برد، پاشان سه ری به رز کرده وه له پکوع ئیمه ش هه موومان سه رمان به رز کرده وه، پاشان چوو ه سوجه وه وه ئه و پیزه شی که له دوا یه وه بوو، وه پیزه ی که له پکات ی به که مدا له دوا وه بوو، وه پیزه که ی دواتریش پوو به پووی دوژمن وه ستا، کاتیک که پیغه مبهر (ﷺ) سوجه ی ته واو کرد وه وه ئه و پیزه شی که له دوا یه وه بوو، پیزی دواتر چوونه سوجه و سوجه یان برد، پاشان پیغه مبهر (ﷺ) سه لامی دایه وه وه ئیمه ش هه موومان سه لامان دایه وه)).

جابر (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((هروهك ئه و پاسه وانانه ی ئیوه پاسه وانی
گه وره کانیا ن ده که ن)) پیشه و موسلیم به ته وای هینا ویتی.

وه پیشه و بوخاری به شیکی باس کردوه ((که جابر (په زای خوای لیبی) نویژی
ترسی کردوه له گه ل پیغه مبهردا (ﷺ) له جهنگی حه و ته مدا که ناوی جهنگی (ذاتُ
الرَّقَاع) ه)).

کتاب الجنائز: بهشی مردوو

بابُ فِي صَلَاةِ عَلَى الْغَائِبِ وَعَلَى الْقَبْرِ

بهشی نویژکردن له سه ر مردووی دوور یان له سه ر گور

۱۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - قَالَ: ((نَعَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى، فَصَفَّ بِهِمْ، وَكَبَّرَ أَرْبَعًا)).^۱

واته: له نه بوهوره بیره وه (په زای خوای لیبی) پیغه مبه ر(ﷺ) مه والی مردنی نه جاشی (په زای خوای لیبی) پاگه یاند له و پوژده ی که تیایدا مرد، ئینجا چوو بو شوینی نویژ کردن وه چوار الله اکبری له سه ر کرد)).

نه جاشی (په زای خوای لیبی) پادشای حه به شه بوو ناوی نه صحه مه بوو له مانگی په جه بدا له سالی توه می هیجریدا مردووه.

۱۵۳- عَنْ جَابِرٍ - رضي الله عنه -: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى النَّجَاشِيِّ، فَكُنْتُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي، أَوْ الثَّلَاثِ)).^۲

واته: له جابره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر(ﷺ) نویژی له سه ر نه جاشی کرد (په زای خوای لیبی) من له پیزی دووه م یان سیته مه دا بووم)).

۱ البخاري (۱۳۳۳) مسلم (۹۵۱)

۲ البخاري (۳۸۷۸)

۱۵۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى قَبْرِ، بَعْدَ مَا دُفِنَ، فَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا))^۱.

واته: له عهبدووللای کوی عهباسهوه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((پیغه مبه ر ^{صلی الله علیه وسلم} نوژی کرد له سه ر گوریک دوی نهوهی که نیژدایوو چوار الله اکبری له سه ر کرد)).

بَابُ فِي الْكَفَنِ - به شی کفن کردن

۱۵۵ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُفِّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ يَمَانِيَّةٍ بَيْضِ سَحُولِيَّةٍ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ))^۱.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پښغه مبه ر (ﷺ) کفن کړا له سی پارچه قوماشی یه مه نی سپیدا، نه کراس و نه میزه ری تیادا نه بو)).

سَحُولِيَّةٍ = گوندیکه له یه مه ن، کوی سحله = پوشاکی سپی.

بابُ فِي صِفَةِ تَفْصِيلِ الْمَيِّتِ وَتَشْيِيعِ الْجَنَازَةِ
به شی جوئییه تی شورونی مردوو وه ناشتنی

۱۵۶ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ الْأَنْصَارِيَّةِ قَالَتْ: ((دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُوُفِّيَتْ ابْنَتُهُ زَيْنَبُ، فَقَالَ: اغْسِلْنَهَا بِثَلَاثٍ، أَوْ خَمْسٍ، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ - إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ - بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنَ فِي الْأَخِيرَةِ كَافُورًا - أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ - فَإِذَا فَرَّغْتُنَّ فَأَذِّنِي)) فَلَمَّا فَرَّغْنَا أَذْنَاهُ. فَأَعْطَانَا حِقْوَهُ فَقَالَ: أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ تَغْنِي إِزَارَهُ^۱.

واته: له ئومو عهطیه ی نه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیتغه مبه ر (ﷺ) هاته لاما نه لوکاته ی که زهینه بی کچی (په زای خوای لیبی) مرد، جا فه رموی بیشون به ئاو وسیدر سی جار یان پینج جار یان زیاتر، به چه ند جار پاک بۆه وه به وه نده ((نه گه به پیوستان زانی))، با له کوتایدا کافوری تیدا بیت، یان که میک له کافور، وه کاتیک ته‌واو لیبونه وه ناگادارم بکه نه وه بانگم بکه نه، ده‌لی: کاتیک ته‌واو بوین ناگادارمان کرد، نه ویش پۆشته ماله که ی داینی و فه رموی، له شی پیدایپوشن، مه به سستی پۆشته ماله که ی بو)).

وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ "أَوْ سَبْعًا"^۲ وَقَالَ: ((أَبْدَأَنَّ بِمَيِّمَنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا))^۳: وَإِنَّ أُمَّ عَطِيَّةٍ قَالَتْ: وَجَعَلْنَا رَأْسَهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ^۴.

وه له ده رپرینیکی تردا له لای پیشه‌وا بوخاری ((پیتغه مبه ر (ﷺ) فه رموی یان حهوت جار بیشون وه فه رموی له لای راست و شوینی ده ستویره وه ده ست بکه نه به

۱ البخاري (۱۲۵۷) مسلم (۹۳۹)

۲ البخاري (۱۲۵۹) مسلم (۹۳۹/۳۹)

۳ البخاري (۱۲۵۶) مسلم (۹۳۹/۴۲)

۴ البخاري (۱۲۵۹) مسلم (۹۳۹/۳۹)

شۆردنی وه بێگومان ئومو عه طیه ی (په زای خوای لیبی) وتی: سی گریمان له سه ری
(دا)).

۱۵۷ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَيْنَمَا رَجُلٌ وَقِفَ بِعَرَفَةَ، إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاحِلَتِهِ، فَوَقَصَتْهُ - أَوْ قَالَ: فَأَوْقَصَتْهُ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ. وَلَا تُحَنِّطُوهُ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ. فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا)).^۱ وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَلَا تُخَمِّرُوا وَجْهَهُ وَلَا رَأْسَهُ)).^۲

واته: له عه بدوللای کورپی عه باسه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((له کاتیکیدا پیاویک له کتوی عه رفه راوه ستابوو، له ناکاو له سه ر و لاخه که ی که وه خواره وه ملی شکا یاخود ده لی: و لاخه که ی ملی شکاند، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: بیشۆن به ئاوو سیدر، وه کفنی بکه ن به دوپارچه پۆشاکه که ی که بۆ ئیحرام به ستویه تی، وه بۆنی خۆشی لیمه ده ن، سه ریشی دامه پۆشن، چونکه ئه و زیندوو ده بیته وه له پۆژی دوایدا به له لَبِيكَ اللَّهُمَّ لَبِيكَ)).

وه له ده رب رینیکی تر دا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: سه رو ده موچاوی دامه پۆشن.

قَالَ الْمُصَنِّفُ: الْوَقْصُ: كَسْرُ الْعُنُقِ.

دانه ری کتیب ده فه رموی: وَقْصُ: واته: مل شکان

۱۵۸ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنْ تَكَ صَالِحَةً: فَخَيْرٌ تُقَدِّمُونَهَا إِلَيْهِ. وَإِنْ تَكَ سِوَى ذَلِكَ: فَشَرٌّ: تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ)).^۳

۱ البخاري (۱۲۶۵) (۱۲۶۶) (۱۲۶۷) (۱۲۶۸) (۱۸۴۹) (۱۸۵۰) (۱۸۵۱) مسلم (۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵

واته: له ئه بوهوره یه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی ((په له بکه ن له بردن و ناشتنی جه نازه دا، چونکه ئه گه ر باش و خواناس بیت، ئه وا به ره و خوشیو شادی ده بن، به لام ئه گه ر وانه بوو ئه وا شه پو خراپه یه که له کۆل و گه ردنی خۆتانی ده که نه وه)).

۱۵۹- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((نُهِينَا عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُعَزِّمْ عَلَيْنَا))^۱.

واته: له ئومو عه طیه ی ئه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه ی ئافره تان قه ده غه مان لیده کرا له شوین که وتنی مردوو به لام زۆر جه ختیش له سه رمان نه ده کرا))

بابُ فِي مَوْقِفِ الْإِمَامِ مِنَ الْمَيِّتِ - به شش شوینی وهستانی ئیمام لای مردوووه که

۱۶۰ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((صَلَّيْتُ وَرَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نَفْسِهَا فَقَامَ فِي وَسْطِهَا))^۱.

واته: له سه مورهی کوپی جوندوبه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((نویژم کرد له دواى پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) له سه ر ئافره تیك که له زه یستانیدا مردبوو له ناوه راستیدا وه ستا)).

بابُ فِي تَحْرِيمِ التَّسْخُطِ بِالْفِعْلِ وَالْقَوْلِ

به‌شی چه‌رامی نارەزایی و تورەیی دەرپرین به کردەوه یان به و ته

١٦١ - عَنْ أَبِي مُوسَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَةِ))^١.

قال المصنف: الصالقة، التي ترفع صوتها عند المصيبة.

واته: له ئەبو موساوه (پەزای خوای لیبی) که ناوی عەبدوللای کوپی قەیسە دەلی: ((پێغەمبەری خواوه (ﷺ) خۆی بەری کرد لەو ئافرەتانە ی که لە کاتی بە لاو نارەحەتیدا دەنگ بەرز دەکەنەوه وه ئەوانەشی که قژی خۆیان دەپرن وه ئەوانەشی که یەخە ی خۆیان دادەپرن)).

تیبینی وەرگیر: ئەم فەرموودە ی تەنها تاییەت نیە بە ئافرەتانە وه بە لکو پیاوانیش دەگیرتەوه.

١٦٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((لَيْسَ مِنْهُ مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ))^٢.

واته: له عەبدوللای کوپی مەسعودە وه (پەزای خویان لیبی) دەلی: ((پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی له ئێمە نییە ئەو کەسە ی لە پومەتی خۆی دەدا وه یەخە ی خۆی دادەپڕێ وه دەنگ و هاوار و شین و واوە یلێی لی بەرز دەبێتەوه وه ک سەردەمی نەفامی)).

١ البخاري (١٢٩٦) مسلم (١٠٤)

٢ البخاري (١٢٩٤) (١٢٩٧) (١٢٩٨) (٣٥١٩) مسلم (١٠٣)

۱۶۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَمَّا اشْتَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ بَعْضُ نِسَائِهِ كَنِيسَةً رَأَيْتَهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ، يُقَالُ لَهَا: مَارِيَةُ - وَكَانَتْ أُمَّ سَلَمَةَ وَأُمَّ حَبِيبَةَ أَتْنَا أَرْضَ الْحَبَشَةِ - فَذَكَرْنَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرِ فِيهَا، فَرَفَعَ رَأْسَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، ثُمَّ صَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ أُولَئِكَ شَرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ))^۱.

واته: له دایکمان عائیشه وه (پره‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((کاتیک پیتغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌خوش که‌وت هه‌ندی که له‌خیزانه‌کانی (پره‌زای خویان لیبی) باسی که‌نیه‌سه‌کیان کرد که بینبویان له‌زه‌وی حه‌به‌شه که پیتی ده‌وترا (ماریه) وه‌نومو سه‌له‌مه‌ونومو حه‌بیه (پره‌زای خویان لیبی) چوو‌بوون بو‌زه‌وی حه‌به‌شه باسی جوانی ونه‌و وینانه‌یان کرد که تیایدا بوو، پیتغه‌مبه‌ر (ﷺ) سه‌ری به‌رز کرده‌وه وه‌رمووی ((نانه‌وانه کاتیک پیاو چاکیک تیایاندا به‌مردیه له‌سه‌ر گۆره‌که‌ی مزگه‌وتیکیان دروست ده‌کرد، پاشان نه‌و وینانه‌یان تیادا ده‌کیشا، نانه‌وانه خراپ‌ترین مروفتن له‌لای خودا)).

۱۶۴ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي لَمْ يَقُمْ مِنْهُ: ((لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ)). قَالَتْ: وَلَوْلَا ذَلِكَ لَأُبْرِزَ قَبْرُهُ غَيْرَ أَنَّهُ خَشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا^۲.

واته: له‌دایکمان عائیشه وه (پره‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیتغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وه‌رمووی له‌و نه‌خوشییه‌یدا که تیایدا هه‌لنه‌سایه وه: نه‌فرینی خودا بیت له‌گاور و جوله‌که‌کان، چونکه گۆپی پیتغه‌مبه‌ره‌کانیان ده‌کرد به‌مزگه‌وت)) عائیشه (پره‌زای خوای لیبی) ده‌لی: نه‌گه‌ر له‌ترسی نه‌وه نه‌بوایه نیستا گۆره‌که‌ی پیتغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌رزده‌کرایه وه، جگه له‌وه نه‌بیت که ترسی نه‌وه هه‌بوو که گۆره‌که‌ی بکرایه ته‌مزگه‌وت)).

۱ البخاري (۱۳۴۱) (۳۸۷۳) مسلم (۵۲۸)

۲ البخاري (۱۳۳۰) (۱۳۹۰) (۴۴۴۳) (۴۴۴۴) مسلم (۵۳۰/۲۱)

۱۶۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ. وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيرَاطَانِ. قِيلَ: وَمَا الْقِيرَاطَانِ؟ قَالَ: مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ: ((أَصْغَرُهُمَا مِثْلُ جَبَلٍ أَحَدٍ))^۲.

واته: له نه بوهوره بیره وه (ره زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((نه و که سه ی ناماده ی مردوویه ک بیت هه تا نو یژی له سه ر ده ک ریت نه و قیراتیکی بو هه یه وه نه وه ش ناماده ی ده بیت هه تا ده نیژدیت دوو قیراتی بو هه یه، جا و ترا دوو قیرات چین؟ فه رموی، وینه ی دوو کتوی گه وره وایه)).

وه له ده رب رینتیکی تر دا له لای پی شه و موسلیم پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((بجوو که که یان وینه ی کتوی ئو حود وایه)).

۱ البخاري (۱۳۲۵) مسلم (۹۴۵)

۲ مسلم (۹۴۵/۵۳)

کتاب الزکاة - په رتووکي زهکات

۱۶۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ - حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ -: ((إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ. فَإِذَا جِئْتَهُمْ: فَادْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً، تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ. وَأَتَقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ. فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی به موعادی کوی جه به ل (په زای خوی لیبی) کاتیک که ناردی بو یه مه ن ((نه ی موعاد تو ده چیت بولای که سانیک له خاوه ن کتیه کان بانگیان بکه که شایه تمان بهینن

" أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ " جا نه گهر نه وان گوپراهی لی تو یان کرد بو نه وه، هه والیان به ری که خوی گهره له شه و و پوژیکدا پینج نویژی له سهر فهرز کردوون، جا نه گهر نه وان گوپراهی لی تو یان کرد بو نه وه ش، هه والیان به ری که خوی گهره زهکاتی له سهر فهرز کردوون له ده وله مهنده کانیان وهرده گیریت دهریته وه به هه ژاره کانیان، جا نه گهر نه وان گوپراهی لی تو یان کرد بو نه وه ش، ناگاداربه ماله به نرخه کانیان لیوه رنه گریت، وه خوشت له نزای سته م لیکراو بیاریزه، چونکه له نیوان نه و خوی گهره دا په رده نییه)).

۱۶۷ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَيْسَ فِيمَا دُونَ خُمْسٍ أَوَاقٍ صَدَقَةٌ. وَلَا فِيمَا دُونَ خُمْسٍ دَوْرٌ صَدَقَةٌ وَلَا فِيمَا دُونَ خُمْسَةٍ أَوْسُقٌ صَدَقَةٌ)).^۱

واته: له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: ((پیغه مبه ری (ﷺ) فهرمووی له زیودا له پینج ثوقیه که متر زه کاتی ناکه ویت (هر ثوقیه کیش چل دره مه، که واته ۵ ثوقیه = ۲۰۰ درهم زیو) وه له پینج سهر و شتر که متریش زه کاتی تیدانییه، وه له ده غل و دان و خورما شدا له پینج ویسق که متر زه کاتی تیدانییه (که به رامبه ره به ۶۵۲ کغم).

۱۶۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ وَلَا فَرَسِهِ صَدَقَةٌ)).^۲
وَفِي لَفْظٍ: ((إِلَّا زَكَاةَ الْفِطْرِ فِي الرَّقِيقِ)).^۳
عند مسلم ((لَيْسَ فِي الْعَبْدِ صَدَقَةٌ إِلَّا صَدَقَةُ الْفِطْرِ)).^۴

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((به نده و نه سپ واجب نییه له سهر موسلمان زه کاتی لیبدات)).
وه له ده ربړینیکی تردا له لای پیشه و نه بو داود پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((جگه له زه کاتی سهر فتره نه بیئت له سهر به نده)).

تیبینی وهرگیږ: زه کاتی سهر فتره ی به نده ده بیئت گوره که ی بوی بدات.
وه له ده ربړینیکی تردا له لای پیشه و موسلیم پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((زه کات له به نده دا واجب نییه جگه له زه کاتی سهر فتره نه بیئت)).

۱ البخاري (۱۴۰۵) (۱۴۴۷) (۱۴۸۴) مسلم (۹۷۹)

۲ البخاري (۱۴۶۴) (۱۴۶۳) مسلم (۹۸۲)

۳ أبو داود (۱۵۹۴)

۴ هو الذي في مسلم (۹۸۲/۱۰)

۱۶۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الْعَجَمَاءُ جُبَّارٌ. وَالْبُسْرُ جُبَّارٌ. وَالْمَعْدِنُ جُبَّارٌ. وَفِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ))^۱.
قال المصنف: الجبار: الهدر الذي لاشيء فيه. والعجماء: الدابة البهيم.

واته: له نه بهوره يره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ)
فه رموی: ((نه گه ر ئاژه ل زیانیک بدات به بی که م ترخه می خاوه نی نه وا به فیرو
ده پوات، وه هه روه ها که سیك دابه زیتته بیریکه وه بۆ ئیشکردن بیت یان بۆ ئاو
ده رهیتان بیت هه رچی به سه ر بیت له سه ر خویه تی: تیبینی: نه گه ر زوری لینه کرابیت -
وه هه روه ها که سیك که له کانزایه کدا ئیش ده کات هه رچی لیبت له سه ر خویه تی، وه
هه رکه سیك که نجینه یه ک بدوزیتته وه نه وا واجبه له سه ری بیكات به پینج به شه وه یه ک
به شیان بکات به خیر)).

دانه ری کتیب (په حمه تی خوای لیبی) ده فه رموی: جوبار: واته به فیرو چوونیک که
هیچ له بری نییه .

وه العجماء: واته ئاژه ل.

۱۷۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - قَالَ: ((بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ - رضي الله عنه - عَلَى الصَّدَقَةِ. فَقِيلَ: مَنْعَ ابْنِ جَمِيلٍ وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ، وَالْعَبَّاسُ عَمَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَنْقُمُ ابْنُ جَمِيلٍ، إِلَّا أَنْ كَانَ فَقِيرًا: فَأَغْنَاهُ اللَّهُ تَعَالَى: وَأَمَّا خَالِدٌ: فَإِنَّكُمْ تَظْلِمُونَ خَالِدًا. وَقَدْ احْتَبَسَ أَدْرَاعَهُ وَأَعْتَادَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. وَأَمَّا الْعَبَّاسُ: فَهِيَ عَلَيَّ وَمِثْلُهَا. ثُمَّ قَالَ: يَا عُمَرُ، أَمَا شَعَرْتَ أَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ))^۲.

۱ البخاري (۱۴۹۹) (۲۳۵۵) (۶۹۱۲) (۶۹۱۳) مسلم (۱۷۱۰)

۲ البخاري (۱۴۶۸) مسلم (۹۸۳)

واته: له ئەبوهورهیرهوه (پەزای خۆی لیبی) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) عومەری (پەزای خۆی لیبی) نارد بۆ کۆکردنەوه‌ی زەکات و ترا (ئێبن جەمیل) و (خالیدی کوپی وەلید) و (عەباسی مامی پێغه مبه‌ری خوا) (ﷺ) زەکاتیان نەداوه، پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئێبن جەمیل پ‌قی لەوه هەستاوه که هەژار بوو خوا دەوله‌مەندی کرد، بەلام خالید ئیوه سته‌می لێده‌که‌ن ئەو قەلغان و کەل و پەلی جەنگی له‌ پ‌یگه‌ی خوادا داناهه‌، به‌لام عەباس چه‌ندی له‌سه‌ره‌ من بۆی ده‌ده‌م و ئەوه‌نده‌ی ت‌ریش، پاشان فەرمووی: ئەی عومەر نه‌ترانیوه که مامی هه‌موو که‌سیک له‌بری باوکی‌تی.

١٧١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ الْمَازِنِيِّ قَالَ: ((لَمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ يَوْمَ حُنَيْنٍ: قَسَمَ فِي النَّاسِ، وَفِي الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَلَمْ يُعْطِ الْأَنْصَارَ شَيْئًا. فَكَأَنَّهُمْ وَجَدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ إِذْ لَمْ يُصِيبْهُمْ مَا أَصَابَ النَّاسَ. فَخَطَبَهُمْ، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ، أَلَمْ أَجِدْكُمْ ضُلَالًا فَهَدَاكُمْ اللَّهُ بِي؟ وَكُنْتُمْ مُتَفَرِّقِينَ فَأَلْفَكُمُ اللَّهُ بِي؟ وَعَالَةً فَأَغْنَاكُمْ اللَّهُ بِي؟ كُلَّمَا قَالَ شَيْئًا، قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمَنٌ. قَالَ: مَا يَمْنَعُكُمْ أَنْ تُجِيبُوا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمَنٌ. قَالَ: لَوْ شِئْتُمْ لَقُلْتُمْ: جِئْنَا كَذًّا وَكَذًّا. أَلَا تَرْضَوْنَ أَنْ يَذْهَبَ النَّاسُ بِالشَّاةِ وَالْبَعِيرِ، وَتَذْهَبُونَ بِالنَّبِيِّ إِلَى رِحَالِكُمْ؟ لَوْلَا الْهَجْرَةُ لَكُنْتُ أَمْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ، وَلَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا أَوْ شِعْبًا لَسَلَكَتُ وَادِي الْأَنْصَارِ وَشِعْبَهَا. الْأَنْصَارُ شِعَارٌ، وَالنَّاسُ دِثَارٌ. إِنَّكُمْ سَتَلْقَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً، فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْحَوْضِ))^١.

واته: له عەبدوللای کوپی زەیدی عاصمی مازنیه‌وه (پەزای خۆی لیبی) دەلی: ((کاتیک که خۆی گه‌وره‌ فەیتی به‌خشی به‌ پێغه مبه‌رکه‌ی (ﷺ) له‌ پ‌و‌ی جەنگی حونه‌یندا (فەیی) واته‌ ئەو مال‌ه‌ی که ده‌ست موس‌لمانان ده‌که‌و‌یت به‌بی جەنگ) پێغه مبه‌ر (ﷺ) به‌شی کرد به‌سه‌ر خه‌لک و ئەو که‌سانه‌ی که تازه موس‌لمان بووبوون ((ئه‌وانه‌ی دل‌یان پ‌اده‌گیر‌یت))، ه‌یچی ل‌ینه‌دا به‌ ئەنصاریه‌کان، ئەوانیش هه‌روه‌ک

شتیك له ناخیاندا دروست بوو بیټ وابوو، كه هیچیان بهرنه كهوت له وهی بهر خه لك كهوت، جا وتاری بۆ خوینندنه وه (ﷺ) و فهرمووی ((نهی كۆمه لی نه نصار ئایا ئیوه گومرا نه بوو خوا به بۆنه ی منه وه هیدایه تی دان؟، وه ئیوه جیاوازی تان تیدا نه بوو خوا به بۆنه ی منه وه هه مووتانی كرد به یهك؟، وه هه ژار نه بوون خوا به بۆنه ی منه وه دهوله مهندی نه كردن؟ جا پیغه مبه ر (ﷺ) هه ر شتیکی بفرموویایه، ده یانوت: خوداو پیغه مبه ره كه ی زیاتر منه تیان هه یه به سه رمانه وه، ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی چی پێگرتان لیده كات كه وه لامی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه دهنه وه، وتیان: خوداو پیغه مبه ره كه ی زیاتر منه تیان هه یه به سه رمانه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی ((ئیوه ش ئاره زوو بكن ده لی: ن كاتیك تۆ هاتیت بۆلامان حالت ئاواو ئاوا بوو وه فهرمووی ئایا پازی نابن خه لك به مه پو و شتره وه بپواته وه، ئیوه ش به پیغه مبه ره وه (ﷺ) بپۆنه وه نه گه ر كۆچكردن نه بوایه ئه وا من كه سێك ئه بووم له نه نصار، وه نه گه ر خه لك شیوو دۆلیك بگرن، وه نه نصار شیو و دۆلیکی تر بگرن ئه وا من شیو و دۆلی نه نصار ده گرم و نه نصار وهك ئه و پۆشاكه وایه كه له ژێره وه له بهر ده كه ری وه خه لكیش وهك ئه و پۆشاكه ی سه ره وه وان، وه ئیوه دوا ی من تووشی سته م و ماف خواردن ده بن (به وه ی فه زلی خه لكانی تر ده دریت به سه ر نه نصاردا)، ئارام بگرن هه تا پێمه ده گن له سه ر حه وزی كه وسه ر)).

بَابُ صَدَقَةِ الْفِطْرِ - به شی زهکاتی سهرفتره

۱۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَةَ الْفِطْرِ - أَوْ قَالَ رَمَضَانَ - عَلَى الذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالْحُرِّ وَالْمَمْلُوكِ: صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ. قَالَ: فَعَدَلَ النَّاسُ بِهِ نِحْفَ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ، عَلَى الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ)).^۲

واته: له عهبدوللای کورپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) زهکاتی سهرفتره یاخود په مه زانی فه رز کرد، له سه ر نیړ و می و نازاد و بهنده، مه نیک له خورما، یاخود مه نیک له جو)).

پوون کردنه وه: هر صاعیک چوار مشته وه هر مشتیك - ۵۴۴ - غرامه وه چوار صاعه که دوو کیلوو سه دو حه فتاو شه ش غرام دهکات.

جا عهبدوللای کورپی عومر (په زای خویان لیبی) ده لی: خه لک له بری جو و خورما که نمان ددها به لام نیو صاع چونکه گه نم به نرخ تره.

وه له ده رپرینیکی تردا: عهبدوللای کورپی عومر (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی کرد به به خشینی زهکاتی سهرفتره پیش ده رچوونی خه لک بو نویژی جه ژن)).

۱۷۳ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا نُعْطِيهَا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا

۱ البخاري (۱۵۱۱) مسلم (۹۸۴)

۲ البخاري (۱۵۰۳)

مِنْ أَقِطٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ. فَلَمَّا جَاءَ مُعَاوِيَةُ، وَجَاءَتِ السَّمْرَاءُ، قَالَ: أَرَى مُدًّا مِنْ هَذِهِ يَعْدِلُ مُدَّيْنِ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا أَنَا: فَلَا أَرَأَى أُخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أُخْرِجُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ^۱.

واته: له نه بوسه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبې) ده لې: ((نیمه زه کاتی سهر فتره مان ده به خشې له سهرده می پیغه مبهردا (ﷺ) مه نیک له خوراک، یان مه نیک له خورما، یان مه نیک له جو، یان مه نیک له که شک، یان مه نیک له میوز، به لام کاتیک که موعاویه (په زای خوای لیبې) هات وه گه نمی شامیش په یدا بوو موعاویه (په زای خوای لیبې) وتی من وای نه بینم مشتیک له گه نم به رامبهردوو مشت له جو بیت، نه بوسه عید (په زای خوای لیبې) ده لې: به لام من له سهرده می پیغه مبهردا (ﷺ) چو نم دهرکردووه هه روا دهری ده که م)).

کِتَابُ الصَّيَامِ - پەرتووکی پۆژوو

۱۷۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا تَقْدَمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ، أَوْ يَوْمَيْنِ إِلَّا رَجُلًا كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَلْيَصُغْهُ))^۱.

واته: له ئەبوهورەیرەو (پەزای خۆی لێبێ) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی ((پۆژیک یاخود دوو پۆژ پێش پەمەزان بە پۆژو مەبن، جگە لە کەسیک وەك عادیات ئەو پۆژووی گرتبیت با بە پۆژوو ببیت)).

۱۷۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَافْطِرُوا، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَافْطَرُوا لَهُ))^۲.

واته: له عەبدوللای کۆپی عومەر وە (پەزای خۆیان لێبێ) دەلی: گویم له پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: ((کاتیك مانگتان دی ئەوا بە پۆژوو ببن، وە کاتیك دیتان ئەوا بیشکێنن (واته له کۆتایی پەمەزاند) وە ئەگەر هەور بەرچاوی گرتن ئەوا سی پۆژی شەعبان تەواو بکەن)).

۱۷۶ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهَةً))^۳.

واته: له ئەنەسی کۆپی مالیک وە (پەزای خۆی لێبێ) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی ((پارشێو بکەن چونکە لە پارشێودا بەرەکەت هەیە)).

۱ البخاري (۱۹۱۴) مسلم (۱۰۸۲)

۲ البخاري (۱۹۰۶) مسلم (۱۰۸۰/۸)

۳ البخاري (۱۹۲۳) مسلم (۱۰۹۵)

۱۷۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ. قَالَ أَنَسُ: قُلْتُ لَزَيْدٍ: كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسُّحُورِ؟ قَالَ: قَدَرُ خَمْسِينَ آيَةً)).^۱

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه نه ویش له زهیدی کوپی ثابتیه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پارشیومان کرد له خزمهت پیغه مبهری خوادا (ﷺ) پاشان هه ستا بو نوژی، نه نه س (په زای خوی لیبی) ده لی: وتم به زهید (په زای خوی لیبی) ماوهی نیوان بانگ و پارشیوه که چند بوو؟ وتی نه ندازهی خویندنی په نجا ثایهت)).

۱۷۸ - عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُدْرِكُهُ الْفَجْرُ وَهُوَ جُنُبٌ مِنْ أَهْلِهِ ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَيَصُومُ)).^۲

واته: له دایکانمان عایشه و نوم سه له مه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ن: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) به یانی به سه ردا ده هاتوو له شگران بوو له خیزانه کانی پاشان خوی ده شور دوو به پوژوو ده بوو)).

۱۷۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلْيَتِمَّ صَوْمَهُ. فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ)).^۳

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه رموی ((هه رکه سیک له بیري نه بوو که به پوژوو خواردن یان خواردنه وهی خوارد، نهوا با پوژوه که ی تهواو بکات، چونکه نهوه خودا خواردن و خواردنه وهی داوه تی)).

۱ البخاري (۱۹۲۱) مسلم (۱۰۹۷)

۲ البخاري (۱۹۲۶) واللفظ له مسلم (۱۱۰۹)

۳ البخاري (۱۹۳۳) (۶۶۶۹) مسلم (۱۱۵۵)

۱۸۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتُ. قَالَ: مَا أَهْلَكَ؟ أَوْ قَالَ مَا لَكَ؟ قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي، وَأَنَا صَائِمٌ - وَفِي رِوَايَةٍ: أَصَبْتُ أَهْلِي فِي رَمَضَانَ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ تَجِدُ رَقَبَةً تُعْتِقُهَا؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَهَلْ تَجِدُ إِطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِينًا؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَمَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ إِذْ أَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ - وَالْعَرَقُ: الْمِكْتَلُ - قَالَ: أَيْنَ السَّائِلُ؟ قَالَ: أَنَا، قَالَ: خُذْ هَذَا، فَتَصَدَّقْ بِهِ. فَقَالَ الرَّجُلُ: عَلَى أَفْقَرِ مِنِّي: يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَوَاللَّهِ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا - يُرِيدُ الْحَرَّتَيْنِ - أَهْلٌ بَيْنَ أَفْقَرٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ أَنْيَابُهُ. ثُمَّ قَالَ: أَطْعِمْهُ أَهْلَكَ))^۱، الْحَرَّةُ: الْأَرْضُ تَرْكِبُهَا حِجَارَةٌ سُودٌ.

واته: له نه بوهوره يره وه (پره زای خوای لیبی) ده لی: ((له کاتی کدا ئیمه له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) دانیشتبوین له نا کاو پیاویک هات بق خزمهتی وتی: نهی پیغه مبهردی خوا (ﷺ) تیاچوم، پیغه مبهردی خواش (ﷺ) فهرمووی چی توی له ناو بردووه، یاخود فهرمووی تو چیته، وتی له گهل خیزانمدا سهر جیم کرد وه من به پۆوو بووم، وه له ده رپرینکی تردا: کابرا وتی تیکهل بووم له گهل خیزانه که مدا له په مه زاندا، پیغه مبهردی خوا (ﷺ) فهرمووی ئایه به نده یه کت هیه ئازادی بکهیت؟ وتی نه خیر، فهرمووی ئایا ده توانیت دوو مانگ به دوا یه کدا به پۆوو بییت؟ وتی نه خیر، فهرمووی خواردنی شهست هه ژارت بق ده دریت؟ وتی نه خیر، نه بوهوره یره وه (پره زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبهرد (ﷺ) بیده نگ بوو. وه ئیمه ئاوا مایه وه له نا کاو سه به ته یه کیان هینا بق پیغه مبهرد (ﷺ) خورمای تیدا بوو، "العرق" واته: سه به ته - پیغه مبهرد (ﷺ)

فهرمووی کوا پرسیار که ره که وتی: منم، فهرمووی: ئەمە بگره بیکه به خێر، وتی بۆ
 له من هه ژار تر هه یه ئە ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)؟ سویند به خوا له مسهر بۆ ئەو سه ری
 مه دینه له خیزانه که ی من هه ژار تری تیدا نییه، ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) پیکه نی هه تا
 ددانه کانی ده رکه وت پاشان فهرمووی، خیزانه که تی پی تیر بکه)).

الْحَرَّةُ: بریتیه لهو زه ویه ی که به ردی په شی به سه ره وه یه.

بابُ الصَّوْمِ فِي السَّفَرِ - به شی رۆژوو له سه فهدا

١٨١ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ حَمْرَةَ بْنَ عَمْرِو الْأَسْلَمِيَّ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَالصَّوْمُ فِي السَّفَرِ؟ - وَكَانَ كَثِيرَ الصِّيَامِ - فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ فَصُمْ وَإِنْ شِئْتَ فَأَفْطِنْ)).^١

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((حه مزه ی کوپی عه مر ی نه سله می (په زای خوای لیبی) وتی به پیغه مبه ر (ﷺ) نایه له سه فهدا به پۆژوو بېم؟ چونکه نه و پۆژوی نذر بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) ه رمووی: نه گه ر ئاره زووت هه بوو نه و به پۆژوو ببه وه ئاره زووت هه بوو بېشکینه)).

١٨٢ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا نُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَعِْبِ الصَّائِمَ عَلَى الْمُفْطِرِ. وَلَا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ)).^٢

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((نیمه له سه فهدا بووین له خزمه ت پیغه مبه ری خوا دا (ﷺ) نه پۆژودار تانه ی له بپۆژوو ده دا، نه بپۆژوو تانه ی له پۆژودار ده دا)).

١٨٣ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ. فِي حَرٍّ شَدِيدٍ، حَتَّى إِنْ كَانَ أَحَدُنَا لَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ. وَمَا فِينَا صَائِمٌ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ)).^٣

١ البخاري (١٩٤٣) واللفظ له مسلم (١١٢١)

٢ البخاري (١٩٤٧) مسلم (١١١٨)

٣ البخاري (١٩٤٥) مسلم (١١٢٢)

واته: له نه بوده ردائه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((دهرچوین له خزمهت پیغه مبهری خوادا (ﷺ) له مانگی په مه زاندا که زور گرم بوو، هه تا به کیک له نیمه دهستی له سه ر سه ری داده نا له بهر تینی گرما، که سمان به پوژوو نه بووین جگه له پیغه مبهری خوادا (ﷺ) عه بدوللای کوپی په واحة نه بیئت (په زای خوای لیبی)).

۱۸۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ. فَرَأَى زِحَامًا وَرَجُلًا قَدْ ظَلَلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: صَائِمٌ. قَالَ: لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ)).^۱

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((عَلَيْكُمْ بِرُخْصَةِ اللَّهِ الَّتِي رَخَّصَ لَكُمْ)).^۲

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبهری خوادا (ﷺ) له سه فهدا بوو، قه ره بالغیه کی دی، وه پیاویک سیپه ریان له سه ر دروست کردبوو، فهرمووی نه وه چیه تی؟ وتیان به پوژوه، فهرمووی: پوژو گرتن له سه فهدا له چاکه نییه)).

وه له ده ربړینیکدا له لای پیشه و موسلیم ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی ده ست به و مؤله ته ی خودا وه بگرن که به خشبویتی به نیوه)).

۱۸۵ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السَّفَرِ فَمِنَّا الصَّائِمُ، وَمِنَّا الْمُفْطِرُ قَالَ: فَنَزَلْنَا مَنْزِلًا فِي يَوْمٍ حَارٍّ، وَأَكْثَرُنَا ظِلًّا: صَاحِبُ الْكِسَاءِ. وَمِنَّا مَنْ يَتَّقِي الشَّمْسَ بِيَدِهِ. قَالَ: فَسَقَطَ الصُّوَامُ، وَقَامَ الْمُفْطِرُونَ فَضَرَبُوا الْأَبْنِيَّةَ. وَسَقَوْا الرُّكَّابَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ذَهَبَ الْمُفْطِرُونَ الْيَوْمَ بِالْأَجْرِ)).^۳

۱ البخاري (۱۹۴۶) واللفظ له مسلم (۱۱۱۵)

۲ مسلم (۱۱۱۵/۰۰۰)

۳ البخاري (۲۸۹۰) مسلم (۱۱۱۹)

واته: له ئه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه له سه فه ردا بووین له خزمهت پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) تیا ماندا بوو به پۆژو بوو وه تیا ماندا بوو به پۆژو نه بوو، لاماندا له پۆژیکێ زۆر گهرمدا نه وه مان که زۆر سیبه ری هه بوو خاوهن جلیک بوو (واته جله کانی خۆی کرد بوو به سیبه) وه هه مان بوو به دهستی به ری خۆری ده گرت، ده لی: پۆژووانه کان که وتن وه بیر پۆژوه کان هه ستان ده ستیان کرد به ده وار هه لدان و ئاودانی و شتره کان، بۆیه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ئه وانه ی ئه مپۆ به پۆژو نه بوون پاداشته که یان به ده ست هینا)).

١٨٦ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ يَكُونُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ، فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَ إِلَّا فِي شَعْبَانَ))^١.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((من که قه رزاری پۆژوی په مه زان ده بووم نه م ده توانی بیگێر مه وه له مانگی شه عبا ندان نه بیئت)).

١٨٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ))^٢. وَأَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَقَالَ " هَذَا فِي النَّذْرِ، وَهُوَ قَوْلُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ "

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی هه رکه سیک مر دو پۆژوش قه رزار بوو ئه و با که س و کاره که ی بۆی بگر نه وه)).

١ البخاري (١٩٥٠) مسلم (١١٤٦)

٢ البخاري (١٩٥٢) مسلم (١١٤٧)

وه ئیمامی نه بوداود نه م فهرموده یه ی گێڤاوه ته وه و فهرمویه تی (نه م پۆڤو گێڤانه وه یه له بری مردوو تایبه ته به وه ی که نه و مردوو له سه ر خۆی واجب کرد بیئت نه وه و ته یه کی ئیمامی نه حمه دیشه .

تیبینی وه رگێڤ: له که س و کاره که یدا کامیان نزیکتر بیئت لیوه ی حق زیاتر له سه ر نه وه که به پۆڤو ببیته وه له بری .

۱۸۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ. أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا؟ فَقَالَ: لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ أَكُنْتُ قَاضِيَهُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى))^۱.
وَفِي رِوَايَةٍ: ((جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ نَذْرٍ. أَفَأَصُومُ عَنْهَا؟ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ فَقَضَيْتِهِ، أَكَانَ يُؤَدِّي ذَلِكَ عَنْهَا؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: فَصُومِي عَنْ أُمِّكَ))^۲.

واته: له عه بدوللای کوی عه باسه وه (په زای خوا یان لیبی) ده لی: ((پیاویک هاته خزمه تی پیغه مبه ر(ﷺ) وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دایکم مردوو وه پۆڤوی به ک مانگی له سه ره، ئایه له بری نه و بیگرمه وه؟ فهرموی: نه گه ر دایکت قه رزار بووایه قه رزه که ت له بری نه و ده دایه وه؟ وتی به لی پیغه مبه ر(ﷺ) فهرموی قه رزی خوا حه قدار ترو له به رتره که بدریته وه)).

وه له ده رپرنیکی ترده عه بدوللای کوی عه باس (په زای خوا یان لیبی) ده لی: ((ئافره تیک هاته خزمه تی پیغه مبه ر(ﷺ) وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دایکم مردوو وه پۆڤوی نه زری له سه ره، ئایه له بری نه و بیگرمه وه؟ فهرموی: نه گه ر دایکت

۱ البخاري (۱۹۵۳) مسلم (۱۱۴۸)

۲ مسلم (۱۱۴۸/۱۵۶)

قه‌رزار بووایه تۆش قه‌رزه‌که‌ت بۆ بدایه‌ته‌وه، له‌سه‌ری لاده‌چوو؟ وتی به‌ئێ: فه‌رموو: که‌واته به‌پۆژو به له بری دایکت)).

۱۸۹ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ))^۱.

واته: له سه‌هلی کوپی سه‌عدی ساعیدیوه (په‌زای خوای لیبی) ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((به‌رده‌وام خه‌لکی له‌خێردان ماده‌م په‌له‌ بکه‌ن له‌ پۆژو شکاندندا)) وَفِي رِوَايَةٍ ((وَأَخْرُوا السُّحُورَ))^۲.

وه له‌ده‌ربیرینیکی ترده‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((وه‌ پارشیویش دوابخه‌ن)).

۱۹۰ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَهُنَا. وَادْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَهُنَا: فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ))^۳.

واته: له‌ عومه‌ری کوپی خه‌طابه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((کاتی‌ک شه‌و له‌ له‌ویوه‌ هات (ده‌ستی بۆ خۆر هه‌لات درێژ ده‌کرد) وه‌ پۆژیش له‌ویوه‌ پشتی هه‌ل‌کرد (ده‌ستی بۆ خۆر ناوا درێژ ده‌کرد) نه‌وه‌ بیگومان کاتی پۆژو شکانه‌ی پۆژوانه‌)).

۱ البخاري (۱۹۵۷) مسلم (۱۰۹۸)

۲ احمد في المسند (۱۷۲، ۱۴۷/۵) من حديث ابي ذر بسند ضعيف

۳ البخاري (۱۹۵۴) مسلم (۱۱۰۰)

بَابُ أَفْضَلِ الصِّيَامِ وَغَيْرِهِ - به شی گه وره ترین پۆژوو جگه له ویش

۱۹۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْوِصَالِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تُوَاصِلُ. قَالَ: إِنِّي لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ، إِنِّي أُطْعَمُ وَأُسْقَى))^۱. وَرَوَاهُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَعَائِشَةُ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ.

وَلِمُسْلِمٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((فَأَيْكُمُ أَرَادَ أَنْ يُوَاصِلَ فَلْيُوَاصِلْ إِلَى السَّحْرِ))^۲.

واته: له عه بدوللای کۆپی عومه ره وه (په زای خویان لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه هیی کرد له پۆژوی وصال (وصال: بریتیه له پۆژو دانه ده م یه ک بۆ ماوه ی دوو یان سێ پۆژ) وتیان ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) تۆ خۆت وصال ده که یه ت، فه رموی من وه ک ئیوه نیم به لکو من خواردن و خواردنه وه م پیده به خشری)).

ئهم فه رموده یه ئه بوهره یه وه عایشه و ئه نه سی کۆپی مالیک (په زای خویان لیبی) گێڕاویانه ته وه .

تیبینی وه رگێڕ: له کاتی که دا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی من وه ک ئیوه نیم به لکو من خواردن و خواردنه وه م پیده به خشری ئهم خواردن و خواردنه وه یه ، خواردن و خواردنه وه یه کی ئاسایی نییه به لکو بریتیه له عیباده ت و به ندایه تی کردن بۆ خوا چونکه

خواردن و خواردنه وه پۆژو به تال ده کاته وه .

وه له ده ربڕینیکی تر دا له لای پیشه وا موسلیم: له فه رمووده ی ئه بو سه عیدی خودری (په زای خوی لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((کام له ئیوه ده یه ویّت وصال بکات ئه وا بابیکات هه تا پارشی)).

۱ البخاري (۱۹۶۲) مسلم (۱۱۰۲)

۲ البخاري (۱۹۶۳) (۱۹۶۷) ولم یخرجه مسلم

١٩٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَخْبَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَقُولُ: وَاللَّهِ لَا صَوْمَ النَّهَارِ، وَلَا قَوْمَ اللَّيْلِ مَا عِشْتُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْتَ الَّذِي قُلْتَ ذَلِكَ؟ فَقُلْتُ لَهُ: قَدْ قُلْتُهُ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي. قَالَ: فَإِنَّكَ لَا تَسْتَطِيعُ ذَلِكَ. فَصُمُّ وَأَفْطِرْ، وَتَمِّمْ وَقُمْ. وَصُمُّ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا. وَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدَّهْرِ. قُلْتُ: فَإِنِّي لَأُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: فَصُمُّ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمَيْنِ. قُلْتُ: لَأُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: فَصُمُّ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا. فَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ دَاوُدَ. وَهُوَ أَفْضَلُ الصِّيَامِ. فَقُلْتُ: إِنِّي لَأُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: لَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ))^١.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((لَا صَوْمَ فَوْقَ صَوْمِ أَخِي دَاوُدَ - شَطْرِ الدَّهْرِ - فَصُمُّ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا))^٢.

واته: له عهده لای کوری عهمری کوری عاصه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((هه وال درا به پیغه مبه ر (ﷺ) که من وتوومه سویند به خوا ده بیته هه موو پوژیک به پوژو ببم وه هه موو شه ویک شه و نویتز بکه م نه وه نده ی له ژياندا بم، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی توی نه و قسه یه ت کردووه، پیم وت بیگومان من وتوومه به دایک و باوکمه وه به قوریانت بم، فه رمووی، تو نه وه ناتوانی به پوژوبه وه به پوژوش مبه بشخه وه وه شه و نویتزیش بکه، وه له هه موو مانگی کدا سی پوژ به پوژو ببه، چونکه چاکه یه ک به ده یه (واته یه ک پوژ وه ک ده پوژ وایه) وه ک پوژوی هه موو ساله که وایه، عه بدوللا (په زای خوی لیبی) ده لی: وتم من له وه زیاتر ده توانم، فه رمووی پوژیک به پوژو ببه و دوو پوژ به پوژو مبه، وتم من له وه زیاتر ده توانم، فه رمووی پوژیک به پوژو ببه و پوژیک به پوژو مبه، نه وه پوژوی داود پیغه مبه ره (سه لامی خوی لیبی) چاکترین پوژووه، وتم من له وه زیاتر ده توانم، فه رمووی له وه چاکتر نییه)).

١ البخاري (١٩٧٦) مسلم (١١٥٩)

٢ البخاري (١٩٧٩) (٦٢٧٧)

وه له ده ربړینیکې تردا عه بدوللا (په زای خوای لیږی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی ((هیچ پوژویه ک نیبه له سه رو پوژوی برام داوده وه (سه لامی خوای لیږی) که نیوه ی ساله که ده کات، پوژیک به پوژو ببه و پوژیک به پوژو مبه)).

۱۹۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ أَحَبَّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ. وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيَقُومُ ثُلُثَهُ. وَيَنَامُ سُدُسَهُ. وَكَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا))^۱

واته: واته: له عه بده لای کوی عه مری کوی عاصه وه (په زای خویان لیږی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی ((خوښه ویستری پوژو لای خوای که وره پوژوی داوده (سه لامی خوای لیږی) وه خوښه ویستری شه ونویژیش لای خوای که وره نویژی داوده (سه لامی خوای لیږی) نیوه ی شه و ده خه وت، وه سییه کی نویژی ده کرد، وه شه ش یه کیښی ده خه وت وه، هه روه ها پوژیک به پوژو ده بوو پوژیک به پوژو نه ده بوو)).

۱۹۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَوْصَانِي خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَلَاثٍ: صِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكْعَتَيْ الضُّحَى، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنَامَ)).^۲

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوای لیږی) ده لی: ((خوښه ویستم (ﷺ) رایسپاردم بۆ سې شت، گرتنی پوژوی سې پوژ له هه موو مانگیکدا، وه دووړکات نویژی چیښته نگاو، وه پیښ نه وه ی بخه وم نویژی ویتر بکه م)).

۱۹۵ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَادٍ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: ((سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَنْهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ)) وَزَادَ مُسْلِمٌ ((وَرَبُّ الْكُفَّةِ)).^۳

۱ البخاري (۱۱۳۱) (۳۴۲۰) مسلم (۱۱۵۹/۱۸۹)

۲ البخاري (۱۹۸۱) (۱۱۷۸) مسلم (۷۲۱)

۳ البخاري (۱۹۸۴) مسلم (۱۱۴۳)

واته: له موحه مه دی کوپی عه بیادی کوپی جه عفه ره وه (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: ((پرسیارم کرد له جابری کوپی عه بدوللا (په زای خوای لیبی) ئایه پیغه مبه ر (ﷺ) پیگری کردوه له پۆژی پۆژی هینی؟ وتی به لی)) وه لای پیشه و موسلیم هاتوه که جابر (په زای خوای لیبی) وتویه تی به لی سویند به خوای که عه.

۱۹۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يَصُومَنَّ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، إِلَّا أَنْ يَصُومَ يَوْمًا قَبْلَهُ، أَوْ يَوْمًا بَعْدَهُ)).^۱

واته: له ئه بو هوره یره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: گویم له پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو ((باهیچ که سیک له ئیوه پۆژی هینی به پۆژ نه بیت مه گه ر پۆژیک له پیشه وه یاخود پۆژیک له دوایه وه به پۆژو بیت)).

۱۹۷ - عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ وَأَسْمُهُ سَعْدُ بْنُ عُبَيْدٍ - قَالَ: ((شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَقَالَ: هَذَانِ يَوْمَانِ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صِيَامِهِمَا: يَوْمُ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَالْيَوْمُ الْآخَرُ: تَأْكُلُونَ فِيهِ مِنْ نُسُكِكُمْ)).^۲

واته: له ئه بو عوبیده وه که خزمه تکاری ئیبن ئه زه ره و ناوی سه عدی کوپی عوبه یده (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: ((ناماده ی نوژی جه ژن بووم له گه ل عومه ری کوپی خه طابدا (په زای خوای لیبی) فه رموی: ئه م دوو پۆژه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیگری کردوه له پۆژو گرته یان، پۆژی پۆژو شکاندنتان له پۆژوه کانتان، (واته جه ژنی په مه زان) وه هه روه ها ئه و پۆژه ی که له قوربانیکانتان ده خو ن تیایدا (واته جه ژنی قوربان)))).

۱ البخاري (۱۹۵۸) مسلم (۱۱۴۴)

۲ البخاري (۱۹۹۰) (۵۵۷۱) مسلم (۱۱۳۷)

۱۹۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمَيْنِ: النَّحْرِ وَالْفِطْرِ. وَعَنْ إِشْتِمَالِ الصَّمَاءِ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ، وَعَنْ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ وَالْعَصْرِ)).^۱

واته: له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیگری کردوه له پوژوی دوو پوژ: جه ژنی قوریان و جه ژنی په مه زان، وه له و که سه ی که خوی بئالینیت له یه ک پارچه جله وه، (تیبینی وه رگیږ: چونکه خوی ناراحت ده بیت وه ترسی نه وه شی هیه که گیانی ده رکه ویت) وه له وه شی به یه ک پارچه جله وه دانیشت له سهر سمعی به لام هه ردوو پانی بنی به سکیه وه، وه له نویژ کردن دواي نویژی به یانی و دواي نویژی عه سر)).

۱۹۹ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعْدَ اللَّهِ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا)).^۲

واته: له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: هه ر که سیک یه ک پوژ له بهر خوای گه وره به پوژو بیت خوای گه وره هه فتا پایز پوخساری له ناگر دوور ده خاته وه)).

۱ أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ بِتَمَامِهِ . وَأَخْرَجَ الْبُخَارِيُّ الصَّوْمَ لَقَطُ الْبُخَارِيِّ بِتَمَامِهِ (۱۹۹۱) (۱۹۹۲) مُسْلِمٌ مُخْتَصَرًا (۸۲۷/۱۴۱)

۲ الْبُخَارِيُّ (۲۸۴۰) مُسْلِمٌ (۱۱۵۳/۱۶۸)

بابُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ - به شی شهوی قه‌در

۲۰۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْمَنَامِ فِي السَّبْعِ الْأَوَّخِرِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَرَى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَّاتُ فِي السَّبْعِ الْأَوَّخِرِ. فَمَنْ كَانَ مُتَحَرِّيًا فَلْيَتَحَرَّهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَّخِرِ)).^۱

واته: له عه‌بدوللای کوردی عومه‌ره‌وه (په‌زای خوایان لی‌بی) ده‌لی: ((پیاوانیک له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) (په‌زای خوا له‌وانیش بی‌ت) شه‌وی قه‌دریان پیشاندرا له خه‌ویاندا له‌حه‌وته‌می کۆتایدا، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی، نه‌بینم خه‌وی هه‌مووتان وه‌ک یه‌که که له‌حه‌وته‌می کۆتایدا، هه‌رکه‌سیک به‌دوایدا ده‌گه‌ریت و ده‌یه‌وی بیدۆزیته‌وه نه‌وا با له‌حه‌وتی کۆتایدا به‌دوایدا بگه‌ریت)).

۲۰۱ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوَتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ)).^۲

واته: له‌ دایکمان عانیشه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((به‌دوای شه‌وی قه‌دردا بگه‌رین له‌ تاکه‌کانی ده‌شه‌وی کۆتایدا)).

۲۰۲ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْأَوْسَطِ مِنْ رَمَضَانَ. فَأَعْتَكَفَ عَامًا، حَتَّى إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ - وَهِيَ اللَّيْلَةُ الَّتِي يَخْرُجُ مِنْ صَبِيحَتِهَا مِنْ اعْتِكَافِهِ - قَالَ: مَنْ اعْتَكَفَ مَعِيَ فَلْيَغْتَكِفِ الْعَشْرَ الْأَوَّخِرَ فَقَدْ أَرَيْتُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ. ثُمَّ أُنْسِيْتُهَا، وَقَدْ رَأَيْتُنِي أَسْجُدُ فِي

۲۵۴ البخاري (۲۰۱۵) مسلم (۱۱۶۵)

۲ البخاري (۲۰۱۷) واللفظ له مسلم (۱۱۶۹)

مَاءٍ وَطِينٍ مِنْ صَبِيحَتِهَا. فَالْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْوَاخِرِ. وَالْتَمِسُوهَا فِي كُلِّ وَثْرٍ. قَالَ
فَمَطَرَتِ السَّمَاءُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ. وَكَانَ الْمَسْجِدُ عَلَى عَرِيشٍ. فَوَكَّفَ الْمَسْجِدُ، فَأَبْصَرَتْ عَيْنَايَ
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى جَبْهَتِهِ أَثَرُ الْمَاءِ وَالطِّينِ مِنْ صُبْحٍ إِحْدَى
وَعِشْرِينَ)).^۱

واته: له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ((پیغه مبهری خوا
(ﷺ) سیفه تی وابوو له ده شه وی ناوه پاستی په مه زاندا ده مایه وه جا سالیکیان مایه وه
هه تا شه وی بیست و یهک، نه و شه وی که بۆ به یانیه که ی له ئیعتیکافه که ی
ده رده چوو، فه رموو، هه ر که سیک له گه ل مندا ماوه ته وه نه و با ده شه وی کوتای
بمینیته وه، بیگومان نه م شه وه م پیشان درا پاشان له بیرم برایه وه، (واته شه وی
قه در) وه من خۆم دی له به یانی نه و شه ودا سو جده م ده برد له ئاو و قوردا، به دوایدا
بگه رپن له ده شه وی کوتایدا، وه به دوایدا بگه رپن له هه موو تاکیکدا)) نه بو سه عید
(په زای خوای لیبی) ده لئی: هه ر نه و شه وه ئاسمان بارانی باراند، وه مزگه وته که له
په لکی دار خورما دروست کرابوو، دلۆپه ی کرد، له به یانی بیست و یه کدا به هه ردوو
چاوی خۆم پیغه مبهری خوا م (ﷺ) دی شوینه واری ئاو و قور به ناوچه وانیه وه بو)).

بابُ الْاِعْتِكَافِ - به شی مانه وه له مزگه وتدا

۲۰۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ تَعَالَى. ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ))^۱.
وَفِي لَفْظٍ ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَكِفُ فِي كُلِّ رَمَضَانَ. فَإِذَا صَلَّى الْغَدَاةَ جَاءَ مَكَانَهُ الَّذِي اعْتَكَفَ فِيهِ))^۲.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((پښه مبه ری خوا (ﷺ) ده مایه وه له مزگه وتدا له ده شه وی کۆتای په مه زاندا، هه تا خوای گه وره مراندى، پاشان خیزانه کانی (په زای خوایان لیبی) له دواى نه وه له مزگه وتدا ده مانه وه)).
وه له ده برپښیکى تر دا دایکمان عائیشه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((پښه مبه ری خوا (ﷺ) سیفه تی و ابو له مزگه وتدا ده مایه وه هه موو په مه زانیک کاتیک نویژی به یانی ده کرد ده هاته وه نه شوینه ی که تیایدا مابووه)).

۲۰۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّهَا كَانَتْ تُرَجِّلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ حَائِضٌ، وَهُوَ مُعْتَكِفٌ فِي الْمَسْجِدِ. وَهِيَ فِي حُجْرَتِهَا: يُنَاوِلُهَا رَأْسَهُ))^۳.
وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَكَانَ لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ))^۴.
وَفِي رِوَايَةٍ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ "إِنْ كُنْتُ لَا أَدْخُلُ الْبَيْتَ لِلْحَاجَةِ وَالْمَرِيضُ فِيهِ. فَمَا أَسْأَلُ عَنْهُ إِلَّا وَأَنَا مَارَّةٌ"^۵. الترجيل: تسريح الشعر.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی): که دایکه عائیشه (په زای خوای لیبی) سه ری پښه مبه ری (ﷺ) شانه ده کرد له کاتیکدا له حیزدا بوو، وه پښه مبه ریش

۱ البخاري (۲۰۲۶) مسلم (۱۱۷۲/۵)

۲ البخاري (۲۰۴۱)

۳ البخاري (۲۶۹) (۲۰۴۶) مسلم (۲۷۹/۹)

۴ مسلم (۲۷۹)

۵ مسلم (۲۷۹/۷)

(ﷺ) له ئیعتیکافدا بوو له مزگه وتدا، وه دایکه عایشه (په زای خوای لیبی) له ژوره که ی خویدا بوو پیغه مبه ریش (ﷺ) سه ری بۆده برده ژوره وه بۆنه وه ی بوی شانه بکات.

وه له ده ربړینکی تردا دایکمان عایشه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه نه هاته ماله وه مه گه رب بۆ پیویستی که سیک نه بیټ)).

وه هر له ده ربړینکی تردا دایکمان عایشه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((من نه ده چومه ماله وه مه گه رب بۆ پیویسته یه که نه بیټ، وه نه خوشیشی لیبوو، پرسیارم لینه ده کرد ته نها به دهم ریوه نه بیټ)).

۲۰۵ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قُلْتُ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً)) - وَفِي رِوَايَةٍ: ((يَوْمًا - فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ. قَالَ: فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ))^۱. وَلَمْ يَذْكُرْ بَعْضُ الرُّوَاةِ يَوْمًا وَلَا لَيْلَةً.

واته: له عومه ری کړی خه طابه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: وتم ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من له سه رده می نه فامیدا پیویستم کرد له سه ر خوم که شه ویک (له ده ربړینکی تردا) پوژیک له مزگه تی مه که دا بمینمه وه، فهرمووی نه زره که ت به جیپینه)).

وه هه ندیک له پاویه کان باسی شه و و پوژیان نه کرد.

۲۰۶ - عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَّي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُعْتَكِفًا. فَأَتَيْتُهُ أَزُورُهُ لَيْلًا. فَحَدَّثْتُهُ، ثُمَّ قُمْتُ لِأَنْقَلِبَ، فَقَامَ مَعِيَ لِيَقْلِبَنِي - وَكَانَ مَسْكَنُهَا فِي بَيْتِ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ - فَمَرَّ رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ فَلَمَّا رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْرَعَا فِي الْمَشْيِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَى رِسْلِكُمَا. إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَّي. فَقَالَا: سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِّ. وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْدِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَرًّا - أَوْ قَالَ شَيْنًا))^۲.

۱ البخاري (۲۰۳۲) (۲۰۴۳) مسلم (۱۶۵۶)

۲ البخاري (۲۰۳۵) (۲۰۳۸) (۳۱۰۱) (۳۲۸۱) (۶۲۱۹) مسلم (۲۱۷۵)

وَفِي رِوَايَةٍ ((أَنَّهَا جَاءَتْ تَزُورُهُ فِي اعْتِكَافِهِ فِي الْمَسْجِدِ فِي الْعَشْرِ الْوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ. فَتَحَدَّثَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً. ثُمَّ قَامَتْ تَنْقَلِبُ. فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهَا يَقْلِبُهَا، حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ بَابَ الْمَسْجِدِ عِنْدَ بَابِ أُمِّ سَلَمَةَ))^۱. ثُمَّ ذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ.

واته: له دایکمان صه فیه ی کچی حویه ی (په زای خویان لیبى) ده لى:
 ((پیغه مبهرى خوا (ﷺ) له مزگه وتدا مابؤوه شه ویکیان هاتم بؤلای سهردانم کرد، قسم له گه لدا کرد، پاشان هه ستام برپوم هه ستا له گه لما بؤنه وهى به پیم بکات، وه مالى صه فیه (په زای خوی لیبى) له مالى ئوسامه ی کوپى زهیدا بوو (په زای خویان لیبى)، جا دوو پیاو پوشتن له ئه نصاریه کان، کاتیک پیغه مبهریان (ﷺ) بینی په له یان کرد له پوشتندا، پیغه مبهر (ﷺ) فه رمووی، له سه ر خوین ئه وه صه فیه ی کچی حویه ییه (په زای خویان لیبى) وتیان، پاکى بؤ خوا ئه ی پیغه مبهرى خوا (ﷺ):
 پیغه مبهر (ﷺ) فه رمووی، بیگومان شه یتان به ناو ده ماری نه وه ی ئاده مدا ده پروات وه من ترسام خراپه بخاته ناو دلى ئیوه وه، یان فه رمووی من ترسام شتیک بخاته ناو دلى ئیوه وه)).

وه له ده برپینیکى تردا صه فیه (په زای خوی لیبى) هات سهردانى پیغه مبهرى (ﷺ) کرد که له ده شه وى کوتای په مه زاندا له مزگه وتدا مابؤوه، ماوه یه ک گفتوگو ی له گه لدا کرد، پاشان هه ستا برپوا پیغه مبهر (ﷺ) هه ستا له گه لیدا بؤ ئه وه ی به پری بکات، هه تا گه شته ده رگای مزگه وت لای ده رگای مالى ئوم سه له مه (په زای خوی لیبى). پاشان وه ک فه رمووده ی پیشوو گپرایه وه.

کتاب الحج - په رتووکي جهج

بابُ الْمَوَاقِيتِ - شوین و کاته کانی ئیجرام بهستن

حه جکردن په کیکه له پینج پایه که ی ئیسلام که له سالی نویه می کړچیدا
فه رزکراوه و له زیاندا په کجار فه رزه نه جام بدریت.

۲۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَقَتَ لَأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ. وَلَأَهْلِ الشَّامِ: الْجُحْفَةَ. وَلَأَهْلَ نَجْدٍ: قَرْنَ الْمَنَازِلِ. وَلَأَهْلَ
الْيَمَنِ: يَلْمَمَ. وَقَالَ هُنَّ لَهُنَّ وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ أَوْ الْعُمْرَةَ.
وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ: فَمِنْ حَيْثُ أُنْشَأَ، حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورې عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) بؤ ئیجرام بهستن بؤ خه لکی مه دینه (ذو الحلیفه) ی دیاری کرد، وه بؤ خه لکی
شام (جحفه) وه بؤ خه لکی نه جد قرن المنازل: وه بؤ خه لکی په مه ن: یللم: ی دیاری
کرد، ئینجا فه رموی، نه وانه بؤ خه لکی نه وولاتانه و نه و خه لکانه شی که به سه ر نه واندا
دین جگه له خه لکی نه وولاتانه، هر که س ده یه ویت هج یاخود عومره بکات، وه هر
که سیک بیجگه له وه نه وه له و شوینه وه ی که دیت ئیجرام ده به ستیت، هه تا خه لکی
مه که که له مه که که ده یبه ستن)).

۲۰۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((يُهْلُ أَهْلُ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ، وَأَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ، وَأَهْلُ نَجْرٍ مِنْ قَرْنِ الْمَنَازِلِ)). قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَبَلَّغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((وَيُهْلُ أَهْلُ الْيَمَنِ مَنْ يَلْمَلَمَ))^۱.

واته: له عهبدوللای کوری عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((خه لکی مه دینه ئی حرام له: دُو الْحُلَيْفَةِ: ده به ستن وه خه لکی شام له: جُحْفَةِ: وه خه لکی نه جد له: قَرْنُ الْمَنَازِلِ: عهبدوللا (په زای خوی لیبی) ده لی: پیم که یشت که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ته، خه لکی یه مه ن ئی حرام له: یَلْمَلَمَ: ده به ستن)).

باب ما يلبس المخرم من الثياب

بهشی نهو یوشاکه‌ی که حاجی له‌به‌ری دهکات

٢٠٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنْ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَلْبَسُ الْمُخْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَلْبَسُ الْقَمِيصَ، وَلَا الْعَمَامَةَ، وَلَا السَّرَاوِيلَ، وَلَا الْبُرَانِسَ، وَلَا الْخِفَافَ، إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ تَعْلِينَ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا يَلْبَسْ مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ أَوْ وَرْسٌ)).^١
وَلِلْبُخَارِيِّ: ((وَلَا تَنْتَقِبُ الْمَرْأَةُ. وَلَا تَلْبَسُ الْقَفَازِينَ)).^٢

واته: له عه بدوللای کورې عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لای: پیاوړتیا وټی نه ی پټغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وکه سه ی له ئی حرام دایه چی پوښاک ټک له بهر بکات؟ پټغه مبه ر (ﷺ) نه رمووی، نه کراس له بهر بکات، وه نه میزهر بکاته سه ری، نه شه روال له پیبکات، نه کلاو له سه ر بکات، نه خوف له پیبکات، جگه له که سټک نه بیټ که نه علی ده ست نه که وټت نه و با خوف له پیبکات به لام له خواروو قاپه په قه ی قاجیه وه بیپریت، وه با هیچ پوښاک ټک له بهر نه کات که زه عفران و وه رسی پټوه بیټ

(که دوو جوړگيای بۆن خوښن)).

وه له ده برپړنيځدا له لای پيشه وا بوخاری: پتيغه مبر (ﷺ) فرموي، با ثافرت به چه نه کات و ده ست کنشيش له ده ست نه کات)).

١ البخاري (١٥٤٢) (١٣٤) (٣٦٦) (١٨٤٢) (٥٧٩٤) (٥٨٠٣) (٥٨٠٥) (٥٨٠٦) (٥٨٥٢) مسلم (١١٧٧)

٢ البخاري (١٨٣٨)

۲۱۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ بِعَرَفَاتٍ: مَنْ لَمْ يَجِدْ ثَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَوِيلًا: يَغْنِي لِلْمُحْرِمِ)).^۱

واته: له عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((گویم له پیغمبری (ﷺ) وتاری دهخوینده وه له عهره فاتها: فه رموی، هر که سیک نه علی دهست ناکه ویت نهوا با خوف له پیبکات، وه هر که سیک په شته مالی دهست ناکه ویت نهوا با شهروال له پیبکات، واته بۆ که سیک که له ئیحرامدا بیت)).

بابُ تَلْبِيَةِ - به شی ته لبیه کردن

۲۱۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ تَلْبِيَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ)).^۱ قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَزِيدُ فِيهَا " لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ، وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ ". " هذه الزيادة عند مسلم "

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لبی) ده لی: ((ته لبیه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وابوو: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ. واته: په روه ردگارا په پره ویت ده کم و گه ردنی به ندایه تیت بۆ که چ ده کم، وه لای داواکه ت ده یه مه وه و تۆ ته نهاو بی شه ریکیت، وه بیگومان، سوپاس و ستایش و هه موو ناز و نیعمه تیک مولاک ده سه لاتیک هه ر بۆ تویه، تۆ بی هاوه ل و بی وینه ت)).

وه گپه ره وه ی فه رموده که ده لی: عهبدوللای کوپی عومره (په زای خویان لبی) نه مه شی زیاد کردبوو: لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ، وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ:

واته: په روه ردگارا په پره ویت ده کم و گه ردنی به ندایه تیت بۆ که چ ده کم، هه موو خۆش گوزه رانیه ک هه ر هی تویه، وه هه موو خیر و چاکه یه ک به ده ست تویه، هه موو داخوازی و پارانه وه و هه ر بۆ لای تویه، وه هه موو کار و کرده وه یه ک هه ر بۆ تویه)).

بابُ سفر المرأة بدون المحرم - به شی سەفەر کردنی ئافەرەت بەبی

٢١٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ)).^١

وَفِي لَفْظِ الْبُخَارِيِّ: ((لَا تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ)).^٢

واتە: لە ئەبوهورەیرەو (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی ((بۆ هیچ ئافەرەتێک دروست و حەلال نییە، باوەپی بە خوا و پۆژی دواپی هەبیّت، کە سەفەر بکات، ماوەی پۆژ و شەویەک مەگەر لەگەڵ مەحرەمدا نەبیّت)).

وە لەدەرپێنیکدا لەلای پێشەوا بوخاری: ئەبوهورەیرە (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی، با ئافەرەت سەفەر نەکات بە ئەندازەی پۆژێک مەگەر لەگەڵ مەحرەمدا نەبیّت)).

١ البخاري (١٠٨٨) مسلم (١٣٣٩/٤٢١)

٢ ليس هذا اللفظ للبخاري من حديث أبي هريرة كما ذكر المؤلف، وإنما هو بمعناه عند مسلم رقم (١٣٣٩/٤٢٠)

بابُ الْفِدْيَةِ - به شی فیدیہ دان

۲۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ: ((جَلَسْتُ إِلَى كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ. فَسَأَلْتُهُ عَنِ الْفِدْيَةِ؟ فَقَالَ: نَزَلَتْ فِي خَاصَّةٍ. وَهِيَ لَكُمْ عَامَّةٌ. حُمِلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْقَمْلُ يَتَنَازَرُ عَلَيَّ وَجْهِي. فَقَالَ: مَا كُنْتُ أَرَى الْوَجَعَ بَلَغَ بِكَ مَا أَرَى - أَوْ مَا كُنْتُ أَرَى الْجَهْدَ بَلَغَ بِكَ مَا أَرَى - أَتَجِدُ شَاةً؟ فَقُلْتُ: لَا. فَقَالَ: فَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعِمْ سِتَّةَ مَسَاكِينَ، لِكُلِّ مِسْكِينٍ نِصْفُ صَاعٍ))^۱.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُطْعِمَ فَرَقًا بَيْنَ سِتَّةٍ، أَوْ يُهْدِيَ شَاةً، أَوْ يَصُومَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ))^۲.

واته: له عهبدوللای کوپی مه عقيله وه (په حمه تی خوای لیبی) ده لای: ((دانیشتم لای که عبی کوپی عوجره (په زای خوای لیبی) پرسیارم لیکرد دهرباره ی فیدیہ، وتی نه و نایه ته به تاییه تی بو من دابه زی وه بو نیوه شه به گشتی، هه لگیرام بو خزمه ت پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نه سپی به دهم و چاومدا ده هاته خواره وه، فه رموی، گومانم نه دهر برد که نه وه نده نازارت هه بیت که من ده تبینم، یاخود، من نه مزانیوه نه وه نده ماندویت که ده تبینم، نایه مه ریکت پی هه لده سوپی؟ وتم نه خیر، فه رموی سی پوژ به پوژو ببه، یاخود خواردنی شهش هه ژار بده بو هه ژاریک نیو مه ن خواردن،

وه له دهر برینتیکی تر دا هاتوو ه ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی پیگردوه که سی مه ن خواردن له نیوان شهش هه ژاردا دابهش بکات، یاخود مه ریک بکات به خیر، یاخود سی پوژ به پوژو ببیت)).

۱ البخاري (۱۸۱۶) (۴۵۱۷) مسلم (۱۲۰۱/۸۵)

۲ البخاري (۱۸۱۷)

بابُ حَرَمَةِ مَكَّةَ - به شی حه رامی مه ککه

۲۱۴ - عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ - خُوَيْلِدِ بْنِ عَمْرٍو - الْخَزَاعِيُّ الْعَدَوِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ قَالَ لِعَمْرٍو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ - وَهُوَ يَبْعَثُ الْبُعُوثَ إِلَى مَكَّةَ - أَتُذَنُّ لِي أَيُّهَا الْأَمِيرُ أَنْ أُحَدِّثَكَ قَوْلًا قَامَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَدَ مِنْ يَوْمِ الْفَتْحِ. فَسَمِعْتُهُ أُذْنَايَ وَوَعَاهُ قَلْبِي، وَأَبْصَرْتُهُ عَيْنَايَ، حِينَ تَكَلَّمَ بِهِ: ((أَنَّهُ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ مَكَّةَ حَرَمَهَا اللَّهُ تَعَالَى، يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ. فَلَا يَحِلُّ لَأَمْرِي يَوْمَئِذٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ: أَنْ يَسْفِكَ بِهَا دَمًا، وَلَا يَعْصِدَ بِهَا شَجَرَةً. فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ بِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُولُوا: إِنَّ اللَّهَ أَذِنَ لِرَسُولِهِ، وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ. وَإِنَّمَا أَذِنَ لِرَسُولِهِ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ. وَقَدْ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْيَوْمَ كَحُرْمَتِهَا بِالْأَمْسِ. فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ. فَقِيلَ لِأَبِي شُرَيْحٍ: مَا قَالَ لَكَ عَمْرٍو؟ قَالَ: أَنَا أَعْلَمُ بِذَلِكَ مِنْكَ يَا أَبَا شُرَيْحٍ، إِنَّ الْحَرَمَ لَا يُعِيدُ عَاصِيًا، وَلَا قَارًا بِدَمٍ وَلَا قَارًا بِخَرَبَةٍ)).^۱

الْخَرَبَةُ: بالخاء المعجمة والراء المهملة. قيل: الخيانة، وقيل: البلية، وقيل: التهمة.

واته: له نه بو شورده یحه وه که ناوی خو یلیدی کوپی عه مرى خوزاعی عه ده و ییه (په زای خوای لی بی) که به عه مرى کوپی سه عیدی کوپی عاصی وتوه له و کاته ی که هیزی نار دوه بق مه ککه، ریگم به نه ی نه میر که قسه یه کت بق بکه م که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه ستاوه پی بی به یانی په ژبی فه تحى مه ککه، هه ردوو گویم بیستی وه دلېشم وه ری گرت، وه هه ردوو چاوم دی کاتیک که پیغه مبه ر (ﷺ) باسی کرد، سو پاس و ستایشی خوای گه وره ی کرد، پاشان فه رمووی ((بیگومان خوای گه وره مه ککه ی حه رام کردوه که شه پی تیادا بکریت له و په ژده وه ی که زه وی و ئاسمانه کانی دروست کردوه وه خه لک حه رامیان نه کردوه، وه په واو حه لال نییه بق هیچ که سیك که باوه پی به خواو په ژبی دوا یی هه بی ت خوینی تیادا بریژی ت، یا خود داریکی بری ت،

وهه ره که سیتک نه و جهنگی پیغه مبهری خوا (ﷺ) کرد به بیانو بوخوی، نه و بلین خوی گه وره پیکه دا به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) پیکه به نیوه نه داوه، وه پیکه دا به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) چند ساتیک له پوردا، وه حه رامیکه ی گه پایه وه نه مپو هه روه ک دوینی، جابا ناماده به ناماده نه بوی بگه یه نیت)).

به نه بوشوره یح وترا: عه مر چی پیوتی؟ وتی، عه مر وتی من له تو باشتر نه وه ده زانم نه ی نه بوشوره یح، بیتکومان مه که تاوان بار ناپاریزیت وه خوین پیزتی پاکردوو ناپاریزیت، وه توهمه داریکی پاکردووش ناپاریزیت)).

الْخَرَبَةُ: سى وتى له سهره، ۱- کوشتن. ۲- به لا. ۳- تاوان.

تیبینی وه رگیز: عه مر کاتیک نه و قسانه ی به نه بوشوره یح وت مه به سستی به تاوان باره که عه بدوللای کوپی زوبه یر بوو (په زای خویان لیبی) چونکه عه بدوللای (په زای خوی لیبی) به یعه تی نه دا به یه زیدی کوپی موعاویه کاتیک که موعاویه (په زای خوی لیبی) یه زیدی کوپی له شوینی خوی دانا نه وه بوو یه زید فره مانى کرد به عه مر که والی مه دینه بوو هیز بنیزیت بۆ مه که بۆ شه پکردن دژی عه بدوللای کوپی زوبه یر (په زای خویان لیبی) بۆیه نه بوشوره یح نه م ناموزگاریانه ی کرد، وه عه بدوللای (په زای خوی لیبی) له سهر حه ق بوو حاشا که نه و نه وه نده تاوانبار بیت.

۲۱۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ - ((لَا مَجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ، وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ. وَإِذَا اسْتَنْفَرْتُمْ فَاَنْفِرُوا، وَقَالَ: يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ: إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَمُ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. وَأَنَّهُ لَمْ يَحِلَّ الْقِتَالُ فِيهِ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَمْ يَحِلَّ لِي إِلَّا سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ وَهَذِهِ سَاعَتِي فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. لَا يُعْضَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهُ، وَلَا يُلْتَقَطُ لُقْطَتُهُ إِلَّا مِنْ عَرَفْهَا. وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهُ. فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا الْإِذْخِرَ. فَإِنَّهُ لِقَيْنِهِمْ وَبُيُوتِهِمْ. فَقَالَ: إِلَّا الْإِذْخِرَ)).^۱ القين: الحداد.

واته: له عهبدوللای کۆپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((پیغه مبهری خوا
 (ﷺ) پۆژی فهتھی مهککه فهرمووی، کۆچ کردن نییه دواي فهتھی مهککه له مهککه وه
 بۆ مه دینه، به لکو جیهاد و ویست بۆ کرده وهی باش ماوه، وه کاتیك دواي ههستانان
 بۆ جیهاد لیكرا نه واههستن، وه هه ر له پۆژی فهتھی مهککه دا فهرمووی ((بیگومان نه
 شاره خوی گه وه ره رامی کردوه له و پۆژه وهی که زهوی و ئاسمانه کانی دروست
 کردوه وه حه رامه به بۆنه ی نه وه وهی خوی گه وه ره خۆی حه رامی کردوه هه تا پۆژی
 دواي، وه شه پر کردن تیایدا هه لال نه بووه بۆ هیه که سیک پیش من، وه بۆ منیش هه لال
 نه بوو جگه له چه ند ساتیکی پۆژیک نه بیئت، نه وه ش ئانه م سه عاته یه، وه حه رامه
 به بۆنه ی نه وه وهی خوی گه وه ره خۆی حه رامی کردوه هه تا پۆژی دواي، دپکی
 نابپریت، وه نیچیری پاوانانریت، وه وون بوی هه لئاگیریت وه جگه له که سیک نه بیئت که
 بیناسینیت، وه نابیت گژ و گیای بپریت)).

عهباس (پهزای خوی لیبی) وتی ((جگه له إِنْخِر (که گیایه کی بۆن خۆشه) نه ی
 پیغه مبهری خوا (ﷺ) بۆ ئاسنگه ر و سه قفی خانوه کانیان به کاری ده هیئن، فهرمووی،
 جگه له إِنْخِر)). القین: واته: ئاسنگه ر.

بابُ مَا يَجُوزُ قَتْلُهُ - به شیئُهُ نَازِلُهُ لِأَنَّهُ يَكُونُ كُوشْتَنِيَانِ دَرُوسْتَهُ

٢١٦ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((خَمْسٌ مِنَ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ، يُقْتَلْنَ فِي الْحَرَمِ: الْغُرَابُ، وَالْحِدَاةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)).^١

وَلِمُسْلِمٍ قَالَتْ أَمْرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((يُقْتَلُ خَمْسٌ فَوَاسِقٌ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ)).^٢

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((پینج جور نازله) هه موویان نازار دهرن له مه ککه دا ده کوژدین، قه له په ش و، کۆلاره وه (سووره دال و مشک گره شی پیده وتری) وه دوو پشک، وه مشک، وه سه گی هار)).

وه له دهر برپینیکدا له لای پیشه و موسلیم: دایکمان عانیشه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی کرد به کوشتنی پینج نازار دهر له مه ککه و ده وروو به ری مه ککه)).

پوونکردنه وه: هه رچی گیانداریک نازار دهر بیت وه ک ئه مانه یاخود نازار و زیانی زیاتری هه بیت ئه و کوشتنی دروسته له مه ککه و غهیری مه ککه.

١ البخاري (١٨٢٩) (٣٣١٤) مسلم (١١٩٨/٧١)

٢ مسلم (١١٩٨/٦٧)

۲۱۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ، وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبِلَالٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، فَأَغْلَقُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَلَمَّا فَتَحُوا الْبَابَ: كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ وَلَجَ. فَلَقِيتُ بِلَالًا، فَسَأَلْتُهُ: هَلْ صَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ، بَيْنَ الْعُمُودَيْنِ الْيَمَانِيَيْنِ))^۱.

واته: له عهبدولای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خواو (ﷺ) أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبِلَالٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ (په زای خویان لیبی)، چوونه به یته وه، وه ده رگایان له سه ر خویان داخست کاتیک که ده رگا که یان کرده وه، به که م که س من چوومه ژووره وه، به بیلال که شتم (په زای خوی لیبی) پرسیارم لی کرد نایه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی له که عبه دا کرد؟ وتی، به لی، له نیوان دوو کۆله که ی یه مانی)).

بابُ الطَّوَّافِ وَأَدْبِهِ - به شی ته واف و ئادابه کانی

۲۲۰ - عَنْ عُمَرَ - رضي الله عنه - ((أَنْتَ جَاءَ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ، وَقَبْلَهُ. وَقَالَ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ، لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبُلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ)).^۱

واته: له عومه ره وه (په زای خوای لیبی) ((که هاتوه بۆلای به رده په شه که و ماچی کردوه وه فه رموویه تی سویند به خوا من ده زانم که تو به ردیکیت، نه زیان و نه سوود نییه، نه گه ر پیغه مبه ری خوام (ﷺ) نه بینیا یه ماچی کردویت ماچم نه ده کردیت)).

۲۲۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ مَكَّةَ. فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: إِنَّهُ يَقْدِمُ عَلَيْكُمْ قَوْمٌ قَدْ وَهَنْتَهُمْ حُمَى يَثْرِبَ. فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ الثَّلَاثَةَ، وَأَنْ يَمْشُوا مَا بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ، وَلَمْ يَمْنَعَهُمْ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ كُلَّهَا: إِلَّا الْإِبْقَاءَ عَلَيْهِمْ)).^۲

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خواو (ﷺ) هاوه له کانی (په زای خویان لیبی) هاتن بۆ مه ککه، بیباوه په کان وتیان، خه لکانیک دین گه رمای یه ثریب (واته مه دینه) بیه یز و لاوازی کردون پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد به هاوه لانی که له سیّ ده ورانی یه که مدا به ده وری به یثدا خیرا برۆن، وه له نیوان پوکنی یه مانیدا به ئاسایی برۆن، وه هیچ شتیک پیکری نه کردن که هه موو ده ورانه کان به خیرایی بکه ن، جگه له وه نه بیت که توانایان بمینیت)).

پوونکردنه وه: جائه م خیراییه له ده وران کردن به ده وری به یثدا بۆ ئه وه بوو که بیباوه په کان بیان بینن که ئه وان لاواز نه بوون هه روه ک خویان به هیزن وه دلایان به قی له داخدا.

۱ البخاري (۱۵۹۷) مسلم (۱۲۷۰/۲۵۱)

۲ البخاري (۱۶۰۲) (۴۲۵۶) مسلم (۱۲۶۶)

۲۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يَقْدُمُ مَكَّةَ إِذَا اسْتَلَمَ الرُّكْنَ الْأَسْوَدَ - أَوَّلَ مَا يَطُوفُ - يَخْبُ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ)).^۱

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوام دی (ﷺ) کاتیک که هاته مه که که یه که م جار که ته وافی کرد به ده وری به ییتدا دهستی دا له به رده په شه که وه سی جار به هه روه له به ده وری به ییتدا سووپایه وه)).

۲۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى بَعِيرٍ، يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِخْجَنٍ)).^۲

المِخْجَنُ: عصا مَخْنِيَّةُ الرَّأْسِ.

واته: له عهبدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری (ﷺ) ته وافی کرد له هجی مالئاوایدا به سهر وشتیکه وه، به گوجانیکی سهر چه ماوه دهستی ده دا له پوکنه کان)).

المِخْجَنُ: واته گوجانیکی سهر چه ماوه.

۲۲۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((لَمْ أَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُ مِنَ الْبَيْتِ إِلَّا الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانَيْنِ)).^۳

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوام (ﷺ) نه دیوه دهست با له هیچ شتیکه وه له بهیت جگه له دوو پوکنه یه مانیکه نه بی)).

۱ البخاري (۱۶۰۳) واللفظ له مسلم (۱۲۶۱)

۲ البخاري (۱۶۰۷) مسلم (۱۲۷۲)

۳ البخاري (۱۶۰۹) واللفظ له مسلم (۱۲۶۹)

بَابُ التَّمَتُّعِ - به شی حه جکردن به ته مه توع

حه ج کردن سیّ جوړه ۱- تمتع. ۲- قران. ۳- افراد.

التمتع: واته كه سيك كه چوو بۆ حه ج ئيحرام ببه ستيّت به عومره له مانگه كاني حه جدا هه ركه چوو ه ئوئ ته واف بكات سه عى نيوان صفا و مهروه بكات وه قزى كورت بكاته وه يا خود صفري بكات پاشان ئيحرام له خوئ ده كاته وه وه هه موو شتيكى بۆ حه لاله هه تا كاتى حه ج كردن به لام واجبه له سه رى كه خوئن برپيژيّت.

القران: بريتييه له وهى كه ئيحرام ببه ستيّت به حه ج و عومره به به كه وه، وه ئه وكه سهى كه به ئيفراد به ستويه تى چيده كات ئه ميش به هه مان شيوه، به لام ئه م كرده وه كاني هى حه ج و عومره به به به كه وه، وه واجبه له سه رى كه خوئن برپيژيّت.

الأفراد: بريتييه له وهى كه ئيحرام ببه ستيّت به حه ج به ته نيا، كاتيک كه چوو ه ناو مه كه كه وه ته وافى قدوم ده كات، كه سونه ته پاشان ويستی كرد سه عى نيوان صفا و مهروه ده كات بۆ حه ج وه ئه گه ر ئاره زوى كرد دواى ده خات بۆ دواى ته وافى زياره ت دواى ئه مانه هيج شتيك بۆى حه لال نييه هه تا پوژى جه ژن حه جه كهى ته واو ده كات.

۲۲۵- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ نَصْرِ بْنِ عِمْرَانَ الضُّبَعِيِّ، قَالَ: ((سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ الْمُتْعَةِ؟ فَأَمَرَنِي بِهَا، وَسَأَلْتُهُ عَنِ الْهَدْيِ؟ فَقَالَ: فِيهِ جَزْرٌ، أَوْ بَقَرَةٌ، أَوْ شَاةٌ، أَوْ شِرْكٌ فِي دَمٍ قَالَ: وَكَأَنَّ أَنَسًا كَرِهُومًا، فَنِمْتُ. فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ: كَأَنَّ إِنْسَانًا يُنَادِي: حَجٌّ مَبْرُورٌ، وَمُتْعَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ. فَأَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ فَحَدَّثْتُهُ. فَقَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ سُنَّةُ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له ئه بو حه مزه وه (په حمه تى خواى ليبي) كه ناوى نه صرى كوپى عيمرانى ضهبعيه ده ئى: پرسى ارم كرد له عه بدوللاى كوپى عه باس (په زای خوايان ليبي) سه باره ت به حه جى ته مه توع؟ فه رمانى پيكردم كه بيكه م، وه پرسى ارم ليكرد

سه بارهت به قوربانی؟ فەرمووی، وشتریک، یاخود مانگایەك، یاخود مەپێك، یاخود
 حەوت یەكی وشتریک یان مانگایەك، دەلی: خەلكی وەك ئەمەیان پێناخۆش بێت وابوو،
 خەوتم لەخەوما دیم وەك كەسێك بانگ بكات، حەجێکی وەرگیراو، وە تەمەتوێکی
 قوبول کراو، هاتم بۆلای عەبدوللای کورپی عەباس (پەزای خویان لیبی) هەواڵم پێدا،
 وتی الله أكبر ئەو سونەتی أبو القاسمە واتە پێغەمبەری خوا (ﷺ).

۲۲۶ - عَنْ حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا
 شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا مِنَ الْعُمْرَةِ وَلَمْ تَحِلَّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ فَقَالَ: إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَدْتُ
 هَذِييَ، فَلَا أَحِلُّ حَتَّى أَتَحَرَّ)).^۱

واتە: لە دایکمان حەفصەو (پەزای خوی لیبی) کە خیزانی پێغەمبەرە (ﷺ) کە
 وتوێتەتی ((ئەو پێغەمبەری خوا (ﷺ) بۆچی خەلکی ئیحرامی عومرەیان لەخویان
 کردۆتەو وە تۆ هەر لە ئیحرامدایت، فەرمووی، من قەزم بەستوو، وە حەیانیشم
 لەگەڵ خۆم هێناو، ئیحرام ناشکێم هەتا خۆین نەپژم)).

پوونکردنەو: پێغەمبەری خوا (ﷺ) بۆیە قەزی بەستبوو چونکە قەزی درێژ بوو
 وەدەشیزانی هەتا پۆژی جەژن لە ئیحرامدا دەبێت بۆ ئەوێ لەو ماوەیەدا خۆل و تەپو
 تۆزی تێنەچێت کە شانەیی ناکات.

۲۲۷ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: ((أُنْزِلَتْ آيَةُ الْمُتْعَةِ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى. فَفَعَلْنَاهَا
 مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَنْزِلْ قُرْآنُ بِحُرْمَتِهَا، وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا حَتَّى مَاتَ.
 فَقَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ)).^۲ قَالَ الْبُخَارِيُّ "يُقَالُ: "إِنَّهُ عُمَرُ".
 وَلِمُسْلِمٍ ((نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتْعَةِ - يَعْنِي مُتْعَةَ الْحَجِّ - وَأَمَرْنَا بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ ثُمَّ لَمْ تَنْزِلْ آيَةُ تَنْسَخُ آيَةَ مُتْعَةِ الْحَجِّ وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا حَتَّى مَاتَ)).^۳ وَلَهُمَا بِمَعْنَاهُ.

۱ البخاري (۱۵۶۶) (۱۶۹۷) (۱۷۲۵) (۵۹۱۶) مسلم (۱۲۲۹)

۲ البخاري (۴۵۱۸)

۳ مسلم (۱۲۲۶/۱۷۲)

واته: له عیمرانی کوپی حوصه‌ینه‌وه (په‌زای خوای لیبى) ده‌لى: ((تایه‌تی حه‌ج کردن به ته‌مه‌توع دابه‌زی له کتیبی خوای گه‌وره (واته قوپشان) وه ئیمه‌ش کردمان له‌خزمت پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) وه قوپشان دانه‌به‌زی به حه‌رام کردنی، وه پیغه‌مبه‌ری خواداش (ﷺ) قه‌ده‌غه‌ی نه‌کرد هه‌تا وه‌فاتی کرد، پیاویک قه‌ده‌غه‌ی کرد به ئاره‌زووی خو‌ی، (ئیمامی بوخاری ده‌لى:، و تراوه ئه‌و پیاوه عومه‌ره (په‌زای خوای لیبى)).

وه له‌ده‌ربهرینکی تردا له‌لای پێشه‌وا موسلیم: عیمرانی کوپی حوصه‌ین (په‌زای خوای لیبى) ده‌لى: ((تایه‌تی موعه‌ه دابه‌زی - واته - حه‌جی ته‌مه‌توع - وه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمانی پیکردین، پاشان هه‌ج ئایه‌تیک دانه‌به‌زی تایه‌تی حه‌ج کردن به‌ته‌مه‌توع هه‌لبه‌ه‌شینیته‌وه، وه پیغه‌مبه‌ری خواداش (ﷺ) قه‌ده‌غه‌ی نه‌کرد هه‌تا وه‌فاتی کرد. له‌لای پێشه‌وا بوخاری و موسلیم هاتووه به‌یه‌ک واتا.

په‌وونکردنه‌وه: ئیمامی عومه‌ره (په‌زای خوای لیبى) که پێگری له‌ حه‌ج کردن به ته‌مه‌توع ده‌گردد بۆ سه‌ره‌پێچی فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌بوو به‌لکو ئیجتیه‌ادیك بوو وه ده‌ببینی خه‌لکی ته‌مه‌لی ده‌که‌ن وه له‌و عومه‌ره‌یه زیاتر ناکه‌ن که له‌گه‌ل حه‌جدا ده‌یکه‌ن بۆیه ئاوا فه‌رمانی پێده‌کردن به‌لام حه‌ج کردن به ته‌مه‌توعیش هه‌ر له‌لایه‌ن خوداوه‌یه و دروسته بۆمان به‌بێ جیاوازی.

۲۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَمَتَّعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَأَهْدَى. فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ. وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاهِلًا بِالْعُمْرَةِ، ثُمَّ أَهَلَ بِالْحَجِّ، فَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاهِلًا بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ تَمَتَّعَ، فَسَاقَ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ. وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِ فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مَكَّةَ قَالَ لِلنَّاسِ: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ قَدْ أَهْدَى، فَإِنَّهُ لَا يُحِلُّ مِنْ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ حَتَّى يَقْضِيَ

حَجَّهٗ. وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَهْدَى فَلْيَطْفُ بِالْبَيْتِ وَبِالصُّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلْيَقْصِرْ وَلْيَخْلُلْ، ثُمَّ لِيُهْلِ بِالْحَجِّ وَلْيُهْدِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَذَا فَلْيَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ. فَطَافَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ إِلَى مَكَّةَ. وَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ أَوَّلَ شَيْءٍ، ثُمَّ خَبَّ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ مِنَ السَّبْعِ، وَمَشَى أَرْبَعَةً، وَرَكَعَ حِينَ قَضَى طَوَافَهُ بِالْبَيْتِ عِنْدَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَأَتَى الصُّفَا، وَطَافَ بَيْنَ الصُّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ، ثُمَّ لَمْ يُجِلْ مِنْ شَيْءٍ حَرَمَ مِنْهُ حَتَّى قَضَى حَجَّهُ، وَتَحَرَّ هَذِيحُ يَوْمَ النَّحْرِ. وَأَقَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَلَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَرَمَ عَلَيْهِ، وَفَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَهْدَى فَسَاقَ الْهَدْيَ مِنَ النَّاسِ^۱.

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (ره زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له حه جی مال ئاوایدا له پيشدا ئیحرامی به عومره به ست پاشان به حه ج، وه مه پړکی کرد به فیدیه له (ذو الحلیفه) وه ئه وه حیوانه شی له گه ل خوی هیئابوی، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سه ره تا به عومره ده سستی پیکرد، پاشان به حه ج، وه خه لکیش له خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئیحرامیان له نیوان عومره بو حه ج به ست، جا خه لکانیک هه بوو فیدیه یان له گه ل خویان هیئابوو له ذو الحلیفه هه ش بوو نه یهینا بوو، کاتیک که پیغه مبه ر (ﷺ) گه شته مه ککه به خه لکه که ی فه رموو، هه ر که سیك له ئیوه که فیدیه ی له گه ل خویدا هیناوه ئه وا هیچ شتیک له وانه ی که لی حه رام کراوه بو ی حه لال نییه هه تا حه ج که ی ته واو ده کات، وه هه ر که سیك له ئیوه که فیدیه ی پینیه ئه وا با ته واف به بیت و صه فاو مه روه بکات وه موی سه ری به ری و ئیحرام بشکینیت، پاشان ئیحرام بو حه ج به سستیت وه فیدیه بدات، ئه وه ش توانای فیدیه دانی نییه با سی پوژ له حه ج به پوژو بییت وه حه وتیش کاتیک گه رایه وه ناو که س و کاری، ئینجا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کاتیک گه شته مه ککه به که م شت ده سستی دا له به رده

په شه که، پاشان سئ سووپی له حهت جاره که به ههروه له کرد وه چوار جاره که ی تریش به پوشتن، وه دوو پکات نویژی لای مه قامدا کرد کاتیک که ته وافه که ی به دهوری به يتدا ته و او کرد، پاشان سه لامی دایه وه و هات بۆ صه فا حهوت جار له نیوان صه فا و مهروه دا گه را پاشان ئیحرامی نه شکاند وه هیچ شتیک له و شتانه ی لیی حه رام بوو بۆی حه لال نه بوو هه تا حه جه که ی ته و او کرد، وه قوربانیه که ی له پوژی جه ژندا سه ر بپی وه له مینا هاته خواره وه ته و افی به يتی کرد، پاشان ئیحرامی شکاند له و شتانه ی که لیی حه رام بوو وه ئه و که سانه ی که حه یوانی قوربانیان هیتا بوو هه ر وه ک پیغه مبه ری خویان (ﷺ) کرد)).

۲۲۹ - عَنْ حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا مِنَ الْعُمْرَةِ وَلَمْ تَحِلِّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ فَقَالَ: إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَدْتُ هَذِيئِي، فَلَا أَحِلُّ حَتَّى أَنْحَرَ)).^۱

واته: له دایکمان حه فسه وه (په زای خوی لیبی) که خیزانی پیغه مبه ره (ﷺ) که وتویه تی ((ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆچی خه لکی ئیحرامی عومره یان له خویان کردۆته وه وه تۆ هه ر له ئیحرامدایت، فه رمووی، من قزّم به ستووه، وه حه یوانیشم له گه لّ خۆم هیتاوه، ئیحرام ناشکینم هه تا خوین نه پزّم)).

پوونکردنه وه: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆیه قزّی به ستبوو چونکه قزّی دریز بوو وه ده شیزانی هه تا پوژی جه ژن له ئیحرامدا ده بیت بۆ ئه وه ی له و ماوه یه دا خۆل و ته پو تۆزی تینه چیت که شانه ی ناکات.

بابُ الْهَدْيِ - به شی حه یوانی قوربانی حه ج کردن

۲۳۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((فَتَلْتُ فَلَانِدَ هَدْيٍ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَشْعَرَهَا وَقَلَدَهَا - أَوْ قَلَدْتُهَا - ثُمَّ بَعَثَ بِهَا إِلَى الْبَيْتِ. وَأَقَامَ بِالْمَدِينَةِ، فَمَا حَرَّمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ كَانَ لَهُ حِلًّا))^۱.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((په تم کرده ملی نهو حه یوانانه ی که پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده ینارد بو مه ککه بو خیر، پاشان لایه کیم داخ ده کردو وه په تم ده کرده ملی، پاشان ده ینارد بو مه ککه، وه خوشی له مه دینه بوو، هیچ شتیکی لی حه رام نه بوو که بو نهو حه لال بوو)).

۲۳۱ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((أَهْدَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً غَنَمًا))^۲.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((جاریکیان پیغه مبهر (ﷺ) مه پی نارد بو مه ککه به دیاری (واته بو خیر))).

۲۳۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَسُوقُ بَدَنَةً، قَالَ: ارْكَبْهَا، قَالَ: إِنَّهَا بَدَنَةٌ، قَالَ ارْكَبْهَا. فَرَأَيْتُهُ رَاكِبَهَا، يُسَاطِرُ النَّبِيَّ وَالنَّعْلُ فِي عُنُقِهَا))^۳. وَفِي لَفْظٍ قَالَ فِي الثَّانِيَةِ، أَوْ الثَّلَاثَةِ: ((ارْكَبْهَا. وَبِكَ، أَوْ وَيَحْكُ))^۴.

واته: له نه بوهوره یه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیاویکی دی وشرتیکی دابو پیش خوی، فه رمووی، سواری ببه، وتی بو قوربانییه،

۱ البخاري (۱۶۹۹) مسلم (۱۳۲۱)

۲ البخاري (۱۷۰۱) مسلم (۱۳۲۱/۳۶۷)

۳ البخاري (۱۷۰۶)

۴ البخاري (۲۷۵۵) (۶۱۶۰) مسلم (۱۳۲۲)

فهرمووی، سواری ببه، ئه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: کابرام دی سواری بوو به‌لای چه‌پی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ده‌پوشت، وه نه‌عه‌له‌کانی له‌ملی وشته‌که‌دا بوو)).

وه له‌ده‌ربړینکي تردا: ئه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌دوهم جاردا یاخود له‌سییه‌م جاردا فهرمووی، سواری ببه داماو.

۲۳۳ - عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَمَرَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقُومَ عَلَى بُدْنِهِ، وَأَنْ أَتَصَدَّقَ بِلَحْمِهَا وَجُلُودِهَا وَأَجَلَتِهَا، وَأَنْ لَا أُعْطِيَ الْجَزَارَ مِنْهَا شَيْئًا وَقَالَ: نَحْنُ نُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِنَا))^۱.

واته: له‌عه‌لی کوپی ئه‌بو طالبه‌وه (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمانی پیکرد که سه‌ره‌رشتی قوربانیه‌که‌ی بکه‌م، وه گوشت و پیسته‌و سه‌ر پشته‌که‌ی بکه‌م به‌خیر هیچی نه‌ده‌م به‌قه‌سابه‌که‌، وه فهرمووی ئیمه‌ خو‌مان کریکه‌ی ده‌ده‌ینی)).

۲۳۴ - عَنْ زِيَادِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: ((رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ قَدْ أَتَى عَلَى رَجُلٍ قَدْ أَنَاخَ بَدَنَتُهُ يَنْحَرَهَا. فَقَالَ ابْنُهَا قِيَامًا مُقَيَّدَةً سُنَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۱.

واته: له‌زیادی کوپی جوبه‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: ((عه‌بدو‌لّای کوپی عومه‌رم دی (په‌زای خوایان لیبّی) هاته‌لای پیاویک وشته‌که‌ی به‌چوکدا خستبوو سه‌ری ده‌بړی، وتی هه‌لیبسینه سه‌ر پیو بیبه‌سته‌ره‌وه ئینجا سه‌ری بېره‌، سونه‌تی موحه‌مه‌ده (ﷺ))).

۱ البخاري (۱۷۱۳) مسلم (۱۳۲۰)

۲ البخاري (۱۷۱۳) مسلم (۱۳۲۰)

بابُ الْفَسْلِ لِلْمُحْرَمِ - به شی خوشۆردنی ئیجرام پۆش

۲۳۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ: ((أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ وَالْمِسْوَرَ بْنَ مَخْرَمَةَ اخْتَلَفَا بِالْأَبْوَاءِ. فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ. وَقَالَ الْمِسْوَرُ: لَا يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ قَالَ: فَأَرْسَلَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - . فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ بَيْنَ الْقَرْنَيْنِ، وَهُوَ يَسْتَتِرُ بِثَوْبٍ. فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ. فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقُلْتُ: أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُنَيْنٍ، أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ ابْنُ عَبَّاسٍ، يَسْأَلُكَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ؟ فَوَضَعَ أَبُو أَيُّوبَ يَدَهُ عَلَى الثَّوْبِ، فَطَاطَأَهُ، حَتَّى بَدَأَ لِي رَأْسُهُ. ثُمَّ قَالَ لِإِنْسَانٍ يَصُبُّ عَلَيْهِ الْمَاءَ: أَصْنُبْ، فَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ. ثُمَّ حَرَّكَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ. ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ))^۱.
وَفِي رِوَايَةٍ " فَقَالَ الْمِسْوَرُ لابْنِ عَبَّاسٍ: لَا أَمَارِكَ بَعْدَهَا أَبَدًا " ^۲.

القرنان: العمودان اللذان تُشَدُّ فيهما الخشبة التي تُعَلَّقُ عليها بكرة البئر.

واته: له عهبدوللای کۆپی حونهینه وه (پهحهتهی خوای لیبی) دهلی: ((عهبدوللای کۆپی عهباس و میسوهری کۆپی مهخره مه (پهزای خویان لیبی) له (أبواء - که ناوچهیه که له نیتوان مهککه و مه دینه دا) پرایان جیاواز بوو، عهبدوللای کۆپی عهباس (پهزای خویان لیبی) وتی، ئیجرام پۆش بۆی ههیه سه ری بشوات، میسوهر (پهزای خوای لیبی) وتی، ئیجرام پۆش بۆی نییه سه ری بشوات، دهلی:، عهبدوللای کۆپی عهباس (پهزای خویان لیبی) ناردمی بۆلای ئه بو ئه یوبی ئه نصاری (پهزای خوای لیبی) سه یر ده که م خوی ده شوات له نیتوان دوو کۆله که دا وه په رده ی پۆشیوه، جا سه لام لیکرد، وتی ئه وه کتیه؟ وتم عهبدوللای کۆپی حونه ینم عهبدوللای کۆپی

۱ البخاري (۱۸۴۰) مسلم (۱۲۰۵)

۲ مسلم (۱۲۰۵/۹۲)

عه‌باس (په‌زای خویان لی‌بی) ناردمی بۆلای تۆ تا لی‌ت بپرسی‌ت، پی‌غه‌مبه‌ری خوا
 (ﷺ) چۆن سه‌ری شۆردووه کاتی‌ک که له ئی‌حرامدا بوو، ئه‌بو ئه‌یوب (په‌زای خوی
 لی‌بی) ده‌ستی خسته سه‌ر په‌رده‌که و دای نه‌واند هه‌تا سه‌ریم لی‌ده‌رکه‌وت، پاشان وتی
 به‌که‌سی‌ک که ئاو بکات به‌سه‌ریدا، ئه‌ویش کردی به‌سه‌ریدا پاشان سه‌ری جولاند به
 هه‌ردوو ده‌ستی پی‌ش و دوی به‌ده‌سته‌کانی کرد پاشان وتی، ئابه‌م شی‌وه‌یه
 پی‌غه‌مبه‌ریم (ﷺ) دیوه سه‌ری شۆردووه)).

وه له‌ده‌ربهرینی‌کی تر دا هاتووه: که می‌سوهر (په‌زای خوی لی‌بی) به‌عه‌بدوللای
 کوپی عه‌باسی وتوه (په‌زای خویان لی‌بی) هه‌رگیز ده‌ده‌می‌ت له‌که‌لدا ناکه‌م.

بابُ فَسْخِ الْحَجِّ إِلَى الْعُمْرَةِ - به شی هه لوه شاندهوی جه ج بۆ عومره

۲۳۶ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ ((أَهْلُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ بِالْحَجِّ وَلَيْسَ مَعَ أَحَدٍ مِنْهُمْ هَدْيٌ غَيْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَطَلْحَةَ، وَقَدِمَ عَلَيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - مِنَ الْيَمَنِ. فَقَالَ: أَهَلَّتُمْ بِمَا أَهَلَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصْحَابَهُ: أَنْ يَجْعَلُوا عُمْرَةً، فَيَطُوفُوا ثُمَّ يَقْصِرُوا وَيُحِلُّوا، إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ فَقَالُوا: نَنْطَلِقُ إِلَى "مِنَى" وَذَكَرُ أَحَدِنَا يَقْطُرُ؟ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا أَهْدَيْتُ، وَلَوْ لَا أَنَّ مَعِيَ الْهَدْيُ لَأَحْلَلْتُ. وَحَاضَتْ عَائِشَةُ. فَتَسَكَّتِ الْمَنَاسِكُ كُلُّهَا، غَيْرَ أَنَّهَا لَمْ تَطُفْ بِالْبَيْتِ. فَلَمَّا طَهَّرَتْ وَطَافَتْ بِالْبَيْتِ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَنْطَلِقُونَ بِحَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ، وَأَنْطَلِقُ بِحَجٍّ فَأَمَرَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ: أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا إِلَى التَّنْعِيمِ فَأَعْتَمَرَتْ بَعْدَ الْحَجِّ)).^۱

واته: له جابری کوپی عهبدوللاوه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((پیتغه مبه رو (ﷺ) هاوه لانی (په زای خویان لیبی) ئیحرامیان به ست به جه ج (واته به افراد) وه که سیشیان حه یوانی قوریانیان پینه بوو جگه له پیتغه مبه رو (ﷺ) طه لحه نه بیت (په زای خوی لیبی) وه عه لی (په زای خوی لیبی) له یه مه نه وه هات وتی، ئیحرام به ست به وهی که پیتغه مبه ر (ﷺ) ئیحرامی به ستووه، پیتغه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد به هاوه له کانی (په زای خویان لیبی) که ئیحرامه کانیان هه لئوه شیننه وه به عومره بیبه ستن، ته واف بکه ن و پاشان موی سهریان بپرن وه ئیحرام بشکینن جگه له که سیک نه بیت که قوریانی پیبیت، وتیان بچین بۆ میناو وه عه وره تمان ئاوی لیده تکی (واته دواى ئیحرام شکاندن ئافره تیان بۆ حه لال بوو ئه وانیش وتیان چۆن وا ده بیت) ئه مه گه شته وه به پیتغه مبه ر (ﷺ) فه رموی، ئه گه ر ئیستام ئه وسا بوايه منیش حه یوانی

دیاری به یتیم له گه لَ خۆم نه ده هێنا وه ئه گهر له بهر ئه وه نه بێت که دیاری به یتیم پێیه
 ئه وای ئیحرام ده شکاندو ده مکرد به عومره، وه عانیشه (پهزای خوای لیبی) که وته
 چه یزه وه وه هه موو پایه کانی چه جی جیبه جی کرد، جگه له وهی که ته وانی به ده وری
 به یتدا نه کرد، کاتیک که پاک بۆ وه ته وانی به ده وری به یتدا کرد وتی ئه ی پێغه مبه ری
 خوا (ﷺ) ده پۆنه وه به چه ج و عومره وه وه من بێمه وه به چه وه پێغه مبه ر
 (ﷺ) فه رمانی کرد به عه بدولپه حمانی کوپی ئه بو به کر (پهزای خوایان لیبی) که بچیت
 له گه ئیدا بۆ ته نعیم، ئینجا عومره ی کرد دوا ی چه ج)).

۲۳۷ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: ((قَدِمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقُولُ: لَبَّيْكَ بِالْحَجِّ. فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 فَجَعَلْنَاهَا عُمْرَةً)).^۱

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (پهزای خوایان لیبی) ده لی: ((له خزمه ت
 پێغه مبه ری خوا دا (ﷺ) چووین بۆ چه ج ده مانوت: لَبَّيْكَ بِالْحَجِّ. پێغه مبه ری خوا
 (ﷺ) فه رمانی پیکردین که بیکه ین به عومره (واته له ئیفراده وه کردیان به ته مه توع)).

۲۳۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ مُهْلِينَ بِالْحَجِّ. فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً.
 فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْحِلِّ؟ قَالَ: الْحِلُّ كُلُّهُ)).^۲

واته: عه بدوللای کوپی عه باسه وه (پهزای خوایان لیبی) ده لی: ((پێغه مبه ری خوا و
 (ﷺ) هاوه لانی (پهزای خوایان لیبی) له هاتن چواری مانگی: ذِي الْحِجَّةِ: دا ئیحرامیان
 به سته بو به چه ج (واته به ئیفراد) پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی پیکردن که بیشکێنن

۱ البخاري (۱۵۷۰) واللفظ له مسلم (۱۲۱۸)

۲ البخاري (۱۵۶۴) (۳۸۳۲) مسلم (۱۲۴۰)

وه بیهکن به عومره وتیان، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) چی ئیحرام شکاندنێک،
 فه‌رمووی هه‌موو شکاندنێک (واته‌ هه‌موو شتیکیان بۆ حه‌لال بوو)).

۲۳۹ - عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: ((سُئِلَ أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ - وَأَنَا جَالِسٌ - كَيْفَ كَانَ
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسِيرُ حِينَ دَفَعَ؟ قَالَ: كَانَ يَسِيرُ الْعَنْقُ. فَإِذَا وَجَدَ فَجْوَ
 نَصَّ)).^۱

العَنْقُ: انبساطُ السَّيْرِ، و "النَّصُّ" فوق ذلك.

واته: له عوروه‌ی کوپی زویه‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((من دانیشتبوم
 پرسیار کرا له ئوسامه‌ی کوپی زه‌ید (په‌زای خوایان لیبی) پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) چۆن
 ده‌پۆی کاتیک له‌عه‌ره‌فه‌وه‌هات بۆ موزده‌لیفه‌؟ وتی، مام ناوه‌ندی ده‌پۆشت وه‌کاتیک
 بۆشایی و مه‌جالێکی به‌دی بکردایه‌ خیراتری ده‌کرد)).

العَنْقُ: واته: مام ناوه‌ندی پۆشتن. "النَّصُّ" خیراتر.

**بابُ حَکْمِ تَقْدِیمِ الرَّمِي وَالنَّحْرِ وَالْحَلْقِ وَالْإِفَاضَةِ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ
بِهَشِيِّ پِيشْخَسْتَن و دواخسْتَنی شَهِیتان رَهْ جَهْمْکَرْدَن و قوربانی کردن و
هَر تاشین و تَه و اف کردن هَه نَدِیکِیان بَه سَه ر هَه نَدِیکِیاندا**

۲۴۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ. فَجَعَلُوا يَسْأَلُونَهُ. فَقَالَ: رَجُلٌ لَمْ أَشْعُرْ، فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبِجَ؟ قَالَ: أَذْبِجْ وَلَا حَرَجَ. وَقَالَ الْآخَرُ: لَمْ أَشْعُرْ، فَتَنَحَّرْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ؟ فَقَالَ: أَرْمِ وَلَا حَرَجَ. فَمَا سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قُدِّمَ وَلَا أُخِّرَ إِلَّا قَالَ: أَفْعَلْ وَلَا حَرَجَ)).^۱

واته: له عهبدوللای کوپی عهمری کوپی عاصه وه (پرهزای خویان لیبی) ده‌لی:
((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وه‌ستا له حه‌جی مالئاوایدا خه‌لکی پرسیاریان لیده‌کرد،
پیاوێک وتی، نه‌مزانی سه‌رم تاشی پيش قوربانی کردن، فه‌رمووی، قوربانی بکه
قه‌یناکه تاوان نییه، که‌سیکی تر وتی، نه‌مزانی قوربانیم کرد پيش نه‌وه‌ی به‌رد باران
بکه‌م، فه‌رمووی، به‌رد باران بکه قه‌یناکه تاوان نییه، هیچ پرسیاریکی لینه‌کرا نه‌و پۆژه
سه‌باره‌ت به‌شتیک پيش خرابییت یاخود دوا خرابییت هه‌ر فه‌رمووی، بیکه گوناوه‌و تاوان
نییه)).

تیبینی وه‌رگێر: له‌م فه‌رمووده‌یه‌دا نه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌وێت نه‌و کارانه‌ی که‌ پۆژی
قوربانی ده‌کرین نه‌گه‌ر پيش و دوا بخزین نه‌وا تاوان نییه به‌لام گه‌ر به‌ته‌رتیب بکرین
نه‌وه شوین که‌وتنی سونه‌ته نه‌و کارانه‌ش نه‌مانه‌ن به‌ پیز به‌ندی: به‌رد باران - قوربانی
- سه‌رتاشین - ته‌واف کردن.

بابُ کِیفِ تَرْمِیِ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ - به‌شی چۆن شه‌یتان به‌رد باران ده‌که‌یت

۲۴۱ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ النَّخَعِيِّ: ((أَنَّهُ حَجَّ مَعَ ابْنِ مَسْعُودٍ. فَرَأَاهُ يَرْمِي الْجَمْرَةَ الْكُبْرَى بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ فَجَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ، وَمَنْى عَنْ يَمِينِهِ. ثُمَّ قَالَ: هَذَا مَقَامُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له عه‌بدولپه‌همانی کورپی یه‌زیدی نه‌خه‌عیه‌وه (په‌همه‌تی خوای لی‌بی): ((که
حه‌جی کردوه له‌که‌ل عه‌بدوللای کورپی مه‌سعودا (په‌زای خویان لی‌بی) دیویتی که
به‌رد بارانی الْجَمْرَةُ الْكُبْرَى: کردوه به‌حه‌وت به‌رد به‌یتی خستوته لای چه‌پیو میناشی
خستوته لای پاستی، پاشان وتویه‌تی، نه‌مه ئه‌و جی‌گایه‌یه که سوره‌تی " بقره "
دابه‌زیوه‌ته سه‌ری (ﷺ)). (مه‌به‌ستی پی‌غه‌مبه‌ری خواجه (ﷺ)).

بابُ فضلِ الحلقِ وجوازِ التقصيرِ

به شی گه ورهیی سهرتاشین وه دروستی کورت کردنه وهی

۲۴۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلِّقِينَ. قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟. قَالَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلِّقِينَ. قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟. قَالَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلِّقِينَ. قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَالْمُقَصِّرِينَ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرموی ((په روهدگارا له وانه خوش ببه که سهریان تاشیوه، وتیان نهی نه وانهی که کورتیان کردوته وه، فرموی، په روهدگارا له وانه خوش ببه که سهریان تاشیوه، وتیان نهی نه وانهی که کورتیان کردوته وه، فرموی، په روهدگارا له وانه خوش ببه که سهریان تاشیوه، وتیان نهی نه وانهی که کورتیان کردوته وه، فرموی، نه وانهش که کورتیان کردوته وه)).

باب طواف الإفاضة والوداع

بهشی ته وافی گه رانه وه له عه ده فه و ته وافی کو تایی

۲۴۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((حَجَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَقْضَيْنَا يَوْمَ النَّحْرِ. فَحَاضَتْ صَفِيَّةٌ. فَأَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهَا مَا يُرِيدُ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِهِ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا حَائِضٌ. قَالَ: أَحَابِسْتُنَا هِيَ؟ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ أَفَاضَتْ يَوْمَ النَّحْرِ قَالَ: أَخْرِجُوا))^۱.

وَفِي لَفْظٍ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((عَفْرَى، حَلَقَى. أَطَافَتْ يَوْمَ النَّحْرِ؟ قِيلَ: نَعَمْ. قَالَ: فَانْفِرِي))^۲.

واته: له دایکمان عانی شه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((حه جمان کرد له خزمه ت پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) وه ته و افمان کرد پوژی جه زن، ئینجا سه فییه (په زای خوای لیبی) که و ته هه یزه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) ویستی سه ر جیی له که لدا بکات، منیش وتم نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه و له هه یزدا به، فه رموی، تو بلایی نه مان هیلایته وه؟ وتیان نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه و پوژی جه زن ته وافی کرد وه، فه رموی، برۆن)).

وه له ده ربړینکی تر دا: عانی شه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی ((له ش به بار و زمان به ئازار بیت، ئایه ته وافی کرد وه پوژی جه زن؟ و ترا، به لی: فه رموی که واته برۆ)).

پوونکردنه وه: پیغه مبه ر (ﷺ) که وای فه رمو مه به سستی دوعا کردن نه بوو لی به لکو نه وه قسه یه که له سه ر ده میان هه روه ک نه ریت.

۱ البخاري (۱۷۳۳) (۱۷۵۷) مسلم (۱۲۱۱/۳۸۶)

۲ البخاري (۱۷۷۱)

۲۴۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ))^۱.

واته: له عهبدووللای کوی عهباسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((فه رمان کرا به خه لکی که کووتا کاریان ته وافی بهیت بیت، جگه له تافره تی حه یز دار نه بیت که مؤله تی دراوه تی)).

بابُ وَجُوبِ الْمَبِيتِ بِمَنَى - به شی واجبییه تی مانه وه له مینا

۲۴۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((اسْتَأْذَنَ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْ يَبِيتَ بِمَكَّةَ لَيْلًا مَنَى، مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ فَأُذِنَ لَهُ))^۱.
واته: له عه بدوللای کوبی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((عه باسی کوبی عبدال مطلب مؤله تی وهرگرت له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) که شه وه کانی مینا له مه کهه بمینتیه وه له بهر ناودان به خه لکی نه ویش مؤله تی دایه)).

پوونکردنه وه: مانه وه له مینا واجبه به لام بۆ که سیك نه بیته وهك عه باسی (په زای خوی لیبی) که خزمه تی حاجیانی ده کرد یاخود که سیك که مالکی هه بیته ترسی فه وتانی هه بیته یان که سیکی نه خۆش که سیش نه بیته خزمه تی بکات نه و بۆ نه مانه دروسته که له مینا نه میننه وه.

بابُ جَمْعِ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فِي الْمَزْدَلِفَةِ

به شی کوکردنه وهی نویژی ئیواره و خه وتنان له موزده لیفه

۲۴۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: ((جَمَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ "بِجَمْعٍ"، لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا إِقَامَةٌ. وَلَمْ يُسَبِّحْ بَيْنَهُمَا، وَلَا عَلَى أَثَرِ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا))^۲.

واته: له عه بدوللای کوبی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی ئیواره و خه وتنانی کو کرده وه به کو کرده وه یهك، بۆ هه ر یه کیکیان قامه تیک، وه نویژی نه کرد له نۆوانیاندا، وه له دوی هیچیان وه (واته نویژی سونه ت)).

۱ البخاري (۱۷۴۵) مسلم (۱۳۱۵)

۲ البخاري (۱۶۷۳) واللفظ له مسلم (۱۲۸۷/۲۸۷)

بابُ الْمُحْرَمِ يَأْكُلُ مِنْ صَيْدِ الْحَلَالِ

به‌شی ئی‌حرام پۆش بۆی هه‌یه گۆشتی نیچیر بخوات

۲۴۷ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ حَاجًّا، فَخَرَجُوا مَعَهُ، فَصَرَفَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ - فِيهِمْ أَبُو قَتَادَةَ - وَقَالَ: خُذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ، حَتَّى نَلْتَقِيَ. فَأَخَذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ فَلَمَّا انْصَرَفُوا أُحْرِمُوا كُلُّهُمْ، إِلَّا أَبَا قَتَادَةَ، لَمْ يُحْرَم. فَبَيْنَمَا هُمْ يَسِيرُونَ إِذْ رَأَوْا حُمْرَ وَحْشٍ. فَحَمَلَ أَبُو قَتَادَةَ عَلَى الْحُمْرِ. فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا. فَتَزَلْنَا وَآكَلْنَا مِنْ لَحْمِهَا. ثُمَّ قُلْنَا: أَتَأْكُلُ مِنْ لَحْمِ صَيْدٍ، وَنَحْنُ مُحْرِمُونَ؟ فَحَمَلْنَا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا فَأَدْرَكْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَسَأَلْنَاهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: مِنْكُمْ أَحَدٌ أَمَرَهُ أَنْ يَحْمِلَ عَلَيْهَا، أَوْ أَشَارَ إِلَيْهَا؟ قَالُوا: لَا. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَكُلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا))^۱.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((قَالَ: هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَتَنَاوَلْتُهُ الْعَضْدُ، فَأَكَلْتُ مِنْهَا أَوْ فَأَكَلَهَا))^۲.

واته: له نه‌بو قه‌تاده‌ی نه‌نصاییه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((په‌یغه‌مبه‌ری خوا ^ﷺ)) که‌وته‌پێ بۆ چه‌ج هاوه‌لانی‌ش (په‌زای خوایان لی‌بی) له‌ خزمه‌تیدا، هه‌ندی‌ک له‌ هاوه‌لانی جیا‌کرده‌وه که‌ نه‌بو قه‌تاده‌یان تێدا‌بوو، ئینجا فه‌رمووی، که‌ناری ده‌ریاکه‌ بگرن هه‌تا پیتان ده‌گه‌ینه‌وه، که‌ناری ده‌ریاکه‌یان گرت، کاتی‌ک که‌ پۆشتن هه‌موویان ئی‌حرامیان به‌ست جگه‌ له‌ نه‌بو قه‌تاده‌ نه‌بیت که‌ ئی‌حرامی نه‌به‌ست، کاتی‌ک که‌ به‌رێگادا ده‌پۆشتن چاویان که‌وت به‌ کۆمه‌لێ‌ک گوی درێ‌زی کتوی، نه‌بو قه‌تاده‌ هه‌رشێ بۆ بردن مێینه‌یه‌کی لی‌ پاو‌کردن، ئینجا لامانداو له‌ گۆشته‌که‌یمان خوارد، پاشان وتمان، گۆشتی

۱ البخاري (۱۸۲۴) مسلم (۱۱۹۶/۶۰)

۲ البخاري (۲۵۷۰)

پاوکراو بخۆین و وه ئیمه له ئیحرامداین؟ نه و گوشتهی که مابۆوه هه‌لمان گرت که گه‌شتین به پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پرسیارمان لیکرد له باره‌یه‌وه، فه‌رمووی، ئایه که‌س له ئیوه فه‌رمانی پیکرد یاخود ئاماژه‌ی بۆ کرد؟ وتیان نه‌خیر، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی، نه‌وه‌ی که ماوه‌ته‌وه له گوشته‌که‌ی بیخۆن)).

له ده‌ربڕینیکی تردا: نه‌بو قه‌تاده (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی ئایه هیچتان پیماره‌؟ وتم، به‌لی قو‌لێکیم بۆ درێژ کرد لی خوارد، یاخود، خواردی)).

۲۴۸ - عَنْ الصَّغْبِ بْنِ جَنَامَةَ اللَّيْثِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّهُ أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِمَارًا وَخَشِيًا، وَهُوَ بِالْأَنْبَاءِ أَوْ بَوْدَانَ - فَرَدَّهُ عَلَيْهِ. فَلَمَّا رَأَى مَا فِي وَجْهِهِ، قَالَ: إِنَّا لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَا حُرْمٌ^۱)).

وَفِي لَفْظِ لِمُسْلِمٍ "رَجُلَ حِمَارٍ" وَفِي لَفْظِ "شِقْ حِمَارٍ" وَفِي لَفْظِ "عَجَزَ حِمَارٍ"^۲.
قال المصنف: وجه هذا الحديث: أنه ظن أنه صيد لأجله والمحرم لا يأكل ما صيد لأجله.

واته: له سه‌عی کۆپی جه‌نامه‌ی له‌یثیه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ((که گویدریژیکی کتوی به دیاری هینا بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له نه‌بواء یاخود له وه‌ددان (که دووناوچه‌ی نزیک له‌یه‌کن له نیوان مه‌که‌که و مه‌دینه‌دا) گێپرایه‌وه بۆی، کاتیکی دی پوخساری به‌ جو‌ریکه فه‌رمووی، ئیمه بۆمان نه‌ده‌گێپرایته‌وه ته‌نها له‌به‌ر نه‌وه نه‌بیته‌ که له ئیحرام داین)).

۱ البخاري (۱۸۲۵) (۲۵۷۳) (۲۵۹۶) مسلم (۱۱۹۳)

۲ مسلم (۱۱۹۳/۵۴)

وه له سێ ده‌ربڕینی تردا له‌لای ئیمامی موسلیم: هاتوووه که ئه‌و دیارییه‌ی که بۆی
هه‌تاوه، یان پانیکی گویدریژ بووه، یاخود لایه‌کی بووه، یاخود، پشته‌ی بووه.

دانه‌ری کتیب (په‌حمه‌تی خوای لیبی) ده‌فه‌رمووی: ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ واده‌رده‌که‌وێت
که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) گومانی برد که له‌به‌ر ئه‌و پاو‌کراوه، وه‌که‌سیک که له‌ ئیحرامدا
بی‌ت نابێت گوشتی نیچیریک بخوات که له‌ به‌ر ئه‌و پاوکرا بی‌ت.

کتاب البیوع - په رتووکي کرین و فروشتن

۲۴۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلَانِ، فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا وَكَانَا جَمِيعًا، أَوْ يُخَيَّرُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ. قَالَ: فَإِنْ خَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ فِتْبَايَعًا عَلَى ذَلِكَ. وَجَبَ الْبَيْعُ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ته ویش له پیغه مبهری خواوه (ﷺ) که فهرموویه تی ((کاتیک دوو کهس کرین و فروشتنیان کرد هه ردوکیان سر پشکن بۆ شه وی په شیمان ببنه وه، هه تا به یه که وه بن و له یه ک جیانه ببنه وه، یاخود یه کیکیان به ویتریان بلای من پازیم توش سر پشکیت، نینجا فهرمووی، نه گهر یه کیکیان شه وی تری سر پشک کرد وه پیک که وتن له سر شه وه شه و مامه له یه دامه زراوه)).

۲۵۰- وَفِي مَعْنَاهُ مِنْ حَدِيثِ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا - أَوْ قَالَ: حَتَّى يَتَفَرَّقَا - فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَّا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا. وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا)).^۲

واته: هه ره له واتای شه فهرمووده یه دا له حکیمی کورپی حیزامه وه (په زای خواي لیبی) ده لای: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی ((کریار و فروشیار سر پشکن ماده م له یه ک جیانه بوو بیتنه وه، یاخود فهرمووی، هه تا له یه ک جیاده ببنه وه، جا نه گهر له گهل یه کدا پاستگوبن و عه یبه کانی بۆ یه کتری پوون بکه نه وه پیروزی ده که ویتنه مامه له که یانه وه، وه نه گهر درویان کرد له گهل یه کدا و عه یبه کانیان له یه کتری شارده وه شه و خیر و فهرپی مامه له که یان ده پوات)).

۱ البخاري (۲۱۱۲) مسلم (۱۵۳۱/۴۴)

۲ البخاري (۲۰۷۹) (۲۰۸۲) (۲۱۱۰) (۲۱۱۴) مسلم (۱۵۳۲)

بابُ مَا نَهَى عَنْهُ مِنَ الْبَيُوعِ - به شی ئه و مامه لانهی که قه دهغه ی لیکراوه

۲۵۱ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُنَابَذَةِ - وَهِيَ طَرَحُ الرَّجُلِ ثَوْبَهُ بِالْبَيْعِ إِلَى الرَّجُلِ قَبْلَ أَنْ يُقْلَبَهُ، أَوْ يَنْظُرُ إِلَيْهِ - وَنَهَى عَنِ الْمُلَامَسَةِ. وَالْمُلَامَسَةُ: لَمَسُ الرَّجُلِ الثَّوْبَ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ))^۱.

واته: له ئه بو سه عیدی خودرییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه له ی: مُنَابَذَة: قه دهغه کرد. مُنَابَذَة: بریتییه له وه ی پیاویک جله که ی هه لدا بو پیاویکی تر بییت به مالی پیش ئه وه ی ئه م دیوو ئه و دیوی بکات یاخود سه یری بکات، وه مامه له ی: مُلَامَسَة: قه دهغه کرد. مُلَامَسَة: واته هه ر به ده ست لیدان ی بیته مالی سه یری نه کات)).

۲۵۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تَلْقُوا الرُّكْبَانَ، وَلَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ. وَلَا تَنَاجَشُوا. وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ وَلَا تُحْصَرُوا الْغَنَمَ. وَمَنْ ابْتَاغَهَا فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ، بَعْدَ أَنْ يَحْلُبَهَا. إِنْ رَضِيَهَا أَمْسَكَهَا وَإِنْ سَخِطَهَا رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ تَمْرٍ))^۲.
وَفِي لَفْظٍ: ((هُوَ بِالْخِيَارِ ثَلَاثًا))^۳.

واته: له ئه بو هوره یره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((پووبه پووی قافله و کاروانی مه پۆن واته پیش ئه وه ی بیته بازار په وه ماله که یان لیبکرن) وه با هه ندیکتان مامه له له سه ر مامه له ی هه ندیکتان نه کات، وه زه مکاری مه که ن (واته که سیکی تر به بی ئه وه ی نیازی کرینی هه بییت نرخی ماله که

۱ البخاري (۲۱۴۴) مسلم (۱۵۱۲)

۲ البخاري (۲۱۵۰) مسلم (۱۵۱۵/۱۱)

۳ مسلم (۱۵۲۴/۲۵، ۲۴)

به‌رز بکاته‌وه) وه با شار نشینیک شت و مه‌ک بۆ گوند نشینیک نه‌فرووشیت (له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی که ده‌یکرن خیریان بۆ بمینیتته‌وه یاخود هه‌لیان ده‌خه‌له‌تینن به‌ نرخیک‌ی که‌م بۆ خۆیان‌ی بکرن) وه گوانی مه‌پومالات مه‌به‌ستن (بۆ نه‌وه‌ی شیر‌ی نۆر تیبت بۆ کاتی فروشتن) هه‌رکه‌سیک نه‌مه‌ی کپ‌ی دوو پ‌یگه‌ی له‌ به‌رده‌مدایه‌ دوای نه‌وه‌ی که‌ دۆشی، نه‌گه‌ر پ‌یی پاز‌ی بوو نه‌وا با بیه‌لیتته‌وه، وه نه‌گه‌ر حه‌زی لیینه‌بوو نه‌وا بیگ‌پ‌یتته‌وه بۆ خاوه‌نه‌که‌ی وه مه‌نیک خورماش (له‌بری نه‌و شیر‌ی که‌ دۆشیویه‌تی))) وه له‌ده‌رب‌رینیک‌ی تر‌دا هاتوو‌ه که پ‌یغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی ((ک‌پ‌یار تا سی پ‌ۆژ سه‌ر پ‌شکه‌)).

۲۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُتْلَى الرُّكْبَانُ، وَأَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَاوٍ)).^۱ قَالَ: فَقُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا قَوْلُهُ حَاضِرٌ لِبَاوٍ؟ قَالَ: لَا يَكُونُ لَهُ سِمَسَارٌ).

واته: له‌عه‌بدوللای ک‌پ‌ی عه‌باسه‌وه (په‌زای خ‌وایان لی‌بی) ده‌لی: ((پ‌یغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پ‌وویه‌پ‌ووی قافل‌ه و کاروان‌ی قه‌ده‌غه‌ی کرد، وه شار نشینیک شت و مه‌ک بۆ گوند نشینیک بفرووشیت)). گ‌پ‌ره‌په‌وه‌ی فه‌رمووده‌که که ناوی طاوسی ک‌پ‌ی که‌یسانی به‌مانیه (په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی) ده‌لی: ت به‌عه‌بدوللای ک‌پ‌ی عه‌باسم وت (په‌زای خ‌وایان لی‌بی) مه‌به‌ست چ‌یبه له‌وه‌ی با شار نشینیک شت و مه‌ک بۆ گوند نشینیک نه‌فرووشیت؟ فه‌رمووی، نه‌بی‌ت به‌ده‌لال بۆی.

۲۵۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبْلِ الْحَبْلَةِ. وَكَانَ بَيْعًا يَتَّبَاعُهُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ، كَانَ الرَّجُلُ يَبْتَاعُ الْجَزُودَ إِلَى

أَنْ تُنْتَجَ النَّاقَةُ. ثُمَّ تُنْتَجَ الْتِي فِي بَطْنِهَا))^۱. قِيلَ: إِنَّهُ كَانَ يَبِيعُ الشَّارِفَ - وَهِيَ الْكَبِيرَةُ الْمُسِنَّةُ - بِنِتَاجِ الْجَنِينِ الَّذِي فِي بَطْنِ نَاقَتِهِ)).

واته: له عهبدوللای کوپی عومهره وه (په زای خوايان لیږی) ده‌لای: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) مامه‌له‌ی: حَبْلُ الْحَبْلَةِ. قه‌ده‌غه‌ی کرد، نه‌مه مامه‌له‌یه‌ک بوو خه‌لکی سه‌رده‌می نه‌فامی ده‌یان کرد، که‌سێک وشتری ده‌فروشت وه نه‌و به‌چکه‌یه‌ش که له سکایه‌تی وه پاشان نه‌وه‌ی که له سکی نه‌ویشدایه)) وه وتراوه، نه‌وه مامه‌له کردنی شارفه که وشتریکی به سالا چووه، به‌و به‌چکه‌یه‌ی که له‌ناو سکی وشتره‌که‌ی نه‌ودایه)).

په‌ونکردنه‌وه: نه‌م جوړه مامه‌لانه هه‌ره‌موویان حه‌رام و ناشه‌رعین چونکه مامه‌له‌ی نادیارن ده‌بیته هوکاري زه‌ره‌رو زیان بو لایه‌نێک بو‌یه ئیسلام نه‌م مامه‌لانه‌ی قه‌ده‌غه کردووه.

بابُ مَائِهِ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ قَبْلَ بُدْوِ صِلَاحِهَا

به شی قه دهغه کردنی فروشتنی به روبووم پیش پیگه یشتنی

۲۵۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ حَتَّى يَبْدُوَ صِلَاحُهَا. نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُسْتَرِيَ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوری عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه له ی به روبوومی قه دهغه کرد هه تا پیده گات قه دهغه ی کرد له فروشیارو کریار)).

۲۵۶ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَارِ حَتَّى تُزْهِيَ قِيلَ: وَمَا تُزْهِي؟ قَالَ: حَتَّى تَحْمَرَ أَوْ تَصْفَرَّ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ مَنَعَ اللَّهُ الثَّمَرَ، بِمَ يَسْتَحِلُّ أَحَدُكُمْ مَالَ أَخِيهِ؟))^۲.

واته: له نه نه سی کوری مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه له ی به روبوومی قه دهغه کرد هه تا پیگه شتن لی دیاری ده دات، و ترا چون لی دیاری ده دات؟ وتی، هه تا سوور ده بیت یاخود زهره، ئینجا وتی، نه گهر خوی گه وره پیگری به روبوومه که ی کرد (واته توشی ئافه تیک بوو) چون به کیک له ئیوه نه و ماله به حه لال ده زانیت که وه ری گرتووه (واته هه تا نه و به روبوومه پینه گات مامه له ی دروست نییه)).

۱ البخاري (۲۱۹۴) مسلم (۱۵۳۴)

۲ البخاري (۲۱۹۸) مسلم (۱۵۵۵)

۲۵۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْمُرَابَنَةِ: أَنْ يَبِيعَ ثَمَرَ حَائِطِهِ، إِنْ كَانَ تَخْلًا: بِثَمَرٍ كَيْلًا. وَإِنْ كَانَ كَرْمًا: أَنْ يَبِيعَهُ بِرَبِيبٍ كَيْلًا، أَوْ كَانَ زَرْعًا: أَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلٍ طَعَامٍ. نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه لی: مُرَابَنَةِ ی: قه ده غه کرد، واته نه گه ر به روبوومی باخه که ی خورما بوو، بیفروشیته به خورمای وشکی پیوراو، وه نه گه ر باخه که ی تری بوو بیفروشیته به میوژی پیوراو، یاخود، کشتوکال بیت، بیفروشیته به خوراک پیوراو، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه موو نه مانه ی قه ده غه کرد)).

۲۵۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْمَخَابِرَةِ وَالْمُحَاقَلَةِ، وَعَنْ الْمُرَابَنَةِ وَعَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهَا، وَأَنْ لَا تُبَاعَ إِلَّا بِالْذِّينَارِ وَالْدِّرْهَمِ، إِلَّا الْعَرَايَا))^۲. الْمُحَاقَلَةُ: بَيْعُ الْحِنْطَةِ فِي سُنْبُلِهَا بِحِنْطَةٍ.

واته: له جابری کوی عه بدوللوه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه له ی: مُخَابَرَةِ: و: مُحَاقَلَةُ: و: مُرَابَنَةِ: ی قه ده غه کرد وه مامه له ی به روبوومیش هه تا پیده گات، وه مامه له ی پیوه نه کریت به پاره نه بیت جگه له: عَرَايَا: نه بیت (له جی خویدا باس ده کریت)).

مُخَابَرَةُ: واته که سیك زهویه کی هه بیت به که سیکی تر بلیت وه ره بکیله و تووی بکه دواپی به شیکت ده ده می نه مه دروست نییه چونکه له وانه یه نه و زهرعه نه بیت به لام له سه ره تاوه له کیلان و توو کردن و هه موو شتیکیا هاو به ش بن نه و دروسته.

مُحَاقَلَةُ: بریتییه له فروشتنی گه نم له گوله کهیدا به گه نم ی ساغ و پاککراو نه مه ش دروست نییه له وانه یه گه نم ناو نه و گوله پوکاوه و خراب بیت.

۱ البخاري (۲۱۷۱) (۲۱۸۵) (۲۲۰۵) مسلم (۱۵۴۲/۷۶)

۲ البخاري (۲۳۸۱) مسلم (۱۵۳۶)

۲۵۹ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ))^۱.

واته: له نه بو مه سعودی نه نصارییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) به ها و نرخ ی سه گ و کر یی ئا فره تی داوین پیس و کر یی فالچی و قاوه گره وه و ده ست گره وه ی قه ده غه کرد)).

۲۶۰ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((ثَمَنُ الْكَلْبِ خَبِيثٌ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ خَبِيثٌ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ خَبِيثٌ))^۲.

واته: له رافعی کوپی خه دیجه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فره مووی ((به ها و نرخ ی سه گ پیسه، کر یی ئا فره تی داوین پیس پیسه، ده ست که وت و پاره ی که له شاخ گر پیسه)).

تیبینی وه رگیژ: دوو پرگه ی به که م گومانی تیدا نییه که حه رامه به لام، پاره ی که له شاخ گر زانا یان جیاوازیان هه یه له سه رحه لالی به لام وته ی به هیژ نه وه یه که حه لاله چونکه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) خوی که له شاخی گرتوو وه پاره شی داوه تی به لگه ش له سه ری ئه م فره مووده یه یه ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ) حَجَمَ، وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ))^۳. واته: پیغه مبه ر (ﷺ) که له شاخی گرتوو وه کر یشی دا به که له شاخ گره که وه خه لکیش به رده وام پئویستیان پییه تی به لام کاریکی بیترخه.

۱ البخاري (۲۲۳۷) (۲۲۸۲) (۵۳۴۶) (۵۷۶۱) مسلم (۱۵۶۷)

۲ مسلم (۱۵۶۸/۴۱) و لم یخرجه البخاري

۳ أخرجه البخاري في كتاب الإجارة: باب خراج الحجَّام: رقم (۲۲۷۸، ۲۲۷۹)

بابُ الْعَرَايَا - به شی عه رایا

عه رایا: واته کړینی خورمای ته پ به خورمای وشك به خه ملاندن جا ئه م ئالوگوره جمهورى زانایان ده فهرموون تاییه ته به خورماوه چونکه جاران له مه دینه ده کرا به لام کومه لیک له زانایان به ابن تیمیه شه وه ده فهرموون، خورما میوه ی مه دینه یه وه بۆ هر شاریک میوه یه کی تاییه ته به خویان هه یه بۆیه پڼگه دانه که گشتیه واته هه موو شاریک ده توانن له میوه ی سهره کی خویاندا بیکه ن به لام به چهند مه رجیک که ئه و مه رجانه بۆ خورماشه .

۱- ده بیت پتویستی به خورمای ته پ هه بیت.

۲- ده بیت پارهی پینه بیت.

۳- ده بیت بیخه ملیتیت به رامبه ر خورما وشکه که.

۴- ده بیت له یه کی وه رگرن ده ست به ده ست پتیش جیابوونه وه.

۵- ده بیت له پتینج ویسق زیاتر نه بیت (که به رامبه ر به ۶۵۲ کغم).

۲۶۱ - عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ لِصَاحِبِ الْعَرِيَّةِ: أَنْ يَبِيعَهَا بِخَرَصِهَا))^۱.
وَلِمُسْلِمٍ: ((بِخَرَصِهَا تَمْرًا، يَأْكُلُونَهَا رُطْبًا))^۲.

واته: له زهیدی کورپ ثابت وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پتیه مبه ری خوا (ﷺ)
((مۆله تی داوه به خاوه ن عه ربیه که بیفرۆشیت به خه ملاندن)).

۱ البخاري (۲۱۸۸) مسلم (۱۵۳۹/۶۰)

۲ مسلم (۱۵۳۹/۶۱)

وه له ده‌رپرینیکی تردا له‌لای ئیمامی موسلیم: زه‌یدی کوپی ثابت (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ((مۆله‌تی دا که وشکه‌که بخه‌ملینن به‌ته‌پ، بۆ نه‌وه‌ی به‌ته‌پی بیخۆن)).

۲۶۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا فِي خَمْسَةِ أَوْسُقٍ، أَوْ دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ))^۱.

واته: له نه‌به‌هوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ((مۆله‌تی داوه له مامه‌له‌و ئالو کوپی عه‌رایا که پینج ویسق بیت یاخود که‌متر)).

ئاگاداری: نه‌گه‌ر له پینج ویسق زیاتر بیت نه‌وا ده‌بیت به‌ سوو حه‌رام ده‌بیت.

۲۶۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ بَاعَ تَخْلًا قَدْ أُبْرَتْ فَتَمَرُهَا لِلْبَائِعِ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ))^۲. وَلِلْمُسْلِمِ ((وَمَنْ ابْتَاعَ عَبْدًا فَمَالُهُ لِلَّذِي بَاعَهُ إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ))^۳.

واته: له عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره‌وه (په‌زای خوایان لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((هه‌ر که‌سیک بیستانیک خورما فروشت (واته به‌ داره‌کانه‌وه) که تۆو کرابو نه‌وا به‌روبوومه‌که‌ی بۆ فروشیاره، مه‌گه‌ر کپیار به‌مه‌رجی دانا‌بیت)).

وه له ده‌رپرینیکی تردا له‌لای ئیمامی موسلیم: عه‌بدوللای کوپی عومه‌ر (په‌زای خوایان لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((هه‌ر که‌سیک به‌نده‌یه‌کی فروشت نه‌وا ماله‌که‌ی بۆ نه‌و که‌سه‌یه که فروشتویه‌تی مه‌گه‌ر کپیار به‌مه‌رجی گرت‌بیت)).

۱ البخاري (۲۱۹۰) مسلم (۱۵۴۱)

۲ البخاري (۲۲۰۴) مسلم (۱۵۴۳)

۳ مسلم (۱۵۴۳/۸۰)

بابُ نَهْيِ الْمُشْتَرِي عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ قَبْلَ قَبْضِهِ

به‌شی ریگری کردن له کریار له فروشتنی خوراک پیش وهرگرتنی

۲۶۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ ابْتَاعَ طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ^۱، وَفِي لَفْظٍ: ((حَتَّى يَقْبِضَهُ^۲)).
وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ مِثْلُهُ^۳.

واته: له عه بدوللای کوری عومه ره وه (په زای خوايان لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا
(ﷺ) فه‌رموی ((هر که سیک خوراکیک کپی نه‌وا با نه‌ی‌فروشت هه‌تا وه‌ری
نه‌گرت)).

وه له‌ده‌رپینیک تردا: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((هه‌تا نه‌یه‌ته ده‌ستیوه)).
وه له‌عه‌بدوللای کوری عه‌باسه وه (په زای خوايان لیبی) به‌ه‌مان شیوه.

۱ البخاري (۲۲۰۴) مسلم (۱۵۲۶)

۲ مسلم (۱۵۲۶/۳۶)

۳ مسلم (۱۵۲۵)

بابُ تَحْرِيمِ بَيْعِ الْخَبَائِثِ - به شی قه دهغه کردنی فروشتنی شته پیسه کان

۲۶۵ - عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ: ((إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخِنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ. فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ؟ فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفُنُ، وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ. وَيَسْتَصْنَحُ بِهَا النَّاسُ. فَقَالَ: لَا، هُوَ حَرَامٌ. ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ: قَاتِلَ اللَّهُ الْيَهُودَ. إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ شُحُومَهَا، جَمَلُوهُ ثُمَّ بَاعُوهُ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ))^۱.

جَمَلُوهُ: أَذَابُوهُ.

واته: له جابره وه (په زای خوی لیبی) که گوئی له پیغه مبهری خوا بووه (ﷺ) فهرمووی ته له سالی نازادکردنی مه که دا ((بیگومان خودا و پیغه مبهره که ی مامه له ی مه یی و مرداره وه بوو به راز و بتیان حرام کردوه، و ترا، ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) پات چیه به رامبه ر به ز و پیوی مرداره وه بوو، چونکه دیواری که شتی پی سواغ ده دریت، وه پیسته ی پی چه ور ده کریت، وه خه لکی بۆ چرا به کاری ده هینن و پۆزی پیده که نه وه؟ فهرمووی، نه خیر نه وه حرامه، پاشان پیغه مبهری خوا (ﷺ) له ویدا فهرمووی، خودا جوله که کان بکوژیت و له سۆزی خۆی ده ریان بکات، کاتیک که خوی گه وره به ز و پیوی لی حرام کردن توانیانه وه، پاشان ده یان فروشت و پاره که یان ده خوارد)).

جَمَلُوهُ: واته: ده یان توان

بابُ السَّلَامِ - به شی سە لەم

سە لەم: واتە فرۆشتنی مَالِئِكَ كە لە بەر چاوە نییە بە لَام وە صَف بکریت وە پاره‌کە ی
 هەر لە و دانیشتنە دا وە ربگیریت. بۆ نمونە: کە سێکی خاوەن پاره به کە سێکی خاوەن
 حەیان بلیت ئەوا من ئەم دوو هەزارەم دا به تۆ به سە لە می پێنج بەرخ لە فلانە پۆژ و
 لە فلانە شوین بمره‌یتى ئەویش وەری بکریت و پازى ببیت.

٢٦٦ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ، وَهُمْ يُسَلِّفُونَ فِي الثَّمَارِ: السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ وَالثَّلَاثَ. فَقَالَ: مَنْ أَسْلَفَ فِي
 شَيْءٍ فَلْيُسْلَفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ))^١.

واتە: لە عەبدوللای کۆپی عەباسە وە (پەزای خوایان لێبی) دەلی: ((پێغه‌مبەری خوا
 ﷺ) هات بۆ مەدینە خەلکی سە لە میان دەکرد لە بەروبومدا بۆ سالتیک وە بۆ دوو سال
 وە بۆ سێ سال. فەرمووی، هەر کە سێک سە لەم لە شتیکدا دەکات، ئەوا با سە لەم
 بکات لە پێوانە یەکی دیاردا، وە کێشیکى دیاریدا وە بۆ ماوێ یەکی دیاریکراو))

بَابُ الشَّرْطِ فِي الْبَيْعِ - به شی مه رج دانان له مامه له دا

۲۶۷ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((جَاءَتْنِي بَرِيرَةُ: فَقَالَتْ: كَاتَبْتُ أَهْلِي عَلَى تِسْعِ أَوَاقٍ، فِي كُلِّ عَامٍ أُوقِيَّةٌ. فَأَعْيِنِينِي. فَقُلْتُ: إِنْ أَحَبَّ أَهْلُكَ أَنْ أَعْدَمَا لَهُمْ، وَوَلَاؤُكَ لِي فَعَلْتُ. فَذَهَبْتُ بَرِيرَةُ إِلَى أَهْلِهَا، فَقَالَتْ: لَهُمْ. فَأَبَوْا عَلَيْهَا. فَجَاءَتْ مِنْ عِنْدِهِمْ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ. فَقَالَتْ: إِنِّي عَرَضْتُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، فَأَبَوْا إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُمْ الْوَلَاءُ. فَأَخْبَرْتُ عَائِشَةَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: خُذِيهَا وَاشْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلَاءَ. فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ. فَفَعَلْتُ عَائِشَةُ. ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ. فَمَا بَالُ رِجَالٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطًا لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ مَا كَانَ مِنْ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ بَاطِلٌ وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ. قَضَاءُ اللَّهِ أَحَقُّ. وَشَرْطُ اللَّهِ أَوْثَقُ. وَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوی لیبی) ده لئ: به ریره (په زای خوی لیبی) هات بۆلام وتی خۆم کړیوه ته وه له گه وره که م به تو ثوقیبه (هر ثوقیبه که چل درهم ده کات واته ۳۶۰ درهم) بۆ هر سالتیک ثوقیبه که یارمه تيم بده. منیش پیم وت، نه گهر گه وره که ت پتی خو شه نه و ا من پاره که یان ده ده می وه سه رپه رشتیاریت بۆ من بیت، جا به ریره چوو بۆلای گه ره که یو پتی وتن نه وانیش په فزیان کردو و پازی نه بوون، ئینجا به ریره هاته وه له لایان پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دانیشتبوو، وتی، نه وه م پی وتن به لام نه وان پازی نه بوو جگه له وه ی سه رپه رشتیاریه که بۆ نه وان بیت، عایشه (په زای خوی لیبی) هه والی دا به پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: وه ری گره و سه رپه رشتیاریکه به مه رج دانئ بۆ نه وان، چونکه سه رپه رشتیاری بۆ نه و که سه یه که به نده نازاد ده کات. جا عایشه (په زای خوی لیبی) کردی، پاشان پیغه مبه ری خوا

(ﷺ) ههستا له ناو خه لکه که دا سوپاس و ستایشی خوای کردو پاشان فەرمووی: ئایه حال و فکری ئه و پیاوانه چۆنه کۆمه له مه رجیک داده نین که له کتیبی خوای گه ورده دا نییه؟ (واته له قورئاندا نییه) هه رچی مه رجیک که له کتیبی خوای گه ورده دا نه بیت ئه وه به تاله ئه گه ر سه د مه رجیش بیت، حوکم و بپیری خوا پاستره، وه مه رچی خوای گه وره پته و تره به هیزتره چه سپاو تره، وه ئه و ماله ی له دوا ی مردنی ئه و به نده یه ی نازاد کراوه لایه ن که سیکه وه بۆ ئه و که سه یه که نازادی کردوه)).

۲۶۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّهُ كَانَ يَسِيرُ عَلَى جَمَلٍ فَأَعْيَا، فَأَرَادَ أَنْ يُسَبِّهَ. قَالَ: فَلَحِقَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لِي، وَضَرَبَهُ. فَسَارَ سَيْرًا لَمْ يَسِرْ مِثْلَهُ قَطُّ. ثُمَّ قَالَ: بِغَنِيهِ بِأَوْقِيَّةٍ. قُلْتُ: لَا. ثُمَّ قَالَ: بِغَنِيهِ. فَبِعْتُهُ بِأَوْقِيَّةٍ. وَاسْتَنْتَيْتُ حُمْلَانَهُ إِلَى أَهْلِي. فَلَمَّا بَلَغْتُ أَتَيْتُهُ بِالْجَمَلِ. فَتَقَدَّنِي ثَمَنُهُ. ثُمَّ رَجَعْتُ. فَأَرْسَلَ فِي أَثَرِي. فَقَالَ: أَتُرَانِي مَا كَسْتُكَ لَأُخَذَ جَمْلُكَ؟ خُذْ جَمْلَكَ وَدَرَاهِمَكَ. فَهُوَ لَكَ)).^۱

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (په زای خویان لیبی) ((که به سه ر و شتریکه وه ده پۆشت هیلک بوو نه یده توانی بپوات، ویستی به ره لای بکات، ده لی: پیغه مبه رم (ﷺ) پیگه یشت دوعای بۆ کردمووینجا له و شتره که ی دا، پۆشتنیک ده پۆی هه رگیز وا نه پۆشتبوو، پاشان فەرمووی، پیم بفروشه به ئوقیه ک، وتم نایفروشم، پاشان فەرمووی، پیم بفروشه منیش پیم فروشت به ئوقیه ک، وه به و مه رجه ی سواری بيم تا ماله وه، کاتیک گه شتمه ماله وه، و شتره که م بۆ هینا، ئه ویش پاره که ی داپیم، پاشان گه پامه وه، یه کینکی نارد به شوینمدا، فەرمووی: گومان تا و پێبردم که مامه لم له گه لدا کردی بۆ ئه وه ی و شتره که ت لیسه نم؟ و شتره که ت و دره مه کانت به ره ئه وه بۆ تویه)).

۲۶۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَاذٍ. وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا يَبِيعَ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ. وَلَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ. وَلَا تَسْأَلُ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا لِتُكْفِيَ مَا فِي إِنْثَاهَا)).^۱

واته: له ئه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خوايان لیبی) ده‌لی: ((په‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ))
 قه‌ده‌غه‌ی کرد که شار نشینیک شت و مه‌ک بۆ گوند نشینیک بفرۆشیت، وه فه‌رموی
 زه‌مکاری مه‌که‌ن، وه با که‌س مامه‌له‌ له‌سه‌ر مامه‌له‌ی براکه‌ی نه‌کات، وه با داخوازی
 له‌سه‌ر داخوازی براکه‌ی نه‌کات (واته نه‌چیتته داوای ئافره‌تیک که که‌سیکی تر چۆته
 داوای هه‌تا داوای وه‌لام دانه‌وه‌ی ئه‌و) وه با ئافره‌ت داوای ته‌لاقی خوشکه‌که‌ی نه‌کات
 بۆ ئه‌وه‌ی چی له‌ قاپه‌که‌یا به‌تی قلی بکاته‌وه (واته با داوای ته‌لاقی هه‌ویکه‌ی نه‌کات
 چونکه خوشک لی‌ره‌دا مه‌به‌ست پیتی خوشکی دینی به‌ بۆ ئه‌وه‌ی له‌ ناز و نیعمه‌تی
 می‌ردی بکات)).

بابُ الرِّبَا وَالصَّرْفِ - به شی سوو و پاره گۆرینه وه

۲۷۰ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ. وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ)).^۱

واته: له عومهری کۆپی خه طابه وه (په زای خوای لیبی) ده لێ: پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((گۆرینه وه ی نالتون به نالتون سووه نه گهر دهست به دهست نه بیته، وه زیویش به زیو سووه نه گهر دهست به دهست نه بیته، وه گه نمیش به گه نم سووه نه گهر دهست به دهست نه بیته، وه جۆش به جۆ سووه نه گهر دهست به دهست نه بیته)).

تیبینی وه رگێر: دوو مه رجی تریش پێویسته هه بیته بۆ ئه وه ی نه بیته به سوو ده بیته له یه کات و شوێندا بیته.

۲۷۱ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ. وَلَا تُشِفُّوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ. وَلَا تَبِيعُوا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ. وَلَا تُشِفُّوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ. وَلَا تَبِيعُوا مِنْهَا غَانِبًا بِنَاجٍ)).^۲

وَفِي لَفْظٍ ((إِلَّا يَدًا بِيَدٍ)).^۳

وَفِي لَفْظٍ ((إِلَّا وَزْنًا بِوَزْنٍ، مِثْلًا بِمِثْلٍ سَوَاءً بِسَوَاءٍ)).^۴

۱ البخاري (۲۱۳۴) (۲۱۷۰) (۲۱۷۴) مسلم (۱۵۸۶)

۲ البخاري (۲۱۷۷) مسلم (۱۵۸۴)

۳ مسلم (۱۵۸۴/۷۶)

۴ مسلم (۱۵۸۴/۷۷)

واته: له ئه‌بو سه‌عیدی خودریه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا
 (ﷺ) فه‌رموی ((ثالثون به ثالثون مه‌فروشن مه‌گه‌ر وه‌ک یه‌ک بن، وه‌ فه‌زلی هه‌ندیکیان
 مه‌ده‌ن به‌سه‌ر هه‌ندیکیاندا (واته هه‌ر یه‌که بل‌یت ئه‌وه‌ی من چاک‌تره له‌وه‌ی تو بۆیه
 زیاده‌ت لی‌ده‌سه‌نم) وه‌ زیو به زیو مه‌فروشن مه‌گه‌ر وه‌ک یه‌ک بن، وه‌ فه‌زلی هه‌ندیکیان
 مه‌ده‌ن به‌سه‌ر هه‌ندیکیاندا، وه‌ کپین و فروشتنی دوور و په‌نه‌ان له‌مانه به‌ ئاماده
 مه‌که‌ن (چونکه ده‌ست به ده‌ستی تیدا نییه))) .

وه له‌ده‌رب‌پ‌ینیکی تردا هاتووه: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمویه‌تی ((کپین و
 فروشتن مه‌که‌ن ده‌ست به ده‌ست نه‌بی‌ت)).

وه له‌ده‌رب‌پ‌ینیکی تردا هاتووه: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمویه‌تی ((کپین و
 فروشتن مه‌که‌ن ئه‌گه‌ر کیشیان وه‌ک یه‌ک نه‌بی‌ت وه‌ هاو وینه‌ش نه‌بن)).

۲۷۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَ بِلَالٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ بَرْنِي فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِنْ أَيْنَ هَذَا؟ قَالَ بِلَالٌ
 كَانَ عِنْدَنَا تَمْرٌ رَدِيءٌ، فَبِغْتُ مِنْهُ صَاعَيْنِ بِصَاعٍ لِيَطْعَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ: أَوْه، أَوْه، عَيْنُ الرَّيَاءِ، عَيْنُ الرَّيَاءِ، لَا تَفْعَلْ
 وَلَكِنْ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَشْتَرِيَ فَبِعِ التَّمْرَ بِبَيْعٍ آخَرَ. ثُمَّ اشْتَرِ بِهِ))^۱.

واته: له ئه‌بو سه‌عیدی خودریه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((بیلال (په‌زای خوای
 لی‌بی) هات بۆلای پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ خورمای به‌پ‌نییه‌وه (جۆره خورمایه‌که تا
 ئیستاش ماوه زه‌رده‌و مه‌یله‌و درێژه) پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) پ‌ی‌ی فه‌رمو: ئه‌مه‌ت له‌ کو‌ی
 بوو؟ بیلالیش (په‌زای خوای لی‌بی) وتی خورمایه‌کی ناش‌رین و خراپ‌مان هه‌بوو منیش
 دوو مه‌نم لی گۆپ‌یه‌وه به‌ مه‌نیک، بۆ ئه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) لی‌ی بخوات. پی‌غه‌مبه‌ر
 (ﷺ) له‌ویدا فه‌رموی: ئه‌ی هاوار، ئه‌ی هاوار، خودی سوو ئه‌وه‌یه، خودی سوو

ئەوێه، کاری وایه، به لām کاتیك وێستت خورمای جوان بکریت خورماکهی خۆت
بفروشه به شتیکی تر پاشان ئەوێ پێ بکړه)).

۲۷۳ - عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ قَالَ: ((سَأَلْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ وَزَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ، عَنِ الصَّرْفِ؟
فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يَقُولُ: هَذَا خَيْرٌ مِنِّي. وَكِلَاهُمَا يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الذَّهَبِ بِالْوَبِقِ دَيْنًا)).^۱

واته: له ئەبو مینھالەو (پەحمەتی خوای لیبی) دەلی: ((پرسیارم کرد له به پانی
کوپعازب و زهیدی کوپی ئەر قەم (پەزای خوایان لیبی) سەبارەت به پارە گوێنەو؟
هەر یەکێکیان دەیان وت، ئەو له من چاکتره، وه هەردووکیان دەیان وت، پێغه مبهری
خوا (ﷺ) مامەلە ی ئالتون به زیوی قەدەغە کرد به قەرن)).

تییینی وەرگێڕ: پارە گوێنەو ئەگەر جوړیان جیاواز بێت دروسته به لām به مەرگیك
دەست به دەست بێت نابێت به قەرز بێت.

۲۷۴ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ عَنِ الْفِضَّةِ بِالْفِضَّةِ، وَالذَّهَبِ بِالذَّهَبِ، إِلَّا سَوَاءً بِسَوَاءٍ، وَأَمَرَنَا: أَنْ نَشْتَرِيَ الْفِضَّةَ
بِالذَّهَبِ، كَيْفَ شِئْنَا. وَنَشْتَرِيَ الذَّهَبَ بِالْفِضَّةِ كَيْفَ شِئْنَا. قَالَ: فَسَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَدَا
بَيْر؟ فَقَالَ: هَكَذَا سَمِعْتُ)).^۲

واته: له ئەبو بەکرەو (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((پێغه مبهری خوا (ﷺ)
مامەلە ی زیو به زیوی قەدەغە ی کرد، وه ئالتون به ئالتونیش، مەگەر وهك يهك وابییت،
وه فەرمانی پێکردین: كه زیو به ئالتون بکړین، چۆن بمانه ویت، وه ئالتونیش به زیو
بکړین چۆن بمانه ویت، گێڕه پەوێ فەرمووده که دەلی: پیاویك پرسیاری کرد له ئەبو
بەکره (پەزای خوای لیبی) وتی، دەست به دەست بێت؟ وتی ئاوا بیستوو مه (واته له
پێغه مبهری خوداوه (ﷺ)).

۱ البخاري (۲۱۸۰) (۲۱۸۱) مسلم (۱۵۸۹/۸۷)

۲ البخاري (۲۱۸۲) مسلم (۱۵۹۰)

بابُ الرِّهْنِ - به‌شی بارمته

۲۷۵ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْتَرَى مِنْ يَهُودِيٍّ طَعَامًا، وَرَهْنَهُ دِرْعًا مِنْ حَدِيدٍ))^۱.

واته: له دایکمان عایشه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خوارده‌مه‌نی له جوله‌که‌یه‌ک کپی وه زینپو‌شه‌که‌ی که له ئاسن بوو به بارمته داینا)).

بابُ الْحَوَالَةِ - به‌شی گواستنه‌وه

حوالة: واته - گواستنه‌وه‌ی قه‌رز له‌ئه‌ستوی قه‌رز داریک بۆ نه‌ستوی قه‌رز داریکی تر.

۲۷۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ. وَإِذَا أَتَبَعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَّبِعْ))^۲.

واته: له نه‌به‌هورده‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((سستی و قه‌رز کویری ده‌وله‌مه‌ند سته‌مه، وه کاتیک به‌کیک له ئیوه نیردرا بۆلای ده‌وله‌مه‌ندیک بابجیت (واته بۆ وه‌رگرتنه‌وه‌ی قه‌رز‌ه‌که‌ی))).

۱ البخاري (۲۰۶۸) (۲۰۹۶) (۲۲۰۰) (۲۲۵۱) (۲۲۵۲) (۲۳۸۶) (۲۵۰۹) (۲۵۱۳) مسلم

(۱۶۰۳/۱۲۵)

۲ البخاري (۲۲۸۷) (۲۲۸۸) (۲۴۰۰) مسلم (۱۵۶۴)

بابُ مَنْ وَجَدَ سَلْعَتَهُ عِنْدَ رَجُلٍ قَدْ أَفْلَسَ

به‌شی که سیّک مائی خوئی لای که سیّک بینیه‌وه که دووچاری مایه پوچ بوون هاتووه

۲۷۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: - ((مَنْ أَدْرَكَ مَالَهُ بِعَيْنِهِ عِنْدَ رَجُلٍ - أَوْ إِنْسَانٍ - قَدْ أَفْلَسَ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْ غَيْرِهِ))^۱.

واته: له نه‌بوهوره‌یره‌وه (ره‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی یاخود ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا بوو (ﷺ) ده‌یفهرموو: ((هر که سیّک که‌شت به ماله‌که‌ی لای پیاویک یاخود که‌سیّک، که بیپاره و مایه پوچ بووه نه‌وا نه‌و شایسته و مافدار تره جگه له خوئی)).

بابُ الشُّفْعَةِ - به‌شی هه‌لگرتنه‌وه‌ی مال

۲۷۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ ((جَعَلَ - وَفِي لَفْظٍ: ((قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ مَالٍ لَمْ يُقَسَمْ. فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ، وَصُرِفَتِ الطَّرُقُ: فَلَا شُفْعَةَ))^۲.

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللّوه (ره‌زای خوایان لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) گێپرای یاخود فهرمانی کرد به هه‌لگرتنه‌وه‌ی هه‌موو مالیک که دابه‌ش نه‌کریت، نه‌که‌ر سنور دیاری کرا، وه پێگا دانرا، نه‌وا هه‌لگرتنه‌وه‌ نییه)).

۱ البخاري (۲۴۰۲) مسلم (۱۵۵۹)

۲ البخاري (۲۲۱۳) (۲۲۱۴) (۲۲۵۷) (۲۴۹۵) (۲۴۹۶) (۶۹۷۶) مسلم (۱۶۰۸/۱۳۴)

بابُ أَحْكَامِ الْجَوَارِ - به شی ئه ده ب نه گهل دراوسی

۲۷۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَمْنَعَنَّ جَارٌ جَارَهُ: أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِي جِدَارِهِ: ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَا لِي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ؟ وَاللَّهِ لَا زِمِينَ بِهَا بَيْنَ أَكْتَفَيْكُمْ)).

واته: له ئه بوهوره یره وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((با دراوسی ریگری نه کات له دراوسی که که داریک بخاته سه ر دیواره که، پاشان ئه بوهوره یره (په زای خوای لیبی) وتی، چیه ده تان بینم پشتی لی هه لده کهن، سویند به خوا له نیوان شانیشان بیت هه ر دایده نیم)).

پوونکردنه وه: ئه م فه رموده یه ئامازه به وه ده دات نه گه ر دراوسی ویستی داره پایه ک دابنیت ئه وا دراوسی بوی نییه ریگری لیبکات نه گه ر زه ره ری لیته ده که وت که واته دراوسی پیویستی به دراوسی بوو ئه ویش ئه وکاره ی بو بکریت ئه وا واجبه له سه ری که بوی بکات.

بابُ الْغَصْبِ - به شی زه وتکردن

۲۸۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ ظَلَمَ قَيْدَ شِبْرِ مِنَ الْأَرْضِ: طَوَّقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ)).^۱

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((هه ر که سیک بستیک زه وی به سته م داگیر بکات ئه وا حه وت چین زه وی ته وق ده کریته ملی - ده کریت به ناخی هه ر حه وت چینی زه ویدا)).

بابُ الْمَسَاقَاةِ وَالْمَزَارَعَةِ - به شی ئاودان و کشتوکال کردن

۲۸۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَلَ أَهْلَ خَيْبَرَ عَلَى شَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا مِنْ تَمَرٍ أَوْ زَرْعٍ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوپی عومهره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر
(ﷺ) له گه ل دانیشتوانی خه یبه ر پیک هات له سه ر نیوه ی نه و به ره مه ی که لی
ده رده چیت، له خورماو کشتوکال (واته نه وان باخه کان ناو بده ن و په روه رده ی بکه ن
به ر به نیوه یی)))).

بَابُ فِي جَوَازِ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالشَّيْءِ الْمَعْلُومِ وَالنَّهْيِ عَنِ الشُّرُوطِ الْفَاسِدَةِ
به شیء دروستیه تی به کریدانی زهوی به مالیکی دیار وه پیگری
له دانانی مهرجه خراپه کان

۲۸۲ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: ((كُنَّا أَكْثَرَ الْأَنْصَارِ حَقْلًا. وَكُنَّا نَكْرِى الْأَرْضَ، عَلَى أَنْ لَنَا هَذِهِ، وَلَهُمْ هَذِهِ وَرَبِّمَا أَخْرَجَتْ هَذِهِ، وَلَمْ تُخْرِجْ هَذِهِ فَتَنَاهَا عَنْ ذَلِكَ. فَأَمَّا الْوَرِقُ: فَلَمْ يَنْهَنَا)).^۱

واته: له رافعی کوپی خه دیجه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه له هه موو نه نصارییه کان زیاتر زهوی کشتو کالیمان هه بوو، وه زه ویمان ده دا به کری، له سه ر نه وهی نه م به شهی بۆ ئیمه، وه نه و به شهشی بۆ نه وان (واته بهر و بوومه که)، وه هه ندی جار به شه که ی ئیمه به ره می باشی ده بوو، نه وی تریان نه یده بوو وه هه نی جاریش به پیچه وان وه، جا پیغه مبه ر (ﷺ) نه می لی قه دهغه کردین، به لام به کریدان به زیو لی قه دهغه نه کردین)).

پوونکردنه وه: به کری دانی نه و جوړه زه ویانه به پاره یاخود به زیو و زیو دروست و بیگرفته، به لام به و به ره می که له زهویه که در ده چیت حه رام و نا شرعیه چونکه نه وه مامه له یه کی نادیاره.

۲۸۳ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: ((سَأَلْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْوَرِقِ؟ فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ. إِنَّمَا كَانَ النَّاسُ يُوَاجِرُونَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا عَلَى الْعَادِيَّاتِ، وَأَقْبَالِ الْجَدَاوِلِ، وَأَشْيَاءٍ مِنَ الزَّرْعِ فَيَهْلِكُ هَذَا، وَيَسْلُمُ

هَذَا وَلَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ كِرَاءٌ إِلَّا هَذَا. فَلِذَلِكَ زَجَرَ عَنْهُ. فَأَمَّا شَيْءٌ مَعْلُومٌ مَضْمُونٌ: فَلَا بَأْسَ بِهِ))^۱.

الْمَازِيَّاتُ: الْأَنْهَارُ الْكِبَارُ وَالْجُدُولُ النَّهْرُ الصَّغِيرُ.

واته: له ده‌رپرینتکی تردا له لای پێشه‌وا موسلیم: له حه‌نظه‌له‌ی کوپی قه‌یسه‌وه (په‌حه‌مه‌تی خوای لیبی) ده‌لتی: ((پرسیارم کرد له پافعی کوپی خه‌دیج (په‌زای خوای لیبی) سه‌باره‌ت به‌ کریدانی زه‌وی به‌ ئالتون و زیو؟ وتی: بی‌ گرفته، خه‌لکی له سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ) نه‌و زه‌ویانه‌یان ده‌دا به‌ کرێ که له‌سه‌ر په‌ووباره‌ گه‌وره‌ و بچووکه‌کان بوو، به‌ هه‌ندی کشتوکال، جا جاری وا هه‌بوو نه‌مه‌یان ده‌فه‌وتا و نه‌وه‌یان ده‌هاته‌ به‌ره‌م، وه‌ هه‌یج به‌ کریدانیکیان نه‌بوو جگه‌ له‌م شیوازه‌ نه‌بی‌ت، هه‌ر بۆیه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ریگری لێکرد، به‌لام به‌ شتیکی دیار و زامن و دا‌بینکراو هه‌یج گرفتێکی تیا‌دا نییه‌)).

الْمَازِيَّاتُ: واته: په‌ووباری گه‌وره‌.

الْجُدُولُ: واته: په‌ووباری بچکۆله‌.

بابُ الْوَقْفِ - به شی وهقف

وقف: واته: دانان و وهستاندنی شتیکی به سود که به مالیکی حه لال کرابیت بۆ سود لیوه رگرتن.

۲۸۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَصَابَ عُمَرُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ. فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنُهُ فِيهَا. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَنْفَسُ عِنْدِي مِنْهُ، فَمَا تَأْمُرُنِي بِهِ؟ فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ أَصْلَهَا وَتَصَدَّقْتَ بِهَا. قَالَ: فَتَصَدَّقُ بِهَا عُمَرُ. غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَبَاعُ أَصْلُهَا، وَلَا يُوْرَثُ وَلَا يُوهَبُ. قَالَ: فَتَصَدَّقُ بِهَا عُمَرُ فِي الْفُقَرَاءِ، وَفِي الْقُرْبَى، وَفِي الرُّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَأَبْنِ السَّبِيلِ، وَالضُّعْفِ. لَا جُنَاحَ عَلَى مَنْ وَلِيَهَا: أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يُطْعِمَ صَدِيقًا غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ فِيهِ)).

وَفِي لَفْظٍ: ((غَيْرَ مُتَأَثِّلٍ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوردی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((عومر (په زای خوی لیبی) زه ویه کی له خه بیهر بهر که وت جا هات بۆلای پیغه مبه (ﷺ) پرسى پیبکات سه بارهت به وه زه وییه، وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من زه وییه کم بهر که وتوه له خه بیهر هه رگیز مالیکم بهر نه که وتوه که له وه به نرخ تر بیت له لام فه رمانم به چی پیده که ی که لیبیکه م؟ فه رموی: نه گه ده ته ویت ده یه یلیته وه وه خیر و به ره مه کی ده که یت به خیر. عه بدوللا (په زای خوی لیبی) ده لی: عومر (په زای خوی لیبی) کردی به خیر به لام زه وییه که نابیت بفروشریت و به میرات بهریت و به خشریت، ده لی: عومر (په زای خوی لیبی) کردی به خیر (واته به ره می نه وه زه وییه) بۆ هه ژاره کان و خزمه نزیکه کانی و بهنده و نه وانه ی که جیهاد ده که ن له پتی خودادا و

پێبوار و میوان، وه گوناھیش نییه له سه ر ئه و كه سه ی كه سه ر په رشتی ده كات كه لیی
 بخوات به ئه ندازه ی پێویستی یا خود لیی بدات به هاو پێیه کی به لام به ئه ندازه ی
 پێویستی، وه له ده ربهرینگی تر دا ها تووه: كه وا لیی به ری هه روه ك وابیت ماله كه هی
 خویه تی)).

بابُ الْهَبَةِ - به شی به خشین

۲۸۵ - عَنْ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَأَضَاعَهُ الَّذِي كَانَ عِنْدَهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِيَهُ، وَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَبِيعُهُ بِرُخْصٍ. فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: لَا تَشْتَرِهِ. وَلَا تَعُدْ فِي صَدَقَتِكَ، وَإِنْ أَعْطَاكَ بِدَرَاهِمٍ. فَإِنَّ الْعَائِدَ فِي هَبَّتِهِ كَالْعَائِدِ فِي قَيْنِهِ))^۱.

واته: له عومره وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: نه سپنکم به خشی به پیاوړیک تا له پښی خوادا جیهادی پښیکات، جا نه ویش که م ته رخه می کرد له وهی که لای بوو، ویستم لږی بکړم وه، وه گومانم برد که به هرزان ده یفرۆشیت، پرسیارم کرد له پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: نه یکرپته وه نه گهر به یه ک دره میس بداتی وه له خیره که شت پاشکه ز مه به ره وه، چونکه نه وهی که له به خشینه که ی بگه رپته وه وه ک سه گ وایه بگه رپته وه سهر پشانه وه که ی)).

۲۸۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ((الْعَائِدُ فِي هَبَّتِهِ كَالْعَائِدِ فِي قَيْنِهِ))^۲.

وَ فِي لَفْظٍ ((فَإِنَّ الَّذِي يَعُودُ فِي صَدَقَتِهِ كَالْكَلْبِ يَقِي ثُمَّ يَعُودُ فِي قَيْنِهِ))^۳.

واته: له عه بدوللای کورې عه باسه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: ((نه و که سه ی که له به خشینه که ی بگه رپته وه وه ک نه و که سه وایه که بگه رپته وه سهر پشانه وه که ی (واته بؤ نه وهی بیخوات)))

۱ البخاري (۲۶۲۳) (۱۴۹۰) مسلم (۱۶۲۰)

۲ البخاري (۲۶۲۱) مسلم (۱۶۲۲/۷)

۳ مسلم (۱۶۲۲/۸)

وه له ده رپرینیکی تردا: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: ((بیگومان نه و که سه ی که
له به خشینه که ی ده که پیتته وه وه ک سه گ وایه برشیتته وه پاشان بکه پیتته وه سه ر
پشانه وه که ی)).

بَابُ الْعَدْلِ بَيْنَ الْأَوْلَادِ فِي الْعَطِيَّةِ

به شی داد په روهری له به خشیندا له نیوان مندا لدا

۲۸۷ - عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَصَدَّقَ عَلَيَّ أَبِي بِبَعْضِ مَالِهِ. فَقَالَتْ أُمِّي عَمْرَةُ بِنْتُ رَوَاحَةَ: لَا أَرْضَى حَتَّى يَشْهَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَأَنْطَلَقَ أَبِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُشْهَدَ عَلَيَّ صَدَقَتِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ، فَارْجِعْ أَبِي، فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ))^۱. وَفِي لَفْظٍ: ((فَلَا تُشْهَدْنِي إِذَا. فَإِنِّي لَا أَشْهَدُ عَلَى جَوْرٍ))^۲. وَفِي لَفْظٍ: ((فَأَشْهَدُ عَلَى هَذَا غَيْرِي))^۳.

واته: له نوعمانی کوپی به شیروه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((باوکم هه ندیک له ماله که ی پیبه خشیم دایکم عه مره ی کچی په واحة وتی: رازی نابم هه تا پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه زانی، جا باوکم چوو بوخزمه ت پیغه مبهری خوا (ﷺ) بو نه وه ی بیکات به شایه ت له سه ر نه و خه لاته ی که پیشکه شی کردم، پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیی فه رموو نایه نه مه ت له گه ل هه موو مندا له کانی تر دا کردوه؟ وتی: نه خیر، فه رموی: له خوا بترسن وه دادگه ر بن له نیوان مندا له کانتاندا، نیر باوکم گه رایه وه وه له خه لاته که ی په شیمان بووه)).

وه له ده رپرینیکی تر دا: پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیی فه رموو ((که واته من مه که به شایه ت چونکه من شایه تی له سه ر سته م ناده م)).

وه له ده رپرینیکی تر دا: پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیی فه رموو ((که سیکی تر جگه له من بکه به شایه ت)).

۱ البخاري (۲۵۸۷) (۱۳/۱۶۲۳)

۲ مسلم (۱۶۲۳/۱۴)

۳ مسلم (۱۶۲۳/۱۷)

بَابُ هِبَةِ الْعُمَرَى - به شی به خشین به که سیک تا له ژياندا بیت

۲۸۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمَرَى لِمَنْ وَهَبَتْ لَهُ))^۱.

وَفِي لَفْظٍ: ((مَنْ أَعْمَرَ عُمَرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ. فَإِنَّهَا لِلَّذِي أُعْطِيَهَا. لَا تَرْجِعُ إِلَى الَّذِي أُعْطَاهَا لِأَنَّهُ عَطَاءٌ وَقَعَتْ فِيهِ الْمَوَارِيثُ))^۲.

وَقَالَ جَابِرٌ: ((إِنَّمَا الْعُمَرَى الَّتِي أَجَارَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنْ يَقُولَ: هِيَ لَكَ وَلِعَقِبِكَ، فَأَمَّا إِذَا قَالَ: هِيَ لَكَ مَا عِشْتَ: فَإِنَّهَا تَرْجِعُ إِلَى صَاحِبِهَا))^۳.

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ وَلَا تُفْسِدُوهَا، فَإِنَّهُ مَنْ أَعْمَرَ عُمَرَى فَهِيَ لِلَّذِي أَعْمَرَهَا: حَيًّا، وَمَيِّتًا، وَلِعَقِبِهِ))^۴.

ئەم بە شە باسی عومرا دەکات: عومرا: واتە کەسیک بە کەسیکی تر بلێت ئەم خانووێ من یاخود ئەم دوکانە من یاخود ئەم باخی من هتد، پێشکەش بە تۆ بیت ئەوەندە من له ژياندا بم یاخود ئەوەندە تۆ له ژياندا بیت، جا ئەم جوړه به خشینه له سه‌رده‌می پێش ئیسلام و نه‌فامیدا زۆر بوو ئیستا ده‌توانین بلێن هه‌ر نه‌ماوه یاخود زۆر زۆر که‌مه.

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللاوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ) فه‌رمانی کرد به عومرا له بۆ ئه‌و که‌سه‌ی پێی به‌خشاوه)).

۱ البخاري (۲۶۲۵) مسلم (۱۶۲۵/۲۵)

۲ مسلم (۱۶۲۵)

۳ مسلم (۱۶۲۵/۲۳)

۴ مسلم (۱۶۲۵/۲۶)

وه له ده ربړینیکې تردا: پتغه مبهړی خوا (ﷺ) فرمووی ((هر که سیک خه لاتیکی وای پی به خشرا نه وه بۆ خوی و نه وه کانیشیتی نه وه ده بیته مولکی نه وه که سیه که پی به خشراوه ناگه ریته وه بۆ نه وه که سیه که به خشیویتی چونکه نه وه خه لاتیکی به شی میرات گرانی تیکه وتوه)).

جابر (په زای خوی لیبی) ده لی: ((نه و عومرایه ی که پتغه مبهړی خوا (ﷺ) ریگه ی پییاوه نه مه یه که بلې: نه مه بۆ تو و نه وه کانیشیت، به لام کاتیک وتی: نه مه بۆ تو هه تا له زیاندا بیت، نه وه ده گه ریته وه بۆ خاوه نه که ی)).

وه له ده ربړینیکې که شدا له لای پیشه و موسلیم: پتغه مبهړی خوا (ﷺ) فرمووی ((ده ست به سه ر مال و سامانه کانتانه وه بگرن و له ناوی مه بن، چونکه هر که سیک مالیک ببه خشیّت به که سیک نه وه بۆ نه وه که سیه که پی خه لات کردووه به زیندووی و مردوویش وه بۆ نه وه کانیشی)).

بابُ الْقُطْطَةِ - به شی هه لگرتنه وهی وون بوو

۲۸۹ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُقْمَةِ الذَّهَبِ، أَوْ الْوَرِقِ؟ فَقَالَ: اعْرِفْ وَكَأَمَّا وَعِاقَصَهَا، ثُمَّ عَرَفَهَا سَنَةً فَإِنْ لَمْ تُعْرِفْ فَاسْتَنْفِقْهَا وَلِتَكُنْ وَدِيعَةً عِنْدَكَ فَإِنْ جَاءَ طَالِبُهَا يَوْمًا مِنَ الدَّهْرِ: فَأَدِّهَا إِلَيْهِ، وَسَأَلُهُ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ؟ فَقَالَ: مَا لَكَ وَلَهَا؟ دَعُهَا فَإِنَّ مَعَهَا حِذَاءً مَا وَسِقَاءَهَا، تَرِدُ الْمَاءَ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَجِدَهَا رَبُّهَا. وَسَأَلُهُ عَنِ الشَّاةِ؟ فَقَالَ: خُذْهَا فَإِنَّمَا هِيَ لَكَ، أَوْ لِأَخِيكَ، أَوْ لِلذُّئْبِ))^۱.

واته: له زهیدی کوپی خالیدی جو هه نیه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پرسیا کرا له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سه باره ت به زیز یا خود زیوی دوزراوه فه رمووی: بزانه به چی به ستراوه، وه له ناو چیدایه، پاشان سالتیک بانگه وازی بکه، نه گهر که س نه بوو به خاوه نی نهوا بیکه به خیر یا خود بۆ خۆت به کاری بیته، وه با وهک ئامانه تیک بمیئیته وه له لات، نه گهر پۆژیک له پۆژان خاوه نه که ی هات نهوا دهیده یته وه. وه پرسیا ری لی کرد سه باره ت به وشتی وون بوو: فه رمووی: چیت داوه له و؟ وازی لیبه یته چونکه نهو خوی له گه لدایه وه ئاویشی پییه (واته پیی وشتی به شیوه یه که ده توانیت ماوه یه کی نۆد پیی بپوات وه ئاویش هه لده گریت بۆ کاتی پیویستی و بی ئاوی) بۆ خۆی ئاو ده خوات وه داریش ده خوات، هه تا خاوه نه که ی دهید و زیته وه. وه پرسیا ری لی کرد سه باره ت به مه پ ویزنی وون بوو: فه رمووی: بیگره نهوه بۆ تویه یا خود بۆ براهه ته یا خود بۆ گورگه (واته نه گهر تو نه یگریت که سیکی تر ده یگریت یا خود گورگ ده یخوات))^۱.

بابُ الوصایا - به شی وهسیت کردن

۲۹۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَا حَقَّ أَمْرِي مُسْلِمٍ، لَهُ شَيْءٌ يُوصِي بِهِ، يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ))^۱. زَادَ مُسْلِمٌ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: ((فَوَ اللَّهِ مَا مَرَّتْ عَلَيَّ لَيْلَةٌ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ذَلِكَ، إِلَّا وَعِنْدِي وَصِيَّتِي))^۲.

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (پره زای خوایان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: ((ما فی هیچ موسولمانیک نییه که شتیکی هه بیئت پیویستی به وهسیت بیئت شه ویک یاخود دوو شهو بمینیتته وه مه گهر وهسیتته که ی نووسرابیئت له لای)).

وه پیشه وه موسلیم نه مه شی زیاد کردووه: که عه بدوللای کورپی عومهر (پره زای خوایان لیبی) وتویه تی: سویند به خوا هیچ شه ویکم به سهردا نه پوشتوو له و کاته وهی که گویم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بووه فه رموییه تی جگه له وهی وهسیتته که له لا نه بوو بیئت)).

۲۹۱ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعٍ اشْتَدَّ بِي فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجَعِ مَا تَرَى، وَأَنَا ذُو مَالٍ، وَلَا يَرِئُنِي إِلَّا ابْنَةُ أَفَاتٍ صَدَقَ بِكُلِّ شَيْءٍ مَالِي؟ قَالَ: لَا، قُلْتُ: فَالْشُّطْرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لَا، قُلْتُ: فَالْثُلُثُ قَالَ: الْثُلُثُ، وَالْثُلُثُ كَثِيرٌ إِنَّكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أُجِرْتَ بِهَا، حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِي امْرَأَتِكَ. قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْلَفُ بَعْدَ

۱ البخاري (۲۷۳۸) مسلم (۱۶۲۷)

۲ مسلم (۱۶۲۷/۴)

أَصْحَابِي؟ قَالَ: إِنَّكَ لَنْ تُخْلَفَ فَتَعْمَلْ عَمَلًا تَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَرْدَدْتَ بِهِ دَرَجَةً وَرَفَعَةً، وَلَعَلَّكَ أَنْ تُخْلَفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ، وَيَضُرَّ بِكَ آخَرُونَ. اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هِجْرَتَهُمْ، وَلَا تَرُدَّهُمْ عَلَى أَعْقَابِهِمْ، لَكِنَّ الْبَاسِ سَعْدُ بْنُ خَوْلَةَ يَرِثُنِي لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَاتَ بِمَكَّةَ^۱.

واته: له سه‌عدی کوی نهبی وه قاصه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سه‌ردانی کردم سالی حه‌جی مالئاوایدا زۆر نه‌خۆش بووم، وتم نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خۆت ده‌بینیت چه‌نده نه‌خۆشم وه من خاوه‌نی مالیکی زۆرم که‌سیش نییه میراتم لیبگیریت جگه له کچیک نه‌بیّت، ئایه ده‌توانم دوو له‌سه‌ر سنی ماله‌که‌م بکه‌م به‌خیر؟ (واته بی‌کات به‌سی به‌شه‌وه دوو به‌شیان بکات به‌خیر) فرمووی: نه‌خیر، وتم نه‌ی سنی یه‌ک (واته بی‌کات به‌سی به‌شه‌وه یه‌ک به‌شیان بکات به‌خیر) فرمووی: سنی یه‌ک سنی یه‌کیش زۆره تو نه‌گه‌ر منداله‌کانت به‌ده‌وله‌مندی به‌جیبیلت باشتره له‌وه‌ی به‌هه‌زاری به‌جیبیان بیلت ده‌ست له‌خه‌ک پان بکه‌نه‌وه وه تو هیچ خیر و چاکه‌یه‌ک ناکه‌یت مه‌به‌سنت په‌زامه‌ندی خوا بیّت مه‌گه‌ر خوای گه‌وره پاداشتت ده‌داته‌وه هه‌تا نه‌وه‌شی ده‌یکه‌یت به‌ده‌می خیزانه‌که‌ته‌وه، ده‌لی: وتم نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دواده‌که‌وم له‌هاوه‌له‌کانم؟ (واته له‌مه‌که‌که ده‌مرم پیی خۆش بوو له‌مه‌دینه بریت چونکه کۆچی بۆ کردبوو) فرمووی: نه‌خیر تو به‌جیبنامینیت وه هه‌ر کاریک نه‌نجام بده‌یت مه‌به‌سنت پیی په‌زامه‌ندی خوا بیّت نه‌وا پله و پایه‌ت پیی به‌رز ده‌بیته‌وه، وه نزیکیشه که‌تو جیبمینیت تاوه‌کو سوودت هه‌بیّت بۆ گه‌لانی که‌ وه زیانیشت هه‌بیّت بۆ گه‌لانی که‌ تر، په‌روه‌ردگارا کۆچی هاوه‌لانی به‌نه‌نجام بگه‌یه‌نه وه به‌ره‌ودوا نه‌یان گیریته‌وه (واته پاشگه‌ز نه‌بنه‌وه له‌دینه‌که‌یان) به‌لام داماو سه‌عدی

کۆپی خهولهیه، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بۆی غه‌مبار بوو چونکه له مه‌ککه وه‌فاتی کرد)).

۲۹۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((لَوْ أَنَّ النَّاسَ غَضُّوا مِنَ الثُّلُثِ إِلَى الرَّبْعِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الثُّلُثُ، وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ)).^۱

واته: له عه‌بدوڵڵای کۆپی عه‌باسه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((خۆزگه‌ خه‌لکی له سێ یه‌که‌وه دایان به‌زاندایه بۆ چوار یه‌ک چونکه پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: سییه‌ک سییه‌کیش زۆره)).

بابُ الْفَرَائِضِ - به شی میرات

۲۹۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَلَاوَلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ))^۱.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَقْسِمُوا الْمَالَ بَيْنَ أَهْلِ الْفَرَائِضِ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ فَمَا تَرَكَتِ الْفَرَائِضُ: فَلَاوَلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ))^۲.

واته: له عه بدوللای کورپی عه باسه وه (په زای خویان لیږی) نه ویش له پیغه مبه ره وه ((میرات بدهن به میرات گره کان نه وهی دهمینیتته وه بۆ نزیکتین نږینه ده بیت)).

وه له دهر پړینیکي تر دا هاتو وه که پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: ((مال به شکن له نیوان میرات گراندا به گویره ی کتیبی خوی گه وره (واته قورښان) نه وهی له دوی خاوهن میراته کان جیده مینیت بۆ نزیکتین نږینه ده بیت)).

۲۹۴ - عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَنْزِلُ غَدَاً فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ؟ فَقَالَ: وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلٌ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُورٍ؟ ثُمَّ قَالَ: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ))^۳.

واته: له ئوسامه ی کورپی زهیده وه (په زای خویان لیږی) ده لی: ((وتم نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) به یانی داده به زیته ماله که ت له مه کهه؟ فهرمووی: جا عه قیل

۱ البخاري (۶۷۳۲) (۶۷۳۵) (۶۷۳۷) (۶۷۴۶) مسلم (۱۶۱۵)

۲ مسلم (۱۶۱۵/۴)

۳ البخاري (۱۵۸۸) (۳۰۵۸) (۴۲۸۲) (۶۷۶۴) مسلم (۱۳۵۱)

هیچ خانوو مالی بۆ به جیهیشتووین؟ پاشان فهرمووی: نه موسولمان میرات له بیباوه پ دهبات نه بیباوه پیش میرات له موسولمان دهبات)).

پوونکردنهوه: ئوسامه ی کوپی زهید (پهزای خویان لیبی) له نازاد کردنی مهککه دا ئه م پرسیاره ی له پیغه مبهری خوا (ﷺ) کرد پیغه مبه ریش (ﷺ) وه لای دایه وه بۆ پوونکردنه وه که موسولمان میرات له بیباوه پ نابات بیباوه پیش میرات له موسولمان نابات عه قیل کوپی ئه بو طالیب بوو کاتیك که ئه بو طالیب مرد چوار کوپی هه بوو (طالیب و عه قیل و جه عفر و علی) جه عفر و علی (پهزای خویان لیبی) موسولمان بوون پیش مردنی که واته میراتی لیتابه ن وه طالیب و عه قیلش له سه ر دینی خویان مانه وه میراتیان برد لیی وه طالیبش له پۆژی به دردا له ناو چوو هه موو ماله که بۆ عه قیل مایه وه ئه ویش فروشتی.

۲۹۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَعَنْ هِبَتِهِ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (پهزای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) فروشتن و به خشینی - ولای - قه ده غه کرد)).

ولای: واته نازاد کردنی به نده یه ک ئه گه ر ئه و به نده یه که سی نه بوو ئه و میراته که ی بۆ نازاد که ره که یه تی بۆیه پیغه مبه ر (ﷺ) فروشتن و به خشینه که ی قه ده غه کرد چونکه وه ک خزم و که سی لی دیت وه خزم و که سیش نافروشرت.

۲۹۶ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَتْ فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثُ سُنَنٍ: خُيِّرَتْ عَلَى نَوْجِهَا حِينَ عَنَقَتْ، وَأُهْدِيَ لَهَا لَحْمٌ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْبُرْمَةُ عَلَى النَّارِ، فَدَعَا بِطَعَامٍ فَأَتَيْتُ بِخُبْزٍ وَأُدْمٍ مِنْ أَدَمِ الْبَيْتِ فَقَالَ: أَلَمْ أَرِ الْبُرْمَةَ عَلَى النَّارِ فِيهَا لَحْمٌ؟ قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ. ذَلِكَ لَحْمٌ تُصَدِّقُ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ فَكَرِهْنَا أَنْ نُطْعِمَكَ مِنْهُ فَقَالَ: هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَهُوَ لَنَا مِنْهَا هَدِيَّةٌ، وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا: إِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیږی) ده لی: ((به هوی به ریره وه سی حوکمی شهرعی جیگیر بوو، سهر پشک کرا له سهر میړده که ی کاتیک که نازاد بوو (چونکه میړده که شی به نده بوو بویه سهر پشک کرا که لای بمینیتته وه یاخود لی ی جیا بپیته وه بویه لی ی جیا بویه چونکه نه م هاوکوفی نه و نه بوو) وه گوشتیان به دیاری بؤ مینا بوو له و کاته دا پیغه مبه ری خواش (ﷺ) هاته وه که گوشته که له سهر ناگر بوو، نینجا پیغه مبه ر (ﷺ) داوای خواردنی کرد نان و پیخوریان بؤ برد له پیخوری مال (پیخور به و خوارده ده و تریت که به رده و ام له مالدا هه یه له گه ل ناند ا ده خوریت وه ک ماست و پون که شک و هند) فه رموی: نایه من مه نجه له که م نه دی له سهر ناگره که گوشتی تیدا بوو؟ وتیان به لی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وه گوشتیک بوو به دیاری مینا بوو بؤ به ریره پیمان ناخوش بوو له وه خواردن به تو به ین (چونکه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له خیری نه ده خوارد) جا فه رموی: نه وه بؤ نه و خیره، وه له ویشه وه بؤ نیمه دیارییه. وه پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: - ولام - بؤ نه و که سه یه که به نده نازاد ده کات)).

کتاب النکاح - په رتووکي ژن ماره کردن

۲۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَحْرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورې مه سعوده وه (په زای خویان لیږی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی ((نه ی کومه له ی که نجان هر که سیك له ئیوه توانای ژن هیټانی نهوا با ژن بیټیت، چونکه چاکترین هوکاره بو چاو پاریزی و داوین پاریزی، وه هر که سیك نه یتوانی نهوا با به پوځو بیټ چونکه بوی ده بیټه قه لغان)).

۲۹۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه -: ((أَنَّ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلُوا أَنَوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَمَلِهِ فِي السِّرِّ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَا اتَزَوَّجُ النِّسَاءَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا أَكُلُ اللَّحْمَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا أَنَامُ عَلَى فِرَاشٍ. فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمَدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: مَا بَالُ أَقْوَامٍ قَالُوا كَذَا؟ وَلَكِنِّي أَصَلِّي وَأَنَامُ وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَاتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي)).^۲

واته: له نه نه سی کورې مالیکه وه (په زای خوی لیږی) ده لای: ((چند که سیك له هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ) پرسپاریان کرد له خیزانه کانی پیغه مبه ر (ﷺ) له باره ی کاره نه ینی نه کانی وه، جا یه کیکیان وتی: ئیتر من ژن ناهینم، یه کیکی تریان وتی: ئیتر من گوشت ناخوځم، یه کیکی تریان وتی: ئیتر من له سر جیگه ناخوځم. نه مه که شته وه به پیغه مبه ر (ﷺ) سوپاس و ستایشی خوی کردو پاشان فه رمووی: ئایه نه وه چیه

۱ البخاري (۱۹۰۵) (۵۰۶۵) (۵۰۶۶) مسلم (۱۴۰۰)

۲ البخاري (۵۰۶۳) مسلم (۱۴۰۱)

خه لکانیک که واو وایان وتوو؟ به لام من نویژیش ده کهم و ده شخه وم، به پۆژوش ده بم و به پۆژوش نابم، ژنیش ده هینم وه هه رکه سیک له سونه تی من لابادات نه وه له من نییه)).

۲۹۹- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ التَّبَتُّلَ وَلَوْ أَذِنَ لَهُ لَخُتَّصِنَا))^۱.

واته: له سه عدی کوپی نه بی وه قاصه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((په یغه مبه ری خوا (ﷺ) پیگری کرد له عوسمانی کوپی مه ظعون (په زای خوای لیبی) که واز له ژن هینان بینیت خو نه گهر پیگه ی پیبایه نیمه ش خو مان ده خه ساند)).

بابُ المحرمات في النكاح - به شیئ نه و نافرده تانهی که حه رامن

۳۰۰ - عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، انْكِحْ أُخْتِي ابْنَةَ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: أَوْتَحِبِّينَ ذَلِكَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، لَسْتُ لَكَ بِمُخْلِيةٍ، وَأَحَبُّ مَنْ شَارَكَنِي فِي خَيْرِ أُخْتِي: فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ ذَلِكَ لَا يَحِلُّ لِي. قَالَتْ: إِنَّا نَحَدِّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تَنْكِحَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ فَقَالَ: إِنَّهَا لَوْ لَمْ تَكُنْ رَيْبِيَّتِي فِي حَجْرِي، مَا حَلَّتْ لِي إِنَّهَا لِابْنَةِ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَا سَلَمَةَ ثَوْبِيَّةٌ فَلَا تَعْرِضَنَّ عَلَيَّ بَنَاتِكُنَّ وَلَا أَخَوَاتِكُنَّ)).^۱

قال عُرْوَةُ وَثَوْبِيَّةٌ: مَوْلَاةٌ لِأَبِي لَهَبٍ كَانَ أَبُو لَهَبٍ أَعْتَقَهَا، فَأَرْضَعَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا مَاتَ أَبُو لَهَبٍ رَأَاهُ بَعْضُ أَهْلِهِ بِشَرِّ حَبِيبَةٍ فَقَالَ لَهُ: مَاذَا لَقِيتَ؟ قَالَ أَبُو لَهَبٍ لَمْ أَلَقْ بَعْدَكُمْ خَيْرًا، غَيْرَ أَنِّي سَفِيتُ فِي هَذِهِ بَعَثَاتِي ثَوْبِيَّةً)).
الحَبِيبَةُ: بكسر الحاء: الْحَالَةُ.

واته: له دایکمان نوم و حه بیبهی کچی نه بو سوفیانه وه (په زای خوايان لیبی) که وتوبه تی ((نهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) خوشکه که م ماره بکه که کچی نه بو سوفیانه وه (په زای خوايان لیبی) فه رموی: نه وت پیخوشه؟ وتم، به لی خو من به ته نیا خیزانی تو نیم، وه نه و که سهی پیم خوشه که له چاکه دا بیته هاو به شم خوشکه که ی خومه. پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: نه و حال نییه بو من. وتی نیمه و امان بیستوه که تو ده ته ویت کچه که ی نه بی سه له مه ماره بکه یت، فه رموی: کچی نوم سه له مه؟ وتم به لی فه رموی: نه گه ر خوشم په روه رده م نه کردایه هر حال نه بو بو من چونکه نه و برازای شیریمه، ثَوْبِيَّةٌ شیرى داوه به من و نه بو سه له مه، کچه کانتان و خوشکه کانتان مه خه نه یوو بو من)).

عوروه ده‌لی: ئووییۀ ئازاد کراوی ئه‌بو له‌هه‌ب بوو ئه‌بو له‌هه‌ب ئازادی کردبوو،
 ئه‌ویش شیرێ دابوو به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) جا کاتیک که ئه‌بو له‌هه‌ب مرد هه‌ندیک له
 که‌سو کاره‌که‌ی دیان له خراپترین حال‌دایه پێیان وت به‌ چی گه‌شتیت؟ (واته دواى
 مردنى) ئه‌بو له‌هه‌ب وتی: دواى ئیوه به‌ خیر نه‌گه‌شتم جگه له ئه‌ندازه‌ی ئه‌وه نه‌بیئت
 ئاوم دراوه‌تی (ده‌لی: ئاماژه‌ی کردووه بۆ سه‌ری په‌نجه‌ی).

الحیبة: واته - بار و گوزه‌ران.

۳۰۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ((لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا))^۱.

واته: له ئه‌بو هوره‌یره‌وه (په‌زای خواى لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)
 فه‌رمووی: ((ژن و پوره‌که‌ی کوناکریته‌وه جا خوشکی دایکی بیئت یاخود باوکی)).

په‌ونکردنه‌وه: کاتیک هه‌ردووکیان له ژياندا بن کۆکردنه‌وه یان هه‌رامه به‌لام پاش
 مردنى ژن هه‌لاک.

بابُ الشُّرُوطِ فِي النِّكَاحِ - به شی مه‌رجه‌کان له ژن ماره بریندا

۳۰۲ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ أَحَقَّ الشُّرُوطِ أَنْ تُوفُوا بِهِ: مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ))^۱.

واته: له عوقبه‌ی کوپی عامره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((په‌وا ترین مه‌رج که ئیوه وه‌فای پیبکه‌ن نه‌وه‌یه که داوینی خیزانه‌کانتان حه‌لال کردوه)).

۳۰۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الشُّغَارِ))^۲.

وَالشُّغَارُ: أَنْ يُزَوَّجَ الرَّجُلُ ابْنَتَهُ عَلَى أَنْ يُزَوَّجَهُ ابْنَتَهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا الصَّدَاقُ. واته: له عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره‌وه (په‌زای خویان لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ژن به ژنی قه‌ده‌غه کرد)).

الشُّغَارُ: واته: پیاویک که‌که‌ی خوی ده‌دات به پیاویک له به‌رامبه‌ر نه‌وه‌ی نه‌ویش که‌که‌ی خوی باتی، به‌بی ماره‌یی نه‌گه‌ر ماره‌یشیان له نیواندا بی‌ت هه‌ر دروست نییه.

۳۰۴ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ نِكَاحِ الْمُتَنَعَةِ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَعَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ))^۳.

واته: له‌ه‌لی کوپی نه‌بو طالیه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له پوژنی جه‌نگی خه‌یبه‌ردا ژن هینانی کاتی و گۆشتی گویدریرژی مالی قه‌ده‌غه کرد)).

۱ البخاري (۵۱۵۱) مسلم (۱۴۱۸)

۲ البخاري (۵۱۱۲) مسلم (۱۴۱۵)

۳ البخاري (۵۱۱۵) (۴۲۱۶) (۵۵۲۳) (۶۹۶۱) مسلم (۱۴۰۷/۳۰)

بابُ مَا جَاءَ فِي الْإِسْتِئْذَانِ وَالِاسْتِئْذَانِ - به شی مؤلّهت و مرگرتن له ئافرهت

۳۰۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تُنْكَحُ الْأَيِّمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكَحُ الْبِكْرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَكَيْفَ إِذْنُهَا قَالَ: أَنْ تَسْكُتَ))^۱.

واته: له ئه بو هوره يره وه (په زای خوای لیښی) ده لای: پښغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((بیوه ښ ماره ناکړی هه تا فهرمانی لیوه رنه گیریت، وه کچیش ماره ناکړی هه تا مؤلّه تی لیوه رنه گیریت. وتیان ئه ی پښغه مبه ری خوا (ﷺ) مؤلّهت لیوه رگرتنی چونه؟ فهرمووی: ئه وه یه که بیده نگ بیت)).

باب لا ینکح مطلقته ثلاثاً حتی تنکح زوجاً غیره

به شی نافرستی سیّ به سیّ ته لاق دراو ماره ناکریت هه تا شوو نه کاته وه

۳۰۶ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((جَاءَتْ امْرَأَةً رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ فَطَلَّقَنِي فَبِتَّ طَلَاقِي. فَتَزَوَّجْتُ بَعْدَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ الزُّبَيْرِ وَإِنَّمَا مَعَهُ مِثْلُ هُدْبَةِ الْكُؤْبِ. فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: أَتُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَى رِفَاعَةَ؟ لَا، حَتَّى تَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ، وَيَذُوقَ عُسَيْلَتَكَ، قَالَتْ: وَأَبُو بَكْرٍ عِنْدَهُ، وَخَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ بِالْبَابِ يَنْتَظِرُ أَنْ يُؤْذَنَ لَهُ، فَنَادَى أَبَا بَكْرٍ: أَلَا تَسْمَعُ إِلَى هَذِهِ: مَا تَجَهَّرُ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((ژنه که ی پیفاعه ی قوره ظی هات بۆلای پیغه مبه ر (ﷺ) وتی، من ژنی پیفاعه ی قوره ظی بووم سیّ به سیّ ته لاقی دام دوا ی نه شووم به عه بدولپه حمانی کوپی زوبه یر کرد وه نه وه که نه م چمکی کراسه وایه (واته توانای ژن و میردایه تی نییه) ئینجا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) زهرده خه نه گرتیو فهرمووی: ده ته وئی بگه پیتته وه بۆلای پیفاعه؟ نه خیر هه تا تو چیژ له وه وهرنه گریت نه ویش چیژ له تو وهرنه گریت. عانیشه (په زای خوی لیبی) ده لی: نه بو به کر (په زای خوی لیبی) له خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو وه خالیدی کوپی سه عیدیش له ده م ده رگا که دا بوو چاوه پئی بوو که مؤله تی بدریتی بانگی کرد نه ی نه بو به کر گویت له وه نیه به ناشکرا چی ده لی: له خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ)).

بابُ عَشْرَةِ النِّسَاءِ - به شی شهو مانه وه لای ژن

۳۰۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((مِنَ السُّنَّةِ إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ عَلَى الْكُتَيْبِ: أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا ثُمَّ قَسَمَ. وَإِذَا تَزَوَّجَ الْكُتَيْبَ: أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا ثُمَّ قَسَمَ)). قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: وَلَوْ شِئْتُ لَقُلْتُ: إِنَّ أَنْسَا رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱ واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((سونه وایه نه گهر پیواو کچی هیئا به سه ر بیوه ژندا هوت شهو لای ده مینیته وه، پاشان دابه شی ده کات (واته سه ره به شه کانیاں دابه ش ده کات) وه گهر بیوه ژنی هیئا سی شهو لای ده مینیته وه پاشان دابه شی ده کات. نه بو قیلابه ده لی: گهر بمه ویت ده لیم : بیگومان نه نه س (په زای خوی لیبی) نه م فه رموده یه ی له پیغه مبه ره وه (ﷺ) گپړاوه ته وه)).

۳۰۸ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ: إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا فَإِنَّهُ إِنْ يُقَدَّرَ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ، لَمْ يَضُرَّهُ الشَّيْطَانُ أَبَدًا)).^۲

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی : ((نه گهر به کیك له نیوه کاتیك ویستی بجپته لای خیزانه که بلیت: به ناوی خوا په روه ردگارا شه یتانمان لی دور بخره وه، وه شه یتان دور بخره وه له وه یه ی که کردوته به پزقی نیمه، نه وا نه گهر له و تیکه ل بوونه دا خوا مندالیاں پیببه خشیت شه یتان هه رگیز زیانی پی ناگه یه نیت)).

۱ البخاري (۵۲۱۳) (۵۲۱۴) مسلم (۱۴۱۶)

۲ البخاري (۱۴۱) (۳۲۷۱) (۳۲۸۳) (۵۱۶۵) (۶۳۸۸) مسلم (۱۴۳۴)

بابُ النَّهْيِ عَنِ الْخُلُوةِ بِالْأَجْنِبِيَّةِ

به شی ریگری له به ته نها مانه وه له گهل نافرته تی بیگانه دا

۳۰۹ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ((يَاكُمْ وَالْخُلُوفَ عَلَى النِّسَاءِ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ الْحَمُوءَ؟ قَالَ: الْحَمُوءُ الْمَوْتُ))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ: عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ عَنِ ابْنِ وَهْبٍ قَالَ: "سَمِعْتُ اللَّيْثَ يَقُولُ: الْحَمُوءُ: أَخُو الزَّوْجِ وَمَا أَشْبَهَهُ مِنْ أَقَارِبِ الزَّوْجِ، ابْنِ الْعَمِّ وَنَحْوِهِ"^۲.

واته: له عوقبه ی کوری عامره وه (ره زای خوی لیثی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: ((خوتان بپاریزن له ته نیا که وتن له گهل نافرته تانی بیگانه، جا پیاویک له نه نصاریه کان وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه والمان به ری سه باره ت به "حمو"؟ (واته برای میرد یاخود که سی نزیک) فه رموی: "حمو" مردنه (واته که سی که بمیرت له وه باشتره که به ته نیا له گهل نافرته تیکی نا مه حره مدا بمینیته وه)).

وه لای نیمامی موسلیم: له نه بو طاهره وه نه ویش له ابن وه هبه وه که ده لی: گویم له له یث بووه ده یوت: "حمو" واته: برای میرد وه وینه ی نه و له خزمه نزیکه کانی میرد وه ک ناموزا.

۱ البخاری (۵۲۳۲) مسلم (۲۱۷۲)

۲ مسلم (۲۱۷۲/۲۱)

بابُ الصَّدَاقِ - به شی مارهیی

٣١٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْتَقَ صَفِيَّةً، وَجَعَلَ عَتَقَهَا صَدَاقَهَا))^١.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پتغه مبه ر (ﷺ) صه فییه ی نازاد کرد وه نازاد کردنه که ی خسته بری ماره یه که ی)).

٣١١ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ - رضي الله عنه - ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: إِنِّي وَهَبْتُ نَفْسِي لَكَ: فَقَامَتْ طَوِيلًا، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، زَوَّجْنِيهَا، إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ. فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ تُصَدِّقُهَا؟ فَقَالَ: مَا عِنْدِي إِلَّا إِزَارِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ أُعْطِيتَهَا إِزَارَكَ جَلَسَتْ وَلَا إِزَارَكَ، فَالْتَمَسَ شَيْئًا قَالَ: مَا أَجِدُ. قَالَ: الْتَمَسَ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ، فَالْتَمَسَ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ مَعَكَ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: زَوَّجْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ))^٢.

واته: له سه هلی کوپی سه عدی ساعیدی وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ژنیک هاته خزمه تی پتغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی، من خوم پیشکه شی تو کردوه زور به پیوه وه ستا پیاویک وتی نه ی پتغه مبه ری خوا (ﷺ) له منی ماره بکه نه گهر تو پیویستت نییه، فه رموی: نایه شتیکت هیه بیکه یته ماره یی؟ وتی هیچم نییه ته نها نه م پو شاکه نه بیت پتغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: نه گهر پو شاکه که تی به یتی نه وا به بی پو شاک داده نیشیت هه ولی شتیک بده. وتی هیچم ده ست نه که وت، فه رموی: هه ول

١ البخاري (٥٠٨٦) مسلم (١٣٦٥/٨٥)

٢ البخاري (٢٣١٠) (٥٠٢٩) (٥٠٣٠) (٥٠٨٧) (٥١٢١) (٥١٢٦) (٥١٣٢) (٥١٣٥) (٥١٤١) (٥١٤٩)

(٥٨٧١) مسلم (١٤٢٥)

بده ئەگەر مستیله یه کیش بێت له ئاسن. گه‌پا وه‌ولێ دا هیچی ده‌ست نه‌که‌وت، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ئایه‌ هیچ قورپانان له‌به‌ره‌؟ وتی به‌لێ، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ئەوا له‌یه‌کم ماره‌ کردن به‌وه‌ی که له‌ قورپان له‌به‌رته‌)).

٣١٢ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ، وَعَلَيْهِ رَدْعُ زَعْفَرَانٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَهْمٌ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً، فَقَالَ: مَا أَصْدَقْتُهَا؟ قَالَ: وَذَنْ نَوَاوُ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ: فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاوٍ)).^١

واته: له ئەنه‌سی کوپی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لێ: ((پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) عه‌بدولپه‌حمانی کوپی عه‌وفی دی شوینه‌واری زه‌عه‌فرانی پێوه‌ بوو، جا پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئەوه‌ چیه‌؟ وتی ژنم هه‌یناوه‌ ئە‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ). فه‌رمووی: چیت کرد به‌ماره‌یه‌که‌ی؟ وتی گۆیه‌کی ئالتون. پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: خوا لێت پیرۆز بکات چێشت و نانی بۆ بکه‌ ئەگەر مه‌پیکیش بێت)).

کتاب الطلاق - په رتووکي ته لاق

۳۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، ((أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَقَيَّظَ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: لِيرَاجِعَهَا، ثُمَّ لِيُمْسِكَهَا حَتَّى تَطْهَرَ، ثُمَّ تَحِيضَ فَتَطْهَرَ، فَإِنْ بَدَأَ لَهُ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَمْسُهَا، فَتِلْكَ الْعِدَّةُ، كَمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ))^۱.
 وَفِي لَفْظٍ: ((حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً مُسْتَقْبَلَةً، سِوَى حَيْضَتِهَا الَّتِي طَلَّقَهَا فِيهَا))^۲.
 وَفِي لَفْظٍ: ((فَحُسِبَتْ مِنْ طَلَاقِهَا، وَرَاجِعَهَا عَبْدُ اللَّهِ كَمَا أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۳.

واته: له عه بدوللای کورې عومره وه (په زای خوايان لیږي) ((که له کاتي بینويزیدا ژنه که ی ته لاق دا عومر (په زای خوای لیږي) نه مه ی بؤ پیغه مبهري خوا (ﷺ) باس کرد، پیغه مبهري خوا (ﷺ) تووړه بوو پاشان فهرمووی: با بیهيښته وه لای خوی بیهيښته وه هه تا پاک ده بیته وه پاشان بکه ویته حه یزه وه و پاکیش بیته وه، نه گهر ویستی که ته لاقی بدات نه و با ته لاقی بدات پیښ نه وه ی بجیته لای، نه مه نه و چه ند پوږه دیاری کراوه یه که خوا بالا ده ست فهرمانی ژن ته لاق دانی تیادا داوه)).

وه له ده رپرینکی تردا: پیغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمووی: با بکه ویته بینويزیه کی تر جگه له و بینويزییه ی که تیادا ته لاقی داوه.

وه له ده رپرینکی تردا هاتووه: که نه و ته لاقه له سه ری حساب کرا (واته نه و ته لاقه ی که وت هه رچه نده له حه یزیشدا بوو) ښنجا عه بدوللا (په زای خوای لیږي) هیڼایه وه هه روه ک پیغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمانی پیکردبوو.

۱ البخاري (۴۹۰۸) (۵۲۵۱) (۵۲۵۸) (۷۱۶۰) مسلم (۱۴۷۱)

۲ مسلم (۱۴۷۱/۴)

۳ مسلم (۱۴۷۱/۴)

۳۱۴ - عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ ((أَنَّ أَبَا عَمْرٍو بْنَ حَفْصٍ طَلَّقَهَا الْبَتَّةَ، وَهُوَ غَائِبٌ)).

وَفِي رِوَايَةٍ: ((طَلَّقَهَا ثَلَاثًا - فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا وَكِيلُهُ بِشَعِيرٍ، فَسَخِطَتْهُ. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا لَكَ عَلَيْنَا مِنْ شَيْءٍ: فَجَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِ نَفَقَةٌ)) وَفِي لَفْظٍ: ((وَلَا سَكْنَى - فَأَمَرَهَا أَنْ تَعْتَدَ فِي بَيْتِ أُمِّ شَرِيكِ، ثُمَّ قَالَ: تِلْكَ أَمْرَاءُ يَغْشَاهَا أَصْحَابِي، اعْتَدِي عِنْدَ ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ. فَإِنَّهُ رَجُلٌ أَعْمَى، تَضَعِينَ ثِيَابَكَ عِنْدَهُ، فَإِذَا حَلَلْتَ فَادْنِينِي. قَالَتْ: فَلَمَّا حَلَلْتُ ذَكَرْتُ لَهُ: أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ وَأَبَا جَهْمٍ خَطَبَانِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَّا أَبُو جَهْمٍ: فَلَا يَضَعُ عَصَاهُ عَنْ عَاتِقِهِ. وَأَمَّا مُعَاوِيَةُ: فَصُغْلُوكَ لَا مَالَ لَهُ، انْكَحِي أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَكَرِهَتْهُ ثُمَّ قَالَ: انْكَحِي أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَتَنَكَّحَتْهُ فَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا وَاعْتَبَطَتْ بِهِ)).^۱

واته: له فاطمه ی کچی قه یسه وه (پره زای خوای لیبی) که خیزانی نه بو عه مری کوپی
حه فص بوو به یه ک جاری ته لاقی دا خووشی له وی نه بوو (واته یه کیکی کرد به وه کیل)

وه له ده ربړینیکی تردا هاتووه: سی به سی ته لاقی دا وه کیله که ی هه ندی جو ی بو
نارد نه ویش پی ناخوش بوو (واته نه و جو یه ی به که م زانی وای زانی به خپو کردنی
له سر میړده که یه تی تا دوا ی عیده) نه بوو عه مروتی: سویند به خوا هیچ مه سره فیکت
له سر من نییه. ئینجا هات بوخزمه ت پیغه مبه ری خواو (ﷺ) نه مه ی بو باس کرد،
فه رمووی به خپو کردنت له سر نه و نییه. وه له ده ربړینیکی تردا: فه رمووی: جپو
ریشته له سر نه و نییه. فه رمانی پیکرد که بمینیتیه وه له مالی نوم شهریکا (پره زای
خوای لیبی) پاشان فه رمووی: نه وه ئافره تیکه هاوه له کانم زوو زوو سهردانی ده که ن،
لای عه بدوللای کوپی نوم مه کتوم (پره زای خوای لیبی) بمینه ره وه (عه بدوللای کوپی
نوم مه کتوم (پره زای خوای لیبی) ئاموزای بوو)، چونکه نه و پیاوکی نا بینایه
ده توانی خوشت بگوړیت و جله کانت دانیتیت، کاتیک عیده ت ته واو بوو ئاگادارم بکه.

ده‌لێ: کاتێک عیده‌که‌م ته‌واو بوو پێم وت موعاوێه‌ی کوپی ئه‌بو سوفیان و ئه‌بو جه‌هم (په‌زای خویان لیبی) داویان کردووم، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌بو جه‌هم به‌رده‌وام داره‌که‌ی له‌سه‌ر شانیه‌تی (واته زۆر له‌ ئافه‌رت ده‌دا) وه موعاوێه‌ش هه‌ژاره‌و مائی نییه‌، شوو بکه‌ به‌ ئوسامه‌ی کوپی زه‌ید (په‌زای خویان لیبی). ده‌لێ: پێم ناخۆش بوو، پاشان فه‌رمووی: شوو بکه‌ به‌ ئوسامه‌ی کوپی زه‌ید (په‌زای خویان لیبی). ده‌لێ: شووم پێکرد خوی گه‌وره‌ خێریکی زۆری کرده‌ به‌ینمانه‌وه وه خۆش حال بووم پێی).

بابُ الْعِدَّةِ - بهشی چاوه‌پروانی ژن

واته: ئەو ماوه‌یه‌ی که ئافەرەت تیایدا دادەنیشیشت نابێت شوو بکات به هۆی ته‌لاق دانی یاخود به هۆی مردنی می‌رده‌که‌یه‌وه.

٣١٥ - عَنْ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةِ أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ سَعْدِ بْنِ خَوْلَةَ - وَهُوَ مِنْ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ، وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا - فَتَوَفَّيَ عَنْهَا فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، وَهِيَ حَامِلٌ. فَلَمْ تَنْشَبْ (تَلَبَّثْ) أَنْ وَضَعَتْ حَمْلَهَا بَعْدَ وَقَاتِهِ، فَلَمَّا تَعَلَّتْ مِنْ نِفَاسِهَا: تَجَمَّلْتُ لِلْخُطَابِ، فَدَخَلَ عَلَيْهَا أَبُو السَّنَابِلِ بْنُ بَعْكُو - رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الدَّارِ - فَقَالَ لَهَا: مَا لِي أَرَاكِ مُتَجَمِّلَةً لَعَلَّكَ تُرْجَيْنَ لِلنِّكَاحِ؟ وَاللَّهِ مَا أَنْتِ بِنَاكِحٍ حَتَّى تَمُرَّ عَلَيْكَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ. قَالَتْ سُبَيْعَةُ: فَلَمَّا قَالَ لِي ذَلِكَ: جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي حِينَ أُمْسَيْتُ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَفْتَانِي بِأَنِّي قَدْ حَلَلْتُ حِينَ وَضَعْتُ حَمْلِي، وَأَمَرَنِي بِالتَّزْوِيجِ إِنْ بَدَأَ لِي)).^١

وقال ابنُ شهاب: ولا أرى بأساً أَنْ تَتَزَوَّجَ حِينَ وَضَعْتَ، وَإِنْ كَانَتْ فِي دَمِهَا، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَقْرِبُهَا زَوْجُهَا حَتَّى تَطْهُرَ.

واته: له سو‌به‌ی‌عه‌ی ئەس‌له‌میه‌وه (پەزای خ‌وای ل‌یب‌یی) که خ‌یزانی سه‌عدی کو‌پی خ‌ه‌وله‌ بوو که له ه‌وزی به‌نی عام‌ری کو‌پی لو‌ئه‌یه‌ وه‌ یه‌ک‌یک‌ بوو له‌وانه‌ی ئاماده‌ی جه‌نگی به‌در بوو وه‌فات ده‌کات له‌ ح‌ه‌ج‌ی م‌ال‌ئا‌وا‌ییدا وه‌ سو‌به‌ی‌عه‌ دوو گیان بوو ئەوه‌نده‌ی پ‌ینه‌چ‌وو د‌وای وه‌فاتی م‌ی‌رده‌که‌ی مند‌ال‌ه‌که‌ی بوو، کات‌یک‌ که‌ پاک‌ ب‌ۆ‌وه‌ له‌ زه‌یستان‌یک‌ه‌ی خ‌ۆی پ‌ازانده‌وه‌ ب‌ۆ خ‌وازی‌ینی کاران، ئە‌بو سه‌نا‌ب‌یلی کو‌پی به‌ع‌که‌ک‌ چ‌وو ب‌ۆ‌ل‌ای که‌ پ‌یا‌وی‌کی ه‌ۆ‌زی "ع‌ب‌دُ الدَّار" بوو پ‌یتی وت‌ چ‌یه‌ ده‌تب‌ینم‌ خ‌ۆت‌ پ‌ازاند‌ۆ‌ته‌وه‌ ده‌ل‌یی: به‌ته‌مای شو‌ویت؟ سو‌یند‌ به‌خوا ناتوان‌یت شوو ب‌که‌یت ه‌ه‌تا چ‌وار مانگ‌ و ده‌

شەوت بەسەردا نەپوات. سوبەیعەش وتی: کاتێک ئەمە ی پێت ئیوارە خۆم کۆکردەووە و
چووم بۆ خزمەت پێغەمبەری خوا (ﷺ) پرسیارم لێکرد لەو بارەییەووە ئەویش فەتوای
بۆدام کە عیدەم تەواو بووە لەو کاتەووەی کە منداڵەکم بووە وە فەرمانی پێکردم کە
شووبکەم ئەگەر پێم باش بوو).

ابن شهاب دەڵێ: بە گوناھێ نازانم کە کە ئافرەت شووبکات کاتی کە منداڵی بوو، با
خوێنیشی هەبێت بەلام نابێت مێردەکە ی لێی نزیک بێتەووە هەتا پاک دەبێتەووە.

بابُ تَحْرِيمِ إِحْدَادِ الْمَرْأَةِ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ

به شی حه رامیه تی ته عزی باری زیاتر له سی پوژ ته نها بو میرد نه بییت

۳۱۶ - عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: ((تُوْفِّي حَمِيمٌ لَأُمِّ حَبِيبَةَ، فَدَعَتِ بِصُفْرَةٍ، فَمَسَحَتْ بِذِرَاعَيْهَا، فَقَالَتْ: إِنَّمَا أَصْنَعُ هَذَا " لِأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحْدِ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ: أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا))^۱.

الحميم: القرابة.

واته: له زهینه بی کچی ئەم سه له مه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: که سیکی نزیکی نوم حه بیبه مرد داوای بونی خۆشی کرد به دهستی هینای به ده موو چاویدا نینجا وتی بویه ئەمه ده که م چونکه من گویم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بووه فه رموویه تی: ((حه لال و په وا نییه بو هیچ ژنیک باوه پی به خوا و پوژی دوایی هه بییت له سه رو سی پوژه وه ته عزی بگرییت، مه گه ر بو میرده که ی که چوار مانگ و ده پوژه)).

بابُ مَا تَجْتَنِبُهُ الْحَادَّةُ - به شیئ نه وهی ژنی ته عززی بار خوئی لیده پاریزیت

٣١٧ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تُحْدِ امْرَأَةٌ عَلَى الْمَيِّتِ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى نَفْسٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبِسُ ثَوْبًا مَصْبُوغًا إِلَّا ثَوْبَ عَصِيٍّ. وَلَا تَكْتَحِلْ. وَلَا تَمَسُّ طَبِيبًا، وَلَا شَيْئًا إِلَّا إِذَا طَهَّرْتَ: نُبْذَةً مِنْ قُسْطٍ أَوْ أَظْفَارٍ)).^١

العَصْبُ: ثيابٌ مِنَ الْيَمَنِ فِيهَا بَيَاضٌ وَسَوَادٌ.^٢
وَالنُّبْذَةُ: ^٣ الشَّيْءُ الْيَسِيرُ. وَالْقُسْطُ: الْعُودُ أَوْ نَوْعٌ مِنَ الطَّيِّبِ تُبَخَّرُ بِهِ النَّفْسَاءُ.
وَالْأَظْفَارُ: جِنْسٌ مِنَ الطَّيِّبِ لِوَاحِدٍ لَهُ مِنْ لَفْظِهِ. وَقِيلَ: هُوَ عِطْرٌ أَسْوَدٌ، الْقِطْعَةُ مِنْهُ تُشْبِهُ الظُّفْرَ.^٥

واته: له نوم عه طیه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: پټیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((هیچ ژنیک بوی نییه له سئ پوژ زیاتر ته عززی بؤ مردوو بگریت مه گهر بؤ میرد که چوار مانگ و ده پوژه وه نابیت پوښاکي په نگ کراو له بهر بکات جگه له پوښاکي (عَصْب نه بیت پوښاکيکی یه مه نییه په نگي په ش و سپی تیدایه) بوشی نییه چاو برژیت و بونی خوشیش له خوئی بدات مه گهر دواي پاک بوونه وه نه ویش که مټک له " قُسْطُ " یاخود " أَظْفَارُ " که دوو جوړ بونی خوئی نه و سرده مه بوون)).

العَصْبُ: جوړه پوښاکيکی یه مه نییه په نگي په ش و سپی تیدایه.

النُّبْذَةُ: به شیکي که م.

القُسْطُ، الْأَظْفَارُ: دوو جوړ بونی خوشین.

١ البخاري (٥٣٤١) مسلم (٩٣٨/٦٦)

٢ النهاية (٢٤٥/٣)

٣ النهاية (٧/٥)

٤ النهاية (٦٠/٤)

٥ النهاية (١٥٨/٣)

٣١٨ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((جَاءَتْ امْرَأَةً إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا، وَقَدْ اشْتَكَتْ عَيْنُهَا أَفْتُكْحُلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا - مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا - ثُمَّ قَالَ: إِنَّمَا هِيَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ. وَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَرْمِي بِالْبَغْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ)).

فَقَالَتْ زَيْنَبُ: كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا: دَخَلَتْ حِفْشًا، وَلَبَسَتْ شَرَّ ثِيَابِهَا، وَلَمْ تَمَسَّ طِيبًا وَلَا شَيْئًا حَتَّى تَمُرَّ بِهَا سَنَةٌ، ثُمَّ تُؤْتَى بِدَابَّةٍ - حِمَارٍ أَوْ طَيْرٍ أَوْ شَاؤٍ - فَتَقْتَضُّ بِهِ. فَقَلَّمَا تَقْتَضُ بِشَيْءٍ إِلَّا مَاتَ. ثُمَّ تَخْرُجُ فَتُعْطَى بَغْرَةً، فَتَرْمِي بِهَا ثُمَّ تُرَاجِعُ بَعْدَ مَا شَاءَتْ مِنْ طِيبٍ أَوْ غَيْرِهِ)).^١

واته: له ئوم سه له مه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ئافره تیک هات بو خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی، نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) میړدی کچه که م مردوه وه تووشی چاو ئیشه بووه ئایه چاوی بو بېژین؟ فه رمووی ((نه خیر دوو جار یاخود سی جار هر فه رمووی نه خیر. پاشان فه رمووی: ماوه که ی چوار مانگ و ده پوژده، هر یه کیک له ئیوه له سه رده می نه فامیدا پاش ته واو بوونی سالتیک پشقله که ی فریده دا)).

زه ینه بی کچی ئوم سه له مه (په زای خویان لیږی) ده لئ: له سه رده می نه فامیدا ئافره تیک نه گهر میړده که ی بمردایه ده چووه مالتیکی بچوکی پیس و چه په له وه وه خرابترین جلی له بهر ده کرد ده ستی له هیچ بوئیکی خوشیش نه ده دا هه تا یه ک سالی به سه ردا ده پوی، پاشان ئازده لیکیان ده هینا ئیتر گویدریر بیت یاخود بالنده یه ک یاخود مه پیک نه و پیسییه ی گیانی پیدا هه لده سوو، که م جار هه بوو نه و شته ی نه و خوی پیده سپری نه مریت، پاشان ده رده چوو پشقلیکی ده درایه فری دی ده دا، پاشان دوی نه وه ده که رایه وه به ئاره زووی خوی خوی ده شورد و بوئی خوشی له خوی ده دا.

کتابُ اللّٰعَانِ - په رتووکي نه فرین کردن

۳۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ فُلَانًا بَنَ فُلَانًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ وَجَدْنَا امْرَأَتَهُ عَلَى فَاحِشَةٍ، كَيْفَ يَصْنَعُ؟ إِنْ تَكَلَّمْتَ تَكَلَّمْتُ بِأَمْرِ عَظِيمٍ، وَإِنْ سَكَتَ سَكَتَ عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ؟ قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ. فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّ الَّذِي سَأَلْتُكَ عَنْهُ قَدْ أُبْتَلِيَ بِهِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ فِي سُورَةِ النُّورِ ((وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاحَهُمْ)) قَتْلَاهُمْ عَلَيْهِ وَعَظَّهُ وَذَكَرَهُ. وَأَخْبَرَهُ أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ. فَقَالَ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا كَذَبْتُ عَلَيْهَا. ثُمَّ دَعَاهَا، فَوَعَّظَهَا، وَأَخْبَرَهَا: أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ فَقَالَتْ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، إِنَّهُ لَكَاذِبٌ. فَبَدَأَ بِالرَّجُلِ فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ: إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ. وَالْخَامِسَةَ: أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ. ثُمَّ ثَنَّى بِالْمَرْأَةِ. فَشَهِدَتْ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ: إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ، وَالْخَامِسَةَ: أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ. ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟)) ثَلَاثًا^۱.

وَفِي لَفْظٍ ((لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا لِي؟ قَالَ: لَا مَالَ لَكَ. إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا فَهُوَ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ فَهُوَ أَبْعَدُ لَكَ مِنْهَا))^۲.

واته: له عه بدولای کوری عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: فلانی کوری فلان وتی نهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) تو چی ده فه رموویت گه ری یه کی کمان خیزانه که ی دی به سه ر داوین پیسییه وه چی بکات؟ نه گه ر قسه بکات نه وه قسه له شتیکی گه وره ده کات وه نه گه ر بیده نگ بیت نه وا له شتیکی گه وره بیده نگ بووه؟ ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) بیده نگ بوو وه لامی نه دایه وه، دوی نه وه یرسیار که ره که هاته وه خزمه ت پیغه مبه رو (ﷺ) وتی، نه و پرسیاره ی که لیم کردیت تووشی بووم، نینجا خوی گه وره

۱ البخاري (۵۳۱۱) (۵۳۱۲) (۵۳۴۹) مسلم (۱۴۹۳/۷، ۶، ۵، ۴)

۲ مسلم (۱۴۹۳/۵)

ئەم چەند ئایەتەى لە سوردەتى "النُّور" ناردە خوارەو (وَالَّذِينَ يَزْمُونَ اَنْوَاجَهُمْ))
 پێغەمبەر (ﷺ) ئایەتەکانى بەسەردا خوێندەو و ئامۆژگارى کرد و پۆزى دواىى بە
 بێردا هێناىو و هەوالى پێدا کە ئەشکەنجەى دنیا سووکترە لە ئەشکەنجەى دوا پۆز.
 وتى، نەخێر سوێند بەو کەسەى کە تۆى ناردوو بە پێغەمبەر بوختانى بەسەرەو
 ناکەم، پاشان پێغەمبەر (ﷺ) خێزانەکەى بانگ کرد ئامۆژگارى کرد و هەوالى پێدا کە
 ئەشکەنجەى دنیا سووکترە لە ئەشکەنجەى دوا پۆز. وتى، نەخێر سوێند بەو کەسەى
 کە تۆى ناردوو بە حق ئەو درۆدەکات، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) لە پیاووەکەو دەستی
 پێکرد ئەویش چوار جار شایەتى داو سوێندى خوارد کە لە راستگويانە وە لە پێنجەم
 جاریشدا وتى نەفرەتى خوام لیبێت ئەگەر لە درۆزانان بم. پاشان بە ژنەکە دەستی
 پێکرد ئەویش چوار جار شایەتى داو سوێندى خوارد کە مێردەکەى لە درۆزانە وە لە
 پێنجەم جاریشدا وتى خەشم و قینی خوام لەسەر بېچت ئەگەر ئەو لە راستگويان بێت.
 پاشان لەیەکى جیاکردنەو. پاشان پێغەمبەر (ﷺ) سى جار فەرمووی: خوا دەزانیت
 کە یەکیکتان درۆزن ئایە کەستان تەوبە دەکەن)).

و لەدەرپرینیکی تردا: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: مافت بەسەریو نەماو وتى
 ئەى پێغەمبەرى خوا (ﷺ) مالهەم؟ فەرمووی: مالت بۆ نیه ئەگەر تۆ راستگو بیت
 لەوێ و توتە لەسەرى ئەو مالهەم کە لە بەرامبەر ئەوێ کە داوینی بۆتۆ حەلال بوو
 وە ئەگەر تۆ بوختانت بۆ کردبیت ئەو بۆ تۆ دوور ترە.

۳۲۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ رَجُلًا رَمَى امْرَأَتَهُ، وَأَنْتَفَى مِنْ وَلَدِهَا
 فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 فَتَلَاعَنَّا، كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى، ثُمَّ قَضَى بِالْوَلَدِ لِلْمَرْأَةِ، وَفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ))^۱.

واتە: لە عەبدوللای کورپی عومەرەو (پەزای خویان لیبی) دەلی: ((لە سەردەمی
 پێغەمبەری خوادا (ﷺ) پیاویک خێزانەکەى تۆمەت بار کرد وە وتى ئەو منداڵە لە من

نبیه، پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمانی پیکردن نه‌فرینی به‌کتریان کرد، پاشان فه‌رمانی کرد منداله‌که بو ئافره‌ته‌که بی‌ت وه دوو نه‌فرین که ره‌که‌ی له‌یه‌ک جیا کرده‌وه)).

٣٢١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ ((جَاءَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي فَزَارَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ إِمْرَأَتِي وَلَدَتْ غُلَامًا أَسْوَدَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ لَكَ إِبِلٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَمَا أَلْوَأَتْهَا؟ قَالَ: حُمُرٌ. قَالَ: فَهَلْ يَكُونُ فِيهَا مِنْ أَوْدَقٍ؟ قَالَ: إِنَّ فِيهَا لَوُرْقًا. قَالَ: فَأَتَى أَثَامًا ذَلِكَ؟ قَالَ: عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزْعُهُ عِرْقٌ. قَالَ: وَهَذَا عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزْعُهُ عِرْقٌ)).^١

واته: له ئه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پیاوی‌ک له نه‌وه‌ی فه‌زاره‌هات بو خزمه‌ت پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) وتی ژنه‌که‌م کوپ‌یک‌ی په‌شی بووه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئایه وشترت هه‌یه؟ وتی به‌لی، فه‌رمووی: په‌نگیان چۆنه؟ وتی، سوورن فه‌رمووی: ئایه په‌نگ خۆله می‌شییان تیا‌یه؟ وتی تیا‌یا‌نا‌یه په‌نگ خۆله می‌شییه، فه‌رمووی: ئه‌وه له کو‌یوه هاتووه؟ وتی له‌وانه‌یه له له باوانیه‌وه هات‌بی. فه‌رمووی: ئه‌مه‌ش له‌وانه‌یه له له باوانیه‌وه هات‌بی)).

بابُ الْحَاقِّ النَّسَبِ - به شی ره چه لهك گه یاندن

۳۲۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((اخْتَصَمَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ فِي غُلَامٍ. فَقَالَ سَعْدٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا ابْنُ أَخِي عُتْبَةَ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَهْدٌ إِلَيَّ أَنَّهُ ابْنُهُ، أَنْظِرْهُ إِلَيَّ شَبَّهٍ. وَقَالَ عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ: هَذَا أَخِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلِدَ عَلَيَّ فِرَاشٍ أَبِي مِنْ وَلِيدَتِهِ، فَتَنْظَرُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى شَبَّهٍ، فَرَأَى شَبَّهًا بَيْنًا بَعُتْبَةَ فَقَالَ: هُوَ لَكَ يَا عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ، الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ. وَاحْتَجَبَنِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ، فَلَمْ يَرَ سَوْدَةَ قَطُّ)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((سه عدی کوپی نه بی وه قاص و عه بدی کوپی زه معه (په زای خویان لیبی) بوو به ناکوکیان له باره ی مندالیکه وه سه عد وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه مه برازاهه کوپی عوتبه ی کوپی نه بی وه قاصه، وه سیه تی بو کردووم که کوپه تی سه یری شیوه ی بکه عه بدی کوپی زه معه ش وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وه برامه له سه ر جیی باوکی من له دایک بوو له که نیزه که ی، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سه یری کرد بینی به ناشکرا له عوتبه ده چیت، فه رموی: نه ی عه بدی کوپی زه معه نه وه هی تو یه، چونکه مندال هی سه ر جیی (واته هی پیایو ثافره ته که یه یاخود هی سه یده که یه تی) وه بو داوین پیسیش سه ر شوپی و په شیمانی هه یه، وه فه رموی: خو تی لی داپوشه نه ی سه وده (چونکه نامه حره م بوو لی) نیتر نه و کوپه هه رگیز سه وده ی نه بینی)).

۳۲۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: ((إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيَّ مَسْرُورًا، تَبَرَّقُ أَسَارِيرُ وَجْهِهِ. فَقَالَ: أَلَمْ تَرَيَ أَنَّ مُجَزَّأً نَظَرَ أَنْفًا إِلَى زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ وَأَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، فَقَالَ: إِنَّ بَعْضَ هَذِهِ الْأَقْدَامِ لَمِنْ بَعْضٍ))^۱.
وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَ مُجَزَّأً قَانِفًا))^۲.

واته: له دایکمان عایشه وه (پره‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) به دل خوشیه وه هات بۆلام ناوچه‌وانی ده‌دره‌وشایه وه، فه‌رمووی: نه‌ی عایشه نه‌تبیینی موجه‌زیز نیستا سه‌یری زه‌یدی کوپی حارثه و ئوسامه‌ی کوپی زه‌یدی کرد، وتی نه‌م قاچانه له‌یه‌ک ده‌چن)).

وه له‌ده‌ربرینتکی ترده‌هاتووه که عایشه وه (پره‌زای خوای لیثی) وتویه‌تی ((موجه‌زیز په‌گه‌ز ناس بو)).

په‌وونکردنه وه: زه‌یدی کوپی حارثه سپی بو وه ئوسامه‌ی کوپیشی په‌ش بوو بۆیه خه‌لکی گومانی خراپی پیده‌بردن پیغه‌مبهریش (ﷺ) به‌مه‌بی‌تاقه‌ت ده‌بوو بۆیه به‌تانیه‌کیان دا به‌سه‌ر زه‌یدی کوپی حارثه و ئوسامه‌ی کوپیدا ئینجا موجه‌زیزی په‌گه‌ز ناسیان هی‌نا سه‌یری کردن وتی نه‌م قاچانه له‌یه‌ک ده‌چن واته له‌یه‌کن هۆکاری نه‌و دلخوشیه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) نه‌وه بوو.

۳۲۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((ذُكِرَ الْعَزْلُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: وَلِمَ يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ؟ - وَلَمْ يَقُلْ: فَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ، فَإِنَّهُ لَيْسَتْ نَفْسٌ مَخْلُوقَةٌ إِلَّا اللَّهُ خَالِقُهَا))^۳.

واته: له نه‌بو سه‌عیدی خودریه وه (پره‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((باسی عه‌زل کرا بو پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: بۆچی نی‌وه واده‌کن؟ نه‌ی فه‌رموو: با هیچ که‌سیک

۱ البخاري (۳۷۳۱) (۶۷۷۰) مسلم (۱۴۵۹)

۲ مسلم (۱۴۹۵/۴۰)

۳ البخاري (۷۴۰۹) مسلم (۱۴۳۸/۱۳۲)

له ئیوه وانه کات، چونکه هیچ نه فسێک نییه که خوا بیهوێت دروستی بکات هه
دروستی دهکات)).

الْعَزْلُ: واته دهرهیتانه وهی زه کهر له پێشی ئافرهت له کاتی ئاو هاتنه وهدا بۆ ئه وهی
ئاوه که ی تیینه کات.

۳۲۵ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نَعْزِلُ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ، لَوْ كَانَ شَيْئًا يُنْهَى عَنْهُ
لَنَهَانَا عَنْهُ الْقُرْآنُ)).^۱

واته: له جابره وه (پهزای خوای لیبی) ده لێ: ((ئیمه عه زلمان ده کرد قورپانیش
داده به زی نه کهر عه زل کردن شتیکی قه دهغه کراو بوايه ئه وا قورپان لێ قه دهغه
ده کردین)).

۳۲۶ عَنْ أَبِي ذَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
يَقُولُ ((لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعَى لِغَيْرِ أَبِيهِ - وَهُوَ يَعْلَمُهُ - إِلَّا كَفَرَ. وَمَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ:
فَلَيْسَ مِنَّا، وَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ وَمَنْ دَعَا رَجُلًا بِالْكَفْرِ، أَوْ قَالَ: عَدُوُّ اللَّهِ، وَلَيْسَ كَذَلِكَ،
إِلَّا حَارَ عَلَيْهِ)).^۲

واته: له ئه بی زه په وه (پهزای خوای لیبی) که گوێی له پێغه مبه ری خوا (ﷺ) بووه
فه رموویه تی: ((هه ر که سیك خۆی بداته پال که سیك جگه له باوکی بشزانیت ئه و که سه
باوکی نییه ئه وا کافر و بی دینه، وه هه ر که سیك بانگه شه ی شتیك بکات که هی ئه و
نه بیته ئه وا له ئیمه نییه، وه جیگه ی خۆی دیاری بکات له ئاگری دۆزه خدا وه هه ر
که سیك که سیك بانگ بکات به کافر یاخود بلێت ئه ی دوژمنی خوا وه واش نه بیته ئه وا
ده گه پێته وه بۆ سه ر خۆی)).

۱ البخاري (۵۲۰۸) مسلم (۱۴۴۰)

۲ مسلم (۶۱) کذا عند مسلم و للبخاري نحوه رقم (۶۰۴۵)

کتاب الرضاع - په رتووکي شیرخواردنی منډال

۳۲۷ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بِنْتِ حَمْرَةَ: لَا تَحِلُّ لِي، يَحْرُمُ مِنَ الرُّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ، وَهِيَ ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرُّضَاعَةِ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: ده ریاره ی کچه که ی حه مزه (په زای خویان لیبی) حه لال نییه بؤ من، نه وه ی به هوی بنه مال وه حه رام بییت و بییته مه حره م، نه وا به هوی شیر خواردنیشه وه حه رام ده بییت و ده بییته مه حره م، نه و کچه برازای شیریمه)).

پوونکرده وه: عه لی کورپی نه بو طالیب (په زای خویان لیبی) پیی خوش بوو پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کچه که ی حه مزه (په زای خویان لیبی) بهینیت به لام پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: حه لال نییه بؤ من چونکه حه مزه (په زای خوی لیبی) له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) ثویه به شیر ی دابو پتیا ن بوو بوون به برای شیر ی.

۳۲۸ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ الرُّضَاعَةَ تُحْرِمُ مَا يَحْرُمُ مِنَ الْوِلَادَةِ)).^۲

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی ((نه وه ی به هوی له دایک بوونه وه حه رام بییت و بییته مه حره م، نه وا شیر خواردنیش حه رامی ده کات و ده یکاته مه حره م)).

۱ البخاري (۲۶۴۵) (۵۱۰۰) مسلم (۱۴۴۷/۱۳)

۲ البخاري (۲۶۴۶) (۵۰۹۹) مسلم (۱۴۴۴)

۳۲۹ - وَعَنْهَا قَالَتْ: ((إِنَّ أَفْلَحَ - أَخَا أَبِي الْقُعَيْسِ - اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ بَعْدَمَا أُنْزِلَ الْحِجَابُ؟ فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَا أَذْنُ لَهُ، حَتَّى اسْتَأْذَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنْ أَخَا أَبِي الْقُعَيْسِ: لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَةُ أَبِي الْقُعَيْسِ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَتُهُ. فَقَالَ: ائْذَنِي لَهُ، فَإِنَّهُ عَمُّكَ، تَرَبَّتْ يَمِينُكَ))^۱.

قَالَ عُرْوَةُ " فَبِذَلِكَ كَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ: " حَرَّمُوا مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ " وَفِي لَفْظٍ ((اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ أَفْلَحُ، فَلَمْ أَذْنُ لَهُ. فَقَالَ: أَتَحْتَجِّبِينَ مِنِّي، وَأَنَا عَمُّكَ؟ فَقُلْتُ: كَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: أَرْضَعْتُكَ امْرَأَةُ أَخِي بَلْبَنٍ أَخِي، قَالَتْ: فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: صَدَقَ أَفْلَحُ، ائْذَنِي لَهُ، تَرَبَّتْ يَمِينُكَ))^۲.

تَرَبَّتْ: أَيِ افْتَقَرْتُ، وَالْعَرَبُ تَدْعُو عَلَى الرَّجُلِ، وَلَا تُرِيدُ وَقُوعَ الْأَمْرِ بِهِ.

واته: هه‌ر له دایکمان عایشه وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((ئه‌فله‌حی برای نه‌بو قوعه‌یس مۆله‌تی هاتنه ژووره‌وه‌ی خواست دوا‌ی دابه‌زینی ئایه‌تی حجاب، وتم سو‌یند به‌خوا مۆله‌تی ناده‌می هه‌تا مۆله‌ت له پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) وه‌رنه‌گرم چونکه برای نه‌بو قوعه‌یس شیریه‌داوه به‌من به‌لکو خیزانی نه‌بو قوعه‌یس شیریه‌داوه به‌من جا پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) هاته‌وه وتم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) خو نه‌م پیاوه شیریه‌ نه‌داوه به‌من به‌لکو ژنه‌که‌ی شیریه‌داوه به‌من، فه‌رمو‌وی: مۆله‌تی بده چونکه ئه‌وه مامته ده‌ستت بجی‌ت به‌خۆلدا)).

عو‌روه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: هه‌ر له‌به‌ر نه‌مه بوو دایکمان عایشه (په‌زای خوای لیبی) ده‌یوت: به‌هۆی شیر دانه‌وه هه‌رامی بکه‌ن ئه‌وه‌ی به‌هۆی بنه‌ماله و په‌چه‌له‌که‌وه هه‌رامه.

۱ البخاري (۴۷۹۶) (۵۲۳۹) (۶۱۵۶) مسلم (۱۴۴۵/۵)

۲ البخاري (۲۶۴۴)

وه له ده‌رپرینیکی تردا: دایکمان عایشه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لئ: نه‌فله‌ح داوای مؤله‌تی لیکردم مؤله‌تم نه‌دایه، وتی خۆت له‌من ده‌شاریته‌وه وه من مامه‌تم؟ وتم چۆن تو مامه‌می؟ وتی: براژنه‌که‌م شیریی براکه‌می داوه به تو. ده‌لئ: پرسیارم کرد له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: نه‌فله‌ح پاس‌ت ده‌کات مؤله‌تی بده ده‌ستت بچیت به‌خۆلدا))

تَرَبَّتْ: أَيِ افْتَقَرَتْ، واته هه‌ژار بیت - ده‌ستت بچیت به‌خۆلدا به‌لام هه‌روه‌ک نووسه‌ری کتیب ده‌لئ: عه‌ره‌ب دۆعا له خه‌ک ده‌کات به‌لام مه‌به‌ستیان هاتنه دی نییه.

۳۳۰- وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ، مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ: أَخِي مِنَ الرُّضَاعَةِ. فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ، أَنْظُرْنَ مَنْ إِخْوَانُكُنَّ، فَإِنَّمَا الرُّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ))^۱.

واته: هه‌ر له دایکمان عایشه وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لئ: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هات بۆ لام پیاوێکم له‌لا بوو، فه‌رمووی: نه‌ی عایشه نه‌وه کتیه؟ وتم برای شیریمه. فه‌رمووی: نه‌ی عایشه به‌روان که کی براتان چونکه شیردان له برسیتیدا ده‌بیت (واته نه‌و مندا له برسی بیت وه ته‌مه‌نی له دوو سال که‌متر بیت و پینج جار شیریی باتی)))

۳۳۱- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّهُ تَزَوَّجَ أُمَّ يَحْيَى بِنْتَ أَبِي إِهَابٍ، فَجَاءَتْ أُمَّةً سَوْدَاءً، فَقَالَتْ: قَدْ أَرْضَعْتُكُمَا، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَأَعْرِضْ عَنِّي. قَالَ: فَتَنَحَّيْتُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ. قَالَ: وَكَيْفَ؟ وَقَدْ رَعِمْتَ أَنْ قَدْ أَرْضَعْتُكُمَا))^۲.

واته: له عوقبه‌ی کوپی حارثه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ((که ئوم به‌حیای کچی نه‌بو ئیهابی هیناوه جا که‌نیزه‌یه‌کی په‌ش هات وتی: من شیرم داوه به‌هه‌ر دووکتان، منیش

۱ البخاري (۲۶۴۷) (۵۱۰۲) مسلم (۱۴۵۵)

۲ البخاري (۸۸) (۲۶۴۰) (۲۶۵۹) (۵۱۰۴) و لم یخرجه مسلم .

ئەمەم بۆ پیغەمبەر (ﷺ) باس کرد. دەلی: پشتی تیکردم، دوور کەوتەم وە دووبارە بۆم باس کردەو، فەرمووی: چۆن لەگەڵیا دەمینیت کە ئەو دەلی: شیرم داوێ پێتان (واتە دەبێت تەلەقی بدەیت و وازی لیبێھێتیت)).

۳۳۲ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَعْني مِنْ مَكَّةَ - فَتَبِعَتْهُمْ ابْنَةُ حَمْزَةَ، تُنَادِي: يَا عَمُّ، فَتَنَاولَهَا عَلِيٌّ فَأَخَذَ بِيَدَيْهَا، وَقَالَ لِفَاطِمَةَ: دُونَكَ ابْنَةُ عَمِّكَ، فَاحْتَمَلَتْهَا. فَاخْتَصَمَ فِيهَا عَلِيٌّ وَجَعَفَرُ بْنُ زَيْدٍ فَقَالَ عَلِيٌّ: أَنَا أَحَقُّ بِهَا، وَهِيَ ابْنَةُ عَمِّي وَقَالَ جَعْفَرُ: ابْنَةُ عَمِّي، وَخَالَتُهَا تَحْتِي. وَقَالَ زَيْدٌ: ابْنَةُ أَخِي. فَقَضَى بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَالَتِهَا، وَقَالَ: الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ. وَقَالَ لِعَلِيٍّ: أَنْتَ مِنِّي، وَأَنَا مِنْكَ. وَقَالَ لَجَعْفَرٍ: أَشَبَّهْتَ خَلْقِي وَخُلُقِي وَقَالَ لَزَيْدٍ: أَنْتَ أَخُونَا وَمَوْلَانَا)).^۱

واتە: لە بە پائێ کۆپی عازیبە (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((پیغەمبەری خوا (ﷺ) دەرچوو (واتە لە مەککە) کچەکە یە حەمزە (پەزای خوایان لیبی) دایان کەوت بانگی دەکرد ئەو مامە جا عەلیش (پەزای خوای لیبی) دەستی دایە و دەستی گرت و بە فاطمە ی و ت بێگرە ئەمە کچی مامە تە ئەویش هەلی گرت، ئێتر عەلی و جەعفەر و زەید (پەزای خوایان لیبی) بوو بە ناکۆکیان لە بارە یەو، عەلی (پەزای خوای لیبی) وتی: من پەوا ترم پێی ئەو کچی مامە، وە جەعفەر (پەزای خوای لیبی) وتی: کچی مامی منیشە وە خوشکی دایکیشی خێزانمە، زەیدیش (پەزای خوای لیبی) وتی: برازام، پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی کرد بۆ پوری (واتە دای بە جەعفەر (پەزای خوای لیبی)) ئینجا فەرمووی: پور لە جێی دایکە. وە بە عەلی فەرموو: تۆ لە منی وە منیش لە تۆم. وە بە جەعفەریشی فەرموو: تۆ لە پوخسار و پوشتدا لە من دەچیت. وە بە زەیدی فەرموو: تۆ برا و ئازاد کراومانیت)).

کتابُ القصاص - تَوَلَّهْ سَه نَدَنه وه

٣٣٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَی ثَلَاثَ: الْكَيْبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ)).^١

واته: له عه بدوللای کورپی مه سعوده وه (په زای خوايان لیبی) ده لئی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی ((حه لال نییه خوینی هیچ که سیکی موسولمان که شایه تی بدات هیچ خوایه که نییه شایه نی په رستن بیّت به هه ق جگه له الله نه بیّت وه شایه تی بدات که من نیردراوی خودام ته نها به یه کی که له سیانه نه بیّت، پیاویک یاخود ئافره تیک زینا بکات، که سیکی که سیکی موسولمان به سته م وه وه ست بکوژیت، وه که سیکی ش پاشگه ز بیته وه له ئاینی خوی و جیا بیته وه له کومه لی موسولمانان)).

٣٣٤ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ)).^٢

واته: له عه بدوللای کورپی مه سعوده وه (په زای خوايان لیبی) ده لئی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی ((یه که م شت دادوه ری له سهر ده کړیت له پوژنی دوایدا له نیوان خه لکیدا خوینه)).

١ البخاري (٦٨٧٨) مسلم (١٦٧٦)

٢ البخاري (٦٥٣٣) (٦٨٦٤) مسلم (١٦٧٨)

۳۳۵ - عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((انْطَلَقَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ بْنُ مَسْعُودٍ إِلَى خَيْبَرَ، وَهِيَ يَوْمَئِذٍ صَلْحٌ، فَتَفَرَّقَا، فَأَتَى مُحَيِّصَةُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَهْلٍ - وَهُوَ يَتَشَحَّطُ فِي دَمِهِ قَتِيلًا - فَدَفَنَهُ، ثُمَّ قَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَاَنْطَلَقَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ وَخُوَيْصَةُ ابْنَا مَسْعُودٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَتَكَلَّمُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَبُرَ، كَبُرَ - وَهُوَ أَحَدُ الْقَوْمِ - فَسَكَتَ، فَتَكَلَّمَ، فَقَالَ: أَتُخْلِفُونَ وَتَسْتَحِقُّونَ قَاتِلَكُمْ، أَوْ صَاحِبَكُمْ؟ قَالُوا: وَكَيْفَ نَخْلِفُ، وَلَمْ نَر؟ قَالَ: فَتُبْرِكُكُمْ يَهُودُ بِخَمْسِينَ يَمِينًا قَالُوا: وَكَيْفَ بِأَيْمَانِ قَوْمِ كُفَّارٍ؟ فَعَقَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ)).^۱

واته: له سه هلی کوپی نه بی حه ثمه (په زای خوای لیبی) ده لی: عه بدوللای کوپی سه هل و موحه یصه ی کوپی مه سعود ده رچوون بو خه یبه نه و پوژده ناشته وای بوو (واته دواى گرتنى خه یبه) له یه ك جیا بوونه وه جا موحه یصه هاته وه بولای عه بدوللای کوپی سه هل دی له خویندا ده گوزا کوژد ابو ئیتر ناشتی پاشان چووه وه بو مه دینه عه بدولپه حمانی کوپی سه هل و (واته برای کوژد او ده كه) حوه یصه و موحه یصه ی کوپی مه سعود (واته ناموزای کوژد او ده كه) چوون بو خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ) عه بدولپه حمان چوو قسه بکات. پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: گه وره تر گه وره تر (واته با له تو به ته مه نتر قسه بکات) نه و له هه موویان مندا لتر بوو بیده نگ بوو ئینجا حوه یصه و موحه یصه قسه یان کرد، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: ئایه سویند ده خون بکوژده كه یاخود هاو ده له كه تان مسوگر بکه ن؟ (واته خوینده كه ی) وتیان چون سویند بخوین نه شمان دیوه؟ فه رمووی: ئایه جووله كه كان په نجا سوینتان بو بخون كه نه وان نه یان كوشتووه؟ وتیان چون سویندی گه لیکی بیباوه ر؟ (واته باوه ر به سوینده كه یان ناكه ین) ئیتر پیغه مبه ر (ﷺ) خوی خوینده كه ی دا)).

وَفِي حَدِيثِ حَمَادِ بْنِ زَيْدٍ: ((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُقَسِّمُ خَمْسُونَ مِنْكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ، فَيُدْفَعُ بِرُمَّتِهِ، قَالُوا: أَمَرَلَمْ نَشْهَدُهُ كَيْفَ نَخْلِفُ؟ قَالُوا: فَتُبْرِئُكُمْ يَهُودُ بِإِيمَانِ خَمْسِينَ مِنْهُمْ؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَوْمٌ كُفَّاءٌ)).^١

وه له فرموده‌ی حمادی کوپی زهید دا ((په‌زای خوای لی‌بی)) ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمودی: په‌نجا له ئیوه سویند بخوات له‌سه‌ر پیاوێك له‌وان ئه‌وه ئه‌و پیاوه به‌به‌ند کراوی ده‌دریته ده‌ستان. وتیان کاریکه نه‌مان دیوه چۆن سویند بخوین؟ فرمودی: جووله‌که‌کان په‌نجا سوینتان بۆ بخۆن که ئه‌وان نه‌یان کوشتووه؟ وتیان که‌لێکی بپیاوه‌پن؟ (واته باوه‌پ به سوینده‌که‌یان ناکه‌ین)).

وَفِي حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ عُبَيْدٍ: ((فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبْطِلَ دَمَهُ قَوْمًا بِمَائِهِ مِنْ إِبْلِ الصَّدَقَةِ)).^٢

وه له فرموده‌ی سه‌عدی کوپی عوبه‌ید دا ((په‌زای خوای لی‌بی)) هاتووه که ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پێی ناخۆش بوو خوینه‌که‌ی به‌فیڤۆ به‌روات بۆیه خۆی خوینه‌که‌ی دا که سه‌د وشتی زه‌کات بوو)).

٣٣٦ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ جَارِيَةَ وَجَدَ رَأْسَهَا مَرْضُوضًا بَيْنَ حَجْرَيْنِ، فَقِيلَ مَنْ فَعَلَ هَذَا بِكَ: فَلَانٌ، فَلَانٌ؟ حَتَّى ذَكَرَ يَهُودِيٌّ، فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَأَخَذَ الْيَهُودِيُّ فَأَعْتَرَفَ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرَضَّ رَأْسُهُ بَيْنَ حَجْرَيْنِ)).^٣

واته: له ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه ((په‌زای خوای لی‌بی)) ده‌لی: ((که‌نیزه‌کێک بینرا سه‌ری له‌نیوان دوو به‌ردا دانرا‌بوو)) ((تی‌کشکی‌نرا‌بوو))، پێی وترا کێ وای لیک‌کردوی؟ فلان که‌س، فلان که‌س؟ هه‌تا ناوی جووله‌که‌یه‌کیان هه‌تا به‌سه‌ری ئاماژه‌ی کرد، جا

١ مسلم (١٦٦٩/٢)

٢ مسلم (١٦٦٩/٥)

٣ البخاري (٢٤١٣) (٢٧٤٦) (٥٢٩٥) (٦٨٧٦) (٦٨٧٧) (٦٨٨٤) مسلم (١٦٧٢/١٧)

جووله که که گيرا دانی به تاوانه که دانا، پیغمبر (ﷺ) فرمانی کرد که سهری له نیوان دوو بهردا پان بکه نه وه)).

۳۲۷ - وَلِمُسْلِمٍ وَالنَّسَائِيَّ عَنْ أَنَسٍ - رضي الله عنه - ((أَنَّ يَهُودِيًّا قَتَلَ جَارِيَةً عَلَى أَوْصَاحٍ، فَأَقَادَهُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۱.

وه له لای پيشه و موسليم ونه سائی له نه سه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((جووله که یه ک که نیزه کیکی کوشت له سهر ملوانکه یه کی زیو پیغمبر (ﷺ) خوا کوشتیه وه له توله یدا)).

۳۲۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - قَالَ: ((لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ قَتَلْتُ هُذَيْلَ رَجُلًا مِنْ بَنِي لَيْثٍ بِقَتِيلٍ كَانَ لَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلَ، وَسَلَّطَ عَلَيْهَا رَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنِينَ، وَإِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي، وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي، وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ، وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ: حَرَامٌ، لَا يُغْضَدُ شَجَرُهَا، وَلَا يُخْتَلَى خِلَاهَا، وَلَا يُغْضَدُ شَوْكُهَا، وَلَا تُلْتَقَطُ سَاقِطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِيرٍ. وَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلٌ: فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ: إِمَّا أَنْ يَقْتُلَ، وَإِمَّا أَنْ يُفْدَى، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ - يُقَالُ لَهُ: أَبُو شَاوٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اكْتُبُوا لِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اكْتُبُوا لِأَبِي شَاوٍ، ثُمَّ قَامَ الْعَبَّاسُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا الْأَذْخِرَ، فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي بُيُوتِنَا وَقُبُورِنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِلَّا الْإِذْخِرَ))^۲.

واته: له نه بوهوره بیره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: کاتیک که خوای گه وړه مه که کی پزگار کرد بو پیغمبر (ﷺ) به مالهی "هُذَيْل" پیاویکیان کوشت له نه وهی "لَيْث" له به رامبر کوژراویکی سهرده می نه فامیدا، پیغمبر (ﷺ) هه ستایه سهرپی و فرموی: خوای بالا ده ست فیله کانی له مه که گرتیه وه (واته نه و پاشا

۱ البخاري (۶۸۷۹) واللفظ له و مسلم (۱۶۷۲) و النسائي (۲۲/۸)

۲ البخاري (۱۱۲) (۲۴۳۴) (۶۸۸۰) مسلم (۴۴۷/۴۴۸، ۱۳۵۵)

سته م کاره‌ی که هات مه‌ککه بپوختنیت خوای گه‌وره پئنگری لیکردن هه‌روه که له سوره‌تی فیلدا ئاماژه‌ی پیداهه وه پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و ئیماندارانی ده‌سه‌لات دار کرد به‌سه‌ریدا، وه مه‌ککه حه‌لال نه بووه بۆ هیچ که‌سیک پئیش من که بجه‌نگیت تیایدا وه بۆ هیچ که‌سیک دوا‌ی من به‌لام له‌ساتیک‌ی پوژدا جه‌نگ کردن بۆ من حه‌لال بووه ئه‌ویش ئه‌م سه‌عاته‌یه وه له‌مه‌ودوا حه‌رامه، وه نابیت داری بپرپیت وه پووشوو په‌لاشی هه‌لبکه‌ندریت وه نابیت وون بوی هه‌لبگیریته‌وه جگه له که‌سیک نه‌بیت که بیناسینیت وه هه‌ر که‌سیک که‌سیکی کوژرا ئه‌وه دوو پئنگه‌ی له‌به‌رده‌مدایه یان کابرا بکوژریته‌وه یاخود خوینه‌که‌ی وه‌ر بگریته‌وه. جا پیاویک هه‌ستا له‌خه‌لکی یه‌مه‌ن پپی ده‌وترا ئه‌بو شاه وتی، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بۆم بنووسن (واته ئه‌و وتاره‌ی که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خویندیوه). پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی بۆ ئه‌بو شاهی بنووسن. پاشان عه‌باس (په‌زای خوای لیبی) هه‌ستا وتی، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) جگه له "إنذر" نه‌بیت (که گیایه‌کی بۆن خوشه) چونکه ئیمه به‌کاری ده‌هینین بۆ خانو قه‌بره‌کانمان

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی: جگه له "إنذر" ((.

۳۳۹ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فِي إِمْلَاصِ الْمَرْأَةِ، فَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ: ((شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِيهِ بِغُرٍّ - عَبْرٍ أَوْ أُمٍّ - فَقَالَ: لَتَأْتِيَنَّ بِمَنْ يَشْهَدُ مَعَكَ، فَشَهِدَ مَعَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ))^۱.

واته: له عومه‌ری کوپی خه‌طابه‌وه (په‌زای خوای لیبی) که پرس و پای به‌خه‌لک کرد له‌باره‌ی له‌بارچونی منداڵه‌وه به‌هۆی لیدانی ئه‌و ئافره‌ته‌وه یاخود به‌هۆی ئازار دان و ده‌ست درێژی کردنه‌سه‌ری جا موغیره‌ی کوپی شوعبه (په‌زای خوای لیبی)

وتی ((ئاماده بووم له خزمەت پیڤه مبهردا (ﷺ) فه رمانی تبادا کرد به کۆیله بهك جا بهنده بهك بیت یاخود که نیزه كێك (که نرخى پینج و شتر بیت واته نیوهی ده بهکی خوینیکی ته وای) عومەر (پهزای خوای لیبی) به موغیره ی فه رموو: ده بیت که سیك بیتیت که شایه تیت له گه لدا بدات، ئیتیر موحه مه دی کوپی مه سه له مه (پهزای خوای لیبی) شایه تی له گه لدا دا))

۳۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((اَقْتَتَلْتُ امْرَأَتَانِ مِنْ هُذَيْلٍ. فَرَمْتُ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ، فَقَتَلْتُهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةٌ - عَبْدٌ، أَوْ وَلِيدَةٌ - وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا، وَوَرَّثَهَا وَلَدَهَا وَمَنْ مَعَهُمْ، فَقَامَ حَمَلُ بِنْتِ النَّابِغَةِ الْهُذَلِيِّ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَغْرِمُ مَنْ لَا شَرِبَ وَلَا أَكَلَ، وَلَا نَطَقَ وَلَا اسْتَهَلَ، فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا هُوَ مِنْ إِخْوَانِ الْكُفَّانِ))^۱. مِنْ أَجْلِ سَجِّعِهِ الَّذِي سَجَّعَ.

واته: له نه بوهوره بیره وه (پهزای خوای لیبی) ده لی: دوو ژن له هۆزی "هُذَيْل" بوو به شه پران به کیکیان به ردیکی گرتو نه وی تریان کوشتی و نه و مندالشی که له ناو سکیدا بوو، جا ئاژاوه و ناکوکیه که یان هینا بۆلای پیڤه مبهردا (ﷺ) ئیتیر پیڤه مبهردا (ﷺ) فه رمانی کرد که خوینی کۆرپه که ی بهنده بهك بیت یاخود که نیزه كێك وه فه رمانی کرد که خوینی ژنه کوژاوه که له سه رکهس و کاری ژنه بکوژه که یه وه خوینه که ی کرد به میراتی کۆرپه که ی و نه واته ی له گه لیدان. جا حَمَلُ بِنْتِ النَّابِغَةِ الْهُذَلِيِّ هه ستا و وتی، نه ی پیڤه مبهردی خوا (ﷺ) چۆن من خوینی که سیك بدهم که نه ئاوی خواردوو و نه نان وه نه قسه ی کردوو و نه هاواری لیبیستراوه، خوینی که سیکی له و شیوه یه به فیڕۆچوو و حسابی بۆناکریت، پیڤه مبهردی خوا (ﷺ) فه رموی: نه وه له

برای جادو که ره‌کانه))، له‌به‌ر ئه‌و قسانه‌ی که پێکی خست و وه‌لامی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پێ دایه‌وه بۆیه وای پێ فه‌رموو.

۳۴۱ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ رَجُلًا عَضَّ يَدَ رَجُلٍ، فَزَنَعَ يَدَهُ مِنْ فِيهِ، فَوَقَعَتْ ثَنِيَّتَاهُ، فَأَخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَعْضُّ أَحَدُكُمُ أَخَاهُ كَمَا يَعْضُّ الْفَحْلُ؟ إِذْهَبْ لَا دِيَّةَ لَكَ))^۱.

واته: له عیمرانی کوپی حوصه‌ینه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیاویک گازی گرد له ده‌ستی پیاویکی تر ئه‌ویش ده‌ستی ده‌ره‌ینا له‌ده‌می دوو دانی سه‌ره‌وه‌ی که‌وت ئازاوه‌که‌یان برد بۆلای پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌ویش فه‌رموو: ئه‌وه بۆ یه‌کیک له‌ ئێوه هه‌ر وه‌ک وشتری نێره گاز له‌ براکه‌ی ده‌گریت؟ بپۆ هیچ خوینت بۆ نییه‌)).

۳۴۲ - عَنْ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى - قَالَ: حَدَّثَنَا جُنْدُبٌ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، وَمَا نَسِينَا مِنْهُ حَدِيثًا، وَمَا نَخْشَى أَنْ يَكُونَ جُنْدُبٌ كَذَبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ بِهِ جُرْحٌ فَجَزَعَهُ، فَأَخَذَ سِكِّينًا فَحَزَّ بِهَا يَدَهُ، فَمَا رَقَا الدَّمُ حَتَّى مَاتَ. قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: عَبْدِي بَادَرَنِي بِنَفْسِهِ، حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ))^۲.

واته: له هه‌سه‌نی کوپی ئه‌بی هه‌سه‌نه‌وه (په‌حه‌متی خوای لیبی) ده‌لی: جوندوب (په‌زای خوای لیبی) قسه‌ی بۆ کردین ئا له‌م مزگه‌وته‌دا، وه‌ هیچ له‌و فه‌رمودانه‌مان له‌بیر نه‌چوو که بۆی گێراوینه‌ته‌وه، وه‌ ناشترسین که جوندوب (په‌زای خوای لیبی) درۆ به‌ ده‌م پێغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) بکات، وتی، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((له‌ گه‌له‌کانی پێش ئێوه پیاویک هه‌بوو برینێکی پێوه بوو، نا‌ر‌حه‌ت و بیتاقه‌ن بوو،

۱ البخاري (۶۸۹۲) واللفظ له و مسلم (۱۶۷۳)

۲ البخاري (۳۴۶۳) مسلم (۱۸۰، ۱۸۱/۱۱۳)

چه قویه کی هه لگرت دهستی خۆی پی بریندار کرد خوینه که ی نه گیرسایه وه هه تا مرد
خوای بالا دهست فهرمووی: بهنده که م په له ی لیکردم به نه فسی خۆی (واته په له ی
کرد که کاتی مردنی بیّت ئارامی نه گرت له سه ر تا قی کردنه وه ی من) بۆیه منیش
به هه شتم له سه ری حه رام کرد))

کتاب الحدود - په رتووکي سنووری تاوانه کان

۳۴۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((قَدِمَ نَاسٌ مِنْ عُكْلٍ - أَوْ عُرَيْنَةَ - فَاجْتَوَوْا الْمَدِينَةَ، فَأَمَرَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلِقَاحٍ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَشْرَبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا فَانْطَلَقُوا. فَلَمَّا صَحُوا قَتَلُوا رَاعِيَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاسْتَأَقُوا النَّعَمَ، فَجَاءَ الْخَبَرُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ. فَلَمَّا ارْتَفَعَ النَّهَارُ جِيءَ بِهِمْ، فَأَمَرَ بِهِمْ: فَقُطِعَتْ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ، وَسُمِّرَتْ أَعْيُنُهُمْ، وَتُرِكُوا فِي الْحَرَّةِ يَسْتَسْقُونَ، فَلَا يُسْقَوْنَ. قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: فَهَؤُلَاءِ سَرَقُوا وَقَتَلُوا وَكَفَرُوا بَعْدَ إِيْمَانِهِمْ، وَحَارَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ)).^۱

اجتوئیت البلاد إذا کرهتها وإن كانت موافقة. واستوبأتها إذا لم تُوافقك.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((خه لکانیک له هوژی "عکل" یاخود "عُرینة" هاتن بؤ مه دینه کهش و هه وای مه دینه یان پیته کهوت نه خووش کهوتن پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمانی پیکردن که بچن بولای وشتره شیر دهره کان وه فه رمانی پیکردن که له شیر و میزی وشتره کان بخون نه وانیش پویشتن، کاتیک که چاک بوونه وه شوانه که ی پیغه مبه ریان (ﷺ) کوشت و وشتره کانیشیان برد له گه ل خویاندا، جا له سه ره تای پوژدا هه وال هات، پیغه مبه ر (ﷺ) چه ند که سیکی نارد بؤ کرتنیان کاتیک که پوژ به رز بؤوه هینایانن، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد ده ست و قاجیان برن به پیچه وانه وه (واته دهستی راستیان و قاجی چه بیان) ده ست و قاجیان بردرا وه چاویشیان کویر کرا و له حه پره وازیان لیتهینان (که حه پره ناوچه یه که له دهره وه ی مه دینه زهویه که ی به ردی په شی به سه ره وه یه) داوای ناویان ده کرد ناویان نه ده درایه))

۱ أخرجه الجماعة : البخاري (۲۳۳) (۱۵۰۱) (۳۰۱۸) (۴۱۹۲) (۵۷۲۷) (۶۸۰۴) مسلم

نه بو قیلابه (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: نه و کومه له دزیان کرد وه پیاویان
کوشت وه بیباوه پش بوون دواي باوه پ هیتان وه شه پشیان کرد له گه ل خوادا و
پیغه مبه ره که یدا (ﷺ) بویه وایان لیkra.

۳۴۴ - عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ
الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَا: ((إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَعْرَابِ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أُنْشِدُكَ اللَّهَ إِلَّا قَضَيْتَ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ. فَقَالَ الْخَصْمُ الْآخَرُ -
وَهُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ - نَعَمْ، فَأَقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ، وَأَذَنْ لِي. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: قُلْ، فَقَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا، فَزَنَى بِامْرَأَتِهِ، وَإِنِّي أَخْبَرْتُ أَنَّ عَلَى
ابْنِي الرَّجْمَ، فَأَفْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاؤَ وَوَلِيدَةٍ، فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي
جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ، وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ، الْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ عَلَيْكَ وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدُ
مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ. وَاغْدُ يَا أُتَيْسُ - لِرَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ - عَلَى امْرَأَةِ هَذَا، فَإِنْ اعْتَرَفَتْ
فَارْجُمُهَا، فَغَدَا عَلَيْهَا، فَأَعْتَرَفَتْ، فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَجِمَتْ))^۱.
العسيفُ: الأجيرُ.

واته: له عوبه يده لای کورپی عه بدولای کورپی عوتبه ی کورپی مه سعوده وه
(په حمه تی خوای لیبی) نه ویش له له نه بوهوره یره وزه یدی کورپی خالیدی جوهه نیه وه
(په زای خویان لیبی) وتویانه: پیاویک له ده شته کیه کان هات بو خزمه تی پیغه مبه ری
خوا (ﷺ) وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) داوات لیده که م به خوا که حوکم بکه یت له
نیوانماندا به کتیبی خوا. که سی دوه میش وتی که له م هوشمند تر بوو به لی حوکم
بکه له نیوانماندا به کتیبی خوا وه مؤله تیشم بده. پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: بلی،

وتی: کوپه‌که‌ی من کریکاری ئەمه بوو زینای کردووه له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌یدا، وه منیش هه‌والم پێدراوه که کوپه‌که‌م به‌رد بارانی له‌سه‌ره منیش کوپه‌که‌م ئازاد کرد به‌سه‌د سه‌رمه‌پو که‌نیزه‌کێک ئینجا پرسیارم کرد له‌ زانایان هه‌واییان پێدام که کوپه‌که‌م ده‌بیئت سه‌د داری لی‌بدریئت و سالتیکیش دوور بخریته‌وه، وه ژنه‌که‌ی ئه‌ویش ده‌بیئت به‌رد باران بکریئت. پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرموی: سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته به‌ کتییی خوا حوکی نیتوانتان ده‌که‌م، که‌نیزه‌که‌که‌و مه‌په‌کان ده‌گه‌پێته‌وه بۆ تو وه له‌سه‌ر کوپه‌که‌ته سه‌د دار و دوور خستنه‌وه‌ی سالتیک، وه ژنه‌که‌ی ئه‌ویش به‌رد بارانی له‌سه‌ره، توش ئه‌ی ئونه‌یس (که‌ پیاویک بوو له‌ هۆزی ئه‌سه‌لم) بپۆ بۆلای ژنی ئه‌مه، ئه‌گه‌ر دانی پیاوانا ئه‌وا به‌رد بارانی بکه‌)).

ئونه‌یسیش هات بۆلای و ژنه‌که‌ش دانی نا به‌تاوانه‌که‌یدا، جا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمانی کردو به‌ردباران کرا.

العَسِيفُ: واته کریکار.

٣٤٥ - عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَةَ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا: ((سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْأَمَةِ إِذَا زَنَتْ وَلَمْ تُحْصَن؟ قَالَ: إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ بَيِّعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ)).^١

قال ابنُ شهاب: "ولا أدري، أبعدُ الثالثةِ أو الرابعةِ". والضَّفيرُ: الحبلُ.

واته: له عوبه‌یده‌للای کوپی عه‌بدوللای کوپی عوتبه‌ی کوپی مه‌سعووده‌وه (په‌حمه‌تی خوی لی‌یی) ئه‌ویش له‌ ئه‌بوهوره‌یره‌ وزه‌یدی کوپی خالیدی جوه‌نیه‌وه

١ البخاري (٢١٥٣) (٢١٥٤) (٢٢٣٢) (٢٢٣٣) (٢٥٥٥) (٢٥٥٦) (٦٨٣٧) (٦٨٣٨) مسلم

(١٧٠٣/٣٢) (١٧٠٤/٣٣)

(پره‌زای خویان لی‌بی) وتویانه: پرسیار کرا له پیڼغه‌مبه‌ر(ﷺ) سه‌باره‌ت به که‌نیزه‌کێک نه‌گه‌ر زینا بکات به‌لام شوی نه‌کردبیت؟ فه‌رموی: نه‌گه‌ر زینای کرد نه‌وا داری ه‌دی لی‌بده‌ن، به‌س نیوه‌ی که‌سی نازاد چونکه نه‌و که‌نیزه‌که - وه‌رگێپ(پاشان نه‌گه‌ر زینای کرد نه‌وا داری ه‌دی لی‌بده‌ن، پاشان نه‌گه‌ر زینای کرد نه‌وا داری ه‌دی لی‌بده‌ن وه‌ بی‌فرۆشن گه‌ر به‌ گوریسی‌کیش بووه‌)) . الضَّفِيرُ: واته: گوریس.

ابن شهاب: ده‌لی: نازانم له‌دوای سی‌یه‌م جار یاخود چواره‌م جار فه‌رموی بی‌فرۆشن.

۲۴۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: ((أَتَى رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ - فَنَادَاهُ: فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ. فَتَنَحَّى تِلْقَاءَ وَجْهِهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، حَتَّى ثَنَى ذَلِكَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ. فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ: دَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَبُكَ جُنُونٌ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ أَحْصَيْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ))^۱.

واته: له نه‌بوهوره‌یره‌وه (پره‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ((پیڼغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) له مزگه‌وتدا بوو پیاویک له موسولمانان هات بۆ خزمه‌تی، بانگی کرد وتی ئه‌ی پیڼغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) من زینام کردوه، پیڼغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) پشتی تیکرد ((پووی لی‌وه‌گێرا))، پووی کرده پووی پیڼغه‌مبه‌رو(ﷺ) وتی ئه‌ی پیڼغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) من زینام کردوه، پیڼغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) پشتی تیکرد، هه‌تا چوار جار پێی دوباره‌ کرده‌وه، کاتیک که‌ چوار جار شایه‌تی له‌سه‌ر خۆی دا، پیڼغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) بانگی کرد و فه‌رموی: ئایه تو شیت نیت؟ وتی نه‌خیر، فه‌رموی: ئایه ژنت هه‌یه؟ وتی به‌لی، ئینجا پیڼغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) فه‌رموی: ببه‌ن به‌رد بارانی بکه‌ن)).

۳۴۷ - قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَأَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ. أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ " كُنْتُ فِيمَنْ رَجَمَهُ، فَرَجَمْنَاهُ بِالْمُصَلِّي، فَلَمَّا أَذْلَقْنَاهُ الْحِجَارَةَ هَرَبَ، فَأَذْرَكْنَاهُ بِالْحَرَّةِ، فَرَجَمْنَاهُ"^۱.

الرَّجُلُ هُوَ مَا عَزُ بْنُ مَالِكٍ. وَرَوَى قِصَّتَهُ جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَبُرَيْدَةُ بْنُ الْحُصَيْنِ الْأَسْلَمِيُّ.

واته: ابْنُ شِهَابٍ: (په حمه تی خوای لیثی) ده لای: سه له مهی کوپی عه بدولپه حمان (په حمه تی خوای لیثی) هه والی پیدام که گوپی له جابری کوپی عه بدوللا بووه (په زای خوای لیثی) وتویه تی من یه کیلک بووم له واته ی که به رد بارانم ده کرد له " الْمُصَلَّى - که شوینی نویژی جه ژن و نویژه بارانه و نه م جوړه شتانه یه " به رد بارانمان کرد کاتیک که به رده کانی به رکوت و نازاری پیگه شت پای کرد له حه پرپه پیی گه شتینه وه به رد بارانمان کرده وه

جا نه و پیاوه " ماعزی کوپی مالیکه (په زای خوای لیثی) " چیوکه که شی نه م هاوه لانه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) گپړاویانه ته وه " جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَبُرَيْدَةُ بْنُ الْحُصَيْنِ الْأَسْلَمِيُّ. رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ "

۳۴۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ الْيَهُودَ جَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرُوا لَهُ: أَنَّ امْرَأَةً مِنْهُمْ وَرَجُلًا زَنِيًّا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا تَجِدُونَ فِي التَّوْرَةِ، فِي شَأْنِ الرَّجْمِ؟ فَقَالُوا: نَفْضُحُهُمْ وَيُجْلَدُونَ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: كَذَبْتُمْ، إِنَّ فِيهَا آيَةَ الرَّجْمِ، فَأَتَوْا بِالتَّوْرَةِ فَنَشَرُوهَا، فَوَضَعَ أَحَدُهُمْ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ فَقَرَأَ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: أَرَفَعْتَ يَدَكَ. فَرَفَعَ يَدَهُ، فَإِذَا فِيهَا آيَةُ الرَّجْمِ، فَقَالَ: صَدَقَ يَا مُحَمَّدُ، فَأَمَرَ بِهِمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَجِمَا. قَالَ: فَرَأَيْتَ الرَّجُلَ: يَجْنَأُ عَلَى الْمَرْأَةِ يَقِيهَا الْحِجَارَةَ))^۲.

۱ انظر الحديث السابق .

۲ البخاري (۴۵۵۶) (۶۸۴۱) مسلم (۱۶۹۹)

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الَّذِي وَضَعَ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صُورِيَا.

واته: له عهبدوللای کوی عومره وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((جووله که کان هاتن بۆ خزمه تی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پییان وت که پیاو و ژنیک له وان زینایان کردوه، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: چی شک ده بن دهر باره ی به رد باران له ته وراتدا؟ وتیان، نابویان ده بن و دار کاری ده کرین. عهبدوللای کوی سه لام (پهزای خوی لیبی) وتی، درۆتان کرد له ته وراتدا نایه تی به رد باران کردنی تیدایه ئینجا ته وراتیان هیناو کردیانه وه، یه کیکیان دهستی خسته سه ر نایه تی به رد باران کردنه که وه ئه م سه رو ئه و سه ری نایه ته که ی خوینده وه، عهبدوللای کوی سه لام (پهزای خوی لیبی) پیی وت، ده ستت به رز که ره وه، دهستی به رز کرده وه نایه تی به رد باران کردنی تیادا بوو، کابرای جووله که وتی: عهبدوللای کوی سه لام (پهزای خوی لیبی) پاستی کرد نه ی موحه مه د (ﷺ) ئیتر پیغه مبه ر (ﷺ) فرمانی پیکردن به رد باران کران. عهبدوللا (پهزای خوی لیبی) دهلی: پیاوه که م دی خوی ده دایه به ر به رده کان نافرته ته که ی ده پاراست له به رده کان)).

عهبدوللا (پهزای خوی لیبی) دهلی: نه و که سه ی دهستی دانا له سه ر نایه تی به رد باران کردنه که عبدُ الله بنُ صُوریا بوو.

۳۴۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْ أَنَّ رَجُلًا - أَوْ قَالَ: امْرَأًا - أَطْلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنِكَ، فَحَذَفْتَهُ بِحَصَاةٍ، فَفَقَأَتْ عَيْنُهُ: مَا كَانَ عَلَيْكَ جُنَاحٌ)).^۱

واته: له ئه بوهوره یره وه (پهزای خوی لیبی) دهلی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((نه گه ر پیاویک یاخود فهرمووی: نه گه ر که سیك سه یرت بکات به بی مؤله تی خۆت (واته له سه ر دهرگاوه یاخود له ژیری وه یاخود له کونی دهرگاوه) جا تو به ردیکی پیوه بنییت چاوی دهر بییت هیچ تاوان و خوینت له سه ر نییه)).

بَابُ حَدِّ السَّرِقَةِ - به شی سزای دزی کردن

۳۵۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ فِي مَجَنِّ قِيمَتِهِ ثَلَاثَةَ دَرَاهِمٍ))^۱. وَفِي لَفْظٍ: ((ثَمْنُهُ - ثَلَاثَةُ دَرَاهِمٍ)).

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله) فه رمانی کرد به برینی دهستی یه کی که له سر قه لغانتیک که به ها که ی سی صلی الله علیه و آله دره مه)).

وه له ده برینیکی تر دا: هاتوو که نرخه که ی سی دره مه بوو.

۳۵۱ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((تُقَطَّعُ الْيَدُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ قَصَاعِدًا))^۲.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوی لیبی) که گوئی له پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله بووه فه رموویه تی: ((دهست ده بر دپیت له چوار یه کی دیناریک به ره و سه)).

پوونکر دنه وه: له چوار یه کی دیناریکی ئالتونی و به ره و سه وه سی دره می زیوی له و سه رده مه دا به رامبه ر چوار یه کی دیناریکی ئالتونی بووه.

۱ البخاري (۶۷۹۵) (۶۷۹۶) (۶۷۹۷) (۶۷۹۸) مسلم (۱۶۸۶)

۲ البخاري (۶۷۹۱) مسلم (۱۶۸۴)

بابُ فِي إِنْكَارِ الشَّفَاعَةِ فِي الْحُدُودِ وَالنَّهْيِ عَنْهَا

به شی ریگری کردن له تکار کردن له سزای سنوره کان و قه دهغه کردن لی

۳۵۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ قُرَيْشًا أَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ، فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ، فَقَالَ: أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ؟ ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ، فَقَالَ: إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ أَنْهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَأَيُّمُ اللَّهِ: لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا))^۱.

وَفِي لَفْظٍ ((كَانَتْ امْرَأَةٌ تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجَحِّدُهُ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَطْعِ يَدِهَا))^۲.

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((هوژی قورده یش نیگه رانی کردن حالی نه و نافرده ته مه خزومییه ی که دزی کردبوو، وتیان کیبیت قسه ی تیادا بکات له که لا پیغه مبه ری خوادا (ﷺ)؟ وتیان، جا کی ده ویریت قسه ی له سه ر بکات جگه له نوسامه ی کوپی زهید نه بیت (په زای خویان لیبی)؟ خو شه ویستی پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) نوسامه ش قسه ی له سه ر کرد، پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) فه رموی: تکا ده که یت بو لابر دنی سزایه که له سزاکانی خوا؟ پاشان هه ستا و وتاری خوینده وه و فه رموی: بیگومان نه و که لانه ی پیش نیوه ته نها به وه له ناو چوون، نه که ره که سیکی ناودار و پایه دار دزی بکردایه وازیان لیده هیتنا، به لام که ره که سیکی لاواز و هه ژار دزی

۱ البخاری (۳۷۳۲) (۳۷۳۳) (۶۷۸۷) (۶۷۸۸) مسلم (۱۶۸۸)

۲ مسلم (۱۶۸۸/۱۰)

بکردایه ئه‌وا سزایان له‌سه‌ر به‌جی ده‌کرد. سویند به‌خوا نه‌گه‌ر فاطمه‌ی کچی موحه‌مه‌د
دزی بکات ده‌ستی ده‌بپم)).

وه له‌ده‌ربړینیکی تردا: دایکمان عائیشه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ئافره‌تیک شتی
له‌خه‌لک ده‌خواست پاشان نوکوولی لیده‌کرد بویه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی کرد
به‌برینی ده‌ستی)).

بَابُ حَدِّ الْخَمْرِ - به شی سزای مهی (نارهق خواردنه وه)

۳۵۳ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَةٍ نَحْوِ أَرْبَعِينَ))^۱.

قال: وَقَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ، اسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رضي الله عنه ((أَخَفُ الْحُدُودِ، ثَمَانُونَ)). فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ " رضي الله عنه ".

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیاویکیان هیئا بۆلای پیغه مبه ر (ﷺ) عاره قی خواردبوو به په لکی دار خورما چل شوپکه داری لیدا)).

نه نه س (په زای خوای لیبی) ده لی: نیمامی نه بو به کریش (په زای خوای لیبی) هر وای کرد به لام له سه رده می عومهردا (په زای خوای لیبی) پرس و پای کرد به خه لکی (واته له سه ر لیدانی عاره ق خور) عه بدولپه حمانی کوپی عه وف (په زای خوای لیبی) وتی: سووکترینی سزاکان هه شتا داره، (واته له قوپاندا له تو له ی سزا له هه شتا دار که متری تیادا نییه) جا عومه ریش (په زای خوای لیبی) فه رمانی پی کرد.

بَابُ التَّعْزِيرِ - به شی ته میگردن

ئەم بەشە باس لەو دەکات ئەگەر کەسێک کاریکی ناپەسەندی کرد وە سزاكەشی دیاری نەکرا بوو ئەوا ئیمام بەگوێرەی مەسلەحەت و چاک بوونی ئەو کەسە سزای دەدات.

۳۵۴ - عَنْ أَبِي بُرْدَةَ هَانِيٍّ بْنِ نِيَارِ الْبَلَوِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ)).^۱

واتە: لە ئەبو بوردەو (پەزای خۆی لێی) کە ناوی هانیی کۆپی نیاری بەلەوییە: گوئی لە پێغەمبەری خوا بوو (ﷺ) فەرموویەتی ((لەسەرودە قامچیەو لە کەس نادریت مەگەر لە سنوورێک لە سنوورەکانی خوادا نەبێت (واتە لەسەرودە دارەو لە کەس نادریت جگە لەو کەسە نەبێت کە سنوورێکی شەرع دەبەزینێت ئەویش بە گوێرەی سەر پێچیکە لێ دەدریت))).

کتابُ الْإِيمَانِ وَالنُّذُورِ - په رتووی سویند خواردن و نه زرده کان

بابُ الْإِيمَانِ - به شی سوینده کان

۳۵۵ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سَمُرَةَ، لَا تَسْأَلِ الْإِمَارَةَ، فَإِنَّكَ إِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ مَسْأَلَةٍ وَكَلْتَ إِلَيْهَا، وَإِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا، وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَكْفَرْ عَنْ يَمِينِكَ، وَأَتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ))^۱.

واته: له عه بدولپرهمانی کوپی سه مورده وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرموی: ((نه ی عه بدولپرهمانی کوپی سه مورده داوای ده سه لات و بهرپرسیاریه تی مه که، چونکه نه گهر به داوا کردن پیئت ببه خشریت نه وا پیئت ده سپیرد ریئت (واته خوای گه وره یارمه تیت نادات) وه نه گهر پیئت ببه خشریت به بی داوا کردن نه وا یارمه تی ده دریئت له سه ری وه نه گهر سویند خوارد له سه ر شتیك وه شتیك دیت له و چاکتر، نه وا که فاره تی سوینده که ت بده و نه وه بکه که چاکتره)).

۳۵۶ - عَنْ أَبِي مُوسَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنِّي وَاللَّهِ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - لَا أُحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ، فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَتَحَلَّلْتُهَا))^۲.

واته: له نه بی موسا وه: (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرموی: ((سویند به خوا من نه گهر خوا ببه ویت سویند له سه ر شتیك ناخوم پاشان باشر له و ببینم نه وا ده چم کاره باشه که ده که م و که فاره تی سوینده که م ده دم)).

۱ البخاري (۶۶۲۲) (۶۷۲۲) (۷۱۴۶) (۷۱۴۷) مسلم (۱۶۵۲)

۲ البخاري (۳۱۳۳) (۵۵۱۸) (۶۶۲۳) (۶۶۴۹) (۶۶۸۰) (۶۷۱۸) (۶۷۲۱) مسلم (۱۶۴۹/۹،۷)

۳۵۷ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَخْلِفُوا بِأَبَائِكُمْ))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ: ((فَمَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْمُتْ))^۲.

وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ عُمَرُ " فَوَاللَّهِ مَا حَلَفْتُ بِهَا مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْهَا، ذَاكِرًا وَلَا آثَرًا "

(يعني: حاكياً عن غيري أنه حلف بها)^۳.

واته: له عومری کوپی خه طابه وه: (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((خوای گه وره پښتانه لیده کات که سویند به باو پیرتان بخون)).

وه له ده ربړینیکي تردا له لای نیمامی موسلیم: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((هر که سیک سویندی خوارد نه و با سویند به خوا بخوات یا خود بیده نگ بیت)).

وه له ده ربړینیکي تردا: عومر (په زای خوای لیبی) ده لئ: سویند به خوا له و کاته وهی که گویم لیبوه پیغه مبهری خوا (ﷺ) قه ده غه ی کردوه سویند پي نه خواردوه نه خوم وه نه له زمانی خه لکیشه وه (واته له خه لکیشه وه نه م گپراوه ته وه که فلا نه که س ناوا سویندی خوارد)).

۳۵۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: لَأُطَوِّقَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى تِسْعِينَ امْرَأَةً، تَلِدُ كُلُّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ غُلَامًا يُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقِيلَ لَهُ: قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ يَقُلْ، فَطَافَ بِهِنَّ، فَلَمْ تَلِدْ مِنْهُنَّ إِلَّا امْرَأَةً وَاحِدَةً: نِصْفَ إِنْسَانٍ. قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ

۱ البخاري (۶۶۴۶) مسلم (۱/۱۶۴۶)

۲ البخاري (۶۶۴۶) مسلم (۳/۱۶۴۶)

۳ البخاري (۶۶۴۷) مسلم (۱/۱۶۴۶)

قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمْ يَحْثُ، وَكَانَ دَرَكًا لِحَاجَتِهِ))^۱. قَوْلُهُ: (فَقِيلَ لَهُ: قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ) يعني قَالَ لَهُ الْمَلَكُ.

واته: له نه بوهوره يره وه: (پره زای خوای لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فهرمووی ته ((سوله یمانی کوپی داود (سه لامی خویان له سر بیت) فهرمووی: سویند به خوا نه م شه و ده بیت بچه لای نه ووت له خیزانه کانم، هر یه کیکیان کوپیکی بیت بجه نگیت له پیناوی خوادا، جا پی و ترا بلای " إِنْ شَاءَ اللَّهُ " نه یوت، چوه لایان هیچان مندالی نه بوو جگه له له یه ک نافرته بیان نه بیت نه ویش نیوه ی مرقیکی بوو نه بوهوره يره وه: (پره زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: نه گهر بیوتایه " إِنْ شَاءَ اللَّهُ " سوینده که ی نه ده که وت وه ده گشت به پیویستی که شی)).
نه و ته یه ی که پی و ترا بلای " إِنْ شَاءَ اللَّهُ " واته: فرشته وای پی وت.

۳۵۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ)). وَنَزَلَتْ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ آل عمران: ۷۷ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ^۲.

واته: له عه بدولای کوپی مه سعوده وه (پره زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((هر که سیک سویندیکی درو بخوات بو نه وه ی مالی موسولمانیک بیچریت و به دهستی بینیت، وه له سوینده که شیا درو بکات، کاتیک که به خوای گه وه ده گات لی توپه یه. وه نه م نایه ته دابه زی ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ واته: (بیگومان نه و که سانه ی په یمانی خویان له گه ل خواو، وه سوینده کانیان به به هایه کی که م ده فروشن). جا له و نایه ته دا خوای گه وه پینج جور نه شکه نه بیان

۱ البخاري (۳۴۲۴) مسلم (۲۳، ۲۴، ۲۵۴/۱۶۵۴)

۲ البخاري (۶۶۷۶) مسلم (۱۳۸)

دهدات. ۱- ئەوانە هیچ بەشیکیان نییه لە دواپۆژدا، ۲- وە خوای گەوره گوشتاریان لەگەڵدا ناکات، ۳- بە چاوی سۆز و بەزەیش سەیریان ناکات، ۴- لە تاوانەکانیشیان پاکیان ناکاتەوه، واتە: فەرمانیان پێدەهات کە بچنە ئاگرەوه، ۵- وە سزایەکی زۆر بەئێشیشیان بۆهیه.

۳۶۰ - عَنْ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ خُصُومَةٌ فِي بَيْتٍ فَأَخْتَصَمْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: شَاهِدَاكَ أَوْ يَمِينُهُ، قُلْتُ: إِذَا يَخْلَفُ وَلَا يُبَالِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ))^۱.

واتە: لە ئەشعەسی کوپی قەيسەوه (پەزای خوای لیبی) دەستی: لە نێوان من پیاویکدا ناکۆکیەك هەبوو دەربارە ی بیریك جا ناکۆکی و ئاژاوەكەمان بردە لای پێغەمبەری خوا (ﷺ)، پێغەمبەری خواش (ﷺ) فەرمووی: دوو شایەت دەهێنیت کە می تۆیە یاخود ئەو سویند بخوات کە می ئەوه. و تەم جا ئەو سویند دەخوات و گویشی پێ نادات، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: هەر کەسێک سویندیکی درۆ بخوات بۆ ئەوهی مائی موسولمانێک بپچریت و بە دەستی بیتیت، وە لە سویندەكەشیا درۆ بکات، کاتێک کە بە خوای گەوره دەگات لێی توپەیه).

۳۶۱ - عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ بَايَعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ بِمِلَّةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ، كَاذِبًا مُتَعَمِّدًا، فَهُوَ كَمَا قَالَ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عُدُّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَيْسَ عَلَى رَجُلٍ نَذْرٌ فِيمَا لَا يَمْلِكُ))^۲. وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَلَعَنُ الْمُؤْمِنِ

۱ البخاري (۶۶۷۷) مسلم (۱۳۸)

۲ البخاري (۱۳۶۳) (۴۱۷۱) (۶۰۴۷) (۶۱۰۵) (۶۶۵۲) مسلم (۱۱۰)

كَفَّيْلَهُ))^۱. وَفِي رِوَايَةٍ: ((مَنْ ادَّعَى دَعْوَى كَاذِبَةٍ لِيَتَكَبَّرَ بِهَا، لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ عِزًّا وَجَلًّا إِلَّا قَلِيلًا))^۲.

واته: له ثابتی کۆپی ضه حاکمی نه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) که یه کیک بوو له وانهی که به یعه تی دابوو به پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له (بیعه رضوان) ده لی، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((هر که سیک سویند بخوات جگه له میله تی ئیسلام (واته) بلیت جووله که بم یاخود کافر بم یاخود گاور بم نه گهر نه وه واییت) دروش بکات و به قه سستی شی بیت، نه وه وه که نه وه وایه (واته) سویندی خواردوو به بیت به چی ده بیت) وه هر که سیک خوی به چی بکوژیت له پوژی دوایدا به وه نه شکه نجه ده دریت، وه له سه ره که س واجب نییه نه زریک که خاوه نی نه بیت (واته) شتیک له سه ره خوی نه زر بکات نه هه بییت وه نه ده سه لاتی شی به سه ری دا هه بیت)).

وه له ده ره برپینیکی تر دا ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((نه فرین کردنی ئیماندار وه که کوشتنی وایه)).

وه له ده ره برپینیکی تر دا ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((هر که سیک بانگه شه بۆ شتیک بکات و تیایدا نه بیت بۆ نه وه ی مالی پی زیاد بکات، نه وا خوای گه وره که می نه بیت بۆ زیاد ناکات)).

۱ البخاري (۶۰۴۷) (۶۱۰۵) (۶۶۵۲) مسلم (۱۱۰)

۲ مسلم (۱۱۰)

بَابُ النَّذْرِ - به شی نه زر

واته: خَيْرِيكَ ياخود كاريكي چاكه له سه ر خوي پتيويست بكات كه واجب نيه له سه ري.

۳۶۲ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رضي الله عنه - قَالَ: قُلْتُ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً)) - وَفِي رِوَايَةٍ: ((يَوْمًا - فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ. قَالَ: فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ)).^۱

واته: له عومره ري كوپي خه طابه وه (په زاي خواي ليتي) ده لي: وتم ئه ي پيغه مبه ري خوا (ﷺ) من له سه رده مي نه فاميده پتيويستم كرد له سه ر خوم كه شه ويك (له ده رپرينيكي ترده) پوژيكي له مزگه تي مه ككه دا بمينمه وه، فه رموي نه زره كه ت به جيبينه)).

۳۶۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّذْرِ وَقَالَ: إِنَّ النَّذْرَ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ. وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ)).^۲

واته: له عه بدوللاي كوپي عومره وه (په زاي خوايان ليتي) ئه ويش له پيغه مبه ره وه (ﷺ) ده لي: ((كه ريگري كرد له نه زر كردن، وه فه رموي: بيگومان نه زر كردن خيري تيا دا نيه، وه به هوي نه زره وه له كه سي به خيل و په زليه وه مال ده رده هينريت)).

۳۶۴ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((نَذَرْتُ أُخْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ حَافِيَةً فَأَمَرْتَنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَفْتَيْتُهُ فَقَالَ: لَتَمْشِ وَلَتَرْكَبَ)).^۳

۱ البخاري (۲۰۳۲) (۲۰۴۳) مسلم (۱۶۵۶)

۲ البخاري (۶۶۰۸) (۶۶۹۲) (۶۶۹۳) مسلم (۱۶۳۹/۴)

۳ البخاري (۱۸۶۶) مسلم (۱۶۴۴)

واته: له عوقبهی کوپی عامره وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((خوشکه که م نه زری کرد که به پیتی په تی بپوا بۆ مه ککه فه رمانی پیکردم که پرسپاری له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆ بکه م، منیش پرسپارم لیکرد، فه رمووی: با به پیش بپواو به سواریش)).

۳۶۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: ((اسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَذْرٍ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تُوْفِيَتْ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَاقْضِهِ عَنْهَا)).^۱

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((سه عدی کوپی عوباده (په زای خوای لیبی) پرسپاری له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کرد ده رباره ی نه زری که له سه ر دایکم بوو، مرد پیش نه وه ی به جیی بینیت، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: تو له بری نه و به جیی بینه)).

۳۶۶ - عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ مِنْ تَوْبَتِي: أَنْ أَنْخَلِعَ مِنْ مَالِي، صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ)).^۲

واته: له که عبی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((وتم نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من ده رباره ی ته وبه کردنه که م ده مه ویت هه موو ماله که م بکه م به خیر بۆلای خودا و پیغه مبه ره که ی (ﷺ)، جا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: هه ندیک له ماله که ت به پیل ره وه بۆ خۆت نه وه بۆ تو باشته)).

۱ البخاري (۲۷۶۱) (۶۶۹۸) (۶۹۵۹) مسلم (۱۶۳۸)

۲ البخاري (۶۶۹۰) مسلم (۲۷۶۹)

کِتَابُ الْقَضَاءِ - په رتووکي دادوهری کردن کردن

۳۶۷ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ أَخَذَتْ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ))^۱.

وَفِي لَفْظٍ ((مَنْ عَمَلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ))^۲.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی ((هر که سیک شتیک له م ثاینه ی نیمه دا دایتنیت و له و نه بیت نه وه په ت ده کریته وه))

وه له دهر برینیکي تردا: ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی ((هر که سیک کاریک بکات که فهرمانی نیمه ی له سهر نه بیت نه وه په ت ده کریته وه)).

۳۶۸ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((دَخَلْتُ مِنْدُ بِنْتُ عُبَيْةَ - امْرَأَةَ أَبِي سُفْيَانَ - عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ، لَا يُعْطِينِي مِنَ النَّفَقَةِ مَا يَكْفِينِي وَيَكْفِي بَنِيَّ، إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمِهِ. فَهَلْ عَلَيَّ فِي ذَلِكَ مِنْ جُنَاحٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خُذِي مِنْ مَالِهِ بِالْمَعْرُوفِ مَا يَكْفِيكَ وَيَكْفِي بَنِيكَ))^۳.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: هندی کچی عوتبه که خیزانی نه بی سوفیانه هات بولای پیغه مبهری خوا (ﷺ) وتی نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه بو سوفیان پیاوکی په زیل و چروکه نه وه نده خه رجیم ناداتی که به شی خوم منداله کانم بکات، جگه له وه نه بیت که به بی نه وه ی نه و پی بزانیت له ماله که ی

۱ البخاري (۲۶۹۷) مسلم (۱۷۱۸)

۲ البخاري تعليقا كتاب البيوع (۶۰) مسلم (۱۷۱۸/۱۸)

۳ البخاري (۲۲۱۱) (۲۴۶۰) (۵۳۵۹) (۵۳۶۴) (۵۳۷۰) (۷۱۸۰) مسلم (۱۷۱۴)

دهیبه‌م، ئایه به‌وه هیچ تاوانم له‌سه‌ره؟ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: له‌ماله‌که‌ی به‌ره به‌چاکی ئه‌ونده‌ی به‌شی خۆت و منداله‌کانت ده‌کات)).

۳۶۹ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ جَلْبَةَ خَصْمٍ بِيَابِ حُجْرَتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: أَلَا إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَإِنَّمَا يَأْتِيَنِي الْخَصْمُ، فَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَبْلَغَ مِنْ بَعْضٍ، فَأَحْسِبُ أَنَّهُ صَادِقٌ، فَأَقْضِي لَهُ. فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنْ نَارٍ، فَلْيَحْمِلْهَا أَوْ يَذْرِهَا)).^۱

واته: له‌ئوم سه‌له‌مه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) گوئی له‌غه‌لبه‌ غه‌لبی چه‌ند که‌سیکی ناکۆک بوو له‌به‌رده‌م ده‌رگای ژووره‌که‌یدا، فه‌رموی: دل‌نیابن منیش مو‌وفیکم وه‌ک ئی‌وه، وه‌خه‌لکانی ناکۆک و کیشه‌دار دین بۆ‌لای من، پی‌ده‌چی‌ت هه‌ندی‌کاتن زمان پاراو ترو قسه‌زان تر بی‌ت له‌هه‌ندی‌کاتن، گومان واده‌به‌م که‌پاست گۆیه‌ ئی‌تر حوکمی بۆ‌ده‌ده‌م و مافی ده‌ده‌می، جا هه‌ر که‌سیک بپیارم بۆ‌دا مافی موسولمانیکم دایه‌ئوه‌ پارچه‌یه‌ک له‌ئاگری بۆ‌بپیار ده‌ده‌م، جا هه‌لی‌بگری‌ت یاخود وازی لی‌بی‌نین‌ت)).

۳۷۰ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَتَبَ أَبِي - وَكَتَبْتُ لَهُ - إِلَى ابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ وَهُوَ قَاضٍ بِسِجِسْتَانَ: أَنْ لَا تَحْكُمَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَأَنْتَ غَضْبَانٌ. فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يَحْكُمُ أَحَدٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ)).^۲

و‌فی‌روایه: ((لا‌یق‌ضین‌ حکم‌ بین‌ اث‌نین‌ وه‌و‌ غ‌ضب‌ان‌)).

واته: له‌عه‌بدول‌په‌حمانی کوپی ئه‌بی به‌که‌روه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: باوکم نامه‌ی نووسی - وه‌نامه‌مه‌م بۆ‌نوسی - بۆ‌کو‌په‌که‌ی که‌ناوی عه‌بدول‌لای کوپی ئه‌بی به‌که‌ریه‌که‌ دادوهر بوو له‌سجستان، که‌دادگایی له‌نیوان دوو که‌سدا نه‌که‌ی له‌کاتی‌کدا

۱ البخاري (۲۶۸۰) (۶۹۶۷) مسلم (۱۷۱۳/۵)

۲ البخاري (۷۱۵۸) مسلم (۱۷۱۷)

که تو توپه بیت، چونکه گویم له پیغه مبهری خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: با که س دادگایی له نیوان دوو که سدا نه کات له کاتی کدا که توپه بیت)).

وه له ده برپینیکی تر دا ها تووه که: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموو یه تی: به دلنیا یی با دادگایی نه کات دادوهر له نیوان دوو که سدا له کاتی کدا که توپه بیت)).

۳۷۱ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَلَا أُتْبِئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ - ثَلَاثًا - قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَكَانَ مُتَكِنًا فَجَلَسَ، فَقَالَ: أَلَا وَقَوْلُ الزُّوْرِ، وَشَهَادَةُ الزُّوْرِ، فَمَا زَالَ يُكْرِّرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ))^۱.

واته: له نه بی به کره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ): ((سی جار فه رموو یه نایه هه و التان نه ده می به گه وره ترین تاوانه گه وره کان؟ وتمان به لی نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموو: هاو له بۆ خوا بریار دان، وه خواردنی مافی دایک و باوک، جا پیغه مبهر (ﷺ) پالی دابوو ده دانیش تو فه رموو: ئاگادارین قسه ی درۆ و پپو پوچ و شایه تی دانی درۆش، ئیتر هه ر ده یوته وه هه تا وتمان خۆزگایه بیده نگ ببوایه)).

۳۷۲ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ، وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ))^۲.

واته: له عه بدوللای کورپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبهر (ﷺ) فه رموو: ((نه گه ر خه لکی به گویره ی داوای خۆیان پێیان ببه خشریت، نه وا خه لکانیک داوای خوین و مالی که سانیک تریان ده کرد، به لام سویند خواردن له سه ر داوا له سه ر کراوه)).

۱ البخاري (۲۶۵۴) (۵۹۷۶) (۶۲۷۳) (۶۹۱۹) مسلم (۸۷)

۲ البخاري (۴۵۵۲) مسلم (۱۷۱۱)

کِتَابُ الْأَطْعِمَةِ - په رتوکی خوارده مه نیه کان

۳۷۳ - عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ - وَأَشَارَ (وَفِي رِوَايَةٍ وَأَهْوَى) النُّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ -: ((إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ، لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ: اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ: وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرَعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ. أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ)).^۱

واته: له نوعمانی کوپی به شیره وه (په زای خویان لیبی) ده لای: گویم له پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: ناماژه ی ده کرد وه له ده رپرینکی تردا نوعمان (په زای خوی لیبی) دوو په نجه ی برد بۆ گوئی (واته به گوئی خۆم گویم لای بووه): ((بیگومان چه لال پوون و ناشکرایه وه چه رامیش پوون و ناشکرایه وه له نیوانیاندا چه ند شتیکی گومانای هه ن زۆر له خه لکی نایان زانن، جا هه ر که سیک خوی له گومانایه کان بیاریزیته ئه و شه رف و ئاینه که ی خوی پاراستوه، هه ر که سیش بکه ویتته ناو شته گومانایه کانه وه ئه وه که وتۆته ناو چه رامه وه، وه ک شوانیک ناژه له کانی له ده وری قه ده غه کراویک ده له وه پینیت نزیکه که تی بکه ون، ئاگادارین هه موو پادشایه ک سنووریکی قه ده غه کراوی هه یه، ئاگادارین سنووره قه ده غه کراوه کانی خودا چه رام کراوه کانیتی، وه ئاگادارین له جه سته دا پارچه گوشتیک هه یه ئه گه ر چاک بیت ئه و جه سته هه مووی چاک ده بیت، وه ئه گه ر خراپ بیت ئه و جه سته هه مووی خراپ ده بیت، بزنان که نه وه ش بریتیه له دله)).

۳۷۴ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((أَتَفَجَّنَا أَرْتَبًا بِمَرِّ الظُّهْرَانِ فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَقَّبُوا، وَأَدْرَكْتُهَا فَأَخَذْتُهَا فَأَتَيْتُ بِهَا أَبَا طَلْحَةَ، فَذَبَحَهَا وَبَعَثَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَرِكَيْهَا أَوْفَخَذِيهَا. فَقَبِلَهُ))^۱.

واته: له ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((شوین که رویشکی که وتین له " مَرُّ الظُّهْرَانِ " ((شوینیکه له باکوری مه‌که)) خه‌لکه که دوی که وتن میلاک بوون، به‌لام من پیی که شتم و گرتم هینام بۆ ئه‌بو طه‌لحه (په‌زای خوای لیبی) ئه‌ویش سه‌ری بری ئینجا سمتی یاخود رانه‌کانی نارد بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئه‌ویش وه‌ری گرت)).

۳۷۵ - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ: ((نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَسًا فَأَكَلْنَاهُ))^۲. وَفِي رِوَايَةٍ ((وَنَحْنُ بِالْمَدِينَةِ))^۳.

واته: له ئه‌سمائی کچی ئه‌بی به‌که‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئه‌سپیکمان سه‌ری خوارده‌مان)).

وه له‌ده‌رپرینکی ترده: ئه‌سماء (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((ئیمه له مه‌دینه بووین)).

۳۷۶ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، وَأَذِنَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ))^۴.

وَلِمُسْلِمٍ وَحْدَهُ قَالَ: ((أَكَلْنَا زَمَنَ خَيْبَرَ الْخَيْلِ وَحُمُرَ الْوَحْشِ، وَنَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجِمَارِ الْأَهْلِيِّ))^۵.

۱ البخاري (۲۵۷۲) (۵۴۸۹) (۵۵۳۵) مسلم (۱۹۵۳)

۲ البخاري (۵۵۱۰) (۵۵۱۱) (۵۵۱۲) (۵۵۱۹) مسلم (۱۹۴۲)

۳ البخاري (۵۵۱۱)

۴ البخاري (۵۵۲۰) مسلم (۱۹۴۱)

۵ مسلم (۱۹۴۱/۰۰۰)

واته: له جابری کوپی عه بدوللاوه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((پیغه مبه ر(ﷺ) گوشتی گویدریژی مالی قه دهغه کرد، وه مؤله تی دا به خواردنی گوشتی نه سپ)).

وه له ده ربړینیکی تردا له لای نیمامی موسلیم به ته نیا: جابری کوپی عه بدوللا (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((له کاتی جهنگی خه بیه ردا گوشتی نه سپ و گویدریژی کیویمان ده خوارد، وه پیغه مبه ر(ﷺ) گویدریژی مالی قه دهغه کرد)).

۳۷۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَصَابَتْنَا مَجَاعَةٌ لِيَالِي خَيْبَرَ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ: وَقَعْنَا فِي الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَانْتَحَرْنَاَهَا فَلَمَّا غَلَتْ بِهَا الْقُدُورُ: نَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَكْفُوا الْقُدُورَ، وَرِيْعًا قَالَ: وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ شَيْئًا)).^۱

واته: له عه بدوللای کوپی نه بی نه فاوه (په زای خوی لیبی) ده لئ: ((شه وانی خه بیه ر برسیتیمان تووش بوو، جا کاتیک پوژده که ی بوو، که وتین به سه ر گویدریژه مالیکاندا سه رمان برین، کاتیک که خه ریک بوو گوشته که له ناو مه نجه له که دا ده کو لاو پی ده که یشته، بانگ خوازنیکی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) بانگی کرد، که مه نجه له کان هه لگپړنه وه (واته گوشته که برین) وه وتیشی: هیچ له گوشتی گویدریژی مالی مه خون)).

۳۷۸ - عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ)).^۲

واته: له نه بی نه عه به وه (په زای خوی لیبی) ده لئ: ((پیغه مبه ری خوا(ﷺ) گوشتی گویدریژی مالی حه رام کرد)).

۱ البخاري (۵۵۲۸) مسلم (۱۹۳۷)

۲ البخاري (۵۵۲۷) مسلم (۱۹۳۶)

۳۷۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَخَلْتُ أَنَا وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ مَيْمُونَةَ، فَأَتَيْتِ بِضَبٍّ مَخْنُودٍ فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ، فَقَالَ بَعْضُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي فِي بَيْتِ مَيْمُونَةَ: أَخْبِرُوا رَسُولَ اللَّهِ بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ فَقُلْتُ تَأْكُلُهُ؟ وَهُوَ ضَبٌّ! فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ فَلَمْ يَأْكُلْ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَحَرَامٌ هُوَ؟ قَالَ: لَا، وَلَكِنَّهُ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ، قَالَ خَالِدٌ: فَاجْتَرَرْتُهُ، فَأَكَلْتُهُ. وَالنَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَنْظُرُ إِلَيَّ))^۱

المَخْنُودُ: الْمَشْوِيُّ بِالرَّضِيفِ وَهِيَ الْحِجَارَةُ الْمُحْمَاةُ.

واته: له عهبدوللای کورپی عهباسه وه (پرهزای خویان لیبی) ده‌لی: ((من و خالیدی کورپی وه لید (پرهزای خوی لیبی) له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) چووین بۆ مالی مه‌یمونه (پرهزای خوی لیبی)، بزن مژه‌یه‌کی برژاوایان هیئا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌ستی بۆ برد مه‌ندیك له‌و ئافره‌تانه‌ی که له‌مالی مه‌یمونه‌دا بوون وتیان، هه‌والّ بده‌ن به پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌رباره‌ی نه‌وه‌ی که ده‌یه‌وێت بیخوات، وتم، ناخوێت؟ بزن مژه‌یه. ئیتر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌ستی به‌رز کرده‌وه‌و نه‌یخواد، وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) حه‌رامه بزن مژه؟ فه‌رمووی: نه‌خێر به‌لام له‌خاکی قه‌ومه‌که‌ی مندا نه‌بووه بۆیه ده‌بینی دلم ناچێته سه‌ری. خالید (پرهزای خوی لیبی) ده‌لی: پامکیشا بۆلای خۆم و له‌ت له‌تم کردوو خوادم پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) سه‌یری ده‌کردم)).

المَخْنُودُ: واته برژاو به به‌ردی گه‌رم کراو.

۳۸۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ غَزَوَاتٍ، نَأْكُلُ الْجَرَادَ))^۲.

واته: له عهبدوللای کورپی ئه‌بی ئه‌فاوه (پرهزای خوی لیبی) ده‌لی: ((له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) حه‌وت جه‌نگمان کرد، کولله‌مان ده‌خوارد)).

۱ البخاري (۵۵۳۷) مسلم (۱۹۴۵) (۱۹۴۶)

۲ البخاري (۵۴۹۵) مسلم (۱۹۵۲)

۳۸۱ - عَنْ زَهْدَمِ بْنِ مُضَرَّيِّ الْجَرَمِيِّ قَالَ: ((كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ. فَدَعَا بِمَائِدَةٍ، وَعَلَيْهَا لَحْمٌ دَجَاجٍ، فَدَخَلَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَيْمٍ اللَّهِ، أَحْمَرٌ، شَبِيهُ بِالْمَوَالِيِّ فَقَالَ: لَهُ هَلُمُّ، فَتَلَكَّا فَقَالَ لَهُ: هَلُمُّ، فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مِنْهُ))^۱.

واته: له زهدهمی کوپی موضه ربیبی جهرمیه وه (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه له خزمه ت نه بی موسای نه شه ریذا بووین (په زای خوای لیبی) بانگی کرد سفره داخن، وه گوشتی مریشکی له سه ربوو، پیاوئیکیش هاته ژووده وه له هوزی " تَیْمُ اللَّهِ " سوور بوو له مه والیه کان ده چوو، پیی وت: فه رموو وه ره، کابرا وه ستا دوو دل بوو له هاتن، پیی وته وه: فه رموو وه ره، چونکه من پیغه مبه ری خوادام (ﷺ) دیوه لیی خواردوه (واته له گوشتی مریشک))^۲.

۳۸۲ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا))^۲.

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوایان لیبی) ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: ((نه گه ر یه کیک له ئیوه خواردنیکی خوارد با دهستی نه سرپیت هه تا ده یلیسیته وه))^۲.

۱ البخاري (۵۵۱۸) مسلم (۱۶۴۹/۹)

۲ البخاري (۵۴۵۶) مسلم (۲۰۳۱/۱۳۰)

بَابُ الصَّيْدِ - به شی پاوکردن

۳۸۳ - عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ ((أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ، أَفَنَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ؟ وَفِي أَرْضِ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِقَوْسِي وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلِّمٍ، وَبِكَلْبِي الْمُعَلِّمِ. فَمَا يَصْلَحُ لِي؟ قَالَ: أَمَّا مَا ذَكَرْتَ - يَعْنِي مِنْ أَنْبَةِ أَهْلِ الْكِتَابِ -: فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا. وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاغْسِلُوهَا، وَكُلُّوا فِيهَا. وَمَا صِدْتَ بِقَوْسِكَ، فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ، وَمَا صِدْتَ بِكَلْبِكَ الْمُعَلِّمِ، فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ، وَمَا صِدْتَ بِكَلْبِكَ غَيْرِ الْمُعَلِّمِ فَأَذْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ)).^۱

واته: له ئه‌بی شه‌له‌به‌ی خوشه‌نیه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((هاتم بۆ‌لای پی‌غه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)، وتم: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئی‌مه له زه‌وی گه‌لانی‌کداین خاوه‌ن کتییی ئاسمانین، ئایه له قاپ و قاچا‌غی ئه‌واندا شت بخۆین؟ وه له زه‌ویه‌کی پاو‌کردنداین، به که‌وانه‌که‌م پاو ده‌که‌م وه به‌و سه‌گه‌م فی‌ره پاو نییه وه به‌و سه‌گه‌ش که‌وا فی‌ره پاوه، ئا‌گادارم بکه چی له‌وانه بۆ من حه‌لال؟ فه‌رمو‌ی: ئه‌وی که با‌ست کرد واته له قاپ و قاچا‌غی خاوه‌ن کتییبه ئاسمانیه‌کان نه‌گه‌ر جگه له هی ئه‌وانتان ده‌ست که‌وت ئه‌وه له هی ئه‌واندا مه‌بخۆن، وه نه‌گه‌ر ده‌ستان نه‌که‌وت ئه‌وه بی‌شۆن ئینجا تیایدا بی‌خۆن، وه ئه‌وه‌ی به که‌وانه‌که‌ت پاوت کرد و نا‌وی خوات له‌سه‌ر هیتاوه بی‌خۆ، وه ئه‌وه‌ی به سه‌گه فی‌ره پاوه‌که‌ت پاوت کرد نا‌وی خوات له‌سه‌ر هیتا بی‌خۆ، وه ئه‌وه‌ی که به سه‌گه فی‌رنه‌کراوه‌که‌ت پاوی ده‌که‌یت نه‌گه‌ر فریای سه‌ر برینی که‌وتی بی‌خۆ)).

۳۸۴ - عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: ((قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعْلَمَةَ، فَيُمْسِكُنَ عَلَيَّ، وَأَذْكُرُ اسْمَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُعْلَمَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ، فَكُلْ مَا أُمْسَكَ عَلَيْكَ. قُلْتُ: وَإِنْ قَتَلَن؟ قَالَ: وَإِنْ قَتَلَن، مَا لَمْ يَشْرُكْهَا كَلْبٌ لَيْسَ مِنْهَا. قُلْتُ: فَإِنِّي أُرْمِي بِالْمِعْرَاضِ الصَّيْدَ، فَأُصِيبُ؟ فَقَالَ: إِذَا رَمَيْتَ بِالْمِعْرَاضِ فَخَرَقَ، فَكُلْهُ وَإِنْ أَصَابَهُ بِعَرَضِهِ فَلَا تَأْكُلْهُ)).^۱

واته: له هه مامی کوپی حارثه وه (په حمه تی خوای لیبی) ئه ویش له عه دی کوپی حاته مه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من سه گی فی ره پاو ده نیرم بۆ نیچیر گرتن بۆم ده گرن و ناوی خوا ده هیئم، فه رمووی: کاتی که سه گه فی ره پاوه که ت نارد وه ناوی خوات له سه ر هیئا ئه وا ئه وه ی بۆی گرتی بیخۆ. وتم: ئه گهر کوشتیشیان؟ فه رمووی: ئه گهر کوشتیشیان ماده م سه گیکی تری فی ره نه کراو له گه لیدا به ژداری نه که ن، وتم: من نه قیزه که م ده گرمه نیچیره که و ده شی پیکم؟ فه رمووی: ئه گهر نه قیزه که ت تیگرت و کونی کرد ئه وا بیخۆ وه ئه گهر به باری پانی پیکای ئه وا مه یخۆ)).

۳۸۵ - وَحَدِيثُ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَدِيِّ نَحْوَهُ، وَفِيهِ: ((إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِنَّمَا أُمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ. وَإِنْ خَالَطَهَا كِلَابٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ، وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ)).

وَفِيهِ ((إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُكْلَبُ " الْمُعْلَمَ " فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَإِنْ أُمْسَكَ عَلَيْكَ فَادْرِكْتَهُ حَيًّا فَادْبَحْهُ، وَإِنْ أَدْرِكْتَهُ قَدْ قَتَلَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ فَكُلْهُ، فَإِنْ أَخَذَ الْكَلْبُ ذَكَاتَهُ))

وَفِيهِ أَيْضًا ((إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ)) وَفِيهِ ((وَلِإِنْ غَابَ عَنْكَ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ)).

وَفِي رِوَايَةٍ ((الْيَوْمَيْنِ وَالْثَلَاثَةِ فَلَمْ تَجِدْ فِيهِ إِلَّا أَثَرَ سَهْمِكَ فَكُلْ إِنْ شِئْتَ، فَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيقًا فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي: الْمَاءُ قَتَلَهُ، أَوْ سَهْمُكَ)).^۱

واته: له فەرموودە ی شەعبیدا (پەحمەتی خوای لیبی) له عەدییه وه (پەزای خوای لیبی) وهك ئەم فەرموودە یه وه تیایدا هاتووە که پێغه مەبری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: ((مەگەر سەگە که لیی بخوات، ئەگەر خواردی تۆ مەبخۆ چونکە من دەترسم بۆخۆی گرتبیت، وه ئەگەر جگە له خۆی سەگی که ی له گەڵدا تێکەڵ بوو ئەوا مەبخۆ چونکە تۆ ناوی خوات لە سەر سەگە که ی خۆت بردووە ناوی خوات لە سەر هی که نە بردووە. وه لەم فەرموودە یه دایە که پێغه مەبری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: کاتیکی سەگە فیڕ کراو هکەت نارد نیچیرت بۆ بگریت ئەوا ناوی خوای لە سەر بێنە، ئەگەر نیچیری بۆ گرتیت و پێی گەشتیت بە زیندویی ئەوا سەری بپرە، وه ئەگەر پێی گەشتیت و کوشتبوی وه لیی نەخواردبوو ئەوا ببخۆ چونکە گرتنی سەگ سەر برینیتی. وه تیایدا هاتوو: ((که فەرموویەتی: کاتیکی تیرە کەت نا بە نیچیریکە وه ناوی خوای لە سەر بێنە)). وه تیایدا هاتوو: که فەرموویەتی: ((ئەگەر چیش نیچیریکەت لی وون بوو پۆژیک یاخود دوو پۆژ))، وه لە دە برینیکی تردا: (دوو پۆژ وه سی پۆژ هیچ هۆکاریکی کوشتنن پێوه نە دیه وه جگە له شوین تیرە که ی خۆت نە بیت ئەگەر ویستت ببخۆ، وه ئەگەر دۆزیتە وه له ناو ئاودا خنکا بوو ئەوا مەبخۆ چونکە تۆ نازانیت ئاوه که کوشتیتی یاخود تیرە که ی تۆ)).

۱ البخاري (۱۷۵) (۲۰۵۴) (۵۴۷۵) (۵۴۷۶) (۵۴۷۷) (۵۴۸۳) (۵۴۸۴) (۵۴۸۶) (۵۴۸۷) (۷۳۹۷)

مسلم (۱۹۲۹/۲، ۷، ۵، ۳).

۳۸۶- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ((مَنْ اقْتَنَى كَلْبًا - إِلَّا كَلْبَ صَيِّدٍ، أَوْ مَاشِيَةً - فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانٍ))^۱. قَالَ سَالِمٌ: وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقُولُ: ((أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ))، وَكَانَ صَاحِبَ حَرْثٍ^۲.

واته: له سالمی کوپی عهبدوللای کوپی عومهره وه نه ویش له باوکیویه (پرهزای خویان لیبی) دهلی: گویم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو ده یفه رموو: ((هر که سیک سه گیک پابگریت جگه له سه گی پاو و شوانی نه بیت نه واه موو پوژیک به نه ندازه ی دووشاخی وه کو شاخی نوحود له چاکه کانی که م ده کات)). سالم دهلی: نه بوهوره یه (پرهزای خوی لیبی) ده یوت: یاخود سه گی کشتوکال " چونکه نه بوهوره یه (پرهزای خوی لیبی) خوی خاوه ن کشتوکال بوو.

۳۸۷- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ مِنْ تِهَامَةٍ، فَأَصَابَ النَّاسَ جُوعٌ فَأَصَابُوا إِبِلًا وَغَنَمًا، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أُخْرِيَاتِ الْقَوْمِ، فَعَجَلُوا وَذَبَحُوا وَنَصَبُوا الْقُدُورَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقُدُورِ فَأُكْفِنَتْ، ثُمَّ قَسَمَ فَعَدَلَ عَشْرَةَ مِنَ الْغَنَمِ بِبَعِيرٍ، فَنَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ فَطَلَبُوهُ فَأَعْيَاهُمْ، وَكَانَ فِي الْقَوْمِ خَيْلٌ يَسِيرَةٌ فَأَهْوَى رَجُلٌ مِنْهُمْ بِسَهْمٍ، فَحَبَسَهُ اللَّهُ. فَقَالَ: إِنَّ لِهَذِهِ الْبَهَائِمِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا نَدَّ عَلَيْكُمْ مِنْهَا فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا لَا نَقُو الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَ مَعَنَا مَدَى. أَفَنَذْبِجُ بِالْقَصَبِ؟ قَالَ: مَا أَنْهَرَ الدَّمَ، وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكُلُوهُ، لَيْسَ السِّنُّ وَالْظُّفَرُ، وَسَأُحَدِّثُكُمْ عَنْ ذَلِكَ، أَمَّا السِّنُّ: فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفَرُ: فَمَدَى الْحَبْشَةِ))^۳.

۱ البخاري (۵۴۸۱) مسلم (۱۵۷۴/۵۱)

۲ مسلم (۱۵۷۴/۵۴)

۳ البخاري (۳۰۷۵) (۲۴۸۸) (۲۵۰۷) (۵۵۰۹) (۵۵۴۳) (۵۵۴۴) مسلم (۱۹۶۸)

واته: له پافعی کوپی خه دیجه وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ئیمه له خزمهت پیغه مبه ری خوادا بووین (ﷺ) له " ذِي الْحُلَيْفَةِ " که له " تِهَامَةً " به خه لکی تووشی برسیتی بوون وه و شتر و مه پ و مالاتیکی تۆریان به ده ست هینا (واته هی جهنگ) وه پیغه مبه ر (ﷺ) له کوتایی خه لکه که وه بوو، په لایان کرد نازده لایان سه ربپی و مه نه لایان له سه ر ئاگر دانا، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد به وهی له ناو مه نه له کاندایه بیژن، پاشان به شی کرد، ده و شتری له به رامبه ر ده مه پ دانا (واته نه وهی و شتریکی بکه وتایه به رامبه ره که ی ده مه پی ده دایه) جا و شتریکیان یاخی بوو دوا ی که وتن به هیلاکی بردن وه له ناو خه لکه که دا نه سپیکی که م هه بوو، ئنجا پیاویکیان تیریکی پیوه نا، خوای که وره پای گرت، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: ئه م نازده لانه یاخی بوونیکیات تیدایه وه ک یاخی بوونی کیویکان هه رکام له وانه لیتان یاخی بوو ناوای لیبکه ن، ده لئی: وتم پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئیمه سه بی نی به دوزمن ده که ی ن وه چه قۆمان پی نییه ئایه به قامیش هه یوان سه ربپین؟ فه رموی: هه ر شتیک فیشقه به خوین بکات و ناوی خوای له سه ر هینرا بییت بیخۆن، جگه له ددان و نینۆک نه بییت، وه پیتان ده لیم نه وانه بو ناین چونکه ددان ئیسقانه وه نینۆکیش چه قۆی (هه به شیه کانه)).

بَابُ الْأَضَاحِي - به شی قوریانی کردن

۳۸۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا))^۱.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) دوو مه پی بۆری شاخدارى کرد به قوریانی، به دهستی خۆی سه ری بری، ناوی خوای هیناو الله اکبری کردوو قاچی خسته سه ر لاملیان)).

کِتَابُ الْأَشْرِبَةِ - په رتووکي خواردنه وه کان

۳۸۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ عُمَرَ قَالَ - عَلَى مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَمَّا بَعْدُ، أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهِيَ مِنْ خُمْسَةِ: مِنَ الْعَنْبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْجَنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ. وَالْخَمْرُ: مَا خَامَرَ الْعَقْلَ ثَلَاثٌ وَدِدْتُ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ عَهْدَ إِلَيْنَا فِيهَا عَهْدًا نَنْتَهِي إِلَيْهِ: الْجَدُّ، وَالْكَالَاءَةُ، وَأَبْوَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الرَّبِّا))^۱.

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: عومه ر(په زای خوی لیبی) له سهر مینبه ری پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی: نه ی خه لکینه کاتیک که حرام کردنی ناره ق دابه زی که له پینچ شته: له تری و خورما و هه نکوین و گه نم و جو - ناره قیش نه وه یه که عه قل داپوشیت (بی هوش بی ناگای بکات) وه سی شت هه یه خوزگه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوی پوون ده کردینه وه پوونکردنه وه یه ک پیوستان به هیچ نه بوايه ۱- به شی باپیره له میراتدا. ۲- الْكَالَاءَةُ: واته: که سیک بمیرت نه باوک و دایک و نه مندالی له دوا جینه میتیت میراتی لی بیهن. ۳- چه ند به شیک له به شه کانی (سو)

تیبینی وه رگیز: نه وه نه بیت که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه م سی شته ی پوون نه کردیتته وه به لکو نه و وه فاتی نه کرد هه تا هه موو شه ریه تی گه یاندو پوونی کرده وه به لام شتی واهیه له سهر که سیک نه م نومه ته نادیاره به لام که سیک تر ده یزانییت وه ک پشه و عومه ر (په زای خوی لیبی).

۳۹۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُنِلَ عَنْ الْبَيْعِ؟ فَقَالَ: كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ))^۱.

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الْبَيْعُ: نَبِيذُ الْعَسَلِ.

واته: له دایکمان عائشیه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پرسیار کرا له پیغه مبه ر (ﷺ) دهر باره ی عاره قی هه نگوین، فه رموی: هه ر خواردنه وه یه ک سه رخوښ بکات نه وه حه رامه)).

الْبَيْعُ: واته: عاره قی هه نگوین.

۳۹۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَلَغَ عُمَرُ: أَنَّ فُلَانًا بَاعَ خَمْرًا فَقَالَ: قَاتَلَ اللَّهُ فُلَانًا، أَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، حُرِّمَتْ عَلَيْهِمُ الشُّحُومُ، فَجَمَلُوهَا فَبَاعُوهَا))^۲.

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوایان لیبی) ده لی: گه یشته به عومه ر (په زای خوای لیبی) که فلانه که س مه یی فروشتوه، فه رموی: خودا بیکوژیت، نایه نازانیت که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمویه تی: خودا جوله که کان بکوژیت و له سوژی خو ی دهر یان بکات، کاتیک که خوای گه وره به ز و پیوی لی حه رام کردن توانیانه وه، فروشتیان)).

۱ البخاري (۲۴۲) (۵۵۸۵) (۵۵۸۶) مسلم (۲۰۰۱)

۲ البخاري (۲۲۲۳) (۳۴۶۰) مسلم (۱۵۸۲)

کِتَابُ الْلبَّاسِ - په رتووکى پوښاک

۳۹۲ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ، فَإِنَّهُ مَنْ لَبَسَهُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ))^۱.

واته: له عومهرى کوږى خه طابه وه (په زای خواى لیبى) ده لى: پیغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرموو: ((پوښاکى ناوړېشم له بهر مه کړن، چونکه هر که سیک له دنیادا له بهر بکات له دوا پوژدا له بهر بکات)).

تیبینی وهرگتې: نه م قه دهغه کړدنه تاییه ته به پیاوړه وه به لام بؤ ئافره تان حه لاله.

۳۹۳ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيْبَاجَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي أَنْيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهِمَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ))^۲.

واته: له حوده یفه ی کوږى یه مانه وه (په زای خوايان لیبى) ده لى: گویم له پیغه مبهرى خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: ((پوښاکى ناوړېشم و ديباج (که نه ویش جوړیکه له ناوړېشم) له بهر مه کړن، وه له قاپ و قاچاغى زېړ و زیودا مه خونه وه، وه له قاپ قاچاغى زېړ و زیودا خواردن مه خون، چونکه له دنیادا بؤ ئه وانه (واته بى باوه په کانه) وه له دوا پوژدا بؤ ئتوه یه)).

۱ البخاري (۵۸۳۴) مسلم (۲۰۶۹/۱۱)

۲ البخاري (۵۴۲۶) (۵۶۳۲) (۵۶۳۳) (۵۸۳۱) مسلم (۲۰۶۷/۵)

۳۹۴- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رضي الله عنه - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، وَرَفَعَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إصْبُعَيْهِ: السَّبَّابَةَ، وَالْوُسْطَى))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إصْبُعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ، أَوْ أَرْبَعٍ))^۲.

واته: له عومەری کوپی خەطابەو (پەزای خوای لیبی) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) ((پێگری کرد له له‌به‌ر کردنی ئاوریشم جگه له نه‌نده نه‌بیت جا پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) دوو په‌نجە‌ی شایه‌تمان و ناوه‌پاستی بۆمان به‌رز کرده‌وه)).

وه له‌ده‌رپینکی تر‌دا: عومەری کوپی خەطاب (پەزای خوای لیبی) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) ((پێگری کرد له له‌به‌ر کردنی ئاوریشم جگه له جیگه‌ی دوو یاخود سی یاخود چوار په‌نجە نه‌بیت)).

۳۹۵- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((مَا رَأَيْتُ مِنْ ذِي لِمَةٍ فِي حُلٍّ حَمْرَاءَ أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ إِلَى مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدٌ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَيْسَ بِالْقَصِيرِ وَلَا بِالطَّوِيلِ))^۳.

واته: له به‌پانی کوپی عازیبه‌وه (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((هیچ خاوه‌ن قژی‌کم نه‌دیوه له جلیکی سووردا له پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) جوانتر بیت، قژیکی هه‌بوو ده‌یدا له شانی، ناو شانی پان بوو، نه‌ درێژ بوو نه‌ که‌رتیش بوو)).

۱ البخاري (۵۸۲۹) مسلم (۲۰۶۹/۱۴)

۲ مسلم (۲۰۶۹/۱۵)

۳ البخاري (۵۹۰۱) مسلم (۲۳۳۷/۹۲)

۳۹۶ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: ۱- أَمَرَنَا بِعِبَادَةِ الْمَرِيضِ ۲- وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ ۳- وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ ۴- وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ (أَوْ الْمُقْسِمِ) ۵- وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ ۶- وَإِجَابَةِ الدَّاعِي ۷- وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ. وَنَهَانَا ۱- عَنْ خَوَاتِيمَ - أَوْ عَنْ التَّخْتُمِ - بِالذَّهَبِ ۲- وَعَنْ الشُّرْبِ بِالْفِضَّةِ ۳- وَعَنْ الْمَيَّائِرِ ۴- وَعَنْ الْقَسِيِّ ۵- وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ ۶- وَالِإِسْتَبْرَقِ ۷- وَالِدِّيْبَاجِ))^۱.

واته: له به پانی کوپی عازیبه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی پیگردین به حهوت شت، وه پیگری لیگردین له حهوت شت، فه رمانی پیگردین به سهردانی نه خویش، و شوینکه وتنی جه نازه، و دوعای خیر بو پژمبو (واته کاتیک پژمبو وتی الحمد لله تو بلّیت یرحمک الله) وه پشتگیری سویند خور (بو نه وهی سوینده که ی نه که ویت به لام کاتیک سویند خواردنه که ی بو تاوان کردن نه بیت) وه یارمه تیدانی سته م لیکراو، و چوون به دهم ده عوه ته وه، و سه لام بلو کردنه وه، وه پیگری لیگردین له نه نگوستیله کان یاخود له له په نهج کردنی نه نگوستیله ی ثالثون، وه خواردنه وه له ده فری زیودا، وه له زینی ناویشم بو ولاغه کان، وه له پوشاکی که تان که تیکه ل بیت به ناویشم، وه له له بهر کردنی ناویشم و "إِسْتَبْرَقُ، دِیْبَاجُ" که دوو جوړن له جوړه کانی ناویشم که زور به نرخ و گران)).

۳۹۷ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اصْطَنَعَ خَاتِمًا مِنْ ذَهَبٍ، فَكَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ فِي بَاطِنِ كَفِّهِ إِذَا لَبَسَهُ، فَصَنَعَ النَّاسُ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ إِنَّهُ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَنَزَعَهُ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَلْبَسُ هَذَا الْخَاتِمَ، وَأَجْعَلُ فَصَّهُ مِنْ دَاخِلٍ، فَرَمَى بِهِ ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا فَنَبَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ))^۲.

۱ البخاري (۱۲۳۹) (۲۴۴۵) (۵۱۷۵) (۵۶۳۵) (۵۶۵۰) (۵۸۴۹) (۵۸۶۳) (۶۲۲۲) (۶۲۳۵) مسلم

(۲۰۶۶)

۲ البخاري (۵۸۶۵) (۵۸۶۷) (۵۸۷۶) (۶۶۵۱) (۷۲۹۸) مسلم (۲۰۹۱)

وَفِي لَفْظٍ ((جَعَلَهُ فِي يَدِهِ الْيُمْنَى))^۱.

واته: له عه‌بدو‌ل‌لای کورپی عومه‌روهه (په‌زای خوا‌یان لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌نگوستیله‌یه‌کی له ئالتون دروست کردبوو، هه‌ر کاتی‌ک له په‌نجه‌ی بک‌ردایه یاقوته‌که‌ی ده‌خسته ناو له‌پیه‌وه جا خه‌ل‌کیش هه‌روه‌ک ئه‌ویان کرد، پاشان له‌سه‌ر مینه‌ره‌که‌ی دانیش‌ت و نه‌نگوستیله‌که‌ی دا‌که‌ندوو فه‌رمو‌وی: من پیش‌تر ئه‌م نه‌نگوستیله‌یه‌م ده‌کرده په‌نجه‌م وه یاقوته‌که‌شیم ده‌خسته دیوی له‌پی ده‌ستمه‌وه، جا فر‌پی داو فه‌رمو‌وی: سو‌یند به‌خوا هه‌ر‌گیز له په‌نجه‌ی نا‌که‌م، خه‌ل‌کیش ئه‌نگوستیله‌کانیان فر‌یدا)).

وه له‌ده‌ر‌پ‌ر‌پ‌ن‌یک‌ی تر‌دا: عه‌بدو‌ل‌لای کورپی عومه‌ر (په‌زای خوا‌یان لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کردیه ده‌ستی راستی)).

کتابُ الجِهَادِ - په‌رتووی جیهاد و تیکۆشان

۳۹۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ - انْتَضَرَ، حَتَّى إِذَا مَالَتِ الشَّمْسُ قَامَ فِيهِمْ، فَقَالَ: ((أَيُّهَا النَّاسُ، لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ، وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، وَمُجْرِيَ السَّحَابِ، وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ: اهْزِمْهُمْ، وَأَنْصُرْنَا عَلَيْهِمْ)).^۱

واته: له عه‌بدوللای کوردی نه‌بی نه‌فاوه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((په‌غه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) له‌و پۆژانه‌ی که‌ پوویه‌پووی دوزمن ده‌بووه‌وه چاره‌پوانی ده‌کرد هه‌تا کاتی‌ک خۆر به‌ره‌و ئاوابوون ده‌چوو ئینجا هه‌ل‌ده‌سا له‌ ناویاندا و ده‌یفه‌رموو: ((نه‌ی خه‌ل‌کینه‌ خۆزگه‌ی پوویه‌پوو بوونه‌وه‌ی دوزمن مه‌خوازن و داوی سه‌لامه‌تی و پارێزراوی له‌ خوا بکه‌ن نه‌گه‌ر پوویه‌پوویان بوونه‌وه‌ ئارام بگرن، وه‌ بزانی بی‌گومان به‌هه‌شت له‌ ژێر سی‌به‌ری شمشیره‌کاندايه‌، پاشان په‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: په‌روه‌ردگارا نه‌ی دابه‌زینه‌ری قورپان وه‌ هینه‌ری هه‌وره‌کان وه‌ پوختینه‌ری تاقمه‌ بی‌ باوه‌په‌کان، تی‌کیان بشکینه‌ و سه‌رمان بخه‌ به‌سه‌ریاندا)).

۳۹۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَمَوْضِعُ سَوْطٍ أَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَالرُّوحَةُ يَرْوَحُهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْغَدْوَةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا)).^۲

واته: له‌ سه‌ه‌لی کوردی سه‌عه‌ده‌وه‌ (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: په‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو: ((سه‌نگه‌ر گرتنی پۆژێک له‌ پیناوی خوادا چاک‌تره‌ له‌ دونیاو نه‌وه‌شی که‌

۱ البخاري (۲۹۳۳) (۲۹۶۵) (۲۹۶۶) (۳۰۲۴) (۳۰۲۵) (۴۱۱۵) (۶۳۹۲) (۷۴۸۹) مسلم (۱۷۴۲)

۲ البخاري (۲۷۹۴) (۲۸۹۲) (۳۲۵۰) (۶۴۱۵) مسلم (۱۱۳) (۱۱۴) (۱۸۸۱)

له سه ریستی، وه شوین قامچی به کیکتان له بهه شتدا چاکتره له دونیاو نه وهشی که
له سه ریستی، وه سهر له ئیوارهیه که یاخود سهر له به یانییه که بهنده ده رجیت له پیناوی
خوادا چاکتره له دونیاو نه وهشی که تیا دایه)).

٤٠٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
((اِتَّقُوا اللَّهَ (وَلِمُسْلِمٍ: تَضَمَّنَ اللَّهَ) لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ، لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا جِهَادٌ فِي سَبِيلِي
وَإِيمَانٌ بِي، وَتَصَدِيقٌ بِرُسُلِي فَهُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ: أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ أَرْجِعَهُ إِلَى مَسْكَنِهِ
الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ، نَائِلًا مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ)).^١

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوی لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که
ده فه رموی: ((خوای گه وره زامنی و که فیلی که سیک ده کات که ده رجیت له پیناویدا،
وه هیچ شتیک ده ری نه کات جگه له پیناوی خوادا نه بیت و ئیمان هینان پیتی و
به راست زانیی پیغه مبه ره که ی (ﷺ) نه وه زامنی له سهر منه که بیخه مه بهه شته وه،
یاخود بیگپر مه وه بۆ ماله که ی که لیبی ده رجیوه وه به ده ست هینانی نه و پادا شته ی که
به ده ستی گه شته یاخود نه و ده ست که وته)).

٤٠١ - وَلِمُسْلِمٍ: ((مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ - وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِهِ -
كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَانِمِ، وَتَوَكَّلَ اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِهِ إِنْ تَوَفَّاهُ: أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ
يَرْجِعَهُ سَالِمًا مَعَ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ)).

وه له ده برپینیکی تر دا له لای ئیمامی موسلیم: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی:
((وینه ی مواهید له پیناوی خوادا، وه خوی گه وره خوی زاناره کی جیهاد ده کات
له پیناویدا، وینه ی که سیکه که به رۆژ به پۆژوبیت و به شه ویش شه و نوێژ بکات، وه
خوای گه وره که فاله تی نه و مواهیده ی کردووه که له پیناویدا ده جهنگی نه گهر مراندی

ئەوا بیخاتە بەهەشتەو، یاخود بیگیڕیتەو بە سەلامەتی لەگەڵ پاداشتی جیهادەکه‌دا
یاخود بە دەست که‌وته‌و)).

٤٠٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَا مِنْ مَكْلُومٍ يُكَلِّمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَكَلَّمُهُ يَدْمَى: اللَّوْنُ لَوْنُ الدَّمِّ، وَالرَّيْحُ رِيحُ الْمِسْكِ))^١.

واتە: لە ئەبوهورەیره‌و (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموی: ((هیچ بریندارێک نییە بریندار بکریت لە پێناوی خودا ئیلا پۆژی دوا‌ی دیت و برینەکه‌ی خۆینی لی دەپوات، پەنگەکه‌ی پەنگی خۆینە و بۆنەکه‌ی بۆنی میسکه‌ " که‌ بۆنیکی خۆشه‌"))).

٤٠٣ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((غَدَوَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ رَوْحَةٌ: خَيْرٌ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَغَرَبَتْ))^٢.
واتە: لە ئەبی ئەییوبی ئەنصاریه‌و (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموی: ((سەر لەبە‌یانی دە‌رچونێک لە پێناوی خوادا یاخود سەر لە ئیوارەیه‌ک چاکترە لەو‌هی که‌ خۆر لەسەری هە‌لدیت و ئاواش دە‌بیت)).

٤٠٤ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((غَدَوَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ رَوْحَةٌ: خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا))^٣.
واتە: لە ئەنەسی کۆپی مالیکە‌و (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموی: ((سەر لەبە‌یانی دە‌رچونێک لە پێناوی خوادا یاخود سەر لە ئیوارەیه‌ک چاکترە لە دنیاو ئەو‌شی تێیدا‌یه‌)).

١ البخاري (٢٣٧) (٢٨٠٣) (٥٥٣٣) مسلم (١٨٧٦/١٠٥)

٢ مسلم (١٨٨٣)

٣ البخاري (٢٧٩٢) (٢٧٩٦) (٦٥٦٨) مسلم (١٨٨٠)

٤٠٥ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حُنَيْنٍ - وَذَكَرَ قِصَّةً - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلْبُهُ))^١ " قَالَهَا ثَلَاثًا.

واته: له ئه بی قه تاده ی ئه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: له خزمه ت پیغه مبه ری خوا دا (ﷺ) ده رچوین بۆ جهنگی " حُنَيْنٍ " ئینجا باسی به سه ر هاته که ی کرد و وتی، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: هر که سیك که سیکی کوشت و شایه تی له سه ری هه بو ئه و تفاقه که ی بۆ ئه وه (واته جل و بهرگ و چه که که ی و ولاخه که شی)). جا نه بو قه تاده (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سی جار وای فه رموی.

٤٠٦ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَيْنٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَهُوَ فِي سَفَرٍ، فَجَلَسَ عِنْدَ أَصْحَابِهِ يَتَحَدَّثُ، ثُمَّ انْقَتَلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُطْلِبُوهُ وَأَقْتُلُوهُ فَقَتَلْتُهُ، فَتَقَلَّنِي سَلْبَهُ))^٢.

وَفِي رِوَايَةٍ ((فَقَالَ: مَنْ قَتَلَ الرَّجُلَ؟ فَقَالُوا: ابْنُ الْأَكْوَعِ فَقَالَ: لَهُ سَلْبُهُ أَجْمَعُ))^٣.

واته: له سه له مه ی کوپی ئه کوه عه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) له سه فه ردا له لای ها وه له کانی (په زای خوایان لیبی) دانیشتبوو، جاسوسی که له بی با وه په کان هاته لای و پاشان پویشست، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: دوا ی بکه ون و بیکوژن، جا من کوشتم، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه موو تفاقه که ی دا به خۆم)).

١ البخاري (٣١٤٢) مسلم (١٧٥١)

٢ البخاري (٣٠٥١)

٣ مسلم (١٧٥٤)

وه له ده‌رپرینێکی تردا: سه‌له‌مه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی: کێ ئه‌و پیاوه‌ی گوشت؟ وتیان: کو‌پی ئه‌کو‌ه‌ع، فرمووی: هه‌موو تفاقه‌که‌ی بۆ ئه‌وه‌)).

٤٠٧ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً إِلَى نَجْرٍ فَخَرَجَتْ فِيهَا، فَأَصْبْنَا إِبِلًا وَغَنَمًا، فَبَلَغَتْ سُهْمَانُنَا اثْنَيْ عَشَرَ بَعِيرًا، وَنَقَلْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعِيرًا بَعِيرًا)).^١

واته: له عه‌بدو‌للای کو‌پی عومه‌ره‌وه (په‌زای خوایان لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هیزێکی نارد بۆ "نَجْر" منیش له‌گه‌لیدا پۆیشتم، و‌شتر و مه‌پێکی زۆرمان به‌ده‌ست هێنا، پشکی هه‌ر یه‌کی‌مان گه‌شته دوانزه و‌شتر، وه پی‌غه‌مبه‌ری خواداش (ﷺ) یه‌کی و‌شترێکی تریشی پێ‌داین‌)).

٤٠٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ: يُرْفَعُ لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٌ، فَيُقَالُ: هَذِهِ غَدْرَةُ فُلَانٍ بْنِ فُلَانٍ)).^٢

واته: له عه‌بدو‌للای کو‌پی عومه‌ره‌وه (په‌زای خوایان لی‌بی) ئه‌ویش له پی‌غه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) که فرموویه‌تی: ((کاتێک که خوای گه‌وره هه‌موو مۆ‌قه‌کان کۆ‌ده‌کاته‌وه له سه‌ره‌تاوه تا کۆ‌تایی، بۆ هه‌موو بێ ناپاکێک ئالایه‌ک به‌رز ده‌کریته‌وه، ده‌وتریت ئه‌وه ناپاکیه‌تی فلانی کو‌پی فلانه‌)).

١ البخاري (٤٣٣٨) مسلم (١٧٤٩/٣٧)

٢ البخاري (٦١٧٧) (٦١٧٨) (٣١٨٨) مسلم (١٧٣٥)

٤٠٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ امْرَأَةً وَجِدَتْ فِي بَعْضِ مَغَازِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْتُولَةً، فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَتْلَ النِّسَاءِ، وَالصَّبِيَّانِ))^١.

واته: له عهبدوللای کورپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((نافره تیک بینرا له هه ندیک له جهنگه کانی پیغه مبهردا (ﷺ) به کورژاوی، جا پیغه مبهردا (ﷺ) نکولی کرد له کوشتنی نافره تان و مندالان)).

تیببینی وه رگیز: کوشتنی نافره تان و مندالان له جهنگدا دروست نییه به لام کاتیک بیباوه په کان بیان کهن به قه لغان یاخود به بۆچوون یارمه تیان بهن یاخود له کاتی تیر باران و توپ باراندا نهوا له حاله تانه دا دروسته.

٤١٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ، وَالزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ، شَكَا الْقَمَلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاؤِ لُهُمَا فَرَخَّصَ لَهُمَا فِي قَمِيصِ الْحَرِيرِ فَرَأَيْتُهُ عَلَيْهِمَا))^٢.

واته: له نه نه سی کورپی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((عهبدولپه حمانی کورپی عهوف و زوبهیری کورپی عهوام (په زای خویان لیبی) له جهنگیکدا له تاو نه سپی سکالایان برده لای پیغه مبهردی خوا (ﷺ) نه ویش موله تی پیدان به پوشینی کراسی ناویشم منیش دیم له بهریاندا)).

٤١١ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَتْ أَمْوَالُ بَنِي النَّضِيرِ مِمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا لَمْ يُوجِفِ الْمُسْلِمُونَ عَلَيْهِ بِخَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَكَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالِصًا، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

١ البخاري (٣٠١٤) (٣٠١٥) مسلم (١٧٤٤/٢٥، ٢٤)

٢ البخاري (٢٩٢٠) مسلم (٢٠٧٦/٢٦)

يَعَزِلُ نَفَقَةَ أَهْلِهِ سَنَةً، ثُمَّ يَجْعَلُ مَا بَقِيَ فِي الْكُرَاعِ، وَالسَّلَاحِ عُدَّةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ)).^۱

واته: له عومهری کوپی خه طابه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ((مال و سامانی "بَنِي النَّضِيرِ" له و ده سته که وهی که خودا به خشی به پیغه مبه ره که ی(ﷺ) وه له وهی که موسولمانان نه چوونه سهری به سواری نه سپ و وشتر (واته: بی شه پرده سستی به سهردا گیرا)، ته نیا بو پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) وه پیغه مبه ری خوا(ﷺ) خه رجبی یه ک سالی خیزانه کانی لی جیا کرده وه، پاشان نه وهی که مایه وه له نه سپ و ولاخه به رزه کان و چه ک و تفاقه کان ناماده ی ده کرد له پیناوی خوادا (واته بو جیهاد)).

تیبینی وهرگیر: فَيءُ - غَنِيْمَةٌ: هه ردو وکیان واته ده ست که وت به لام "فَيءُ" به بی جهنگ ده گیریت نه وه هه مووی بو پیغه مبه ری خوا دایه (ﷺ) به لام له دوا ی مردنی نه وه هه مووی له به رزه وه ندی موسولمانان سهر ف ده کریت، به لام "غَنِيْمَةٌ" نه وه ده ست که وته یه که مواهیدان به شه پ ده یگرن نه وه ش بوخویانه ته نها پینچ یه کی نه بیت که بو موسولمانان سهر ف ده کریت.

٤١٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَجْرَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا ضُمِرَ مِنَ الْخَيْلِ: مِنَ الْحَفِيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ، وَأَجْرَى مَا لَمْ يُضْمَرْ: مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ. قَالَ ابْنُ عُمَرَ: وَكُنْتُ فِيمَنْ أَجْرَى.^٢ قَالَ سُفْيَانُ: مِنَ الْحَفِيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ: خَمْسَةُ أَمْيَالٍ، أَوْ سِتَّةٌ، وَمَنْ ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ: مِيلٌ.

واته: له عه بدوللای کوپی عومهر وه (په زای خویان لیږی) ده لئ: ((پیغه مبه ر(ﷺ) پېشبرکیتی کرد به و نه سپانه ی که دابه سته کرابوون له "حَفِيَاء" وه هه تا "ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ" وه پېشبرکیتی کرد به و نه سپانه ی که دابه سته نه کرابوون له "ثَنِيَّة" وه

١ البخاري (٢٩٠٤) (٤٨٨٥) مسلم (١٧٥٧)

٢ البخاري (٤٢٠) (٢٨٦٨) (٢٨٦٩) (٢٨٧٠) (٧٣٣٦) مسلم (١٨٧٠)

ههتا مزگهوتی "بَنِي زُرَيْقٍ" عهبدوللای کوی عومەر (پهزای خویان لیبی) دهلی: من یهکیک بووم لهوانه ی که پیشبرکیم کرد).

سوفیان (پهحمهتی خوی لیبی) دهلی: له "حَفِيَاءٍ" وه ههتا "ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ" پینج میله وه له "ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ" وه ههتا مزگهوتی "بَنِي زُرَيْقٍ" میلیکه. حَفِيَاءٍ: شوینیکه له دهرهوهی مه دینه.

ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ: به ریگه یه که دهوتریت له نیوان دوو شاخدا بیت.

٤١٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((عُرِضْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجْزِنِي فِي الْمُقَابَلَةِ، وَعُرِضْتُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ، فَأَجَازَنِي)).^١

واته: له عهبدوللای کوی عومەر وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((پوژی جهنگی "أُحُدٍ" چوارده سال بووم پیشانی پیغمهبری خوا (ﷺ) درام، مؤلهتی پی نه دام، له سالی داهاتوودا پوژی جهنگی "خَنْدَقٍ" پانزه سال ته مه نم بوو پیشانی درام مؤلهتی پی نه دام)).

٤١٤ - وَعَنْهُ { يَعْنِي ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا } : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسَمَ فِي النَّفْلِ: لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ، وَلِلرَّجُلِ سَهْمًا)).^٢

واته: هه ر له عهبدوللای کوی عومەر وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((پیغمهبری خوا (ﷺ) دهست کهوتی بهش ده کرد، بۆ سوار دوو بهش، بۆ پیاده یه که بهش)).

پوونکردنه وه: نه گهر که سیك له جهنگدا سواری پیبیت نهوا بۆ سواره که ی دوو بهش به بۆ خوشی بهشیکه واته سی بهشی ده که ویت.

١ البخاري (٢٦٦٤) (٤٠٩٧) مسلم (١٨٦٨)

٢ البخاري (٢٨٦٣) (٤٢٢٨) مسلم (١٧٦٢)

۴۱۵ - وَعَنْهُ ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كَانَ يُنْفِلُ بَعْضَ مَنْ يَبْعَثُ فِي السَّرَايَا لَأَنْفُسِهِمْ خَاصَّةً سِوَى قَسَمِ عَامَّةِ الْجَيْشِ))^۱.

واته: هه ره له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده ست که وتی زیاده ی ده دا به هه ندیک له وه میزانه ی که ده ی ناردن بۆ جه نگ به تایبه تی بۆ خویان، جگه له کوی گشتی ده ست که وتی جه نگی سوپاکه ده یدا پییان)).

۴۱۶ - عَنْ أَبِي مُوسَى - عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا))^۲.

واته: له نه بی موساوه (په زای خوی لیبی) که ناوی عه بدوللای کوپی قه یسه: نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) ده فه رموی: ((هه ره که سیک چه کمان لی هه لبگریت نه وه له ئیمه نییه)).

په ونکردنه وه: چه که هه لگرتن وه هه موو جوړه که ره سته یه که مه ترسی هه بیته هه لگرتنی په وبه پوی موسولمان هه تا بۆ سوعبه ت و گالته کردنیش بیت هه رام و نا شه رعیه.

۴۱۷ - عَنْ أَبِي مُوسَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الرَّجُلِ: يُقَاتِلُ شَجَاعَةً، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، وَيُقَاتِلُ رِيَاءً. أَيُّ ذَلِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَاتَلَ لِيَتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ))^۳.

واته: له نه بی موساوه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((په رسیار کرا له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده رباره ی پیاویک که ده جه نگیت له بهر نازایه تی، وه پیاویش هه یه ده جه نگیت

۱ البخاري (۳۱۳۵) مسلم (۱۷۵۰/۴۰)

۲ البخاري (۷۰۷۱) مسلم (۱۰۰)

۳ البخاري (۱۲۳) (۲۸۱۰) (۳۱۲۶) (۷۴۵۸) مسلم (۱۹۰۴)

وهك دهمار گيريهك بۆ خاك و قهوم و كهسهكهى، وه پياويش ههيه دهجهنگيٓت بۆ سومعهو بهرچاوى، كام له مانه له پيٓناوى خودادايه؟ پيٓغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمووى: ههركهسيٓك بجهنگيٓت بۆ ئهوهى وشهى خوا بهرز و بلند بيٓت ئهوه له پيٓگهى خودادايه)).

کِتَابُ الْعِتْقِ - په رتووکي کؤيله نازاد کردن

٤١٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَعْتَقَ شِرْكَاءَ لَهُ فِي عَبْدٍ، فَكَانَ لَهُ مَا يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ: قَوْمٌ عَلَيْهِ قِيمَةُ عَدْلٍ، فَأُعْطِيَ شُرَكَاءُهُ حِصَصَهُمْ، وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِلَّا فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ))^١.

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: ((هر که سیک به شیکي خوی له کؤيله یه کی هاویه شدا نازاد بکات وه نه وه نده ی هه بوو که بگاته نرخي کؤيله که نه وا نرخي کؤيله که ی له سر ده خه ملینریت، نرخي به شه کانی تر ده دریت به هاویه شه کانی وه کؤيله که ش نازاد ده بیټ، وه نه گهر مالی نه بوو نه وه نه وه نده ی نازاد بوو که نازادی کردوه)).

٤١٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَعْتَقَ شِقْصًا مِنْ مَمْلُوكٍ، فَعَلَيْهِ خَلَاصُهُ كُلُّهُ فِي مَالِهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ قَوْمَ الْمَمْلُوكِ قِيمَةً عَدْلٍ، ثُمَّ أُسْتُسِعِيَ الْعَبْدُ، غَيْرَ مَشْقُوقٍ عَلَيْهِ))^٢.

واته: له نه بوهوره یه وه (په زای خوی لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فرمویه تی: ((هر که سیک به شیک له کؤيله یه ک نازاد بکات، نه وا پیویسته له سر ی که به ته وای نازادی بکات له مالی خوی، نه گهر مالی نه بوو نه وا نرخي کؤيله که ده خه ملینریت پاشان پیی ده وتریت بو ئیش کردن (واته بو نه وه ی که پاره ی نه وانی تریش باته وه به ته وای نازاد بیټ) به لام کاریک نا که نه توانیت و گران بیټ له (سه ری)).

١ البخاري (٢٥٢٣) مسلم (١٥٠١)

٢ البخاري (٢٤٩٢) (٢٥٠٤) (٢٥٢٧) مسلم (١٥٠٣)

به شی فروشتنی کۆیله ی چاوه‌روانکراو

العبد المدبر: واته: به به‌نده‌یه‌ک ده‌وتریت که سه‌یده‌که‌ی پیتی بلیت تو نازادیت پاش مردنم.

۴۲۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَبَّرَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ غُلَامًا لَهُ))^۱.

وَفِي لَفْظٍ: ((بَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ أَعْتَقَ غُلَامًا لَهُ عَنْ دَبْرِ - لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ فَبَاعَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَمَانِمِائَةٍ دِرْهَمٍ، ثُمَّ أَرْسَلَ ثَمَنَهُ إِلَيْهِ))^۲.

واته: جابری کوپی عه‌بدوللّوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((پیاویک له نه‌نصاریه‌کان کۆیله‌یه‌کی گه‌نجی هه‌بوو نازادی کرد دوا‌ی مردنی)).

وه له‌ده‌رب‌پین‌یک‌ی تر‌دا هاتووه: له جابری کوپی عه‌بدوللّوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((گه‌یشت به‌ پی‌غه‌مبه‌ری (ﷺ) که پیاویک له ه‌اوه‌لانی کۆیله‌یه‌کی گه‌نجی هه‌بوو نازادی کردووه دوا‌ی مردنی، وه م‌الی نه‌بوو جگه له‌و کۆیله‌یه نه‌بی‌ت، پی‌غه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) فروشتی به هه‌شت سه‌د دره‌م، پاشان پاره‌که‌ی بو نارد)).

تم بعون الله تعالى في رمضان

۲۵- ۹- ۱۴۳۳ هجری

۱۴- ۸- ۲۰۱۲ میلادی

۱ البخاري (۲۱۴۱) (۲۴۰۳) (۲۴۱۵) (۶۷۱۶) (۶۹۴۷) مسلم (۹۹۷/۴۱)

۲ البخاري (۶۹۴۷) مسلم (۹۹۷)

پیرستی بابەتەکان

ژ	بابەتەکان	لایە پە
۱	پیشەکی دکتۆر عبداللطیف أحمد مصطفی	۵
۲	پیشەکی دکتۆر ئەحمەدی شافعی	۶
۳	پیشەکی وەرگیڕ	۸
۴	پیشەکی دانەر	۱۰
۵	کتابُ الطَّهَّارَةِ - پەرتووکی پاکخواینی	۱۱
۶	بابُ دخولِ الخلاءِ والاستطابة بەشی چوونە سەرئاوو خۆخاویڤ کردنەو	۱۹
۷	بابُ السَّوَاكِ - بەشی سیواککردن	۲۳
۸	بابُ المَسْحِ عَلَى الْخَفَيْنِ - بەشی مەسح کردن لەسەر خوفەکان	۲۵
۹	بابُ فِي الْمَذْيِ وَغَيْرِهِ بەشی مەزیو ئەوشتانەیی دەستنویژ بەتال دەکەنەو	۲۶
۱۰	بابُ الْجَنَابَةِ - بەشی خۆشۆردن لە لەشگرانی	۳۰
۱۱	بابُ التَّيْمُمِ - بەشی تەیه موم	۳۵
۱۲	بابُ الْحَيْضِ - بەشی حەیز	۳۷
۱۳	کتابُ الصَّلَاةِ - پەرتووکی نوێژ	۴۱
۱۴	بابُ الْمَوَاقِيتِ - بەشی کاتەکانی نوێژ	۴۱

۱۵	به شی هه نندیک له نابه سه نندیه کانی نوێژ	۴۶
۱۶	به شی کاته قه دهغه کراوه کان	۴۷
۱۷	به شی گێرانه وهی نوێژه فه وتاوه کان وه پیزه نندیان	۴۸
۱۸	بابُ فضلِ الجماعةِ ووجوبِها به شی گه وره یی نوێژی جه ماعت و وه واجب بوونی	۴۹
۱۹	به شی ئاماده بوونی ئافره تان له مزگهوت	۵۱
۲۰	به شی سوننه تی په واتب وه گه وره ی دوو پکاتی به یانی	۵۲
۲۱	بابُ الأذانِ والإقامة - به شی بانگ و قامهت	۵۴
۲۲	بابُ استقبالِ القبلة - به شی پووکردنه پووگه	۵۶
۲۳	بابُ الصُّفوفِ - به شی ریزه کان	۵۸
۲۴	بابُ الإمامة - به شی پیشنوێژی	۶۱
۲۵	بابُ صفةِ صلاةِ النبيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به شی چۆنیه تی نوێژی پیغه مبه ر (ﷺ)	۶۵
۲۶	بابُ وجوبِ الطمأنينةِ في الركوع والسجود به شی واجبی ئارامی له رکوع و کړنو شدا	۷۲
۲۷	بابُ القراءةِ في الصلاة - به شی قورئان خوێندن له نوێژدا	۷۴
۲۸	بابُ سجودِ السَّهْوِ - به شی سوجه ی سه هو	۷۸

۸۰	بابُ المَرُورِ بَيْنَ يَدَيِ المَصْلِي به‌شی پۆشتن به‌به‌رده‌م نوێژ خویندا	۲۹
۸۲	بابُ تحِيَّةِ المَسْجِدِ - به‌شی سَلَاوکردن له مزگه‌وت	۳۰
۸۲	بابُ النَّهْيِ عَنِ الكَلَامِ فِي الصَّلَاةِ به‌شی قه‌ده‌غه کردنی قسه له نوێژدا	۳۱
۸۳	بابُ الإِبْرَادِ فِي الظَّهْرِ مِنْ شِدَّةِ الحَرِّ به‌شی به‌فینکی نوێژ کردن له گه‌رمای نیوه‌پۆدا	۳۲
۸۴	بابُ قِضَاءِ الصَّلَاةِ الْفَائِتَةِ وَتَعْجِيلِهَا به‌شی گێرانه‌وه‌ی نوێژی فه‌تاوو په‌له‌لیکردنی	۳۳
۸۵	بابُ جَوَازِ إِمَامَةِ الْمُتَنَفِّلِ بِالمُفْتَرَضِ - به‌شی دروستیه‌تی ئیمامه‌تی که‌سیک نوێژی سوننه‌ت بکات به‌که‌سیک نوێژی فه‌رز بکات	۳۴
۸۶	بابُ حُكْمِ سِتْرِ أَحَدِ الْعَاتِقَيْنِ فِي الصَّلَاةِ به‌شی داپۆشین یه‌کیک له‌ شانه‌کان له‌ نوێژدا	۳۵
۸۷	بابُ مَا جَاءَ فِي الثُّومِ وَالبَصْلِ وَنَحْوَهُمَا به‌شی ئه‌وه‌ی هاتوو له‌ باره‌ی سیرو پیازو هاو وینه‌یان	۳۶
۸۸	بابُ التَّشْهَدِ - به‌شی ته‌حیات	۳۷
۸۹	بابُ كَيْفِيَةِ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ (ﷺ) به‌شی چۆنیه‌تی سه‌لاوات دان له‌ سه‌ر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)	۳۸

۹۰	بابُ الدَّعَاءِ بَعْدَ التَّشْهَدِ الْأَخِيرِ به شی پارانه وه له دواى ته حیاتی کۆتایی	۳۹
۹۲	بابُ الْوَيْثْرِ - به شی نویژی ویتَر	۴۰
۹۴	بابُ الذِّكْرِ عَقِبَ الصَّلَاةِ - به شی ذکر کردنی دواى نویژ	۴۱
۹۸	بابُ الْخُشُوعِ فِي الصَّلَاةِ - به شی خشوع له نویژدا	۴۲
۹۹	بابُ الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فِي السَّفَرِ به شی کۆکردنه وه له نیوان دوو نویژدا له سه فهردا	۴۳
۱۰۰	بابُ قَصْرِ الصَّلَاةِ فِي السَّفَرِ - به شی کورتکردنه وه ی نویژ له سه فهردا	۴۴
۱۰۱	بابُ الْجُمُعَةِ - به شی جومعه	۴۵
۱۰۶	بابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ - به شی نویژی دوو جه ژنه که	۴۶
۱۱۰	بابُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ - به شی نویژی خۆر و مانگ گیران	۴۷
۱۱۳	بابُ الْأَسْتِسْقَاءِ - به شی نویژه بارانه	۴۸
۱۱۶	بابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ - به شی نویژی ترس	۴۹
۱۲۱	کِتَابُ الْجَنَائِزِ - به شی مردوو	۵۰
۱۲۱	بابُ فِي صَلَاةِ عَلَى الْغَائِبِ وَعَلَى الْقَبْرِ به شی نویژکردن له سه ر مردووی دوور یان له سه ر گۆر	۵۱
۱۲۳	بابُ فِي الْكَفَنِ - به شی کفن کردن	۵۲

۱۲۴	بابُ فِي صِفَةِ تَفْسِيلِ الْمَيِّتِ وَتَشْيِيعِ الْجَنَازَةِ به‌شی چۆنیه‌تی شوردنی مردوو وه ناشتنی	۵۳
۱۲۷	بابُ فِي مَوْقِفِ الْإِمَامِ مِنَ الْمَيِّتِ به‌ش شوینی وه‌ستانی ئیمام لای مردوو‌ه‌که	۵۴
۱۲۸	بابُ فِي تَحْرِيمِ التَّسَخُّطِ بِالْفِعْلِ وَالْقَوْلِ به‌شی حه‌رامی نار‌ه‌زایی و تور‌ه‌یی ده‌رب‌پ‌ین به‌کرده‌وه‌ یان به‌ وه‌	۵۵
۱۳۱	كِتَابُ الزَّكَاةِ - پ‌ه‌رتووکی زه‌کات	۵۶
۱۳۶	بابُ صَدَقَةِ الْفِطْرِ - به‌شی زه‌کاتی سه‌رفتره‌	۵۷
۱۳۸	كِتَابُ الصِّيَامِ - پ‌ه‌رتووکی پ‌ۆژوو	۵۸
۱۴۲	بابُ الصَّوْمِ فِي السَّفَرِ - به‌شی پ‌ۆژوو له‌ سه‌فه‌ردا	۵۹
۱۴۷	بَابُ أَفْضَلُ الصِّيَامِ وَغَيْرِهِ به‌شی گه‌وره‌ترین پ‌ۆژوو جگه‌ له‌ویش	۶۰
۱۵۲	بابُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ - به‌شی شه‌وی قه‌در	۶۱
۱۵۴	بابُ الْاِعْتِكَافِ - به‌شی مانه‌وه‌ له‌ مزگه‌وتدا	۶۲
۱۵۷	كِتَابُ الْحَجِّ - پ‌ه‌رتووکی حه‌ج	۶۳
۱۵۷	بابُ الْمَوَاقِيتِ - شوین و کاته‌کانی ئیحرام به‌ستن	۶۴
۱۵۹	بابُ مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ به‌شی ئه‌و پ‌ۆشاکه‌ی که حاجی له‌به‌ری ده‌کات	۶۵

۱۶۱	بابُ تَلْبِيَةِ - به شی تهلبیه کردن	۶۶
۱۶۲	بابُ سَفَرِ الْمَرْأَةِ بِدُونِ الْمَحْرَمِ به شی سهفه رکردنی ئافرهت به بی مه حرهم	۶۷
۱۶۳	بابُ الْفِدْيَةِ - به شی فیدیه دان	۶۸
۱۶۴	بابُ حَرَمَةِ مَكَّةَ - به شی حه رامی مه ککه	۶۹
۱۶۷	بابُ مَا يَجُوزُ قَتْلُهُ به شی نه و ئاژه لانه ی که کوشتنیان دروسته	۷۰
۱۶۸	بابُ دُخُولِ مَكَّةَ وَالْبَيْتِ - به شی چوونه ناو مه ککه و به یته وه	۷۱
۱۷۰	بابُ الطَّوَّافِ وَأَدْبِهِ - به شی ته واف و ئادابه کانی	۷۲
۱۷۲	بابُ التَّمَتُّعِ - به شی حه جکردن به ته مه توع	۷۳
۱۷۷	بابُ الْهَدْيِ - به شی حه یوانی قوربانی حه ج کردن	۷۴
۱۷۹	بابُ الْغُسْلِ لِلْمُحْرِمِ - به شی خو شوردنی ئیحرام پۆش	۷۵
۱۸۱	بابُ فَسْخِ الْحَجِّ إِلَى الْعُمْرَةِ به شی هه لوه شان هه ی حه ج بۆ عومره	۷۶
۱۸۴	بابُ حُكْمِ تَقْدِيمِ الرَّمِي وَالنَّحْرِ وَالْحَلْقِ وَالْإِفَاضَةِ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ به شی پیخستن و دواخستنی شه یتان ره جمکردن و قوربانی کردن و سه رتاشین و ته واف کردن هه ندیکیان به سه ر هه ندیکیاندا	۷۷

۷۸	بابُ كيف ترمي جمرة العقبة بهشی چۆن شهیتان بهرد باران ده کهیت	۱۸۵
۷۹	بابُ فضل الحلق وجواز التقصير بهشی که وردهیی سه رتاشین وه دروستی کورت کردنه وهی	۱۸۶
۸۰	بابُ طواف الإفاضة والوداع بهشی ته وافی که پانه وه له عه ره فه و ته وافی کۆتایی	۱۸۷
۸۱	بابُ وجوب المبيت بمنى - بهشی واجبییه تی مانه وه له مینا	۱۸۹
۸۲	بابُ جمعُ المغرب والعشاء في المزدلفة بهشی کۆکردنه وهی نوژی ئیواره و خه وتنان له موزده لیه	۱۸۹
۸۳	بابُ الْمُحَرَّمِ يَأْكُلُ مِنْ صَيْدِ الْحَلَالِ بهشی ئیحرام پۆش بۆی هه یه گۆشتی نیچیر بخوات	۱۹۰
۸۴	كتابُ البيوع - په رتووکى کپین و فروشتن	۱۹۳
۸۵	بابُ مَا نَهِيَ عَنْهُ مِنَ الْبَيْعِ بهشی نه و مامه لانه ی که قه ده غه ی لیکراوه	۱۹۴
۸۶	بابُ مَا نَهِيَ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ قَبْلَ بُدْوِ صِلَاحِهَا بهشی قه ده غه کردنی فروشتنی به روبوم پیش پیگه یشتنی	۱۹۷
۸۷	بابُ الْعَرَايَا بهشی عه رایا	۲۰۰

۲۰۲	بابُ نَهْيِ الْمُشْتَرِي عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ قَبْلَ قَبْضِهِ به‌شی پێگزی کردن له‌کریار له‌فروشتنی خۆراک پێش وه‌رگرتنی	۸۸
۲۰۳	بابُ تَحْرِيمِ بَيْعِ الْخَبَاثَاتِ به‌شی قه‌ده‌غه‌کردنی فروشتنی شته‌پێسه‌کان	۹۰
۲۰۴	بابُ السَّلَمِ - به‌شی سه‌له‌م	۹۱
۲۰۵	بابُ الشُّرُوطِ فِي الْبَيْعِ - به‌شی مه‌رج دانان له‌مامه‌له‌دا	۹۲
۲۰۸	بابُ الرِّيَا وَالصَّرْفِ - به‌شی سوو و پاره‌گۆڕینه‌وه	۹۳
۲۱۱	بابُ الرِّهْنِ - به‌شی بارمه‌	۹۴
۲۱۱	بابُ الْحَوَالَةِ - به‌شی گواستنه‌وه	۹۵
۲۱۲	بابُ مَنْ وَجَدَ سِلْعَتَهُ عِنْدَ رَجُلٍ قَدْ أَفْلَسَ - به‌شی كه‌سیك مالى خۆی لای كه‌سیك بینیه‌وه كه‌دووچارى مایه‌پوچ بوون هاتوه	۹۶
۲۱۲	بابُ الشَّفْعَةِ - به‌شی مه‌لگرتنه‌وه‌ی مال	۹۷
۲۱۳	بابُ أَحْكَامِ الْجَوَارِ - به‌شی نه‌ده‌ب له‌گه‌ل دراوسێ	۹۸
۲۱۳	بابُ الْفَصْبِ - به‌شی زه‌وتکردن	۹۹
۲۱۴	بابُ الْمَسَاقَاةِ وَالْمَزَارَعَةِ - به‌شی ئاودان و کشتوکار کردن	۱۰۰
۲۱۵	بابُ فِي جَوَازِ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالشَّيْءِ الْمَعْلُومِ وَالنَّهْيِ عَنِ الشُّرُوطِ الْفَاسِدَةِ به‌شی دروستیه‌تی به‌کرێدانی زه‌وی به‌مالێکی دیار وه‌پێگزی له‌دانانی مه‌رجه‌خراپه‌کان	۱۰۱

٢١٧	بابُ الْوَقْفِ - به شی وه قف	١٠٢
٢١٩	بابُ الْهَبَةِ - به شی به خشین	١٠٣
٢٢١	بابُ الْعَدْلِ بَيْنَ الْأَوْلَادِ فِي الْعَطِيَةِ به شی داد په روه ری له به خشیندا له نِتوان مندالدا	١٠٤
٢٢٢	بابُ هَبَةِ الْعُمَرِيِّ - به شی به خشین به که سیک تا له ژياندا بیت	١٠٥
٢٢٤	بابُ اللَّقْطَةِ - به شی هه لگرتنه وهی وون بوو	١٠٦
٢٢٥	بابُ الْوَصَايَا - به شی وه سیئت کردن	١٠٧
٢٢٨	بابُ الْفَرَائِضِ - به شی میرات	١٠٨
٢٣١	کتابُ النِّكَاحِ - په رتووکي ژن ماره کردن	١٠٩
٢٣٣	بابُ الْمَحْرَمَاتِ فِي النِّكَاحِ - به شی نه و ئافره تانهی که حه رامن	١١٠
٢٣٥	بابُ الشُّرُوطِ فِي النِّكَاحِ - به شی مه رجه کان له ژن ماره بریندا	١١١
٢٣٦	بابُ مَا جَاءَ فِي الْإِسْتِثْنَاءِ وَالسُّتْذَانِ - به شی مؤلّهت وه رگرتن له ئافرهت	١١٢
٢٣٧	بابُ لَا يَنْكَحُ مُطْلَقَتَهُ ثَلَاثًا حَتَّى تَنْكَحَ زَوْجًا غَيْرَهُ - به شی ئافرهتی سیّ به سیّ ته لاق دراو ماره ناکریت هه تا شوو نه کاته وه	١١٣
٢٣٨	بابُ عَشْرَةِ النِّسَاءِ - به شی شه و مانه وه لای ژن	١١٤
٢٣٩	بابُ النَّهْيِ عَنِ الْخُلُوعِ بِالْأَجْنِبِيَةِ به شی پیکری له به ته نه مانه وه له گه لّ ئافرهتی بیگانه دا	١١٥
٢٤٠	بابُ الصَّدَاقِ - به شی ماره یی	١١٦

۲۴۲	کتابُ الطَّلَاقِ - په رتووکى ته لاق	۱۱۷
۲۴۵	بابُ الْعِدَّةِ - به شى چاوه پوانى ژن	۱۱۸
۲۴۷	بابُ تَحْرِيمِ إِحْدَادِ الْمَرْأَةِ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ به شى حه رامييه تى ته عزى باری زیاتر له سى پوژ ته نها بۆ میرد نه بیټ	۱۱۹
۲۴۸	بابُ مَا تَجْتَنِبُهُ الْحَادَّةُ - به شى نه وهى ژنى ته عزى بار خوی لیده پاریزیت	۱۲۰
۲۵۰	کتابُ اللَّعَانِ - په رتووکى نه فرین کردن	۱۲۱
۲۵۳	بابُ إِحْلَاقِ النَّسَبِ - به شى په چه له ک گه یانندن	۱۲۲
۲۵۶	کتابُ الرِّضَاعِ - په رتووکى شیر خواردنى مندال	۱۲۳
۲۶۰	کتابُ الْقِصَاصِ - توله سه ندنه وه	۱۲۴
۲۶۸	کتابُ الْحُدُودِ - په رتووکى سنوورى تاوانه کان	۱۲۵
۲۷۴	بابُ حَدِّ السَّرْقَةِ - به شى سزای دزی کردن	۱۲۶
۲۷۵	بابُ فِي إِنْكَارِ الشَّفَاعَةِ فِي الْحُدُودِ وَالنَّهْيِ عَنْهَا - به شى پیگری کردن له تکا کردن له سزای سنوره کان و قه ده غه کردن لی	۱۲۷
۲۷۷	بابُ حَدِّ الْخَمْرِ - به شى سزای مهى (نارهق خواردنه وه)	۱۲۸
۲۷۸	بابُ التَّعْزِيرِ - به شى ته می کردن	۱۲۹
۲۷۹	کتابُ الْإِيمَانِ وَالنُّذُورِ - په رتووکى سویند خواردن و نه زره کان	۱۳۰
۲۷۹	بابُ الْإِيمَانِ - به شى سوینده کان	۱۳۱
۲۸۴	بابُ النَّذْرِ - به شى نه زرد	۱۳۲

۲۸۶	کِتَابُ الْقَضَاءِ - په رتووی دادوهری کردن کردن	۱۳۳
۲۸۹	کِتَابُ الْأَطْعَمَةِ - په رتووی خواردنه مه نه کان	۱۳۴
۲۹۴	بَابُ الصَّيْدِ - به شی پاو کردن	۱۳۵
۲۹۹	بَابُ الْأَضَاحِيِّ - به شی قوربانی کردن	۱۳۶
۳۰۰	کِتَابُ الْأَشْرِيَةِ - په رتووی خواردنه وه کانی	۱۳۷
۳۰۲	کِتَابُ اللَّبَاسِ - په رتووی پۆشاک	۱۳۸
۳۰۶	کِتَابُ الْجِهَادِ - په رتووی جیهاد و تیکۆشان	۱۳۹
۳۱۶	کِتَابُ الْعِنَقِ - په رتووی کۆیله نازاد کردن	۱۴۰
۳۱۷	به شی فروشتنی کۆیله ی چاوه پوانکراو	۱۴۱
۳۱۸	پێرستی بابته کان	۱۴۲